PEYGAMBER EFENDİMİZİN ÖRNEKLİĞİNDE

99 Esmâ

Bana ne Diyor?

ولله الأسماء الحسنى

VELİ TAHİR ERDOĞAN

BULGEOĞUZ

99 ESMÂ
VELİ TAHİR ERDOĞAN

okunacak kitaplar

PEYGAMBER EFENDİMİZİN ÖRNEKLİĞİNDE

99 ESMÂ

Bana Ne Diyor?

ولله الأسماء الحسنى

VELİ TAHİR ERDOĞAN

Kapaktaki hat yazısının anlamı:

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin. (A'râf 180)"

Hattat: Yahya Uzumlu

BİLGE OĞUZ®

Peygamber Efendimizin Örnekliğinde 99 ESMA BANA NE DİYOR?

Veli Tahir Erdoğan

Yayın No: 975

Genel Yayın Yönetmeni	Oğuzhan Cengiz
Editör	Safiye Oskay - Emine Fatma Demirtaş
Kapak Tasarım	Ercan Portakal
Mizanpaj	Burhan Maden
ISBN	978-625-7834-01-8
Yayıncı Sertifika No	40518
Baskı Tarihi	İstanbul, 2020
Matbaa Sertifika No	45501
Baskı Cilt	Lord Matbaacılık

Davutpaşa Emintaş Matbaacılar Sitesi No: 101/ 430 Topkapı - İstanbul

BİLGEOĞUZ®

Alemdar Mah. Molla Fenari Sk.
35/B Cağaloğlu - İstanbul

0212 527 33 65
0212 527 33 64 (Faks)

www.bilgeoguz.com
www.milletkitabevi.com

bilgekitap@gmail.com

0553 129 86 86

bilgeoguzyayinlari

bilgeoguzkitap

bilgeoguzkitap

Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla yapılan sözleşme gereği Bilgeoğuz Yayınları'na aittir. **Kitabın hukuki sorumluluğu yazarına aittir. Kitapta yer alan fikir ve önermeler yayınevine yasal bir sorumluluk doğurmaz.** Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz. Yazarın yazılı izni olmaksızın radyo ve televizyona uyarlanamaz. Oyun, CD ya da manyetik bant haline getirilemez, fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN ÖRNEKLİĞİNDE

99 ESMÂ

Bana Ne Diyor?

ولله الأسماء الحسنى

VELİ TAHİR ERDOĞAN

BİLGE OĞUZ

İÇİNDEKİLER

KONU VE SORU FİHRİSTİ 11
ÖNSÖZ 13
GİRİŞ, ESMÂ İLE KENDİNİ TANIMA 17
ESMÂNIN AHLAKA DÖNÜŞMESİ 23
ESMÂ ZİKRİ, ASLINDA TEVHİD ZİKRİDİR 31
ESMÂ HAKKINDA TEKNİK KONULAR 37
KİTAPTA KULLANDIĞIMIZ YÖNTEM 47
1. ALLAH İSMİ BANA NE DİYOR? 49
2. **ER-RAHMÂN BANA NE DİYOR?** 53
3. ER-RAHÎM BANA NE DİYOR? 57
4. **EL-MELİK İSMİ BANA NE DİYOR?** 58
5. **EL-KUDDÛS BANA NE DİYOR** 62
6. **ES-SELÂM BANA NE DİYOR?** 65
7. EL-MÜ'MİN BANA NE DİYOR? 69
8. **EL-MÜHEYMİN BANA NE DİYOR?** 77
9. EL-AZÎZ BANA NE DİYOR? 81
10. **EL-CEBBÂR BANA NE DİYOR?** 87
11. EL-MÜTEKEBBİR BANA NE DİYOR? 96

12. **EL-HÂLIK BANA NE DİYOR?** 104
13. EL-BÂRÎ BANA NE DİYOR? 112
14. **EL-MUSAVVİR BANA NE DİYOR?** 112
15. EL-GAFFÂR BANA NE DİYOR? 113
16. **EL-KAHHÂR BANA NE DİYOR?** 121
17. EL-VEHHÂB BANA NE DİYOR? 121
18. **ER-REZZÂK BANA NE DİYOR?** 131
19. EL-FETTÂH BANA NE DİYOR? 132
20. **EL-ALÎM BANA NE DİYOR?** 136
21. EL-KÂBIZ BANA NE DİYOR? 142
22. **EL-BÂSIT BANA NE DİYOR?** 149
23. EL-HÂFID BANA NE DİYOR? 149
24. **ER-RÂFÎ BANA NE DİYOR?** 150
25. EL-MU'ÎZ BANA NE DİYOR? 150
26. **EL-MUZİL BANA NE DİYOR?** 151
27. ES-SEMÎ' BANA NE DİYOR? 151
28. **EL-BASÎR BANA NE DİYOR?** 156
29. EL-HAKEM BANA NE DİYOR? 156
30. **EL-ADL BANA NE DİYOR?** 161
31. EL-LATÎF BANA NE DİYOR? 167
32. **EL-HABÎR BANA NE DİYOR?** 171
33. EL-HALÎM BANA NE DİYOR? 171
34. **EL-AZÎM BANA NE DİYOR?** 176
35. EL-GAFÛR BANA NE DİYOR? 177
36. **EŞ-ŞEKÛR BANA NE DİYOR?** 177
37. EL-ALÎ BANA NE DİYOR? 183
38. **EL-KEBÎR BANA NE DİYOR?** 184
39. EL-HAFÎZ BANA NE DİYOR? 184

40. **EL-MUKÎT BANA NE DİYOR?** 188
41. EL-HASÎB BANA NE DİYOR? 188
42. **EL-CELÎL BANA NE DİYOR?** 193
43. EL-KERÎM BANA NE DİYOR? 194
44. **ER-RAKÎB BANA NE DİYOR?** 194
45. EL-MUCÎB BANA NE DİYOR? 198
46. **EL-VÂSİ' BANA NE DİYOR?** 202
47. EL-HAKÎM BANA NE DİYOR? 205
48. **EL-VEDÛD BANA NE DİYOR?** 206
49. EL-MECÎD BANA NE DİYOR? 209
50. **EL-BÂİS BANA NE DİYOR?** 213
51. EŞ-ŞEHÎD BANA NE DİYOR? 217
52. **EL-HAK BANA NE DİYOR?** 218
53. EL-VEKÎL BANA NE DİYOR? 218
54. **EL-KAVÎ BANA NE DİYOR?** 225
55. EL-METÎN BANA NE DİYOR? 233
56. **EL-VELÎ BANA NE DİYOR?** 233
57. EL-HAMÎD BANA NE DİYOR? 237
58. **EL-MUHSÎ BANA NE DİYOR?** 238
59. EL-MÜBDÎ BANA NE DİYOR? 238
60. **EL-MUÎD BANA NE DİYOR?** 239
61. EL-MUHYÎ BANA NE DİYOR? 243
62. **EL-MUMÎT BANA NE DİYOR?** 250
63. EL-HAY BANA NE DİYOR? 251
64. **EL-KAYYÛM BANA NE DİYOR?** 256
65. EL-VÂCÎD BANA NE DİYOR? 256
66. **EL-MÂCÎD BANA NE DİYOR?** 262
67. EL-VÂHÎD BANA NE DİYOR? 262

68. **ES-SAMED BANA NE DİYOR?**.....266
69. EL-KÂDÎR BANA NE DİYOR?.....271
70. **EL-MUKTEDİR BANA NE DİYOR?**.....271
71. EL-MUKADDİM BANA NE DİYOR?.....272
72. **EL-MUAHHİR BANA NE DİYOR?**.....278
73. EL-EVVEL BANA NE DİYOR?.....278
74. **EL-ÂHİR BANA NE DİYOR?**.....285
75. EZ-ZÂHİR BANA NE DİYOR?.....285
76. **EL-BÂTIN BANA NE DİYOR?**.....286
77. EL-VÂLÎ BANA NE DİYOR?.....286
78. **EL-MÜTEÂLÎ BANA NE DİYOR?**.....287
79. EL-BER BANA NE DİYOR?.....287
80. **ET-TEVVAB BANA NE DİYOR?**.....292
81. EL-MUNTAKIM BANA NE DİYOR?.....292
82. **EL-AFÜV BANA NE DİYOR?**.....293
83. ER-RAÛF BANA NE DİYOR?.....293
84. **MÂLİKÜ'L MÜLK BANA NE DİYOR?**.....298
85. ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM BANA NE DİYOR?.....298
86. **EL-MUKSİD BANA NE DİYOR?**.....299
87. EL-CÂMİ' BANA NE DİYOR?.....299
88. **EL-GANÎ BANA NE DİYOR?**.....305
89. EL-MUĞNÎ BANA NE DİYOR?.....308
90. **EL-MÂNİ' BANA NE DİYOR?**.....309
91. ED-DÂR BANA NE DİYOR?.....312
92. **EN-NÂFİ' BANA NE DİYOR?**.....316
93. EN-NÛR BANA NE DİYOR?.....317
94. **EL-HÂDÎ BANA NE DİYOR?**.....322
95. EL-BEDÎ BANA NE DİYOR?.....326

96. **EL-BÂKÎ BANA NE DİYOR?** 327
97. EL-VÂRİS BANA NE DİYOR? 331
98. **ER-REŞÎD BANA NE DİYOR?** 336
99. ES-SABÛR BANA NE DİYOR? 336

KONU VE SORU FİHRİSTİ

- Allah ﷻ Bize Kendini Nasıl Tanıtır? 17
- Esmâ Zikrinde Yapılan Yanlış Yönlendirmeler..... 36
- Kitapta Kullandığımız Yöntem 47
- Mü'minde Baskın Esmâ Hangisi Olmalı?..... 55
- Dünyada "Bu Benim" Demenin Bir Bedeli Vardır..... 58
- Kâinatın Dini İslam'dır 66
- Makro ve Mikro Teslimiyet Üzerinden İnsana Verilen Mesaj..... 66
- Görmeden Kabul Yöntemi, Ateistlerin de Uyguladığı Bir Yöntemdir ... 72
- Akıl, İnsanın Görünmeyeni Gören Gözüdür..... 74
- El-Emin: Arkasından Laf Söyletmez..... 76
- Kahhâr İsmi Yazılıma Benzer..... 89
- Dinde Zorlama Yoktur Ama Zıtlar Arasında Vardır 90
- Akıl ve Vicdan da İnsanı Zorlar..... 92
- Evrende, Hayali Bir Yolculuğa Ne Dersiniz? 98
- İnsan Yaratıcı Olabilir mi?..... 106
- Günahın Gerçek Yüzünü Gösteren Tanım 115
- Aktif Günah İşlenirken, Yapılan Tevbe Fayda Vermeyebilir..... 116
- Bağışlamak, Suça Teşvik Olabilir mi? 118
- Rızık Konusunda, Yasanın İşleyişi..... 126
- Senin İçin Kur'an'ın En Çarpıcı Âyeti Hangisidir?..... 126
- Hayatın İçinde Beş Fetih Var..... 132
- Her İlim İnsanının, Bilmediği Bildiğinden Çoktur..... 138
- Bütün Varlıklar Konuşur..... 139
- Varlığın Kıymetini Bilme, Yokluğunu Yaşamaya Bağlanmıştır 143
- Kabz ve Bast Kâinatta Sürekli Devam Eden Bir Döngüdür 144
- Peygamber Efendimizin Hayatında, Kabz-Bast Döngüsü 147

- Adl, Hak ve Muksit Esmâsı, Hukuk Devleti Olarak Tecelli Eder 165
- Kâinat Bir Mühendislik Harikasıdır 190
- Sünnet-i Seniye Kabul Edilmiş Bir Duadır 200
- Sevginin Yasası: En Çok Seven, En Çok Sevilir 207
- Kâinatın Dekoru İnsanı, İradî Olarak Tevekküle Teşvik Ediyor 221
- Deveyi Bağlamakla, Emniyet Kemeri Takmak Arasındaki İlişki 223
- Allah'ın İktidarı 229
- İnsanın İktidarı Emanettir 230
- Her İnsan Velî Olmak İçin Dünyaya Gelir 234
- Kâinattaki İşleyen Döngü Yasası 240
- Ölüm Bir Nimet Olabilir mi? 245
- Her İnsan Bir Yazardır 246
- Her Anı Son An Gibi Yaşamak 249
- İbadetler Öğretmendir. Bize Yönetim Ahlakı Öğretir 255
- Günahın Düşmanı, Günahkârın Dostu Olmak 296
- Kâinat Câmi, Yaratılan Her Şey Cemaattir 300
- İnsan Bedeni, Küçük Bir Câmidir, Aza ve Organlar Cemaattir 301
- İslam'ın Zenginliğe Bakışı 306
- Allah ﷻ Nurunu Nasıl Tamamlar? 320
- İnsan: Sınırlının İçine Sığmayan Sınırsızdır 327
- Bir Vasiyetname Örneği 334

ÖNSÖZ

KİTABIN FARKI

"Her okuyucunun kitap alırken sorduğu haklı bir soru vardır; "Bu kitabın benzerlerinden farkı nedir?"

Bu kitabın en önemli farkı; Allah'ın isimleriyle ahlaklanmada Peygamber Efendimizi ﷺ merkeze koyması ve her bir esmâyı, Kur'an üzerinden, kâinat üzerinden anlatmanın yanında, Peygamber Efendimizdeki tecellileriyle de anlatmasıdır.

Mesela; kitapta "Rahmân ismi Peygamber Efendimizde merhamet ahlakı olarak, Melik ismi emanet ahlakı olarak, Selâm ismi teslimiyet ahlakı olarak tecelli etti…" dedikten sonra her bir ahlakın Efendimizin hayatındaki karşılığını örnekler üzerinden anlatmaya çalıştık.

Kitabımızın öne çıkan farkına işaret ettikten sonra diğer farklarını da şöyle özetleyebiliriz:

HER ESMÂYA BEŞ FARKLI PENCERDEN BAKTIK

Esmâ-i hüsnâ, bizlere hayatın bütününü kuşatan bir bakış açısı sunuyor. Biz, bu bütünü görmek için her isme beş ayrı pencereden baktık.

- ✓ **Esmânın Tanımı ve Kur'an Üzerinden Verdiği Mesaj:** İlk olarak, her isme Kur'an penceresinden bakıyoruz. O ismin Kur'an referanslı tanımını yaptıktan sonra, Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajı öne çıkarıyoruz.

- ✓ **Esmâyı Kâinat Kitabında Okumak:** İkinci baktığımız pencere, kâinat penceresi. Bu pencere, esmâ talimi yapan her mü'minin, tefekkür dünyasını zenginleştiriyor. Bu bölümde kâinat bir mescit olurken, her bir esmâ da o mescitte şahit ve zâkir oluyor.
- ✓ **Esmânın Peygamber Efendimizdeki Tecellisi:** Bu pencere, Allah'ın esmâsıyla ahlaklanma konusunda bizlere rehberlik yapıyor. Bu bölümde her bir esmâ ete-kemiğe bürünüyor ve Peygamber Efendimiz ﷺ üzerinde güzel ahlak olarak görünüyor.
- ✓ **Esmâ Bana Ne Diyor:** Bu pencerede, esmâ bizi inşâ ediyor. Her bir esmâ hatip oluyor, biz de ona muhatap oluyoruz.
- ✓ **Esmâ ile Dua:** Bu pencere, diğer pencerelerde işaret edilen fiilî duaları tamamlayan, kavlî duamız oluyor.

NEDEN BÖYLE BİR ÇALIŞMA YAPMA İHTİYACI HİSSETTİK?

Bu çalışmayı yapmamızın iki sebebi vardı: Biri özel, diğeri genel. Özel olan tarafını "ben" diliyle yazmak istiyorum. Bu tarafına "özel" diyorum ama okuduğunuzda göreceksiniz; işin bu tarafı kendini, vahyin rehberliğinde, Peygamberin örnekliğinde, esmâ ile inşâ etmek isteyen her mü'mini de ilgilendiriyor.

ÖZEL SEBEP

Bana "Esmâ-i hüsnânın önemini ne zaman anladın?" diye bir soru sorulsa, bu soruya cevabım otuzlu yaşlarım olur (1995). O yaşlarda etrafımdaki Müslümanların Kur'an'ı Arapçasından okurken, mealinden okumayışları, içimde sürekli derinleşen bir dertti. Gelecekte bir meal hazırlamaya o yıllarda karar vermiştim.

Bu noktada kendime şu soruyu sordum: "İşe nereden başlamalıyım?" Araştırmalarım sonucunda ulaştığım sonuç şuydu: Çekirdeklerden... Buna, "Kavramlardan başlamak" da diyebiliriz. Kur'an'ı bol meyveli bir bahçeye benzetirsek, Kur'an'ın temel kavramları, o bahçenin çekirdekleri oluyor. Meyveye "gök" dersek, göklere çıkıp o meyveleri yemenin yolu, "köklere" inip kavramlarda derinleşmekten geçiyordu. Bu noktada "Kur'an'ın temel kavramları" başlığı altında içinde yüzlerce kavramın olduğu bir liste hazırladım. 99 esmâ bu

listenin en başındaki kavramlardı. Bu kavramlar üzerinden yapmış olduğum çalışmalarım yıllarca sürdü.

2012 yılına geldiğimde, 99 esmâ dâhil yüzlerce kavram için yaptığım çalışma belli bir noktaya gelmişti. Bu noktaya alt yapı dersek, meal çalışması böyle bir alt yapının üzerine inşâ edildi.

Bugün sizlere sunduğum bu esmâ çalışması, 2012 yılında 2000 sayfa olarak yazmayı planladığım çalışmanın özeti…

Peki, bu esmâ çalışması bana ne kazandırdı? Allah'a hamd ederek söyleyeyim; çok şey kazandırdı. Bana kazandırdıklarını "biz" diliyle şöyle anlatabilirim.

Bizler genelde **"geleneğin"** hâkim olduğu bir ortamda doğduk. Çoğunluğumuz itibarıyla Müslümanlığımızı **gelenek** inşâ etti. Vahyin rehberliğinde, Peygamberin örnekliğinde yapmış olduğunuz esmâ çalışmasında kendinizi yeniden inşâ ediyorsunuz.

Bu inşâda, önce mizacınıza zarf olan fıtratı keşfediyor, sonra fıtrat üzerine bina edeceğiniz kişiliğinize ait her parçanın, esmâdaki ve esmâya göre inşâ olmuş en güzel örnekteki ﷺ karşılığına bakıyorsunuz… Bu parçalar yerli yerine oturduğunda, sağlam bir karakter ortaya çıkıyor.

Bu inşânın sonunda, sizi târif ederken, en çok öne çıkan târifler şunlar oluyor:

- ✓ Olgun/kâmil bir insan,
- ✓ Her türlü aşırılıktan uzak, dengeli bir insan,
- ✓ Merhametli, dürüst ve ilkeli bir insan…

Üçüncü tarifte öne çıkan isimler;

- ✓ Allah'ta, Kur'an'da ve Peygamberde en baskın esmâ[1] olan Rahmân ve Rahîm esmâsı, sizde merhamet olarak öne çıkıyor.
- ✓ Adl, Hak ve Muksit esmâsı sizde dürüstlük olarak öne çıkıyor.
- ✓ Geri kalan esmâ, sağlam bir karakterin ilke ve prensipleri olarak öne çıkıyor.

1 Bu tespit hakkında açıklama için sayfa 23 bkz.

GENEL SEBEP

Esmâ konusunda çalışma yapan bütün araştırmacılara "Bu isimler en güzel şekliyle kimde tecelli etmiştir? Allah'ın esmâsıyla ahlaklanmada en güzel örnek kimdir?" diye bir soru sorsak, bu sorunun cevabı, Hz. Muhammed ﷺ olur.

Cevap böyle olmasına rağmen, biz yaptığımız araştırmalarda esmâ konusunda Peygamber Efendimizi merkeze koyan bir çalışmaya rastlamadık.[2]

Bu kitap, bu alandaki boşluğu doldurma adına atılmış minik bir adım. Dileğimiz o ki, bu alanda bundan daha güzel kitaplar yazılsın.

Bu çalışma hakkında, giriş bölümünde gereken açıklamaları yaptığımız için önsözümüzü, kısa bir dilekle bitirmek istiyoruz.

Elimizden geldiği kadar güzel ve özgün bir çalışma ortaya koymaya çalıştık. **Kitaptaki bütün güzellikler, onları bize lütfeden Rabbimizdendir. Eksiklik ve kusurlar ise bize aittir.**

Yazarlık hayatımız bize şunu öğretti;

- ✓ Bizi, bize yapılan iltifatlar ve övgülerden daha ziyade,
- ✓ Bize yapılan yapıcı tenkit ve eleştiriler geliştiriyor.

İşte bu yüzden onların **velitahir@bilgeoguz.com** adresi üzerinden tarafımıza iletilmesi bizi ziyadesiyle memnun edecektir.

Hayırlara vesile olması dileğiyle…

Veli Tahir ERDOĞAN

Yağmurlu Büyükoba Köyü / Ağustos 2020

2 Biz, yayınevleri üzerinden yaptığımız araştırmalarda bu konuda bir kitaba rastlamadık. Okuyucularımız arasında, böyle bir kitaptan haberdar olan varsa, bizi bilgilendirirse seviniriz.

GİRİŞ
ESMÂ İLE KENDİNİ TANIMA

BENİM İÇİN ESMÂ-İ HÜSNAYI BİLMEK ÖNEMLİ Mİ?

Bu sorunun cevabını vermek için şu soruları soralım:

- ✓ Senin için Allah'ı tanımak önemli mi?
- ✓ Senin için kendini tanımak önemli mi?

Bu sorulara "evet" diyen herkes için esmâ talimi önemlidir.

Esmâ talimi, bizi şu soruların cevabına götürür:

- ✓ Rabbimizin kendini tanıtmada izlediği yöntemin adı nedir?
- ✓ Rabbimiz, kendisini hangi yöntemle tanımamızı istiyor?
- ✓ Rabbimiz, kendimizi tanımada, kişiliğimizi inşâ etmede hangi yöntemi kullanmamızı istiyor?

Bu soruların cevabı: Esmâ-i hüsnâdır.

İsimler anlamına gelen esmâ, Allah'a ait özelliklerdir. "Allah Rahmân'dır, Rahîm'dir, Kerîm'dir, Vedûd'dur…" dediğimizde, sıfatları/özellikleri üzerinden "Allah kimdir?" sorusuna cevap vermiş oluruz.

"Allah kimdir" sorusuna esmâ üzerinden alınacak cevaplar, aynı zamanda "Ben kimim, yaratılış amacım nedir, bana en fazla değer veren, beni en fazla seven kimdir?" gibi soruların da cevabı olur.[3]

ALLAH ﷻ BİZE KENDİNİ NASIL TANITIR?

İki âyet[4] üzerinden tanıtır; âyetlerden birine yaratılan âyetler, diğerine yazılan âyetler diyoruz.

---

3 Bu ve benzeri soruların cevaplarını ilgili bölümlerde bulabilirsiniz.

4 Ayet kelimesi delil ve işaret demektir. Daha fazla bilgi için sayfa 44 bkz.

- ✓ Yaratılan (kevnî/tekvînî) âyetler dediğimizde, kastettiğimiz insanı da içine alan kâinat âyetleridir.
- ✓ Yazılan (indirilen/kavlî) âyetler dediğimizde de, kastettiğimiz 6236 âyete zarf olan Kur'an'dır.
- ✓ Yüksek donanımı nedeniyle, Allah'a muhatap olma şerefine nâil olan insanı, bu iki âyetin yanında üçüncü bir âyet olarak değerlendiriyoruz.

Bu üç âyet, Allah'ın üç ayrı eseridir. Bu eserlerin ortak özelliği, her birinde Rabbimizin 99 esmâsının tecelli etmesidir. Rabbimiz, kendisini bize bu 99 esmâ üzerinden tanıtır. Şimdi, bu tanıtmanın nasıl olduğuna bakalım.

KÂİNAT, ÜZERİNDEN TANITIR

Eserin en büyük özelliği sanatkârı tanıtmasıdır. İnsan denen varlığın da en büyük özelliği, sanatkârı görmese bile, esere bakıp sanatı üzerinden tanıyabilmesidir.

Bir ev örneği üzerinden gidelim ve soralım: Bu evi, hangi özelliklere sahip olan biri yapabilir? Bu soru karşısında, insanda anlama sistemi şöyle çalışır:

- ✓ Ev varsa, bu evi yapan biri var.
- ✓ Ev varsa, bu evi yapma bilgisine sahip olan biri var (Alîm).
- ✓ Ev varsa, bilgisini, hayata geçirebilecek gücün kuvvetin ve iradenin sahibi biri var (Kâdir).
- ✓ Ev varsa, eve ve evdeki eşyalara bu güzel şekilleri verebilecek biri var (Musavvir).
- ✓ Ev varsa, evdeki canlıların ihtiyacını karşılayacak biri var (Rezzak).
- ✓ Ev varsa, evdeki misafirlere ikramda bulunacak biri var (Kerîm).
- ✓ …

Şimdi aynı insana soralım: Senin de içinde yaşadığın ve adına dünya dediğimiz şu eve bir bak! Direksiz duran, kendi etrafında 1670 km. hızla dönen. İçinde insandan başka milyarlarca hayvanı ve bitkiyi de misafir eden, bu evi hangi özelliklere sahip olan biri yapabilir?

Kâinatın en önemli varlık sebeplerinden biri de, bu soruya cevap vermektir. Kâinat, bu soruya cevap verir. Bu soru üzerinden, kendini ve yaratanı tanıtır. Fakat insanın bir rehberden bağımsız olarak bu tanımayı istenen seviyede gerçekleştirmesi zordur.

Rabbimiz, "Kullarım bu zorluğu yaşamasın, Zatımı tanıma işinde yanlışlık yapmasın" diye Kur'an'ı indirmiştir.

KUR'AN ÜZERİNDEN TANITIR

Kur'an ev sahibinin dilinden, evi tanıtır, ev sahibinin özelliklerinden bahseder. Evin tanıtımında detaylara girer:

- ✓ Evdekilerden bahseder (yer, gök, bitki, hayvan),
- ✓ Evin kurallarından bahseder (hukuk, ödül-ceza),
- ✓ Kurallara uyan, ev sahibinin özelliklerini çok iyi tanıyan ve tanıtan örnek şahsiyetlerden bahseder (Peygamberler),
- ✓ Ev sahibini tanımayan, kurallara uymayan sembol şahsiyetlerden bahseder (Firavun, Nemrut, Ebu Lehep).

Kur'an'ın, evin tanıtımında detaylara girmesi, ev sahibinin özelliklerini (esmâsını) örnekler üzerinden anlatmak içindir.

Bu örneklerin anlatıldığı birçok âyetin sonu (Hakîm, Rahîm, Alîm, Kâdir, Gafûr, Azîz gibi) esmâ ile biter.

Kısaca, Kur'an'ın tanıtımdaki görevi, yanlış tanımanın önünü almak, ev sahibinin özelliklerini, yine ev sahibinin dilinden misafirlere tanıtmaktır.

Bu yönüyle Kur'an, insanın "Ben yaratıcıyı, en doğru şekilde kendi dilinden nasıl tanıyabilirim?" sorusuna cevap veren bir kitaptır.

İNSAN ÜZERİNDEN TANITIR

Kâinatta her şey Allah'ı tanıtan bir eserdir. İnsan bu eserler içinde, okumaya, anlamaya bağlı olarak tanıma ve tanıtma özelliği olan tek eserdir. Bu yönüyle Allah'ı tanıtan en güzel eserdir.

Kâinattan ve Kur'an üzerinden Allah'ı tanıyan insanın asıl amacı, kendini tanımaktır. Esmâ üzerinden Allah'ı tanıyan insanın kendini tanıması şöyle gerçekleşir:

- ✓ Alîm olan Rabbim, lütfedip ilminden bana vermiş; O'nun bilmesi sınırsız, benim ki sınırlı. O her şeyi bilen, ben O'nun bildirmesiyle sınırlı bilen bir kulum.
- ✓ Rezzak olan Rabbim, lütfedip bana rızık vermiş; O bütün varlıklara rızık veren, beni ise varlığını onun verdiği rızıkla devam ettiren, başkalarına verirken de O'nun verdiğinden veren bir kulum.
- ✓ Semî' ve Basîr olan Rabbim, lütfedip bana duyma ve görme özelliği vermiş; O'nun duyması ve görmesi sınırsız; O her şeyi duyan ve gören, ben ise duymasını ve görmesini ona borçlu olan bir kulum.
- ✓ Kâdir olan Rabbim, lütfedip kudretinden bana vermiş; O'nun kudreti sınırsız, benim ki sınırlı. O sonsuz gücün sahibi, ben ise gücünü, kuvvetini ona borçlu olan bir kulum.

Bu örneklere 99 esmâ üzerinden devam edebiliriz...

Özetlersek; Rabbimiz kâinat ve Kur'an üzerinden insana kendini tanıtır. Bu tanıtma insanın kendini doğru bir şekilde tanıması ve tanımlaması sonucunu verir.

Peki, en doğru tanıyan ve tanıtan kimdir? Tanıtma işinde en güzel örnek olan kimdir? Bu soruların cevabı için okumaya devam…

EN GÜZEL ÖRNEK ÜZERİNDEN TANITIR

Bu bölüme şu soruyla başlayalım: Hz. Muhammed ﷺ kimdir?

- ✓ Hz. Muhammed ﷺ sözel kitap olan Kur'an'ı en iyi okuyan ve anlayandır.
- ✓ Hz. Muhammed ﷺ görsel kitap olan kâinat kitabını en iyi okuyan ve anlayandır.
- ✓ Hz. Muhammed ﷺ, "Bir insan, bu iki kitabı okuduğunda, anladığında, nasıl yaşar?" sorusuna cevap veren insandır.
- ✓ Hz. Muhammed ﷺ, bu iki kitabı okumada, anlamada, yaşamada en güzel örnek olan insandır.

Örnek alma ve olma konusunda Allah'ın her insan için geçerli olan şöyle bir yasası vardır; her insan önce örnek alır, sonra örnek olur. Örnek alınanın iyi veya kötü kimse olması bu yasayı değiştirmez. Örneği güzel olan, güzel örnek olur, kötü olan kötü…

Rabbimiz sadece bu yasayı koymakla kalmıyor, önümüze güzel örnekleri de koyuyor. Peygamber Efendimizden önceki bütün peygamberler gönderildikleri insanların önünde güzel örneklerdi. Peygamber Efendimiz ﷺ son Peygamber olması hasebiyle bütün insanların önünde,

- ✓ Allah'ı tanıyan en güzel örnek,
- ✓ Allah'ı tanıtan en güzel örnek,
- ✓ Allah'ın güzel isimlerini güzel ahlaka dönüştüren en güzel örnek.

Örnek bu kadar güzel olunca, Rabbimiz bu güzel örnek üzerinden, kendimizi inşâ etmemizi istiyor.

"*(Ey Resulüm! İnsanlara)* De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız *(onun tarafından da sevilmek istiyorsanız, gelin)* bana uyunuz *(benim sünnetime tâbi olun)* ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı affetsin. *(Bilin ki)* **Allah** *(bağışlaması bol olan)* **Gafûr** *(merhameti çok olan)* **Rahîm**'dir."[5]

Kur'an'ın "Peygambere tâbi olun" dediği her yerde, "Onun örnekliği üzerinizden kendinizi inşâ edin" mesajı vardır.

İnşâ süreci zor bir süreçtir. Bu süreçte zaafların aşılması gerekir. İşte en büyük zaaflardan biri;

İNSANIN EN BÜYÜK ZAAFI

"İnsanın en büyük zaafı nedir?" dense bu sorunun cevabı haddini/sınırlarını aşmasıdır. Örneklere bakalım:

İlk insanın, ilk zaafı neydi? Haddini aşmaktı. Rabbimiz ağaç ile ilk insan arasına bir sınır koydu ve "Ey Âdem! Bu sınırı geçme! Şu ağaca yaklaşma!" dedi.

Alak sûresi, hem Kur'an'ın ilk inen sûresidir hem de insanın en büyük zaafından ilk bahseden sûredir. Sûrede zaaftan bahseden âyetler şöyle: "İnsan **azar** *(Neden dersen?) / (Bunun sebebi: Gerçekte birer emanet olan, bilgi, servet ve güç gibi nimetleri kendinden bilip)* Kendini kendine yeter görmesidir."[6]

Kur'an'ın azmayı anlatmak için kullandığı "ta-gâ" fiili tuğyan ve tağut kelimeleriyle aynı kökten gelir. Bu kelimeler Kur'an'ın, Allah'ın

5 Ali İmran 31
6 Alak 6, 7.

razı olmadığı kişi ve kurumsal yapıları anlatmada en sık kullandığı kavramlardandır.

Kur'an, azmanın yani haddi aşmanın en temel sebebi olarak, "İnsanın kendini kendine yeter görmesini" gösterir. Bu şu demek: İnsan Allah'ın Alîm isminin tecellisi olan ilmin, Kâdir isminin tecellisi olan gücün, Rezzak isminin tecellisi olan rızkın emanet olduğunu unutup, bunları kendinden biliyor. Kendinden bilince de kendini kendine yeter görüp haddini aşıyor.

Bütün günahlar, haddi aşmanın, Allah'ın koyduğu sınırların dışına çıkmanın bir sonucudur.

ESMÂ İNSANA HADDİNİ BİLDİRİR

Rabbimizde sınırsız olan bütün özellikler[7] ve güzellikler insanda sınırlı tecelli etmiştir. Bütün esmâ insanlara sınırlarını öğretir.

- ✓ Alîm ismi der ki; "İlmin var ama sınırlı,"
- ✓ Semî' ve Basîr esmâsı der ki; "Duyman, görmen var ama sınırlı,"
- ✓ Hafîz ismi der ki; "Hafızan sınırlı,"
- ✓ Kâdir ismi der ki; "Gücün var ama sınırlı,"
- ✓ Ganî ismi der ki; "Servetin var ama sınırlı,"
- ✓ Hay ismi der ki; "Hayatın var ama sınırlı,"
- ✓ …

Bütün esmâ, insana dersini verdikten sonra, Melik ismi gelir ve der ki; "O sınırların içinde olanları da sakın kendinin zannetme. Allah ﷻ mülkün tek sahibidir. Sen onun mülkünde emanetçisin!"

Kısaca, haddini bilen insan kendini bilir, "Kendini bilen insan, Rabbini bilir."[8]

7 Allah'ın Zatına ait Selbi sıfatlar hariç.

8 Halk arasında hadis diye bilinen bu söz, hadis olmasa bile, kelam-ı kibar olarak ifade edilen hikmetli sözlerdendir.

ESMÂNIN AHLAKA DÖNÜŞMESİ

AHLAKIN REFERANSI

Dünyanın her yerinde, her çağda, ahlakın konusu huy ve davranışlardır; davranışların iyi veya kötü, doğru veya yanlış olmasıdır.

Ahlakın konusu, insanların ortak kabulüdür. Ahlak konusunda insanların ayrıldıkları en temel nokta; doğru ve yanlışın kime göre ve neye göre olduğudur. Neyin iyi, neyin kötü olduğuna kimin karar vereceğidir.

İslam dininin teslimiyet dini olduğunu, "Ben Müslümanım" demenin "Ben Allah'ın iradesine teslim oldum" demek olduğunu bilen bir Müslüman için bu konu nettir.

İslam dininde, neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda belirleyici olan, o şeyin "Allah'a göre" nasıl olduğudur.

Allah'ın koyduğu ölçülere göre doğru olan doğru, yanlış olan yanlıştır. Bu konuda bütün Müslümanlar için ortak referans; Kur'an ve ahlakı Kur'an tarafından övülen Resûldür.

KÖK ANLAMI ÜZERİNDEN AHLAKIN TANIMI

Arapçada insanın bedeninin yaratılışı için "halk" kelimesi kullanılırken, manevî bedeninin yaratılışı için "hulk" kelimesi kullanılır. Ahlak kelimesi hulk kelimesinin çoğuludur; huylar veya davranışlar anlamına gelir.

Kök anlamı üzerinden verilen mesaj gayet nettir: İnsanı halk eden (yaratan) kimse, 'hulk'unda da (ahlakında da) söz sahibi olan O'dur.

- ✓ Kulağı halk eden kim ise, o kulağın nelere kulak verip vermemesinin doğru olacağına da karar veren O'dur.
- ✓ Gözü halk eden kim ise, o gözün nelere bakmasının doğru veya yanlış olacağına karar veren O'dur.
- ✓ Bu örnekleri el ve dil örneği üzerinden çoğaltabilirsiniz...

Kısaca, nimeti yaratan/veren kimse, onun nasıl kullanılacağı konusunda belirleyici olan da O'dur.

Bu tespitlerden sonra bir Müslüman için **ahlakın tanımı şudur**: "*Allah'ın rızasını kazanmak için, verdiği nimetleri, veriliş amacına uygun kullanmaktır.*"

ATOMDAN GÜNEŞE, HER VARLIĞIN AHLAKI VARDIR

İnsanda, nimeti "Veriliş amacına uygun kullanma" olarak tanımlanan ahlak; insan dışındaki bütün varlıklarda "Varlık gayesine uygun hareket etme" olarak tanımlanır.

Yaratılan her şeyin yaratılışına "halk", yaratılış amacına uygun hareket etmesine de "hulk" dersek, bu amacın dışına çıkan bir tane varlık yoktur.

- ✓ Güneş, tüm fonksiyonları ile yaratıldığı günden beri yaratılış amacına uygun hareket eder. Güneşin kendi etrafındaki dönüş hızı ve yönü hiç değişmez...
- ✓ Atom, yaratıldığı günden beri, yaratılış amacına uygun hareket eder. Atomun içindeki elektronların çekirdeğin etrafında dönmesi gerçeği hiç değişmez…
- ✓ Hayvanlar âleminde de her hayvan varlık gayesine uygun hareket eder. Şimdiye kadar sütüne su katan, balına katkı maddesi katan arıya rastlanmadı...
- ✓ Şimdiye kadar koyun, her zaman koyunluğunun gereğini, yılan her zaman yılan olmanın gereğini, sinek her zaman sinek olmanın gereğini, örümcek her zaman örümcek olmanın gereğini yaptı ve yapıyor…

- ✓ Bitkiler âleminde, -insan müdahalesi olmadığı müddetçe- karpuzdan karpuz tadı, sarımsaktan sarımsak, portakaldan portakal tadı alındı…

Verdiğimiz bu örneklerde istisnası olabilir ama evrendeki yasa, genel olarak her varlığın varlık gayesine uygun hareket etmesi şeklinde sürekli devam eder.

DİNİN VE HAYATIN TEMELİNDE AHLAK VARDIR

İslam dinini Kur'an olmadan düşünmek nasıl mümkün değilse, ahlak olmadan düşünmek de mümkün değildir. Dinin temelinde ahlak olduğu gibi hayatın ve yaratılışın temelinde de ahlak vardır. Şimdi bu tespitimizi açalım;

"Dünyaya gelen bütün çocuklara, 3-6 yaş arası verilen dersin adı nedir?" diye sorsak, -fert bazında istisnası olsa bile- bütün dinlerde, bütün toplumlarda, bütün kültürlerde bu sorunun cevabı fizik, kimya, matematik, biyoloji… değil, ahlaktır. Genelde bütün anne-babalar çocuklarının güzel ahlak sahibi olmasını isterler.

Güzel ahlak önceliği olan bir ailede çocuğa sürekli şu mesaj verilir: "Yavrucuğum, güzel ahlak sahibi olman bizim önceliğimiz. Önce güzel ahlak sahibi ol, sonra güzel bir meslek sahibi ol." Bu mesajı alan çocuğun "Büyüyünce ne olacaksın?" sorusuna vereceği ilk cevap; pilot, doktor, mimar, öğretmen gibi cevaplardan önce "Ben büyüyünce güzel ahlak sahibi bir insan olacağım" cevabı olacaktır.

DİNDE, İBADETLERİN VARLIK SEBEBİ

Bu konuya, düşündüren bir soruyla başlayalım. "Güzel ahlak kazandırmayan ibadetler sevap kazandırır mı?" …

İslam dininde, bütün ibadetlerin bir amacı da insana "ihsan şuuru" kazandırmaktır. İhsan şuuru; her yaptığını Allah'ın her an gördüğünü, bildiğini bilerek yapma ve yaşama şuurudur. Namaz bu şuurun zirve yaptığı bir ibadettir. Namazdan amaç; beş vakit namazda Allah'ın huzurunda olma şuurunu, her vakte taşımak, her vakit her hadise karşısında bu şuurla durmaktır.

Bu şuurla yaşamanın diğer adı güzel ahlaktır. Bu şuurla yaşayan bir insan için, en çok sevilen Allah'tır. Sevgisine en fazla değer verilen, sevgisini kaybetmekten en çok korkulan da Allah'tır.

MİZAÇ, FITRAT, KİŞİ, KİŞİLİK, KARAKTER... VE AHLAK İLİŞKİSİ

Anne-babalık bir meslek olsaydı, bu mesleği yapacak insanlardan aşağıdaki kelime ve kavramların anlamlarını ve birbirleriyle arasındaki bağlantıyı bilmeleri, mesleklerinde başarılı olma adına çok önemli olacaktı.

Bu bilgi, kendini esmâya göre inşâ edecek her insanın da bilmesinde fayda olan temel bilgiler arasındadır. Burada önce bu kelimelerin anlamlarını verecek sonra birbirleriyle arasındaki ilişkiye dikkat çekeceğiz.

Kişi: Kişi dediğimizde, kastımız insanın aynaya yansıyan dış görünüşüdür. Buna insanın maddî tarafı diyoruz.

Ruh: Bu kavramı insanın manevî tarafını anlatmak için kullanıyoruz. Akıl, kalp, vicdan, kişilik, mizaç, fıtrat, karakter, benlik, ahlak ve sevgi, nefret gibi tüm duygularımız ruh denen bütünün parçalarıdır.

Nefis: Nefis nötrdür. İnsanın manevî yönünde, hayra ve şerre bakan tarafları anlatmak için kullanılır.

Fıtrat: İnsanın manevî yazılımıdır. Fıtrata manevî alt yapı dediğimizde, kişilik ve karakter bu alt yapı üzerinde yükselen üst yapı olur.

Mizaç: Mizaç ve mezcetmek kelimeleri aynı kökten gelir. Fıtrat denen manevî yazılımda bütün iyi ve kötü huyların çekirdekleri mezcedilmiştir.

Kişilik: Kişi tarafımız aynada görünen tarafımızdır. Kişilik tarafımız toplum aynasında görünen tarafımızdır. Mizaç ve fıtrat Allah tarafından verilen alt yapıdır. Kişilik o alt yapı üzerine inşâ edilen üst yapıdır. Bu yapı belli bir yaşa kadar kişiyi yetiştirenlerin ve belli bir yaştan sonra da yetişen kişinin tercihleriyle şekillenir. İyi de olabilir kötü de...

Karakter: Kişiliğe ait öğeler tekrarla kazanılır. Bu öğelerin alışkanlıkla insan tabiatının bir parçası haline gelmesi karakter kelimesiyle ifade edilir. Bu yönüyle karakter kişiliğin -iyi veya kötü- oturmuş halidir.

Ahlak: Kişinin alışkanlık haline getirdiği iyi-kötü tüm davranışlarıdır.

Bütün bu kavramları birlikte değerlendirsek;

- ✓ Her insan dünyaya kişi olarak gelir. Her kişinin içinde bir kişilik çekirdeği saklıdır.

- ✓ Kişinin temelinde embriyo varken, Kişiliğin temelindeki çekirdekte mizaç ve fıtrat vardır.
- ✓ Kişi tarafımız yeme-içmeyle büyür. Kişilik tarafımız eğitim ve öğretimle büyür.
- ✓ Kişi tarafımıza bahçe dersek, kişilik tarafımız o bahçedeki çekirdekler olur.
- ✓ Bu durumda ailemiz, çevremiz, okulumuz, öğretmenlerimiz ve belli bir yaştan sonra da kendimiz, bahçeyi sulayan bahçıvanlar oluruz.
- ✓ Onların bahçeyi suladığı **su**ya "inanç, dünya görüşü, hayat tarzı ve ideoloji" dersek, bu **su**, önce kişiliği şekillendirir, sonra da onu karakter haline getirir.

Bu tespitimizin referansı şu hadis-i şeriftir: "Her doğan çocuk, fıtrat üzerine[9] doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar"[10]

Bahçeyi sulama işini, vahyin rehberliğinde, peygamberin örnekliğinde yapan bahçıvanların bahçelerinde ürettikleri bütün davranış meyvelerine güzel ahlak denir.

TELEFONUNUZUN VE SİZİN KAÇ ÖZELLİĞİNİZ VAR?

Bu başlık bizi, bahçe ve bahçıvanlar hakkında çok önemli bir noktaya götürecek. Önce karşımıza bir anne-baba alalım ve onlara ilk olarak şu kolay soruyu soralım: Kullandığınız telefonların kaç özelliği var? … -99 özelliği olduğunu farz edelim- Siz bu özelliklerin kaçını biliyor, kaçını aktif halde kullanıyorsunuz?… Her ikisi toplamda 25'ini biliyor, 10'unu aktif halde kullanıyor. Bu telefonun "kullanılmayan her özelliğinin zamanla, körelme, kaybolma" gibi de bir özelliği olsaydı ne olurdu? ...

Bu örneği, hafızamızda bir kenara koyalım ve aynı anne-babaya şu soruları soralım: Bir bahçeniz var, içinde 99 çekirdek var. Siz, bu çekirdeklerden sadece 25'inin yerini biliyor, 10'unu suluyorsunuz… 10'undan meyve alıyorsunuz. Geri kalan 89 çekirdek ne olur? ...

9 Bazıları bu hadis-i şerifi "İslam fıtratı" olarak tercüme ederler. Hadisin Arapça metninde İslam kelimesi geçmez.

10 Ebû Dâvut, sünne 17

Gelelim bu misalin hakikatine; her çocuk 99 özelliği olan bir telefona ve 99 çekirdeği olan bir bahçeye benzer.

- ✓ Biz, o özelliklere 99 esmâ diyoruz.
- ✓ Biz, o çekirdeklere 99 ahlaki özellik ve güzelliğin çekirdeği diyoruz.

Rabbimiz istisnasız her insanın bahçesine bu çekirdekleri koymuştur. Rabbimizde sınırsız olan bu özellikler, bizim mizacımıza sınırlı özellikler olarak yerleştirilmiştir.

BU KİTAPTA YAPTIĞIMIZ NEDİR?

Bu kitap her insana bahçesini tanıtıyor. Bahçesindeki 99 çekirdeği tanıtıyor. Onların nasıl sulanacağı, onlardan nasıl güzel ahlak meyveleri alınacağı noktasında okuyucuyla bilgi paylaşıyor.

Bu tanımaya, insanın kendi iç dünyasına doğru yaptığı keşif yolculuğu da diyebiliriz. Bu yolculukta bize rehberlik yapan isim, **FETTÂH** ismidir.

Bu yolculukta amacımız Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak, Allah'ın her bir esmâsındaki özellik ve güzellikleri ahlakımızın bir parçası haline getirmek. Peki, bu nasıl olacak? Okumaya devam…

ALLAH'IN AHLAKIYLA AHLAKLANMAK

"Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın" ifadesi birçok kitapta ve internet sitesinde hadis olarak geçer ama kaynak verilmez. Biz bu sözün kelam-ı kibar olarak ifade edilen hikmetli sözlerden olduğunu düşünüyoruz.

Bazıları bu sözü "Ahlak kelimesi, hulktan gelir. "Hulk" da "halk"tan/yaratmadan gelir, o yüzden Allah'a ahlak izafe etmek doğru değil" diye eleştirmişler.

Bu sözü eleştirenler çok iyi bilirler ki, Kur'an'da birçok mecaz vardır.[11] Bunlardan biri de "Allah'ın ahlakı ile ahlaklanma" sözünün referansı olan şu âyettir: "*(Biz)* Allah'ın boyası *(ile boyandık.)* Boyası Allah'ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz *(yalnızca)* O'na ibadet edenleriz"[12]

11 Allah'ın eli (Fetih 10), yüzü (Bakara 115) gibi ifadeler Kur'an'ın en çok kullandığı mecazi anlatımlardandır.
12 Bakara 138

"Allah'ın boyası" ifadesi bir mecazdır. Bu mecazdan kasıt Allah'ın razı olduğu özelliklerle donanmaktır. Bu özellikler, Allah'a ait güzel isimlerin, insanda güzel ahlak olarak görünmesidir.

Bu kitapta, Allah'ın ahlakıyla veya esmâsıyla ahlaklanma ifadesini kullandığımız her yerde, referansımız bu âyet oldu.

ALLAH'IN AHLAKIYLA AHLAKLANMAK NE DEĞİLDİR?

Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak; (haşa) "İnsanın, Allah Rahmân, ben de Rahmân'ım, Allah Kerîm ben de Kerîm'im, Allah Alîm ben de Alîm'im, Allah Hay ben de Hay'ım…" diyerek bu güzel isimleri kendine nispet etmesi değildir.

Böyle demek;

- ✓ Evin tavanındaki lambanın, "Güneş ışık veriyor, ben de ışık veriyorum, öyleyse ben de güneşim."
- ✓ Bardaktaki tuzlu suyun, "Bana da su deniyor, okyanusa da su deniyor, öyle ise ben de okyanusum."
- ✓ Kışladaki onbaşının, "Generale de asker deniyor, bana da asker deniyor, öyle ise ben de generalim" **demesi** gibi aklın mantığın kabul etmeyeceği bir hezeyan hali olur.

Allah'ın esmâsıyla ahlaklanmak (haşa) Allah'ın insana benzetilmesi de değildir. Sanatkardaki özelliklerin, eserin üzerinde (tecellisi) görünmesi, eseri sanatkar yapmaz. Aksine eserin sanatkar tarafından yapıldığını gösterir.

Kısaca, Allah'ın esmâsıyla ahlaklanmak yaratılmışı yaratıcı, kulu ilah yapmaz. Peki, ne yapar? Okumaya devam…

ALLAH'IN AHLAKIYLA AHLAKLANMAK NEDİR?

Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmanın en önemli sonucu yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kulun haddini bilmesi, kendini bilmesi, kendindeki potansiyeli bilmesidir.

Bu bilinçle hareket eden bir kul, Alîm isminin kendindeki tecellisini şöyle anlamaz; "Allah'ın Alîm ismi bende tecelli etti, öyle ise ben de (haşa) O'nun gibi Alîm'im."

Şöyle anlar; "Allah'ta sınırsız olan Alîm ismi, –O'nun izni ve lütfuyla- bende sınırlı olarak tecelli etti. O yüzden Allah her şeyi sınırsız

bilen Alîm, ben ise bazı şeyleri sınırlı bilen bir kulum. Sınırlı bilgimi de, O'nun verdiği donanıma borçluyum. O'nun verdiği imkânlar olmasaydı, ben ve bildiklerim de olmayacaktı."

Arkasında bu bilinç olan Alîm ismi insanda, bilgi ahlakı, ilim ahlakı olarak tecelli ediyor.

Bu kitapta tevazu ahlakı, temizlik ahlakı, infak ahlakı, fetih ahlakı, barış ahlakı, himaye ahlakı dediğimiz her yerde; arkasında böyle bir bilinç olan ahlakı kastettik.

NEDEN, PEYGAMBER EFENDİMİZİN ÖRNEKLİĞİNDE 99 ESMÂ...

Kitabımızın ismi; "Peygamber Efendimizin Örnekliğinde 99 Esmâ, Bana Ne Diyor?" Kitabımıza bu ismi verme sebebimizi bir âyet, bir de hadisten örnek vererek anlatalım.

- ✓ **Ayet:** Kur'an, Peygamber Efendimizin ahlakı için "Sen muazzam bir ahlak üzeresin"[13] diyor. Bu âyetin bütün zamanlara mesajı şu oluyor: Allah tarafından övülen bir ahlakın sahibi olmak istiyorsanız, elçinin ahlakı sizin de ahlakınız olsun.
- ✓ **Hadis:** Bir gün, Hz. Âişe validemize Peygamber Efendimizin ahlakı sorulduğunda dedi ki: "Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an'dı..."[14] Bu şu demekti; "O her yaptığını Kur'an'a göre yapıyor."

Bu ve benzeri birçok âyet ve hadisin Müslümanlarda oluşturduğu ortak kanaat şudur:

- ✓ Hz. Muhammed ﷺ en güzel ahlakın sahibi,
- ✓ Allah'ın esmâsı en güzel ve en câmi (kapsayıcı) şekliyle Hz. Muhammed'de ﷺ tecelli etmiştir.

Bu ortak kanaat, kitabımızın ismine referans oldu.

13 Kalem 4.
14 Ebû Davud, Tatavvu' 26

ESMÂ ZİKRİ, ASLINDA TEVHİD ZİKRİDİR

ZİKİR NEDİR? ZİKİRDE MERTEBELER

Zikir kelimesini tek kelimeyle tanımlarsak, "hatırlamak" demektir. Kur'an'da zikir başlıklı bir araştırma yapıldığında, karşımıza çok geniş bir anlam sahası çıkar.[15] Bu geniş anlam sahası üzerinden verilen mesaj şudur: Allah'ı hatırlatan her şey zikirdir.

Zikir hatırlamak, tezkîr hatırlatmak demektir. Bu iki kelime birbirinin yankısıdır. İnsan hatırlayan olunca, yaratılan her şey de insana Allah'ı hatırlatan oluyor.

- ✓ Zikirde hatırlama ilk mertebedir.
- ✓ İkinci mertebe; hatırlaya hatırlaya artık hiç hatırdan çıkarmayacak kıvama gelmektir.
- ✓ Üçüncü mertebe; bakanlara Allah'ı hatırlatacak kıvama gelmektir.

Bu kıvamı, Peygamber Efendimiz ﷺ şöyle anlatır. "Sizin en hayırlınız bakıldığında Allah'ı hatırlatan kimsedir"[16]

Bakıldığında Allah'ı hatırlatmanın Kur'an'daki karşılığı, Allah'ın boyası ile boyanmaktır. Allah'ın boyası ile boyanmak da, Allah'ın esmâsıyla ahlaklanmaktır.

---

15 Zikir kelimesinin Kur'an'da farklı kullanımları hakkında yüzeysel bir bilgi verecek olursak; 36 âyette hatırlama, 46 âyette öğüt ve nasihat, 38 âyette düşünmek, 13 âyette Kur'an ve kitap, 6 âyette ibret manasında kullanılmıştır. Bunların yanında, namaz, tekbir, ibadet, şükür, ihtar ve duyuru gibi anlamlarda da kullanılmıştır.

16 İbn-i Mâce, Zühd, 4

ESMÂ ZİKRİNDE İLK MERTEBE: SAYILARLA ZİKİR

Esma zikrinin en yaygın olanı, isimlerin ebced değerleri[17] üzerinden belli sayılarda çekilmesidir. Anlamını bilmeyerek veya yüzeysel bilerek yapılan esmâ zikri, zikirde ilk seviyedir. Buradan başlamak güzeldir ama hep burada kalmak o esmâdan daha fazla istifade edememek anlamına geldiği için büyük kayıptır.

Bu kayba bir çiftçi gözüyle bakarsak, kayıp; bire bin alacağı bir tohumdan, birebir veya iki almak gibi bir şeydir.

Bütün esmâ zikirlerinde, referanslardan biri de şu hadis-i şeriftir: "Allah Teâlâ'nın doksan dokuz ismi vardır. O isimleri kim ezberlerse cennete girer..."[18]

Hadiste geçen "ezberlerse" kelimesinin Arapça karşılığı "ihsa etmek." Bu hadisi yüzeysel manası ile anlamak ve "99 esmâyı ezberleyen cennete girer" demek şu anlama gelir: Bir okul düşünün, okul, öğrencilerin sınıf geçme şartını, okuldaki derslerin (Türkçe, Matematik, Fizik, Kimya, İngilizce gibi) isimlerini ezbere saymaya bağlıyor.

Peygamber Efendimiz ﷺ, yeryüzünde hiçbir eğitimcinin kabul etmeyeceği böyle bir yöntemi tavsiye edebilir mi? …

Tavsiye etseydi, 100 bin sahabe arasından onu "99 esmâyı sayayım, cennete girmek için başka da bir şey yapmama gerek yok" şeklinde anlayan örnekler olması gerekmez miydi? … Mevcut siyer ve hadis kitapları arasında böyle bir örnek yok. Peki, esmâ zikrinden amaç nedir? Okumaya devam…

ESMÂ ZİKRİNDE AMAÇ

Yukarıdaki açıklamaları hatırlarsak, bilinçli yapılan bir esmâ **zikrinde amaç**: Allah'ı tanımak, bu tanıma üzerinden kendini tanımak, 99 esmânın manevî bahçedeki yerlerini bilmek, onları, tek tek zikirle, fikirle, tefekkürle sulayıp geliştirmek ve güzel ahlaka dönüştürmektir.

17 Eski Arap alfabesinde, her bir harfin rakam olarak karşılığı vardı. Bu harfler, bir kelimede bir araya geldiğinde, o kelimedeki harflerin rakamsal karşılığına ebced değeri denir. Mesela Latîf isminin ebced değeri şöyle hesaplanır; L (30)+ T (9) + Y (10) + F(80) = 129. Bu hesaplama yöntemi bütün esmâ için geçerlidir.

18 Buhârî, Daavât, 68

Esmâ zikrini bu seviyeye çıkarmak ve bu bilinçle yapmak yerine, başladığı ilk seviyeden devam etmek, okulda derslerin ismini ezbere sayarak, sınıf geçmeyi ummak gibi bir şey olur.

TEVHİD ZİKRİ NEDİR?

Peygamber Efendimiz ﷺ halk arasında "tevhid zikri" olarak bilinen "**LA İLÂHE İLLALLAH**" zikrinin en faziletli zikir olduğunu söyler.[19] Bu zikrin kâinat büyüklüğünde bir anlamı vardır. Bu zikir, yaratılan âyetlere zarf olan kâinat kitabını okumanın anlamanın sonunda, sonucu en kısa şekilde özetleyen ifadedir. Bu özetin açılımı esmâ üzerinden yapılır.

La Hayye, La Kayyûme, La Bâkiye, La Samede…, La Melike… La Hâlıke… İll**A**llah şeklinde…

Bu zikirler, içindeki anlam zenginliği düşünülerek yapıldığında kişiye muhteşem bir tevhid bilinci kazandırır. Bu bilincin sahibi yaratılan her şeyin üzerinde, tevhidin imzasını görür.

Bu zikirde isimler ikiye ayrılır:

- ✓ Biri, insanda tecelli etmeyen isimlerin zikri; Samed, Hâlık, Bâki, Evvel, Âhir esmâsı gibi,
- ✓ Diğeri de, insanda tecelli eden, Basîr, Alîm, Kerîm, Rezzak esmâsı gibi,

Birinci grubun zikri kolaydır. Bu zikir tek anlamın zarfı olur. İkinci gruptaki zikre, **iki anlam yüklenir**. Şimdi bunları örnekler üzerinden açıklayalım.

Birinci gruptan örnekler:

- ✓ **LÂ SAMEDE İLLALLAH**. "Allah'tan başka Samed" yok demektir. Samed olmak sadece Allah'a mahsus olan bir özellik olduğu için bu esmânın zikri kolaydır.
- ✓ **LÂ HÂLIKE İLLALLAH**. "Allah'tan başka yaratıcı yok" demektir.

İkinci gruptan örnekler:

LÂ BASÎRE İLLALLAH.

19 İbn Mâce, Edeb, 55

- ✓ **Birinci Anlam:** Allah'tan başka Basîr yoktur. Yani görmesinde sınır olmayan, aynı anda, atomun, hücrenin içini gördüğü gibi güneş sisteminin ve kâinatın tamamını da O'ndan başka gören yoktur.
- ✓ **İkinci anlam:** Görme özelliği olan bütün canlılara bu özelliği veren Allah'tır. Her gören görmesini Allah'a borçlu olduğu için, görme yeteneğini Allah'tan başka verebilecek hiç kimse yoktur.

LÂ REZZÂKE İLLALLAH.

- ✓ **Birinci anlam:** Allah'tan başka rızık veren yoktur. Yani yeryüzünde 8 milyon 700 bin farklı canlı türüne, her tür içinde, o türe ait milyarlarca canlıya rızık verme işini Rezzâk olan Allah'tan başka yapacak yoktur.
- ✓ **İkinci anlam:** Dünyada rızık veren bütün varlıklar, O'nun verdiğinden verir. Her rızık veren, vermesini Allah'a borçlu olduğu için, rızkı Allah'tan başka verebilecek hiç kimse yoktur.

99 esmânın tamamı için bu şekilde bir zikir yapmak mümkün. Fakat böyle bir zikir için, o esmânın tecellileri ile alakalı geniş çaplı bir bilgi gerekir. Böyle bir bilgiden sonra, bu bilginin bilince dönüşmesi için tevhid zikri yapılabilir.

Yüzeysel bir bilgiyle **LÂ İLÂHE İLLALLAH** demek ile 99 esmâ üzerinden böyle tevhid zikri yapmanın farkını şöyle ifade edebiliriz.

- ✓ Bir dil düşünün sadece bir tat alıyor, bir başka dil düşünün 99 farklı tat alıyor.
- ✓ Bir gözü düşünün tek bir renk görüyor, bir başka göz düşünün 99 farklı renk görüyor,
- ✓ Bir kulak düşünün tek bir ses duyuyor, bir başka kulak düşünün 99 farklı ses duyuyor,

Tevhid zikri, insanı manen zenginleştiriyor. İç dünyasında derinleştiriyor. Başkalarının kabuğu gördüğü yerde, ona öze giden kapıları açıyor.

TEVHİD ZİKRİ İNKÂRI İMKÂNSIZ KILAR

Bu kitapta, başlıktaki tespitimize dair çok sayıda örnek bulacaksınız. Burada sadece bir örnek verelim.

Dünyadaki bütün insanların bir salonda toplandığını farz edelim. O insanlara "Gözümdeki şu marka gözlüğü kim yaptı?" diye sorsam, mutlaka salondan biri el kaldıracak ve "benim firmam yaptı" diyecek. Aynı insanlara "gözümü kim yaptı, bu gözleri kim üretip buraya taktı?" diye sorduğumda, bütün salonun sessiz kalması, solandaki bütün insanların gözü yaratmada aciz kalması **LÂ BASÎRE İLLALLAH** demektir. Aynı salona eldiveni, ayakkabıyı kim yaptı sorusunu sorduğumuzda cevap alırken, eli, ayağı kim yaptı sorusu karşısında bütün salonun sessiz kalması **LÂ HÂLIKA İLLALLAH** demektir.

ESMÂ ZİKRİNDE ESMÂNIN YOKLUĞUNU DÜŞÜNME

Bazı nimetlerin kıymeti, yokluğunda daha iyi anlaşılır.

- ✓ Mesela, sadece bir gün ellerimiz olmasaydı ne olurdu? …
- ✓ Bir başka gün ayaklarımız olmasaydı ne olurdu? ...

Cenab-ı Hak, bu dünyada her nimetin kıymetini bilmeyi, yokluğunu yaşamaya bağlamıştır. Ramazan orucunun inanç dekorunda olması, hayatın akışı içinde yaşadığımız musibetler, gördüğümüz engelli ve yaşlı insanlar, hep "olmasaydı ne olurdu?" sorusu üzerinde düşünmemiz için vardır.

Her esmâya böyle de bakılabilir. Birkaçına bakalım;

- ✓ Mesela dünyada bütün canlılarda Kuddûs isminin tecellilerinin olmadığını bir düşünelim: Ne olurdu?... Hiçbir hayvanda temizlik duygusu olmazdı, hiçbir insanda temizlik duygusu olmazdı. Bir ay yıkanmayan, bir ay temizlenmeyen bir ev üzerinden, bir yıl temizlenmeyen bir dünyayı hayal edin ve sonra Kuddûs isminin tecellilerini bir kere daha düşünün?
- ✓ Basîr isminin tecellisi olan gözlerin, Semî' isminin tecellisi olan kulakların bütün canlılarda bir gün aktif, bir gün devre dışı olduğu bir dünya hayal edin…

Mumît ismi üzerinden her doğanın ölmediği, Rahmân ismi üzerinden doğan hiçbir canlıda merhametin olmadığı bir dünya düşünün…

Esmâ zikrinizi bir de böyle yapın. Böyle yapılan bir esmâ zikri; "İyi ki varsın Ya Kuddûs, iyi ki varsın Ya Rahmân, iyi ki varsın Ya Rezzâk…" zikrine dönüşecek.

ESMÂ ZİKRİNDE YAPILAN YANLIŞ YÖNLENDİRMELER

Esmâ zikri, kavlî ve fiilî bir duadır. Bu zikri, fiilî dua yapan esmâyı ahlaka dönüştürme gayretidir. Rabbimizin ibadetler ve dualar için belli bir yasası vardır. Bu yasaya göre: Hiç kimse, hiçbir kimseye "Sen şu ibadeti yaparsan, sen şu duayı yaparsan kesin kabul olur" diyemez. Müslümanlar bu yasayı bildikleri için, namaz çıkışında birbirlerine "Allah kabul etsin" derler. İbadetler yapıldığında kabulü kesin olsaydı, bu dua yapılır mıydı?

Yasa böyle olmasına rağmen maalesef konusu esmâ olan birçok internet sitesinde ve bazı kitaplarda şu ifadelerin benzerini görmek mümkün.

- ✓ **"Ya Vedûd** deyip zikreden bir kimse borçlardan sıkıntılardan, fakirlikten kurtulup feraha kurtuluşa ermiş olur."

Bu cümleyi yazana sormak lazım; bir insan bu zikri istenen sayıda çektikten sonra, borç sıkıntısından ve fakirlikten kurtulamadığında ne olacak? ...

- ✓ "**Ya Basîr** ismini zikredenin dünya ve ahiret korkuları kalmaz. Basiret gözü açılır. Tüm kötülüklerden korunur. İstek ve arzuları gerçekleşir."

Bu cümleyi yazana sormak lazım: Dünya ve ahiret korkusu kalmaz ne demek? Cenneti garantilemiş gibi mi yaşayacak? Diyelim bazı kötülüklerden korunmadı, bunu nasıl açıklayacaksınız? Hadi diyelim bazı istekleri gerçekleşmedi, ne diyeceksiniz?

İslam dinini ciddiye alan, "Ben bu sözleri yazarsam ve bazı insanlar da bu zikirleri çeker ve bu bahsettiğim sonuçlar gerçekleşmezse, o insanların dine bakışı değişir" endişesi taşıyan biri bu satırları yazamaz. Ayrıca, bu cümleleri yazanlara şunu da sorsak: Bu sözünüze referans olacak bir âyet veya hadis var mı? Hadi sahih hadisleri geçtik. Zayıf bile olsa bir hadis var mı? YOK… Madem yok, niçin bu şekilde yazıyorsunuz?

Bu kitabın yazılış sebeplerinden biri de esmâ konusunda insanlara tevhid merkezli, tevhid dilini baz alan bir çalışma sunmaktı. Umarız faydalı olur.

ESMÂ HAKKINDA TEKNİK KONULAR

ESMÂ SAYISI 99 MU, YOKSA…

Rabbimizin özellikleri ve güzellikleri sınırsız olunca, o özelliklerin ve güzelliklerin sayısı da sınırsız oluyor. Esmâ üzerine çalışma yapan hemen her araştırmacının ortak tespiti şudur: 99 esmâ ifadesi kesretten kinayedir. Yani bir konuda çokluğu anlatmak için kullanılan bir ifadedir.

Bize göre, Rabbimiz, binlerce özelliğinden, bizim için O'nu tanımda en gerekli olan, tecelli noktasında diğerlerine göre daha baskın ve kuşatıcı olan özelliklerini öne çıkarıyor. Bu şekilde düşündüğümüzde 99 esmâ için, "Öncelikle bilmemiz gereken, bunları bildiğimiz zaman diğerleri hakkında da bilgi sahibi olabileceğimiz isimlerdir" denebilir.

ESMÂ LİSTELERİ VE BİZİM TERCİHİMİZ

Bizim bu kitapta tercih ettiğimiz esmâ listesi, İmam Tirmizi'nin "El-Câmiu's-Sahih" adlı eserindeki hadislerde geçen esmâ listesidir.[20]

Bizim bu listeyi seçme sebebimizi üç maddeyle açıklayabiliriz.

- ✓ **Halk arasında en yaygın olan ve en çok bilinen esmâ listesi olması:** Biz bütün çalışmalarımızı akademik bir disiplinle yapıyoruz ama çalışmalarımızın içeriğinde akademisyenleri muhatap almıyoruz. Onları muhatap alan bir eser, doğası gereği teknik detaylarda yoğunlaşıyor.

20 Tirmizi "Deavat" 83

Bizim bu kitapta muhatabımız, esmâ zikri yapan herkes. Muhatap böyle olunca, tercihimiz en yaygın bilinen esmâ listesi oldu.

- ✓ **Dizilişinde tevafuklar olması:** Tercihimiz olan esmâ listesinin, Kur'an'daki referansı Haşr sûresinin son âyetleridir. Bu sûrenin son üç âyetinde, bizim Tirmizi'de referansımız olan 99 esmânın ilk 14'ü arka arkaya sıralanır. 14. esmâdan sonra da **"En güzel isimler O'nundur"** anlamına gelen "**Lehu'l-esmâu'l-hüsna"** ibaresi gelir. Bu ibarenin anlamı bizim Türkçede kullandığımız "ve benzerleri (vb)" ifadesindeki anlama çok benzer. Mesela, 14 tane il ismi sayılır, 14'üncüden sonra vb. denir. Yani "Ülkemizde ne kadar il varsa, bu listeye ekleyebilirsiniz" demektir.

Ayrıca Haşir sûresinin son âyetlerinin sabah ve akşam namazlarından sonra okunması da çok güzel bir tevafuktur. Bu âyetleri okuyan her mü'min güne başlarken 99 esmâyı temsilen bu esmâ talimi ile güne başlar, günü bitirirken de yine bu esmâ zikriyle bitirir.

- ✓ **Listedeki bütün isimlere Kur'an'ın onay vermesi:** Esmâ listesi olarak bildiğimiz bütün listeler eleştiriye açıktır. Bizim listemizin de eleştirilen yanı 99 esmânın 26'sının Kur'an'da isim olarak geçmemesi. İsim olarak geçmez demek: Bunlar Allah'a ait özellikler değildir anlamına gelmiyor. Bunların 20'si efal-i ilahiye olarak, yani Allah'a ait fiiller olarak Kur'an'da geçer. Geri kalan 6 tanesi de, mefhum/anlam olarak Kur'an'da geçer.

Çalışmamızda ilgili bölümlerde de görülecek; esmâ listemizdeki Allah'a ait özelliklerin tamamı, Kur'an'dan onay alan özelliklerdir.

İNSANDA TECELLİ ETMEYEN ESMÂ İLE AHLAKLANMAK MÜMKÜN MÜ?

İnsanda tecelli etmeyen, etmediği için de ahlaka dönüştürme konusunda birtakım endişe ve zorluklar yaşanan isimler var. Bu kitapta izlediğimiz yöntem, o endişeleri ortadan kaldırmayı amaçladığı gibi, ahlak noktasında bu isimlerden de dersler almanın mümkün olabileceğini gösteriyor.

Bu isimlerden birkaç örnek verelim.

- ✓ Mütekebbir, Kebîr, Azîm, Müteâlî, Alî isimleri. Bu isimler Allah'ın büyüklüğünü, büyüklükle beraber azametini anlatan isimlerdir. Bu isimlerin tecellilerini, Alîm isminde olduğu gibi "Allah da sınırsız olan ilim, insanda sınırlı olarak tecelli etmiştir" şeklinde kolayca anlatamıyoruz. Allah'ın bütün isim ve sıfatlarındaki büyüklüğü karşısında insanın büyüklüğü asla söz konusu olamaz. Allah'ın büyüklüğünü anlatan bütün isimlerin insandaki tecellisi **tevazudur.**
- ✓ Hâlık, Bârî, Berî, Mubdî gibi yaratmayla alakalı isimler de insanda tecelli etmez. Fakat insan bu isimlerinin tecellilerinden istifade edip birtakım dersler alabilir. İnsan Hâlık olamaz. Yani yoktan yaratamaz ama yaratılanları bir araya getirip güzel şeyler yapabilir. Biz buna, bizim dünyamızda "üretim ahlakı" diyoruz.

İnsan Bârî olamaz, yani hatasız ve kusursuz yaratamaz. Fakat Bârî isminden aldığı derslerle, hatalarını ve kusurlarını aza indirerek "kalite ahlakı" kazanabilir.

İnsan Bedî ve Mubdî olamaz. Yani yoktan ve örneksiz yaratamaz. Ama birçok alanda patent alabilir, örnek alınacak işler ortaya koyabilir.

- ✓ Samed, Bâkî ve Vâcid isimleri için ilgili bölümlere bakılabilir.

Biz bu kitapta, insanda tecelli etmeyen isimlerden insanın ders alabileceğini ve o derslerden aldığı bilgiyi, bilinç haline getirip, ahlaka dönüştürebileceğini göstermeye çalıştık.

BİRBİRİNE YAKIN İSİMLER

- ✓ Yaratmayla alakalı isimler: Hâlık, Bârî, Berî, Mubdî, Musavvir gibi,
- ✓ Allah'ın büyüklüğü ile alakalı isimler: Mütekebbir, Kebîr, Azîm, Müteâlî, Alî gibi,
- ✓ Affetmek, bağışlanmakla alakalı isimler: Gafûr, Tevvab, Afüv gibi,
- ✓ Allah'ın bilmesiyle alakalı isimler: Alîm, Habîr, Semî, Basîr, Rakîb, Şehîd gibi,

Bir de birbirine zıt anlamlı isimler var. Nâfi' ve Dâr gibi, Muhyî ve Mumît gibi, Kâbız ve Bâsıt gibi…

Bu ve bunlara benzeyen isimleri birlikte ele aldık. Buradaki amacımız hem konu bütünlüğünü korumak hem de aynı konuları benzer isimlerde tekrardan kaçınmaktı.

ESMÂ TALİMİNDE TEŞBİH-TENZİH DENGESİ

Tenzih kelimesi, Allah'ın yarattığı hiçbir varlığa benzemediğini anlatmak için kullanılır. Teşbih kelimesi de, Allah'ın yarattığı varlıklara Zatıyla değil, sıfatlarıyla benzediğini anlatmak için kullanılır.

Kur'an'da ki "O'nun benzeri olan hiçbir şey yoktur" anlamına gelen "**leyse ke mislihi şey'un**"[21] âyeti tenzih tarafını temsil ederken, Allah'ın elinden[22], Allah'ın boyasından[23], Allah'ın ipinden[24], Allah'ın kürsüsünden[25] bahseden âyetler de teşbih tarafını temsil eder.

Bu örneklere baktığımızda, Rabbimizin Kur'an âyetlerinde kendini hem tenzih âyetleriyle hem de teşbih âyetleriyle anlattığını görüyoruz. Bize düşen, Rabbimizi anlatırken Kur'an'daki dengeyi dikkate almak.

Bu denge gözetilmediğinde;

- ✓ Tenzih tarafının ağır bastığı bir anlatımda, Allah ﷻ (haşa) hayatın uzağında, hayata hiç karışmayan bir ilah olarak anlatılır.
- ✓ Teşbih tarafı ağır basan bir anlatımda, (haşa) eli varsa ayağı, ayağı varsa ayakkabıları gibi… insanlaştırılan bir ilah olarak anlatılır. Görünen ilah arayışının bir sonucu olan putperestlik, teşbihte aşırılığın en somut örneklerindendir.

Kur'an'daki denge gözetildiğinde Cenab-ı Hakkın Zatı, dengenin tenzih tarafında kalırken, O'nun isim ve sıfatları dengenin teşbih tarafında kalır.

Örnek vererek anlatırsak, Samed, Bâkî, Vâcid gibi isimler tenzihi anlatırken, Alîm, Basîr, Semî' gibi isimler teşbihi anlatır.

21 Şura 11
22 Fetih 10
23 Bakara 138
24 Ali İmran 103.
25 Bakara 255

Allah hakkında teşbih bir zarurettir.

Allah sınırsızdır, muhatabı olan insan sınırlıdır. Sınırlı varlık, sınırsızı kendi sınırları içindeki örnekler üzerinden sınırlı olarak anlar.

Sınırsızı, kendi sınırları içindeki örnekten tanımak insana ait bir ihtiyaçtır. Rabbimiz teşbih üzerinden bu ihtiyacı karşılar.

Teşbihlerde, benzetilenler arasında "özellik" benzetmesi yapılır. "Oğlum aslan gibidir" diyen bir baba, oğlunun cesaretini aslanın cesareti üzerinden anlatır.

- ✓ Allah'ın elinden bahseden âyet, el ile Allah'ın gücü arasında benzerlik kurar.
- ✓ Allah'ın boyasından bahseden âyet, boya ile Allah'ın razı olduğu özellikler arasında benzerlik kurar.
- ✓ Allah'ın ipinden bahseden âyet, ip ile vahiy arasında bağlantı kurar.

Allah'ın sınırsız ilmini temsil eden Alîm ismi, bizim sınırlarımız dışında tenzihtedir. Onu tanımak istediğimizde sınırlarımız içindeki benzerini ararız. Bizim dünyamızdaki benzeri, biz de olan ilimdir. Biz, bizdeki sınırlı ilme bakar, Rabbimizdeki sınırsız ilmi anlamaya çalışırız.

Bu örneklerden yola çıkarak, bizim sınırlı görmemizden, bizim sınırlı duymamızdan O'nun sınırsız özelliklerini tanımaya çalışırız.

Kısaca, esmâ çalışmalarında teşbihden tenzihe gitme bir zarurettir. Burada önemli olan tenzih-teşbih dengesinin korunmasıdır. Biz bu kitapta, bu konuda azami dikkat göstermeye çalıştık.

ESMÂ TALİMİNDE BİLİNMESİ GEREKEN TEMEL KAVRAMLAR

Bu kitaptan istifadeyi kolaylaştırmak için, kitapta kullandığımız bazı kelime ve kavramların kısa açıklamalarını yaptık.

Esmâ: Esmâ, isimler anlamına gelir ve Arapçada isim kelimesinin çoğuludur. Bu kelimeyle alakalı Türkçemizde yaygın bir yanlış kullanım vardır. "Kerim esmâsı" dendiğini bunun tam karşılığı "Kerim isimleri" olur. Biz, isimleri tekil olarak kullandığımız her yerde "Kerim ismi" deme konusunda dikkatli olmaya çalıştık.

Esmâ talimi: Esmâyı ahlaka dönüştürme eğitimi anlamında kullandığımız bu ifade, Kur'an referanslı bir ifadedir.[26]

İsim: İsim dediğimiz her yerde, Rabbimizin güzel isimlerini kastettik.

Sıfat: Rabbimizin Lafza-i Celal olarak ifade edilen Allah ismi dışındaki bütün isimleri aynı zamanda Rabbimizin sıfatı da oluyor. "Rahmân Allah, Rahîm Allah, Kerîm Allah…" dediğimizde, örnek verdiğimiz isimler sıfat oluyor. Bütün esmâ bu şekilde sıfat olarak da kullanılabilir.

Esmâ-i Hüsnâ: En güzel isimler demektir. Bu ifade şekli Farsça bir terkiptir.

El-Esmâu'l-Hüsnâ: En güzel isimler demektir. Bu terkip Arapçadır. Kur'an'da bu şekliyle geçer.[27]

Esmâ-i İlahiye: İlahın (Allah'ın) isimleri demektir.

Efâl-i İlahiye: Öznesi Allah olan fiiller demektir. Esmâ listemizdeki bazı isimler Kur'an'da isim olarak değil fiil olarak geçer. Bu durumu anlatmak için bazı bölümlerde Efâl-i ilahiye ifadesini kullandık.

İsm-i Fâil: İsimden türeyen ve işi yapanı gösteren, kelimelerdir. Türkçede kullandığımız kâtip, hâfız, kâtil, kâmil, tâhir, kâfir kelimeleri ism-i fâil formunda kullanılan kelimelerdendir.

Mübalağalı İsmi Fail: Bahsedilen işi yapmada fâilin, o işi çokça ve devamlı yaptığını anlatan bir ifadedir. Cebbâr, Kahhâr, Fettâh, Şekûr, Vedûd, Gafûr, Alîm gibi isimler mübalağalı ism-i fâildir. Mübalağalı ismi fail, bahse konu olan işi yapmada "Allah'ın eşi benzeri yok" anlamında kullanılır. Mesela şapkalı "â" ile yazılan âlim kelimesi ism-i fail formunda bir kelimedir ve insanlar için de kullanılır. Fakat "î" harfinin üzerine şapka koyduğumuz zaman Alîm ismi bilmede eşi benzeri yok anlamına gelen mübalağalı ismi fail olur. Melîk, Hafîz, Latîf, Kebîr isimleri de buna örnek gösterilebilir.

Tecelli: Tecelli kelimesi bu kitabın merkezinde olan bir kavramdır. Görünme, ortaya çıkma anlamına gelir. İnsan için kullanıldığında, insanda olan bir özelliğin ortaya çıkması anlamına gelir. Mesela

26 Bakara 31.
27 Taha 8

ressamın sanat kabiliyetinin resim üzerinden, aşçının yemek yapma kabiliyetinin yemek üzerinden ortaya çıkması gibi.

Allah için kullanıldığında, asla Allah'ın Zat'ının tecellisi olarak anlaşılmaz. Allah, ﷻ isim ve sıfatları üzerinden tecelli eder. Konusu bilgi olan işlerde Alîm ismiyle, konusu sevgi olan bütün işlerde Rahmân, Rahîm, Vedûd, Raûf esmâsıyla, konusu yaratma olan işlerde Hâlık, Bedî, Mubdi, Bâri' esmâsıyla tecelli eder.

Referans: Bu kelimeyi kullandığımız her yerde, orada yazılan bilginin kaynağı anlamında kullandık.

İntak Sanatı: Bu sanat, edebiyatta cansız varlıkları konuşturma sanatı olarak tarif edilir.

Hadis: Peygamber Efendimize ait sözler.

Sünnet: Sünnet, Peygamber Efendimizin bütün söz ve davranışlarını içine alan bir anlamda kullanılan terimdir. Biz anlam sahası geniş olan bu kelimeyi, kelimenin kökündeki "yol" manasından yola çıkarak, Peygamber Efendimizin, Kur'an'dan anladığını hayatına aktarmada, hayatın içinde yaşamada izlediği yol manasında kullandık.

Sünnet-i Seniyye: Seniyye kelimesi hem övme hem de yüceltme manalarına gelen bir kelimedir. Bu kelime yol anlamına gelen sünnet kelimesiyle birlikte kullanıldığında şu anlamlara gelir: O, o yoldan gidenleri, Allah ﷻ tarafından övülecek hâle getiren yol. O yolu takip edenleri, Allah ﷻ katında yücelten yol.

Sünnetullah: Bu ifadeyi Allah'ın kâinata koyduğu yasalar ve bu yasaların işleyişi anlamında kullanıyoruz. Güneşin doğması, dünyanın dönmesi, yerin çekmesi, yağmurun yağması, suyun buharlaşması, doğma, yaşlanma, ölme, acıkma… gibi olayların hepsi Allah'ın kâinata koyduğu yasaların sonucudur.

Bu yasalar sosyal hayatı da içine alır. Bu yasalar sosyal hayatta "tercihe göre takdir yasası" olarak görünür. Bu yasaya göre her insan, er ya da geç dünyada veya ahirette tercihlerinin sonuçlarını yaşar.

Sünnet-i Resûlullah: Sünnetullah ile Peygamber Efendimizin sünneti anlamında kullandığımız Sünnet-i Resûlullah arasında muhteşem bir bağlantı var. Sünnetullaha trafik kuralları dersek, Sünnet-i Resûlullah markası **hayat** olan arabayı bu kurallara göre sürmek anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında Sünnet-i Resûlullah

Allah'ın koyduğu kurallara riayet ederek, Allah'ın razı olduğu bir hayatı yaşamada izlenmesi gereken yol olarak karşımıza çıkıyor.

Âyet: İşaret ve delil anlamına gelir. Kur'an âyetleriyle birlikte, Allah'ın yarattığı ve insanların aynıyla benzerini yapamadıkları her şey âyettir. Bu açıdan bakıldığında her âyet, Allah'ın varlığına, birliğine işaret eden güçlü bir delildir. İnsanın Kur'an ve kâinat âyetlerini okumasından murat, kendinin de âyet olduğunun farkına varması ve âyet gibi yaşamasıdır. Âyet gibi yaşamak, bakanlara Allah'ı hatırlatmaktır. Mesela her Müslümanın namazda, görmediği Rabbi karşısında görüyor şuuruyla durması bir âyettir. Bu şuura "ihsan şuuru" diyoruz. Bu şuurun beş vakitten her vakte taşınması, insanın "yaşayan âyet" olmasıdır.

Kevnî/Tekvînî âyet: Kâinat kelimesiyle aynı kökten gelen bu kelimeleri, güneş, ağaç, hayvan gibi tabiata/doğaya ait unsurları anlatmak için kullanıyoruz.

Kâinat kitabı: Kâinat kelimesi "olan" kelimesinin çoğuludur. Olanlar anlamına gelir. Allah'ın ilk ol/kün emriyle başlayan oluşların sürekli devam ettiğini anlatan bir kelimedir. Bu kelime yaratılan her şeyi içine alıyor.

Müslüman: İslam, Müslüman, teslim ve teslimiyet aynı kökten gelen kelimelerdir. Müslüman demek: Teslim olan demektir. "Ben Müslümanım" demek, "Ben teslim oldum. İstediğimi değil, isteneni yapıyorum" demektir.

Cebrî: Bu kelimeyi "iradî" kelimesinin zıddı olarak kullanıyoruz. Evrende, insanın cüzi iradesi dışında kalan alanın tamamında Allah'ın yasaları cebrî olarak işler. Bu işleyişin bir sonucu olarak, her varlık Allah'ın koyduğu yasalara mecburen uyar.

Mükemmel: Eksiksiz ve kusursuz olan demektir. Allah'ın isim ve sıfatları mükemmel olduğu için, bu isim ve sıfatların tecellileri de mükemmeldir. Fakat evren/dünya fani olduğu için, dünyada geçici bir süre için mükemmel olan, mükemmel kalmaz. Kalıcı mükemmellik bâkî olan ahirettedir.

Kâmil insan (İnsan-ı Kâmil): Kemal ve Kâmil isimlerinin Türkçe karşılığı "olgun"dur. Olgun, olmak fiilinden türemiştir. İnsanın manevî tarafındaki olgunlaşmayı anlatır. Yukarıdaki bahçe örneğini hatırlarsak, kâmil insan, Allah'ın fıtratına koyduğu potansiyeli,

O'nun razı olduğu örnek üzerinden, O'nun razı olduğu yöntemle gerçekleştirmesidir. Razı olduğu örneğin adı Hz. Muhammed'dir ﷺ. Razı olduğu yöntemin adı, sünnet-i seniyyedir.

Sonuç Eğitimi: Bu eğitimde kişiye tercihlerinin sonuçları gösterilir. Bu yöntem Kur'an'ın çok sık kullandığı bir yöntemdir. Kur'an, hem geçmiş kavimler üzerinden hem de gelecekte karşımıza çıkacak olan cennet-cehennem üzerinden bu eğitimi verir. Kur'an geçmiş üzerinden bize "Benzer tercihleri yaparsanız, benzer sonuçları yaşarsınız" derken, gelecek üzerinden "Gelecekte nerede olmak istiyorsanız, bugün tercihinizi ona göre yapın" der.

KİTAPTA KULLANDIĞIMIZ YÖNTEM

Her ismi çalışırken, o isim için beş başlık belirlerdik. Bu başlıklar, esmânın tanınması, Peygamber Efendimizin örnekliğinde hayata taşınması ve "Bana ne diyor" mesajına ulaşılması için gereken başlıklardı. Şimdi bu başlıklara kısaca bakalım.

ESMÂNIN Tanımı ve Kur'an Üzerinden Verdiği Mesaj

Bu başlık altında her esmânın önce Kur'an merkezli bir tanımını yapıyor, daha sonra esmânın Kur'an'da geçtiği âyetleri dikkate alıp, Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajı öne çıkarıyoruz.

İsimlerin tanımlarını yaparken, Kur'an'da hangi ayetlerde geçtiklerini dipnotlarda gösterdik. Dipnotlarda işaret ettiğimiz ayet sayısını üçle sınırladık.[28]

Bu bölümü, diğer bölümlerde yaptığımız tespitlerin cetveli olarak kullandık. Bu cetvel, isimlerin tecellilerini doğru anlamada bizim için çok önemli bir referans oldu.

ESMÂYI Kâinat Kitabında Okumak

Kur'an'dan sonra esmâyı tanıyacağımız ikinci adres, kâinat kitabı. Bu çalışmada kâinat kitabına, insanı da içine alacak şekilde tüm yaratılan âyetlerin zarfı olarak baktık. İlgili bölümlerde, esmânın tecellilerini kısa ifadelerle verdikten sonra, o ifadelerin açıklamalarını yaptık.

Bu bölüm, genelde şu soruların cevabı oldu;

28 Böyle bir sınır koymasaydık; Alîm ismi için 152 âyete, Gafûr ismi için 91 âyete, Azîz ismi için 88 ayete, diğer isimler içinde onlarca âyete işaret etmemiz gerekecekti.

- ✓ Esmâ rehberliğinde, kâinat kitabı nasıl okunur?
- ✓ Esmâ rehberliğinde, tefekkür nasıl yapılır?
- ✓ Her bir esmâ, nasıl tevhid zikrine dönüştürülür?
- ✓ Esmânın mesajları hayatın pratiklerine nasıl taşınır ve yaşanır?

Kısaca, bu bölümde kâinat bir mescit oldu, her bir esmâ şahit ve zâkir oldu.

ESMÂNIN Peygamber Efendimizdeki Tecellisi

Bu bölümde, her bir esmâ ete-kemiğe bürünüyor ve Peygamber Efendimiz üzerinde güzel ahlak olarak görünüyor.

Bölümün girişinde, ilgili esmânın Peygamber Efendimizde hangi ahlaki özellik olarak tecelli ettiğini kısa ifadelerle verdikten sonra, Efendimizin hayatındaki örnekler üzerinden bu özelliğin açılımını yaptık.

Bu bölümde yaptığımız açıklamalar, bir sonraki bölümde "Bana ne diyor" mesajının zeminini oluşturdu.

ESMÂ Bana Ne Diyor?

Bu bölüm, esmâ çalışmasında final bölümü oluyor. Bu bölümde, esmâ talebesi, ilgili esmânın tanımını öğrendikten, kâinattaki ve kâinatın medar-ı iftiharı olan Peygamber Efendimizdeki tecellilerini gördükten sonra, esmâ talimi yapan bir talebeye yakışan edeple, esmânın hatip, kendinin de muhatap olduğu kürsünün karşısına geçiyor ve o kürsüden gelecek mesajları almak için gönlünün kapılarını sonuna kadar açıyor.

Böyle bir manevî dekor içinde, esmâ talebesi, esmâ taliminin en güzel meyvesi olan esmâyı ahlaka dönüştürme dersini almış oluyor.

Her esmâ talebesi bilir ki; bu iş hem kavli hem de fiili dua ile olur. Fiili duasını Peygamber Efendimizin örnekliğinde sünnet-i seniyyeye tâbi olarak yaparken, kavli duasını da aşağıdaki gibi yapıyor.

ESMÂ ile Dua

Kur'an bizden esmâ ile dua etmemizi ister. İlgili âyet şöyle: "En güzel isimler (ve sıfatlar) Allah'ındır. (Öyleyse) O'na o güzel isimleriyle dua edin."[29]

Biz bu isteği emir kabul ettik ve her bölümün sonuna, ilgili esmâyı ahlaka dönüştürme niyetine zarf olan bir dua örneği koyduk.

29 Araf 180.

اَللّٰهُ

ALLAH

İSMİ BANA NE DİYOR?

ALLAH İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Allah ismi, bütün isimlerin kaynağı; en büyük, en kuşatıcı ve en kapsayıcı isim olduğu için onun tanıtımında farklı bir yol izleyeceğiz.

Allah ismini bir kelimeyle tanımlarsak, o kelime MÜKEMMEL olur. Allah ﷻ bütün isim ve sıfatlarıyla mükemmeldir. Allah'ı tanımak ve tanıtmak için Kur'an'a baktığımızda, Kur'an'ın dekoru sanki bizden gelecek "Ya Rabbi! Seni nasıl tanıyalım ve tanıtalım?" sorusuna cevap vermek için hazırlanmış gibi durur.

Rabbimiz, Kur'an'da biri hariç, 113 sûrenin başında, Zatını Rahmân ve Rahîm olarak tanıtır. Bunun mesajı şudur: "Beni, benim tanıttığım gibi tanıtın. Beni tanıtırken, en başa rahmetimi koyun!"

Bu mesajı aldığımızda, "**din**le" ilgili bütün tanımlarımızın merkezinde "sevgi" olur. Şimdi bu tanımı merkeze koyarak, bazı klasik tanımları yeniden tanımlayalım.

Allah kimdir? İnsanları sevendir. İnsanlara olan sevgisini göstermek için, dünyayı dev bir hediye paketi yapıp, neye ihtiyaçları varsa içine koyup karşılıksız olarak onlara verendir.

Kur'an nedir? Sevenle sevilen arasındaki sözleşmedir.[30]

30 Kur'an için yaptığımız sözleşme tespiti, bir benzetme değildir. Gerçeğin ta kendisidir. Beş vakit namazda, günde 40 defa okuduğumuz Fatiha sûresi ve sûredeki **"iyyake na'budu"** ifadesi, özünden okuyanlar için "Ben bu sözleşmeyi okudum anladım şimdi de gereğini yapıyorum" anlamına gelen kavlî ve fiilî bir imzadır.

Peygamber kimdir? Sevenle sevilen arasındaki sözleşmenin, nasıl anlaşılacağını, nasıl yaşanacağını gösteren en güzel örnektir.

Din nedir? Sevenle, sevilen arasındaki ilişkileri düzenleyen değerler sistemidir.

Burada, haklı olarak bir soru öne çıkacak. Bu ilişkide cezanın yeri nerede? Ceza yok mu? Ceza var. Fakat ceza sevginin farklı bir tecellisi olarak, caydırma amaçlı var.[31]

Burada sadece Allah ismine mahsus çok kısa olarak teknik bir bilgi paylaşalım.

Kur'an'da;

- ✓ Allah lafzı 2697 defa geçer,
- ✓ Allah'a işaret eden "hu" veya "hüve" zamiri, yaklaşık 6000 defa geçer,
- ✓ Tekrarlarıyla birlikte baktığımızda Allah'ın "Alîm, Hakîm, Rahîm, Azîz" gibi isimleri yaklaşık 1800 defa geçer.

Bu rakamlarda, Allah ismiyle beraber yaklaşık 4500 defa tekrar edilen esmâ-i hüsnâ üzerinden verilen mesaj şu olsa gerek:

- ✓ Allah'ı tanımak istiyorsanız, esmâ-ı ilâhî üzerinden tanıyacak,
- ✓ Allah'ı tanıtmak istiyorsanız, esmâ-ı ilâhî üzerinden tanıtacaksınız.

ALLAH İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Allah ismi, kâinatta öncelikli olarak 99 esmâ olarak tecelli eder. O tecellilerin her birini ilgili esmânın o bölümünde anlatmaya çalışacağız.

Allah ismine bütüncül baktığımızda, bu ismin kâinatta; mükemmellik, âyet, şahitlik ve tevhid olarak tecelli ettiğini görüyoruz.

Bu tecellileri, (diğer bölümlerde ele alacağımız için burada) kısaca açalım.

Mükemmel: Hiçbir eksik noktası olmayan, kusursuz demektir. Allah ﷻ Zatına ait isim ve sıfatları ile mükemmeldir. Mükemmelin

31 Bu konuda Cebbâr ve Kahhâr esmâsında sayfa 92 bkz.

tecellileri de mükemmeldir. Fakat dünya fani olduğu için belli bir süreçte kendi mükemmeline ulaşan hiçbir şey mükemmel kalmaz.

Her çekirdek, her tohum, rahimde döllenmiş her yumurta hücresi, içinde mükemmel olma potansiyeli taşır. Belli bir süreçte kendi mükemmeline ulaşır ama orada kalmaz. Bu durum, yazın güneşin öğle vaktinde tam tepeye çıktıktan sonra, orada kalmayıp, zevale doğru gitmesine benzer.

Bunun üzerinden verilen mesaj şudur: Dünyada mükemmeli aramayın. Mükemmelin adresi fani dünya değil, bâkî olan ahirettir.

Âyet: Yukarıda âyet kelimesini anlatırken ifade ettik.[32] Âyet, işaret ve delil demektir. Yaratılan her şey Allah'a işaret ettiği gibi, O'nun varlığına ve birliğine delildir.

Şâhitlik: Yaratılan her şeyin âyet olma özelliğinin yanında bir de şahit olma özelliği vardır. İnsanın "Eşhedü.." diye başlayan şahitliği, bu şahitliğin bir sonucudur.

Tevhid: Allah ismi kâinatta tevhid olarak tecelli eder. Tevhid Allah'ın birliğini anlatan, **BİR**leştirmek veya **BİR**lemek anlamına gelen bir kavramdır.

Bu kavramın dille ifade edilmesine kelime-i tevhid, yâni **LÂ İLÂHE İLLALLAH** denir.

Yukarıda, tevhid zikrini anlatırken ifade ettik; **LÂ İLÂHE İLLALLAH** bütün esmâyı içine alan bir zikirdir. Bütün esmânın, **LÂ** Rahmâne, **LÂ** Melike, **LÂ** Kuddûse… **İLLALLAH** şeklinde zikri mümkündür.

Biz bu bölümü, ilgili her bölümde açacağımız için burada noktalıyoruz.

ALLAH İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Allah ismi, Peygamber Efendimizde nasıl tecelli etmiştir? Evrende geçici mükemmellik olarak tecelli eden Allah ismi, Efendimizde **KEMAL** yani olgunluk ahlakı olarak tecelli eder. O yüzden Peygamber Efendimiz ﷺ İnsan-ı Kâmil ufkunun zirvesidir.

32 Sayfa 44 bkz.

Bu tespitimizi açalım;

- ✓ Bu tecellinin zirve noktasında, insan vardır.
- ✓ İnsanlar içindeki zirve noktada, Peygamberler vardır.
- ✓ Peygamberler içindeki zirve noktada, Hz. Muhammed Mustafa ﷺ vardır.

İşte bu yüzden Hz. Muhammed ﷺ örnek insandır, kâmil insandır. Böyle olduğu için de tüm insanlık için model insandır.

Peygamber Efendimiz ﷺ Allah'ı en iyi tanıyan, en iyi anlayan, O'nun isteklerini hayata, O'nun razı olduğu şekilde en güzel aktaran örnek olması hasebiyle, esmâyı ahlaka dönüştürmede, Allah'ın razı olduğu ahlak ile ahlaklanmada en güzel rehberimizdir.

Bu bölümü kısaca özetlersek; "Başta Allah ismi olmak üzere, bütün isimler, insanda nasıl tecelli eder?" sorusunun cevabı Hz. Muhammed'dir ﷺ.

ALLAH İSMİ BANA NE DİYOR?

- ✓ Sen, Allah'ın sınırsız özellik ve güzelliklerine sınırlı olarak ayna olmuş en güzel en özel varlıksın.
- ✓ Sen, manen çok zengin olan ve açılmayı bekleyen bir define sandığısın.
- ✓ Sen potansiyel olarak bire, binler meyve verecek bir tûbâ ağacı[33] olmaya adaysın.

Kâmil insan olma yolunda kendini keşfet! En güzel, en özel örneğin yolu olan sünnet-i seniyyenin rehberliğinde sendeki potansiyeli açığa çıkar. Bu potansiyel açığa çıktığında meleklerin yazdığı amel defterinde isminin karşısında "Tüm aşırılıklardan uzak, dengeli ve olgun bir insan" yazacak.

Bir insan için, meleklerin ve insanların dilinde böyle anılmak, dünyadan giderken geriye örnek alınacak bir hayat bırakmak, dünyadaki en büyük enginlik ve zenginlik değil midir?

33 Râd sûresi 29 âyette işaret edilen Tûbâ ağacını, dünyada yapılan güzel işlerin ahirette meyve vermesi anlamında bir mecaz, bir metafor olarak kullandık.

ALLAH İSMİYLE DUA

Ya Allah! Ey bize, Zatını Allah ismiyle tanıtan Rabbimiz! Sen, bütün varlıkları yaratan, en güzel isimlerin sahibi olan Rabbimizsin! Sen, bizi seven, neye ihtiyacımız varsa onu bize karşılıksız verensin! Sen, bize olan sevgini, Senden başka hiç kimsenin veremeyeceği değerli nimetlerle gösterensin!

Ne olur! Bize de, Sana olan sevgimizi, razı olduğun bir hayatı yaşayarak göstermeyi nasip eyle!

Ya Rabbi! Sen nasıl sevilmek istiyorsan, Seni öyle sevmeyi, Sen nasıl bilinmek istiyorsan, Seni öyle bilmeyi, Sen nasıl tanınmak istiyorsan seni öyle tanımayı da bizlere nasip eyle! Sevdiğin her şeyi sevgilimiz eyle, razı olduğun her şeyi tercihimiz eyle! Sevdiğin ve razı olduğun her şeyi bizim huyumuz ve alışkanlığımız eyle! Sevmediğin ve razı olmadığın her şeyden de uzak durmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Seni güzel isimlerinle tanımayı, o isimlere en güzel şekilde ayine olmayı, vahyin rehberliğinde, Peygamber Efendimizin örnekliğinde, o isimleri güzel ahlaka dönüştürmeyi bizlere nasip eyle!

اَلرَّحْمٰنُ

2

ER-RAHMÂN

BANA NE DİYOR?

RAHMÂN ve RAHÎM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Rahmân: Bütün varlıklara merhamet eden.[34]

Rahîm: Bütün varlıklar içinde mü'min kullarına rahmet eden.[35]

Rabbimiz, Rahmân ismiyle mü'min-kâfir herkese merhamet eder. Her insan Rahmân isminden istifade eder. Fakat Rahîm ismin-

34 Bu isim Kur'an'da Besmele hariç 57 ayette geçer. Tâhâ 5; Haşr 22; Yasin 23…

35 Bu isim Kur'an'da Besmele hariç 97 ayette geçer. Nahl 7; Müzzemmil 2; A'râf 153…

den istifade kulun tercihine bağlıdır. Rahîm ismi iman etme tercihine verilen ödüldür.

Kur'an'da geçen bütün Rahmân isimlerinin mesajını özetleyen bir âyet var; "Allah, ﷻ rahmet etmeyi kendi üzerine farz kılmıştır"[36] Bu şu demek: Allah'ın dünyaya koyduğu yasalar kıyamete kadar değişmeyecek. Rahmetin zerresini hak etmeyecek kadar kötülük yapmış insanlara bile, Allah, ﷻ güneş, hava, su, görme, duyma, konuşma, yeme-içme gibi nimetlerini, son nefeslerine kadar verecek.

Kur'an'da Rahîm isminin mesajını da özetleyen bir âyet var; "İşte size *(kendi)* içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin *(dünya ve ahirette)* sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. *(Yaşadığınız her sıkıntıyı yüreğinde hisseder. Çünkü)* O, sizin üzerinize titreyip durur; mü'minlere karşı şefkat (Raûf) ve merhametle (**Rahîm**) doludur."[37]

Âyet, mesajını Peygamber Efendimiz ﷺ üzerinden veriyor. Allah katında, Rahîm ismi sizin de sıfatınız olsun istiyorsanız, mü'minlerin sıkıntılarına kayıtsız kalmayacaksınız. Mü'min kardeşinin derdiyle dertlenmenin de sünnet olduğunu unutma!

RAHMÂN ve RAHÎM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Rahmân ve Rahîm esmâsı kâinatta merhamet ve sevgi olarak tecelli eder.

Yaşayanlar Arasında Allah'ın Rahmetini Gösteren En Güzel Örnek…

Bir çocuk sorsa, Allah'ın rahmeti nasıldır, neye benzer? Bu sorunun cevabını vermek için yeryüzünde görünen en güzel örnek annedir. Çocuğa şu denir:

- ✓ Anne: Bizi sevendir. Biz daha doğmadan neye ihtiyacımız varsa hazır edendir.
- ✓ Peki, Allah kimdir? Allah: Bizi daha fazla seven ve biz daha doğmadan anne-baba dâhil ne ihtiyacımız varsa bizden önce hazır edendir.

36 Bu âyet aynı lafızlarla iki ayette geçer. En'âm 12 ve 54.
37 Tevbe 128.

Bir annenin çocuğu olduğunda eş dost, yakın akraba bebek görmeye gelirler. Farz-ı muhal diyerek devam edelim. Getirilen hediyelere bakıyoruz; dünyanın en pahalı gözlüğü, en pahalı eldiveni, en pahalı ayakkabısı, en pahalı şapkası, en güzel yiyecekleri… Bütün bunlar neyi gösteriyor? Bebeğe olan sevgiyi, bebeğe ve onun ailesine verilen değeri gösteriyor.

Eğer, bunlar birine olan sevginin ve ona verilen değerin göstergesiyse, Allah'ın, o gözlüğün takıldığı gözü vermesi, o eldivenin giyildiği eli vermesi, o ayakkabının giyildiği ayağı vermesi, o şapkanın takıldığı kafayı vermesi, o yemeklerin yendiği ağızı, tadıldığı dili, sindirilip enerjiye dönüştürüldüğü mideyi, bağırsakları ve hücreleri vermesi neyin göstergesidir?

Ey insan! Bütün bunlar, Allah'ın seni herkesten daha fazla sevdiğinin ve hiç kimsenin sana veremeyeceği değeri verdiğinin göstergesidir.

İşte, sayısız nimetin zarfı olan kâinat ve onun kral dairesi olan dünya bu sevginin şahididir.[38]

RAHMÂN ve RAHÎM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Rahmân ismi, Peygamber Efendimizde bütün insanlara rahmet olma, Rahîm ismi, rahmet olduğu insanlar içinde mü'minlerle kardeş olma ahlakı[39] şeklinde tecelli etti.

Mü'minde Baskın Esmâ Hangisi Olmalı?

Önce Rabbimizde, Kâinatta ve Kur'an'da baskın olan esmâya bakalım;

- ✓ "Rahmeti kendimi farz kıldım"[40] buyurması, Rabbimizin, Zatında Rahmân isminin baskın olduğunu,
- ✓ Dünyayı dev bir hediye paketi olarak biz kullarına sunması, kâinatta Rahmân isminin baskın olduğunu,
- ✓ 113 sûrenin başında gelen Rahmân ve Rahîm esmâsı Kur'an'da bu iki esmânın baskın olduğunu gösteriyor.

38 Bu bölümü kısa tuttuk. Vedûd ve Raûf esmâsı bu bölümün devamı gibi okunabilir.
39 Kardeş olma ahlakı için Vahid isminde sayfa 264 bkz.
40 En'âm 12, 54.

Bu üç örnekten sonra, Peygamber Efendimizde hangi esmânın baskın olduğu sorusunun cevabını da şu ayetten öğreniyoruz: "*(Ey Muhammed)* Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik."[41]

Bu iki esmânın tecellisinin bir sonucu olarak, Peygamber Efendimizin hayatında şunu görüyoruz. Yaratıcıya sevgi arttıkça, yaratılanlara da sevgi artıyor. Yaratana sevginin sağlaması, yaratılanlar üzerinden yapılıyor. Efendimizin insan, havyan ve çevre sevgisine ait birçok örneği siyer kitaplarına havale ederek sözü kendimize getirelim.

RAHMÂN ve RAHÎM İSMİ BANA NE DİYOR?

Yukarıdaki dört örnek, bir mü'min olarak, "Bende hangi esmâ baskın olmalı?" sorusuna cevap veriyor.

Bu isimler, senin de en baskın özeliklerin arasında olacak. Mizacım, fıtratım demeyecek, hiçbir bahane getirmeyecek, Allah Resulüne benzemeyen her tarafını bir kere daha gözden geçirecek ve kendini vahyin ve sünnet-i seniyyenin rehberliğinde yeniden inşâ etmenin yollarını arayacaksın.

Şunu unutma! Peygamber Efendimiz ﷺ cetveldi, Sahabe Efendilerimiz de o cetvelle çizilen çizgilerdi. Sen de bir cetvelsin, çocukların seninle çizilen veya çizilecek olan çizgilerdir.

Cetvelin güzelliği ondaki doğruluğun çizgilere yansımasıdır. Cetvelin talihsizliği ondaki eğriliğin de çizgilere yansımasıdır. Şunu unutma! Şimdiye kadar eğri yaşamak, şimdiden sonra eğri kalmanın bahanesi olamaz.

RAHMÂN ve RAHÎM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, bütün mahlûkata merhamet eden, mü'min-kâfir ayırt etmeden her insana nimet veren **Rahmân**'sın. Sevmene sevmekle, tanıtmana bilmekle, merhametine hürmetle mukabele etmeyi bizlere nasip eyle! Merhameti, bizim de en baskın özelliğimiz eyle!

Sen, bizi seven, sevdiği için de, neye muhtaçsak onları bize verensin! Ne olur! Verdiğin nimetlerden, vermemiz gerekeni vermekle, Sana olan sevgimizi gösterebilmeyi bizlere nasip eyle!

Merhametle dolmayı, sevgi olup taşmayı, bilge olup yaşamayı, inandığımız değerler adına güzel örnek olmayı bizlere nasip eyle!

41 Enbiye 107

Merhametini merhametimiz eyle! Bizleri sevginin zengini, kin, nefret ve düşmanlığın yoksulu eyle!

Ya Rabbi! Sen, Seni seveni, ahirette cennetinde, cennetle sevindiren **Rahîm**'sin. Ne olur Seni, Senin istediğin gibi sevebilmeyi ve ne olur, Senin tarafından en çok sevilen kulların arasına girebilmeyi bizlere nasip eyle!

Sen Rahîm'sin! Daha dünyaya gelmeden ana rahminde bizleri misafir edensin. Orada bize ruh üfleyen, orada bizim kişilik ve karakterimizin nüvelerini fıtratımıza derç edensin. Ne olur! Senin razı olacağın bir kişilik ve karakterin sahibi olmayı bizlere lütfeyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **merhamet ve kardeşlik ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

ER-RAHÎM

BANA NE DİYOR?

Rahîm ismi, senin de sıfatın olsun istiyorsan, mü'minlerin sıkıntılarına kayıtsız kalma. Mü'min kardeşinin derdiyle dertlenmenin sünnet olduğunu da unutma!

(Bu ismi 2. sıradaki Rahmân ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمَلِكُ

EL-MELİK

İSMİ BANA NE DİYOR?

MELİK ve MÂLİKÜ'L MÜLK İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Melik: Mülkünde mutlak otorite ve mükemmel yönetici olan.[42]

Mâlikü'l Mülk: Mülkünde ortağı olmayan, mülkün mutlak sahibi olan.[43]

Bu isimlerin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Ey insan! Mülkün gerçek sahibi Allah'tır. Sen onun mülkünde emanetçisin.

MELİK ve MÂLİKÜ'L MÜLK İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki isim, kâinatta "Sahip olma, hâkim olma, mâlik olma" olarak tecelli eder. Bu dünyada "Bunun gerçek sahibi kim?" sorusunun tek cevabı vardır; o da Melik olan Allah'tır. Dünyaya bir ev dersek, insan bu evin içinde kiracıdır.

Dünyada "Bu Benim" Demenin Bir Bedeli Vardır

Kur'an rehberliğinde, kâinat kitabını okuyan[44] her insan şunu anlar: Sahibi göründüğü, kullandığı, istifade ettiği hiçbir şey onun değil, onda emanettir.

42 Bu isim Kur'an'da 5 def geçer; Tâhâ 113; Mü'minûn 116; Haşr 23…
43 Bu isim Kur'an da 1 defa geçer; Âli İmran 26.
44 Kur'an'da birçok örnek arasında, kâinat kitabını okumada, insanın emanetçi olduğu gerçeğini iliklerine kadar hissettirmede Vâkıa sûresinin 57-74 ayetleri harika bir örnektir.

Bazen insanlar emanetçi oldukları gerçeğini unuturlar. Bunun mâliki, sahibi benim anlamında "Şu benim, bu benim" ifadelerini çok kullanırlar. Oysaki "benim" demenin bir bedeli vardır.

Mesela biri, "Şu kalem benim, şu ayakkabı benim, şu gözlük benim..." dediğinde, "Parasını verdi ve onları aldı" şeklinde anlarız.

Bunu diyen kişiye sorarız, o kalemle yazdığın elin de parasını verdin mi? Ya gözlüğü taktığın gözlerin, ayakkabıları giydiğin ayağın da parasını verdin mi? …

"El benim" dediğinde, "kol da benim", kolun takıldığı "beden de benim", o bedenin içindeki "hücreler de benim", o bedenin varlığının devamı için gerekli olan "güneş, hava, su, toprak kısaca kâinat da benim" demiş olursun.

Diyebilir misin?

Hayır! Allah ﷻ böyle demeyi imkansız kılan bir düzen yaratmış. *"Bir şeyin sahibi benim demenin yolu, her şeye sahip olmaktan geçiyor."*

Bir atomu, bir hücreyi yaratan kimse, bütün kâinatı yaratan da O'dur. Kâinatı yaratan kimse, incir çekirdeğini yaratan da O'dur.

Bütün bunların ortak mesajı da şudur: **LÂ MELİKE İLLALLAH** /Bütün bunlara Allah'tan başkası malik olamaz.

Peki, İnsanı Aldatan Nedir?

İnsanı aldatan zannıdır. Hayatın içinde bu zannın yansımalarını "Hayat benimdir, dilediğim gibi yaşarım" diyenlerin ifadelerinde çokça görmek mümkün. Bu zanna mağlup olanlar, ikinci sermayenin kendilerinin olduğunu zannediyorlar.

Ne demek, ikinci sermaye? Elimize-ayağımıza, gözümüze-kulağımıza, ruhumuza, aklımıza, kalbimize, midemize zarf olan vücudumuza, ilk sermaye diyoruz. İlk sermaye ile elde ettiğimiz: Ev, araba, çoluk-çocuk gibi sahibi göründüğümüz her şeye de ikinci sermeye diyoruz.

Soru şu: Birinci sermeye olmasaydı, ikincisi olur muydu?

"Olmazdı" dediğimizde hayat Allah'ın verdiği bir emanettir, emanetin sahibi nasıl istiyorsa öyle yaşamam gerekir" gerçeği ayan-beyan ortaya çıkar.

Peki, O Zaman İnsanın "Benim" Demesine Neden İzin Verilmiştir?

Güzel bir soru. Rabbimiz dileseydi, bizi "ben ve benim" gibi ifadeleri kullanamayacak bir donanımda yaratabilirdi. Allah'ın insana bu ifadeleri kullanma izni vermesindeki temel sebep "sorumluluk bilinci" vermektir.

Emanet ahlakıyla, bu bilincin farkından olanlar:

- ✓ Göz **benim**, bunun baktığı her şeyin,
- ✓ El **benim**, bunun tuttuğu her şeyin,
- ✓ Ayak **benim**, bunun gittiği her yerin sorumlusu **BENİM** derler.

Bu bilincin farkında olmayanlar, emanet sahibine karşı kendilerini sorumlu hissetmedikleri için "Göz benim değil mi, istediğime bakarım…" derler.

Kısaca, insan geçici olarak sahibi olduğu ve benim dediği her şey için, "Nasıl ve nerede kullandın" sorularına muhatap olacağı için, emanetin gerçek sahibine karşı sorumludur.

MELİK ve MÂLİKÜ'L MÜLK İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu iki esmâ Peygamber Efendimizde emanet ahlakı ve sorumluluk ahlakı[45] olarak tecelli etmiştir.

Emanet Ahlakı

Yukarıda örneğini verdiğimiz kâinat kitabı okumalarını en güzel yapanların başında, Peygamber Efendimiz ﷺ geliyordu. Efendimizde emanet bilinci zirvedeydi. O yüzden en baskın sıfatlarından biri güvenilir insan anlamında **EL-EMİN** olmuştu. Efendimizin hayatı baştan sona "Hayat bir emanettir, nasıl yaşanırsa, emanetin sahibi razı olur?" sorusuna cevaptır.

Efendimiz;

- ✓ Gözün bir emanet olduğunu bildiği için, harama nazar etmemiş,

45 Bu ahlak için Velî isminde sayfa 236 bkz.

- ✓ Ağzın bir emanet olduğunu bildiği için, ağzına haram lokma koymamış, ağzından kötü söz de çıkmamıştır.
- ✓ Elin emanet olduğunu bildiği için, elini hiç harama uzatmamış,
- ✓ …

Kısaca, bu iki esmânın örnek insan olan Peygamber Efendimizdeki tecellisi, sahibi göründüğü her şeyin emanet olduğunu bilme ve emanetin sorumluluğunu bütün davranışlarında hissetme şeklinde olmuştur.

MELİK ve MÂLİKÜ'L MÜLK İSMİ BANA NE DİYOR?

Mülkün sahibi Allah, sen ise kiracısın. Bu evde 60-70 yılda kalabilirsin, her an terk de edebilirsin. Sen her anını son anın gibi bil, her an taşınacakmış gibi yaşa.

Her an taşınacak gibi yaşamak seni evin içine yatırım yapmaktan alıkoymasın, sözleşme gereği bu geçici eve yapacağın en ufak yatırım, sana ebedi cennet olarak geri dönecek. Bu evi, saray yaparsan, ebedi sarayların olacak.

MELİK ve MÂLİKÜ'L MÜLK İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, mülkün yegâne mâliki olan **Melik** ve **Mâlikü'l Mülk'sün**. Sen, bizi mülkünde misafir ediyor, misafirlik süresince neye, ne kadar ihtiyacımız varsa onları bize veriyorsun.

Ya Rabbi! Ne olur, verdiğin her şeyin emanet olduğunu bilmeyi, emanetleri razı olduğun şekilde kullanmayı bizlere nasip eyle.

- ✓ Emanetin olan kalbimizde, seni ve sevdiklerini misafir etmeyi,
- ✓ Emanetin olan dilimizde, seni zikretmeyi,
- ✓ Emanetin olan aklımızla, seni tefekkür etmeyi,
- ✓ Emanetin olan çocuklarımızı, razı olduğun şekilde yetiştirmeyi,
- ✓ Emanetin olan malı, mülkü serveti razı olduğun yerlerde harcamayı,
- ✓ Emanetin olan vahyi, içimize indirmeyi, içimize sindirmeyi, onun güzelliklerini davranışlarımızda gösterip muhtaç gönüllere taşımayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **emanet ahlakını ve sorumluluk ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْقُدُّوسُ

EL-KUDDÛS

BANA NE DİYOR

Sen Kuddûs olamazsın! Sen hatasız ve kusursuz bir hayat yaşayamazsın ama hata ve kusurlarını en aza indirip, her türlü şâibeden uzak bir hayat yaşayabilirsin.

KUDDÛS İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Kuddûs: Her türlü ayıptan, kusurdan, eksiklikten uzak, temiz ve pak olan.[46]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Allah ﷻ her türlü noksandan, kusurdan uzak olduğu gibi, ondan gelen, vahyin zarfı olan Kur'an'da her türlü şüpheden uzaktır.

KUDDÛS İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kuddûs ismi kâinatta temizlik olarak tecelli eder.

Maddî-Manevî Temizlik

Maddî ve manevî temizlik açısından bakarsak, kâinattaki bütün temizlikler bu ismin tecellisidir.

Önce maddî temizlik açısından bakalım: Hayvanların, ormanların, dağların, denizlerin, havanın ve insan bedeninin temizliği

46 Bu isim Kur'an'da 2 ayette geçer; Haşr 23; Cuma 1.

hakkında ciltlerle kitap okuyup saatlerce belgesel izleyip, tefekkür edelim ve ardından şu soruyu soralım: Eğer Rabbimiz Kuddûs ismi olmasaydı ve Rabbimiz "Bu işi bir yıl Ben yapıyorum bir yılda size bırakıyorum" deseydi dünyanın hâli ne olurdu?

- ✓ Ormanlarda ağaçların yaprakları, ölen insan ve hayvanların cesetleri toprak tarafından öğütülmeseydi,
- ✓ Denizlerdeki balık dışkıları ve cesetleri yine balıklar tarafından temizlenmeseydi,
- ✓ Yeşil bitkiler, değil bir yıl, bir ay süreyle fotosentez yapmasa, karbondioksiti alıp, oksijen vermeseydi,
- ✓ Böbreklerimiz değil bir yıl sadece bir hafta kanı temizleme işini yapmasa, bütün insanların diyaliz makinasına bağlı yaşaması gerekseydi ne olurdu?
- ✓ …

"Ne olurdu"yu düşündüğümüzde, şu an olanın ne kadar değerli ve önemli olduğunu da anlıyor ve şöyle diyoruz: Dünya çapında olan bu büyük temizliği Allah'tan başkası yapamaz anlamında **LÂ KUDDÛSE İLLALLAH** diyoruz.

Gelelim manevî temizliğe: Allah'ın gönderdiği vahiy ve o vahye muhatap olan 124 bin Peygamber Kuddûs isminin bir tecellisi olarak manevî temizlik için gönderilmiştir.

Bu temizliğin olmadığı zihinlerde sapmanın sonuçları ne olmuş derseniz? Ateizm (tüm tanrıları inkâr eden akım), panteizm (tabiat ile tanrıyı aynılaştıran akım), deizm (Tanrı kabul eden ama vahyi ve peygamberleri reddeden akım), agnostizm (Tanrının bilinmezliğini iddia eden akım), materyalizm (her şeyi maddeyle açıklayan akım), Politeizm (birden çok Tanrıyı kabul eden akım), disteizm (Tanrının kötü olduğunu kabul eden akım)…

Bu örnekler; "İnsanoğlu vahyin rehberliğinden, Peygamberin örnekliğinden uzaklaştığında ne olurdu?" sorusuna cevap veriyor.

KUDDÛS İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim, Peygamber Efendimizde maddî-manevî temizlik ahlakı olarak tecelli etti.

Temizlik ahlakı

Peygamber Efendimiz ﷺ yaşadığı çağın temizlik imkanlarını en üst seviyeden hayata yansıtmıştır.

✓ Ağız ve diş temizliğine önem vermesi ve hemen her namaz öncesi misvak kullanmayı tavsiye etmesi,

✓ Namaz abdesti ve gusül abdesti alması,

✓ Tuvalet sonrası ellerini yıkaması,

✓ Yemek öncesi ve sonrası ellerini yıkaması,

✓ Güzel koku sürünmesi,

✓ …

Peygamber Efendimizin bu uygulamalarına, çağındaki müşrik toplumun bulunduğu seviyeden bakarsak, hiç de küçümsenmeyecek uygulamalardır. Peygamber Efendimiz maddî temizlikte çağının bütün imkanlarını kullandı.

Manevî temizlik noktasından baktığımızda Efendimiz ﷺ çağını aşan bir anlayışa sahipti. Efendimizin 63 yıllık ömründe ona en büyük düşmanlığı yapanların, davranış ve ahlak noktasında onun aleyhinde tek bir söz dahi söyleyememeleri, onun davranış temizliğine ne kadar büyük önem verdiğini, her türlü şâibeden uzak bir hayat yaşadığını gösteren örneklerden sadece biridir. Bu konuda daha birçok örnek için siyer kitaplarına bakılabilir.[47]

KUDDÛS İSMİ BANA NE DİYOR?

Sen Kuddûs olamazsın! Sen hatasız ve kusursuz bir hayat yaşayamazsın ama hata ve kusurlarını en aza indirip, her türlü şaibeden uzak bir hayat yaşayabilirsin.

İtibarını en büyük sermaye bilmeyi, ona zarar verecek her şeyden -getirisi ne olursa olsun- sakınmayı hedefleyebilirsin.

KUDDÛS İSMİYLE DUA

Ya Rabbi: Sen bütün isim ve sıfatlarında her türlü ayıptan ve kusurdan münezzeh olan **Kuddûs**'sün.

47 Mü'min isminde sayfa 76 bkz.

Ya Rabbi! Sen, Kuddûs ismindeki paklığı, temizliği bütün canlılarda temizlik duygusu olarak tecelli ettirensin.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **maddî-manevî temizlik ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلسَّلَامُ

6

ES-SELÂM

BANA NE DİYOR?

İnsanlığa götüreceğin İslam, önce sizin evinize gelsin, evinin hücrelerine/odalarına nüfuz etsin. İslam sizin eve huzur getirmiyorsa, siz insanlığa huzur götüremezsiniz.

SELÂM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Selâm: Her türlü eksiklikten, kusurdan uzak olan, kullarına esenlik ve mutluluk veren, barışın, huzurun kaynağı olan. [48]

İslam, Müslüman, teslim kelimeleri Selâm ismiyle aynı kökten gelir. Bu nedenle ***İslam dini Selâm isminin tecellisidir.*** Selâm ismi, bu dünyada eksiksiz ve kusursuz bir din olarak tecelli etmiştir. İslam, Allah'ın yasalarına teslim olan insanlara dünyada ve ahirette barış, esenlik ve mutluluk vaad eden bir dindir.

Bu ismin, Kur'an bütünlüğü içerisinde verdiği mesajlardan biri de şudur: İlk Peygamberden, son Peygambere kadar bütün Peygamberlerin dini İslam'dır. Bu dine mensup olan bütün insanların ortak sıfatı da Müslümandır.[49]

48 Kur'an'da selâm kelimesi 42 yerde kullanılır fakat bunlardan sadece biri Allah'a nispet edilir; Haşr 23
49 Bakara 136; Âli İmran 19

SELÂM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isim kâinatta, Allah'ın eksiksiz ve kusursuz işleyen yasalarına teslimiyet olarak tecelli etmiştir.

Kâinatın Dini İslam'dır

Müslüman kelimesinin, kelime anlamı teslim olmaktır. Teslim olana Müslüman denir. Teslim olan, istediğini değil isteneni yapar. Bu anlam dikkate alındığında kâinatta her şeyin Allah'ın yasalarına cebrî[50] olarak teslim olduğu görülecektir. Kâinat bir insan olsaydı, dini İslam olacak, kâinatın unsurları olan güneş, ay, yıldızlar, ağaçlar, atomlar... kısaca insan dışındaki bütün varlıkların ortak sıfatı da Müslüman olacaktı.

En büyükten en küçüğe baktığımızda muhteşem bir teslimiyet görürüz. Güneş sisteminin bir parçası olan dünyamız, var olduğu günden beri, vazifesini hiç aksatmıyor, asırlardır hem kendi etrafında dönüyor, hem de güneşin etrafından dönmeye devam ediyor. Maddenin en küçük parçası olan atomun içindeki elektronlar da dünyanın dönme istikametinde, atomun içindeki çekirdek etrafında dönüyor.

Makro ve Mikro Teslimiyet Üzerinden İnsana Verilen Mesaj

Kâinatta büyük bir teslimiyet var. Bu teslimiyetin sonucu olan muhteşem bir sistem var. Bu sistemde her varlığın görevini yerine getirmesinden kaynaklanan harika bir uyum ve ahenk var. Benzer bir uyum, makro âlem olan kâinatta olduğu gibi, mikro âlem olan insan vücudunda da var.

Makro ve mikro âlemin yasalarını koyan Allah, dini kurallar üzerinden üçüncü bir âlem olan insanın soysal hayatı ile ilgili yasaları da koyuyor.

Cebrî Müslüman olan, makro ve mikro âlemler üzerinden insana verilen mesaj şu: Her iki âlemde, gördüğün bildiğin, bizzat yaşadığın huzuru kendi dünyana taşımak istersen sen de teslim ol, sen de Müslüman ol.

SELÂM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Selâm ismi Peygamber Efendimizin hayatında huzur, teslimiyet ve barış ahlakı olarak tecelli etti. Bu üç ahlak birbirini tamamlıyor. Şimdi bunlara kısaca bakalım.

50 Cebrî ifadesi için sayfa 44 bkz.

Huzur ve teslimiyet ahlakı: Peygamber Efendimiz ﷺ yaşadığı asırda vahye muhatap olan ilk insandı. İslam'ın insanlığa vaad ettiği huzur ve mutluluğu, kendi dünyasında tam bir teslimiyetle yaşayan ilk Müslümandı. İnsanları bizzat yaşadığı huzura çağırdı.

Bu huzur malla, mülkle, servetle gelen bir huzur değildi. Teslimiyetle, Müslüman olmak ve her durumda Müslüman kalmakla gelen bir huzurdu. Mekke'nin ilk yıllarına baktığımızda, ilk Müslümanlar dünyada maddî hiçbir şeyin veremeyeceği bu huzuru bulmak ve bu huzuru bizzat yaşamak için, bütün Mekke'yi karşılarına alma pahasına Müslüman oluyorlardı. İlk Müslümanlar sanıldığı gibi Mekke'nin fakir fukara insanları değildi. Mekke'de Müslüman olanlar arasında Hz. Ebu Bekir, Hz. Hatice, Hz. Osman, Hz. Abdurrahman bin Avf, Musab bin Umeyr ve Hz. Ömer gibi Mekke standartlarına göre zengin insanlar da vardı.

Bunun üzerinden bütün Müslümanlara verilen mesaj şuydu: Siz, İslam'ın vaad ettiği huzur ve mutluluğu tam bir teslimiyetle, İslam'da bulur ve yaşarsanız, huzur ve mutluluğu maddede arayanlara, kalıcı huzur ve mutluluğun adresini göstermiş olursunuz.

İslam Barış Dinidir[51]

Peygamber Efendimiz ﷺ ve ilk Müslümanlar şuna inanmıştı: İnsanlığı huzura ve mutluluğa çağırmanın yolu savaştan değil barıştan geçiyordu. Şu soruyla konuyu açalım; Peygamber Efendimiz ﷺ 23 yıllık Peygamberliğinde 100 binden fazla insanı nasıl kazandı?

Mekke'nin zor şartlarında kazanılan insan sayısı, en yüksek tahmin üzerinden söylersek çoluk çocuk 500 insan bile değildi. Medine'ye hicretten sonra Bedir, Uhud, Hendek savaşları oldu. Savaşın hâkim olduğu havada 13. yıldan 19. yıla kadar 6 yılda kazanılan insan sayısı en yüksek tahminle 10 bine yakın insandı.

19. yıldan 23. yıla kadar geçen zaman içinde 90 bin insan nasıl kazanıldı? Bu sorunun cevabı, bütün zamanlarda gelecek Müslümanlara insan kazanmada izlenecek yolu öğretme adına harika bir örnek oluyor.

51 Barış: İslam'ın doğasında bulunan huzur ve mutluğun insanlar arası ilişkilere yansımasıdır.

19. yılda imzalanan Hudeybiye barış antlaşmasıyla kılıçlar kınlarına kondu, silahlar sustu. Fikirler konuşmaya başladı. Müslümanlar Arap yarımadasının her yerinde İslam'ın güzelliklerini sergileme imkanı buldular. Dört yılda barış ortamında kazanılan insan sayısı, 19 yılda kazanılan insan sayısının 10 katı oldu.

Bütün zamanlara verilen mesaj şu: İnsan kazanmak istiyorsanız yönteminiz savaş değil barış olacak. Zira Peygamber Efendimizin savaşlarında, bütün savaşlar karşı taraf başka seçenek bırakmadığı için, mecburen yapılan tercihlerdi.

SELAM İSMİ BANA NE DİYOR?

İnsanlığa götüreceğin İslam, önce sizin evinize gelsin, evinin hücrelerine/odalarına nüfuz etsin. İslam, sizin eve huzur getirmiyorsa, siz insanlığa huzur götüremezsiniz. Sizin aile fertlerinize huzur ve mutluluk veremeyen bir İslam'ın bütün bir insanlığa huzur vereceğini söylediğinizde inandırıcı olamazsınız. Kısaca, kendinizden ve çevrenizden başlamanız gerekir.

SELÂM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, Zatında hiçbir eksiği ve kusuru olmayan, her türlü huzur ve mutluluğun kaynağı olan **Selâm**'sın.

Ya Rabbi! Beni ve bütün Müslüman kardeşlerimi, Selâm ismine mazhar olan, İslam ile huzur bulan Müslümanlardan eyle. Bizleri Müslüman olmakla şereflendirdin, Bizlere bir ömür Müslüman kalmayı, bir ömür güzel örnek olmayı da nasip eyle.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **huzur, mutluluk, teslimiyet ve barış ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمُؤْمِنُ

7

EL-MÜ'MİN

BANA NE DİYOR?

Ailende, mesleğinde, sosyal çevrende saygın ve örnek bir insan olmak istiyorsan el-emin olmak senin baskın sıfatların arasında olacak. El-emin olmak güven vermektir. Güven veremeyenler, etraflarındaki insanlara inandıkları değerler adına mesaj veremezler.

MÜ'MİN İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Mü'min: Zatına sonsuz güvenilen, kullarına mutlak güven veren.[52]

Bu isim, iman, emanet, emniyet, emin, emân kelimeleriyle aynı kökten gelir. **İslam, Selâm isminin tecellisi olduğu gibi, İman da Mü'min isminin bir tecellisidir**.

Bu ismin, Allah'a ve insana bakan iki tarafı vardır; "Allah Mü'min'dir" dediğimizde, Allah'ın kullarına güven vermesini anlarız. İman edenlere "mü'min" dediğimizde de iman edenlerin Allah'a güvenmesini anlarız. Zira güven olmadan iman olmaz.

İmanın bir de ahlakî boyutu vardır. Mü'min demek: Etrafına güven veren insan demektir.

Bu ismin, Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Sizin Müslüman olmanız, Allah'ın size güven vermesinin bir sonucudur. Siz de başkalarının Müslüman olmasını istiyorsanız, güven vereceksiniz. Güven veremezseniz, kalplere giremezsiniz.

52 Mü'min kelimesi Kur'an'da 22 yerde geçer fakat sadece bunların birinde Allah'a nispet edilir. Haşr 23.

MÜ'MİN İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Mü'min ismi kâinatta güven verme ve iman etme olarak tecelli eder.

Üç Delil Üzerinden Verilen Güven

Allah'ın kullarına güven vermesi üç delil üzerinden olur. Kâinat, Kur'an ve Peygamber. Bunları kısaca açalım.

Kâinat: Kâinatta yaratılan her şeyi, bütün insanların aynıyla yaratmada aciz kalışı muhteşem bir delildir. Bu yönüyle kâinatın bütün unsurları, bizi Allah'tan başkası yaratamaz anlamında **LÂ İLÂHE İLLALLAH** der.

Kur'an: Kur'an'ın Allah kelamı oluşuna en güçlü şâhit kâinattır. Kur'an'da kâinat âyetlerinden olan güneşe, aya, yıldızlara yemin edilir. Bu yeminlerin mesajı şudur: Bu kitabı gönderenle, bu kâinatı yaratan Zat aynıdır. Kâinatın yaratılması, Allah'ın Kur'an'da vaad ettiği her şeyi gerçekleşeceğine en büyük delildir.

Peygamber: Her Peygamber el-emindir; güven verendir.

Güven veren bu üç delile, üç kitap dersek, adına tahkiki iman dediğimiz güçlü bir iman bu kitapları okumanın, anlamının bir sonucudur.

Güvenle Teslimiyet Arasındaki İlişki

Müslüman olmak, yani teslim olmak Allah'a güvenin bir sonucudur. Güven yoksa teslimiyet olmaz. Bu sebep-sonuç ilişkisini hayatın içinde de görmek mümkün. Hastalardan bazen şöyle bir söz duyarız. "Kendimi doktora teslim ettim." Bu teslimiyetin arkasında güven vardır. İnsan güvenmediği birinin, hayatı ile ilgili karar vermesini istemez.

Yukarıdaki üç kitabı okumaya, anlamaya ve yaşamaya bağlı olarak, Allah'a güven arttıkça teslimiyette artar.

Mü'min İsminin Tecellisi Olan İmana, Felsefî Bir Bakış

Bu bölümün girişinde İslam dini Selâm isminin tecellisi, İman da Mü'min isminin tecellisi demiştik. Bu tespitimizi biraz açalım;

"Ben İman Ettim" Demek, Ne Demek?

Bu soruya "Ben iman ettim" diyen her Müslümanın vereceği bir cevap vardır. Fakat verilecek cevabın bizi **etki**leyen bir cevap olması gerekir.

"Ben iman ettim" sözüne **yüzünden** değil de **özünden** bakarsak, karşımıza **etki**li bir tanım çıkar.

"Ben iman ettim" demek: "Allah görünmeyendir, şu dünya ve evren görünendir. Ben, görünmeyen Allah'ın, kendisi görünmediği halde, görünen her şeyi yarattığına iman ettim." demektir.

Bu kabulün devamı: "Ben, görünmeyen Allah'ın, kendisi görünmediği halde, görünen her şeyi, her an etkilediğine de iman ediyorum." demektir.

İman böyle tanımlandığında, tanımı yapana şu sorulur: Görmeden inandığın Allah, senin de görünen her davranışını etkiliyor mu?

- ✓ Baktığın her şeyi, Allah görüyor (**Basîr**),
- ✓ Dinlediğin her şeyi, Allah duyuyor (**Semî'**),
- ✓ Yaptığın her şeyi, Allah biliyor (**Alîm, Habîr**) şuuruyla yapıyorsan,
- ✓ Yaptığın her şeyin, ahirette hesabını verme şuuruyla yaşıyorsan (**Hasîb**), iman senin görünen her davranışını etkiliyor, demektir.

Her Müslümanın, İman Etmede İzlediği Yöntem

Bütün iman edenlerin, iman ederken izlediği yöntemin adı: Görmeden kabul yöntemidir.

Dünyada bütün insanlar, inanç konusunda, en temelde ikiye ayrılır:

- ✓ Görüneni, görünenle açıklayanlar. Görüneni, görünmeyenle açıklayanlar.
- ✓ Görmediğini kabul etmeyenler. Görmeden kabul edenler.

Görmediğini kabul etmeyenler; görüneni, görünmeyenle açıklamayı kendilerine göre "saçma" buldukları için, görüneni görünenle açıklama yoluna giderler; "Tabiat yarattı, kendi kendine oldu, sebepler yarattı" gibi kabuller, görüneni görünenle açıklama gayretinin sonucudur.

Biz bu kabulleri, boşa çıkaran delilleri ilgili kitaplara havale edip, kendi kabulümüzün gücünü göstermeyi tercih ediyoruz.

Görmeden Kabul Yöntemi;

- ✓ Yeryüzündeki bütün insanların,
- ✓ Yeryüzündeki bütün ateistlerin,
- ✓ Delilden sonuca, bilinenden bilinmeyene giden bütün mahkemelerin,
- ✓ Bünyesinde psikoloji, psikiyatri bölümleri olan bütün üniversitelerin **kabul ettiği bir yöntemdir.**

Şimdi bu tespitlerimizi açalım;

Bütün İnsanların Kabul Ettiği Bir Yöntemdir

Yeryüzünde bütün insanlar, iman edenlerin kabul yöntemi olan, görmeden kabul yöntemini hem kabul eder hem de akşamdan sabaha sürekli uygular. Nasıl uyguladıklarına bakalım;

Görme, anlama sonucu veren bir eylemdir. "Görünce anladım, bakınca anladım" ifadelerini çok duyarız.

İnsan, sadece görünce anlamaz. İnsanın görmeden anlayan tarafı, görünce anlayan tarafına göre dört kat daha güçlüdür. Örneklere bakalım;

- ✓ **(Kulak)** Sesi duyunca, orada biri olduğunu anladım.
- ✓ **(Dil)** Tadına bakınca, acı olduğunu anladım.
- ✓ **(Burun)** Kokuyu fark ettiğimde, aradığım parfümün o olduğunu anladım.
- ✓ **(Deri)** Odaya girince, odanın çok soğuk olduğunu anladım.

Örneklerde görüldüğü gibi, illa bir şeyi anlamak için görme şartına gerek yok. Bir şeyin varlığını-yokluğunu anlamayı, görme şartına indirgeyenlerin, insandaki diğer duyuların kabul ettiği her şeyi de inkâr etmeleri gerekir.

Görmeden Kabul Yöntemi, Ateistlerin de Uyguladığı Bir Yöntemdir

Bir ateist babaya on yaşındaki çocuğu soruyor: "Babacığım, içinde var olan aklın, sevginin ve öfkenin varlığını bana ispatlar mısın?"

Baba tatlı ve eğlenceli bir dille cevap veriyor: "Kâğıdın üzerine '2+2 = 4 yazarsam' bu aklımın varlığını gösterir. Senin başını okşar

sana bir çikolata verirsem bu sevgimin varlığını gösterir. Sana parmağımı sallar ve ceza verirsem, bu da içimdeki öfkemin varlığını gösterir."

Şimdi soralım: Bu ateist ne yaptı? Yaptığının özü şu: "Ben içimdeki aklı, sevgiyi, öfkeyi ve benzer duyguları görmediğim halde kabul ediyor. Biri bana, bunların varlığını ispatla dediği zaman da, 'görmediğimi inkâr ederim' demek yerine, görünen deliller üzerinden bunların varlığını ispatlıyor, görüneni görünmeyenin varlığına şahit yapıyorum."

Bir ateist bunu yaptığında, bütün Müslümanların "görmeden kabul yöntemine" onay vermiş oluyor.

Görmeden Kabul Yöntemi, Bütün Mahkemelerin Kabul Yöntemidir

Evrensel hukuk normlarına göre çalışan bütün mahkemlerde, hâkimlerin bir olay hakkında karar vermesi için "görme şartı" aranmaz. Hüküm verme sürecinde bütün mahkemeler, iman edenlerin izlediği yöntemi izlerler.

Mahkemeler, görünen somut delillerden sonuca giderler. Deliller görünendir, sonuç görünmeyendir. İman edenlerin yöntemi de böyledir. Kâinat bir delildir. Kâinatta yaratılan en ufak bir şeyi dahi, yoktan yaratmada bütün insanların, bütün sebeplerin, bütün ineklerin[53] aciz kalması, kâinat büyüklüğünde bir delildir.

Bu delillerin, kişiyi götürdüğü sonuç şudur: Yaratıcı yaratılanlar/görünenler arasında aranmaz. Görünen her şey görünmeyen Allah tarafından yaratılmıştır.

Kısaca, delilden sonuca giden bütün mahkemeler, iman edenlerin görmeden kabul yöntemine onay verirler.

Görmeden Kabul Yöntemi, Üniversitelerin Kabul Yöntemidir

Bünyesinde psikoloji ve pisikiyatri olan bütün üniversiteler, ruhun varlığını kabul ederler.[54] Bu kabul şu anlama gelir: Görünmeyen ruh, insanın görünen tüm davranışlarını etkiler.

53 İnek tabiatın bir üyesidir. "Sebepler ve tabiat yarattı" diyenlerin iddialarına atıfta bulunmak için bu örneği verdik.

54 Ruhun varlığı evrensel bir kabuldür. 10 Ekim, bütün dünyada dünya ruh sağlığı günü olarak kutlanır. Dünya ruh sağlığı federasyonu, 10 Ekimde farkındalık oluşturmak için birtakım etkinlikler düzenler.

İman edenler de, görmeden kabul yöntemiyle; Allah'ın kendisi görünmediği halde, görünen her şeyi etkilediğine iman ederler.

Kısaca, üniversitelerin; görünmeyen ruhun, insanın görünen davranışlarını etkilediğini kabul etmeleri; iman edenlerin görmeden kabul yöntemine verilmiş bir onaydır.

Akıl, İnsanın Görünmeyeni Gören Gözüdür

Akıl olmadan iman olmaz. O yüzden iman etmede veya inkâr etmede kullandığımız bu yeteneğin çok iyi tanınması gerekir. Bu yetenek ne kadar iyi tanınırsa, inkâr o kadar zorlaşır.

Aklın kelime anlamı "bağ" demektir. "Akıl nasıl çalışır?" sorusunun cevabı: Akıl sürekli bağlantı kurarak çalışır.

Burada bir soru daha soralım: Mantık nasıl çalışır? Mantığın çalışması aklın kurduğu bağlantılara onay verip-vermeme şeklinde olur?

Bu tespitlerimizi örnekler üzerinden açalım: Akıl, tavandaki lambaya baktığında, görünen ışığın arkasında, görünmeyen barajı görür. Mantık bu bağlantıya onay verir. Akıl, baraj yerine ışık kaynağı ile alakası olmayan bir şey söyleseydi, mantık buna onay vermeyecekti.

Bir başka örnek: Bir okulda, lise birinci sınıftayız. Öğrenci tahtadaki matematik problemini çözmekte aciz kalıyor. Sınıftaki bütün öğrenci arkadaşlarından bu konuda yardım istiyor. Onlar da aciz kalıyorlar. Problem tahtada öylece duruyor. Ertesi gün sınıfa geldiklerinde problemi çözülmüş görüyorlar.

Şimdi soralım: Bu durumda o sınıftaki öğrencilerin aklı ve mantığı nasıl çalışır? Şöyle çalışır: **Akıl, kendisinin çözmekte aciz kaldığı bir problemin failini, akıl noktasında kendinden daha aciz olan varlıkların arasında aramaz.**[55]

Eğer akıl; "Yandaki anaokulundan beş yaşında bir çocuk geldi, bu problemi çözdü" derse, mantık bu bağlantıya onay vermez.

Veya akıl; "Adı **tabiat** olan; görme ve duyma engelli olmanın yanında, aklî melekleri de çalışmayan biri geldi, bu problemi çözdü" derse, mantık bu bağlantıya da asla onay vermez.

55 Bu tespitimiz akılla alakalı evrensel yasadır.

Eğer akıl; "Matematik öğretmenimiz, biz yokken sınıfa geldi ve problemi çözdü" derse, mantık buna onay verir.

Şimdi aynı akla soralım: "Bu gözlüğü kim yaptı?" Akıl, gözlükle gözlüğü yapabilecek biri arasında bağlantı kurmaya çalışır. Bağlantı kurduğunda "**X** firması yaptı" der. Mantık bu bağlantıya onay verir.

Aynı akla soruyoruz: "Gözü kim yarattı?" Akıl, bu soruyu bütün insanlara yöneltir. İnsanlar içinde, hiç kimsenin çıkıpta "Ben yarattım" diyemeyişi karşısında akıl, görünen gözle, görünen varlıklar arasında bağlantı kuramaz. İnsanın aciz kaldığı bir fiili, insandan daha aşağıdaki varlıklara verme işine mantık asla onay vermez.

Bu durumda akıl; "Bu gözü ve bütün gözleri, bu kulağı ve bütün kulakları, bu eli ve bütün elleri, kısaca yaratılan her şeyi; ilmi, iradesi ve kudreti insana göre üstün ve sonsuz olan biri yaratmıştır sonucuna ulaşır.

Aklın ulaştığı bu sonuç, vahyin istediği sonuçtur. Vahyin rehberliğinde bu sonuca ulaşan akıl sahipleri, bu sonucu kelime-i tevhid ile ifade ederler: **LÂ İLAHE İLLALLAH**

"Aklımın Almadığını Kabul Etmem" Demek, Ne Kadar Doğru?

Akıl, öğrenerek gelişen bir yetenektir. Bu özelliği nedeniyle; anlamakta aciz kaldığı şeyler için, **"anlaşılmaz"** demesi her zaman doğru olmayabilir. Günümüzde, insanların çok kolay anladığı televizyon, bilgisayar, uçak, telefon gibi aletleri bundan bin yıl önceki insanlara anlatsaydık, büyük ihtimal **"aklımız almıyor"** diyeceklerdi. O insanların, aklın anlamadığı her şeyi yasaklama yetkileri olsaydı ve yasaklasalardı ne olurdu? Teknoloji o günden bugüne bir milim ilerlemez ve o insanlar tarih önünde komik duruma düşerlerdi. Bu misalin gösterdiği hakikâti bilen aklı başında insanlar, aklın anlamadığına "anlaşılmaz" demeden önce araştırma yoluna gitmişler. Dünyayı bir okul, aklı da bir öğrenci olarak görüp anlamadıkları şeyleri anlamaya çalışmışlar.

Bu konuda alınan mesafeyi anlama adına şu soruyu soralım. Aklın bundan beş bin yıl önce anladıkları, bin yıl önce anladıkları ve şimdi anladıkları kıyaslandığında ortaya ne çıkar? Ortaya çıkan

şu: Zaman geçtikçe akıl **taallümle tekemmül** ediyor yâni öğrenerek gelişiyor, dün anlamadığı birçok şeyi bugün anlar hâle geliyor.

İlimler Karşısında Aklın Duruşu

Fizik, kimya, biyoloji, arkeoloji, jeoloji, psikoloji, psikiyatri gibi ilimler hakkında **akıl**, bugün sahip olduğu bilgilere bundan bin yıl önce sahip değildi. Bu ilimleri bugün anladığı seviyede anlamış değildi. Akıl ne yaptı? "Bilmediğine bilinmez, anlamadığına anlaşılmaz" demek yerine, anlamak için çalıştı.

Bu noktada akıldan beklenen; beşerî ilimler karşısında sergilediği duruşu, dinî ilimler karşısında da sergilemesidir. Diğer ilimlerde olduğu gibi, dinî ilimlerde de anlamadığı şeylere "anlaşılmaz" demek yerine, "Bunları anlamak için neler bilmem gerekiyor?" demesi, haddini bilen bir akla yakışan duruştur.

MÜ'MİN İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde güven ahlakı olarak tecelli etti.

El-Emin: Arkasından Laf Söyletmez

Peygamber Efendimizin vahye muhatap olmadan önceki 40 yıllık hayatı, onun güvenilir bir insan olduğuna en büyük şâhitlerden biriydi. Ona Mekke'nin en güvenilir insanı anlamında **EL-EMİN** diyenler, müşriklerin ta kendileriydi…

Bu yüksek güven nedeniyle onun evi adeta bir bankanın kiralık kasası gibiydi. İnsanlar değerli şeylerini getirip ona emanet ederlerdi.

Efendimiz ﷺ hicret ederken, geride kalan Hz. Ali'ye "Şu şunun, şu da şunun. Bunları sahiplerine ver" dedi. Bir an için durup düşünelim; Efendimiz ﷺ böyle demek yerine şöyle deseydi. "Bu insanlar benim düşmanım. Bu emanetleri yanımda götürürsem, onların güçlerini zayıflatmış olurum…" Böyle dese ve götürseydi ne olurdu? Bütün zamanlarda İslam'a düşmanlık edeceklere malzeme vermiş olurdu.

Efendimiz ﷺ yaptığında bir sürü haklı gerekçe sayabileceği bir konuda böyle yapmayarak, bize şu mesajı verdi: Siz, siz olun, insanların arkanızdan laf söyleyeceği işler yapmayın!

MÜ'MİN İSMİ BANA NE DİYOR?

Ailende, mesleğinde, sosyal çevrende saygın ve örnek bir insan olmak istiyorsan, el-emin olmak senin baskın sıfatların arasında olacak. El-emin olmak güven vermektir. Güven veremeyenler, etraflarındaki insanlara inandıkları değerler adına mesaj veremezler.

Mesaj vermeyi önemseyenler için, çevrelerindeki insanların onu tanımlarken, "Şimdiye kadar hiçbir yalanını duymadık, verdiği sözü yerine getirmediğine şahit olmadık" demeleri çok önemlidir. Bunun tersi oluyorsa, inandığın değerlere zarar verdiğini düşünebilirsin...

MÜ'MİN İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, yarattığın kâinatla, gönderdiğin Kur'an ve Peygamberlerle kullarına güven veren **Mü'min**'sin. Sen, Sana güvendiğimiz için, bizlere mü'min sıfatı verensin.

Ya Rabbi! İnsanlara en fazla güven veren kulların arasında olmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **güven ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمُهَيْمِنُ

8

EL-MÜHEYMİN

BANA NE DİYOR?

Her durumda, Allah'ın himayesine muhtaçsın. Senin iraden dışında gerçekleşen himaye ana rahminde başlar ve sen kendi ayakların üzerinde durup, kendi ihtiyaçlarını karşılayabileceğin zamana kadar devam eder. İradene bağlı himayeye gelince, o Kur'an ve sünnet ölçülerinde yaşamanla olur.

MUHEYMİN İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Muheymin: Gözeten, koruyan, himaye eden[56]

Himaye konusunda, Rakîb ve Hafîz isimleri de Muheymin ismi kadar aktif olan isimlerdendir. Bir bütünlük açısından, Muheymin ismini bu isimlerle birlikte okumakta fayda var.

Muheymin Kur'an'da bir defa Allah'ın ismi olarak geçerken, bir defa da Kur'an'ın sıfatı olarak geçer.[57]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: İraden dışında kalan alanda, Allah himayeni üzerine alıyor, iraden içinde kalan alanda vahyi sana rehber yapıyor.

MUHEYMİN İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Muheymin ismi kâinatta koruma, kollama ve himaye olarak tecelli eder.

Yukarıda, Muheymin isminin mesajında da ifade ettiğimiz gibi Allah'ın himayesi iki türlü tecelli ediyor. Önce insan iradesi dışında kalan alandaki himayeye bakalım;

İrademiz Dışında Kalan Alanda Himaye

Dünyamızı kuşatan atmosfere baktığımızda, muhteşem bir himaye görüyoruz. Atmosfer;

- ✓ Dünyamızı güneşten gelen zararlı ışıklara karşı koruyor,
- ✓ Uzaydan gelen meteorlara karşı kalkan vazifesi yapıyor,
- ✓ Dünyadaki yaşam için gereken gazları içinde barındırıyor,
- ✓ Dünyanın aşırı soğumasını ve ısınmasını engelliyor,
- ✓ …

Bu makro himayenin ardından mikro himayeye baktığımızda bütün insanların dünyaya gelmeden önce ana rahminde himaye edildiğine şahit oluyoruz. Kur'an bu himayeyi Zumer sûresi 6. Âyette şöyle anlatır. "…Bir de sizi annelerinizin rahimlerinde *(iç içe)* üç ka-

56 Kur'an'da Allah'ın ismi olarak bir defa geçiyor. Haşr 23
57 Maide 48.

ranlık içerisinde *(nutfe, alaka, mudga ve cenin gibi)* yaratılıştan yaratılışa geçirerek *(aşama aşama)* yaratmaktadır…"[58]

Ana rahminde başlayan himaye, yavrular dünyaya geldiğinde de gözle görünür hâle gelir. En vahşi hayvanlar bile, vahşi olmalarına rağmen,[59] buldukları yiyecekleri yavrularına verirler. Zayıf hayvanlar zayıf olmalarına rağmen gerektiğinde ölümü göze alarak yavrularını her türlü tehlikeye karşı himaye ederler.

Toplum hayatı içinde çocuk esirgeme kurumları, yaşlı bakım evleri, mülteci kampları, hayvan barınakları… Bunların tamamı Muheymin isminin insan hayatındaki tecellileridir.

İrademize Bırakılan Alanda Himaye

İrademize bağlı sığınma, vahyin rehberliğinde Peygamber Efendimizin örnekliğinde olur. Bu sığınmayı, bir hastalık karşısında doktora sığınmaya benzetebiliriz. Hiç kimse, doktora sığınmayı yanına gidip de boş boş durmak olarak anlamaz. "Doktora sığınmak" demek, onun verdiği ilaçları kullanmak, tavsiyelerini dikkate almak, şeklinde anlaşılır. Bir Müslüman için en güzel sığınak Kur'an ve sünnet ölçülerinde İslam'ı yaşamaktır. Zina karşısında, iffet ve aile sığınağını, haksızlık karşısında, hak ve adalet sığınağını, cimrilik karşısında infak sığınağını, yalan karşısında doğruluk sığınağını kullanmak gerekir.

Himaye İçin Üç Farklı Durum, Üç Farklı Şükür

Hayatın doğal akışında, himaye için her insanda üç durum görülebilir;

- ✓ Elinde imkanı olanlar birilerini himaye edebilir veya himaye eden kurumlara yardım edebilir.
- ✓ Başkasının himayesine ihtiyacı olmayabilir.
- ✓ Başkalarının himayesine muhtaç hâle gelebilir.

Bu üç durumda da himaye nimeti için şükür gerekir.

- ✓ Birilerini himaye edebilecek imkana sahip olmanın şükrü,

58 Ayetteki üç karanlığın bilimsel açıklaması için DİB yayınlarından "Kur'an Yolu Tefsirine" bakılabilir.
59 Bu konuda Raûf isminde sayfa 294 bkz.

- ✓ Herhangi bir insanın veya kurumun himayesine ihtiyacı olmamanın şükrü,
- ✓ İhtiyacı olduğunda himaye edecek birilerini bulabilmenin şükrü.

Rabbimiz bizlere, muhtaçları himaye etme imkanı versin.

MUHEYMİN İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde himaye ahlakı olarak tecelli etti.

Himaye Ahlakı

Peygamber Efendimiz ﷺ sürekli Allah'ın himayesindeydi. Muheymin ismi Efendimizin hayatında bütün boyutlarıyla tecelli etti. Peygamber Efendimiz ﷺ doğumuna iki ay kala babasını, altı yaşında annesini kaybetti.

Efendimizin annesinin vefatından sonra, onu ilk himayesine alan dedesi Abdulmuttalip idi. Onun vefatından sonra amcası Ebu Tâlib Efendimizin himayesini üzerine aldı. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi Peygamber Efendimiz ﷺ himayenin ne demek olduğunu, ne kadar önemli olduğunu, himayeye muhtaç insanların neler hissettiklerini yaşayarak öğrendi. Bir vefa gereği olarak amcasının oğlu Hz. Ali'nin himayesini üzerine aldı.

Peygamberliğinde yetimin, öksüzün, fakirin himayesine ayrı bir özen gösterdi. Bu konuda hadis kitaplarında bulunabilecek çok sayıda örnekten birkaçını vererek konuyu bağlayalım.

- ✓ "Kendi yetimini veya başkasına ait bir yetimi himaye eden kimseyle ben, cennette şöyle yan yana bulunacağız..."[60]
- ✓ "Fakirleri arayıp, görüp gözetin..."[61]
- ✓ Efendimiz ﷺ bu hadisleri söylerken, yetime sahip çıkma konusunda bizzat kendisi örnek oluyordu. Babası savaşta şehit düşen ve yetim kalan Beşir b. Akrabe'ye aynen şöyle diyordu: "Ben senin baban olayım, eşim Aişe senin annen, kızım Fatıma da senin ablan olsun, ister misin?.."

60 Müslim, Zühd 42.
61 Ebu Davud, Cihad, 70.

MUHEYMİN İSMİ BANA NE DİYOR?

Her durumda Allah'ın himayesine muhtaçsın. Senin iraden dışında gerçekleşen himaye ana rahminde başlar ve sen kendi ayakların üzerinde durup, kendi ihtiyaçlarını karşılayabileceğin zamana kadar devam eder. İradene bağlı himayeye gelince, o Kur'an ve sünnet ölçülerinde yaşamanla olur.

MUHEYMİN İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, hem ana rahminde, hem de biz dünyaya geldikten sonra aile denen rahimde bizleri, bize sormadan en güzel şekilde himaye eden **Muheymin**'sin. En büyük düşmanımız olan şeytana karşı bizlere, Kur'an ve Peygamber Efendimiz ﷺ üzerinden himaye yolları öğretensin. Ne olur, bizleri himayene giren ve bir ömür orada kalan kullarından eyle!

Ya Rabbi! Bizleri başkalarının himayesine muhtaç eyleme! Fakat himayeye muhtaç olan insanları, himaye etme noktasında duyarlı olmayı ve elimizden geleni yapmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **himaye ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْعزِيزُ

9

EL-AZÎZ

BANA NE DİYOR?

Bütün varlıklar içinde insan olman, insanlar içinde vahyin zarfı olan Kur'an'a muhatap olman, onun yaşayan örneği olan Peygambere ümmet olman, bütün bunların sonucu olarak Mü'min ve Müslüman sıfatına sahip olman, Rabbinden sana verilen en büyük izzettir. Sana düşen, bu izzetin hakkını vermek için gayret etmektir.

AZÎZ, HÂFID, RÂFİ', MU'İZ ve MUZİL İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Anlam yakınlığı olduğu için bu beş ismi birlikte değerlendirdik. Bu beş isimden sadece Azîz ismi Kur'an'da isim olarak geçerken, diğer isimler Allah'ın Kur'an'da bahsedilen izzet verme (Mu'iz)[62], zelil etme (Muzil)[63] alçaltma (Hâfid)[64], yükseltme (Râfi')[65] gibi fiillerine dayanan efâl-i ilâhiyedendir.

Azîz: Mutlak gücüyle daima galip gelen, her türlü izzetin, azametin, üstünlük ve şerefin sahibi olan.[66]

Hâfıd: Allah'ın kullarının tercihine bağlı olarak onları alçaltması ve zelil etmesi.

Râfi': Allah'ın kullarının tercihine bağlı olarak onları yükseltmesi, izzet ve şeref vermesi.

Mu'iz: Allah'ın kullarının tercihine bağlı olarak onlara izzet ve şeref vermesi.

Muzil: Allah'ın kullarının tercihine bağlı olarak onları zelil etmesi.

Bu isimlerin doğru anlaşılması için önce Azîz isminin anlamını biraz açalım sonra da diğer dört ismin arasındaki ince farklara bakalım.

Azîz ismi: Allah'ın bütün isimlerinin toplamından ortaya çıkan yücelik ve üstünlük olarak da tarif edilir. Bu yüzden Azîz isminin tecelli etmesi, Rabbimizin 99 esmâ ile sahip olduğu özelliklerin hakkını verip, gereğini yapması demektir.

Bu manayı dikkate aldığımızda, bu ismin canlı-cansız bütün varlıklardaki tecellisi, her varlığın sahip olduğu donanımın hakkını vermesidir. Hakkını verenler, Allah'ın verdiği izzetle aziz olurken, vermeyenler tercihlerinin sonucu olarak zillete mahkûm olur.

Mu'iz ve muzil kelimeleri manevî alanda yükselme ve alçalmaları anlatırken, *Hâfid ve Râfi'* kelimeleri alçalma ve yükselmelerde maddî alanı da içine alır.

62 Ali İmran 26
63 Ali İmran 2
64 Vâkıa 3
65 Mu'min 15
66 Bu isim Kur'an'da 88 defa geçer. Geçtiği ayetlerden birkaçı; Ali İmran 18; Hud 66; Hac 74…

Hâfîd kelimesi, fiyatların düşmesi, vergi indirimi, üretimin düşmesi gibi alanlar için kullanılırken *Muzil* kelimesi bu alanlar için kullanılmaz.

Râfi' kelimesi parmağın kaldırılması, üretimin arttırılması gibi alanlar için kullanılırken *Mu'iz* kelimesini bu alanlarda görmeyiz.[67]

Aziz isminin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: "Kim izzet ve şeref istiyorsa, izzet ve şerefin tamamı Allah'ındır."[68] Allah'ın katında, Allah'ın yolunda ve O'nun razı olduğu işlerde aranmalıdır.

Mu'iz, Muzil, Hâfıd, Râfi' esmâsının Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Dünya imtihan dünyası. Burada tercihe göre takdir yasası geçerlidir. Alçalmak da, yükselmek de sizin tercihinize bağlı.

AZÎZ, HÂFID, RÂFİ', MU'İZ ve MUZİL İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isimler, insanda ve insan dışı varlıklarda farklı tecelli ederler. Azîz ismi hem insanda hem de insan dışı varlıklarda tecelli ederken, diğer isimler sadece insanlarda tecelli eder.

Azîz ismi, insan dışı bütün varlıklarda, sahip olduğu donanımın hakkını verme olarak tecelli eder. Bu varlıkların iradesi olmadığı için, bu tecelliden dolayı sahip oldukları bir izzet veya zillet yoktur.

Bu bakış açısıyla kâinat kitabı okunduğunda, atomdan güneşe bütün varlıkların, sahip oldukları özelliklerin hakkını verdiklerini görürüz.

İnsana gelince, Rabbimiz insanın önüne azîz ve zelil olma gibi iki seçenek koymuştur. İnsan sahip olduğu özelliklerin hakkını vahyin rehberliğinde, Peygamberin örnekliğinde vermeye çalıştığında kendisine, azîz olma yolunda izzetin kapıları açılırken, tersini yaptığında zilletin yolu açılır.

67 Kelimeler arasındaki farkların detayı için EL-MEVARİD isimli Arapça-Türkçe sözlükte ilgili maddelere bakılabilir.

68 Fâtır 10.

Kâinat Kitabını Okumak, İnsanlığın Tarihini Okumayı da İçine Alır

Bu açıdan bakarsak, **Tarih**: Aziz olmayı tercih edenlerle, zelil olmayı tercih edenlerin, izzet içinde yaşamayla, zillet içinde yaşamayı seçmiş olanların ibret verici hallerinin sergilendiği bir müzedir.

Bu müzede devletlerin, milletlerin;

- ✓ Fiziki olarak gerilemeleri ve yıkılmaları Hâfid isminin,
- ✓ Fiziki olarak yükselmeleri Râfi' isminin
- ✓ Manevî olarak alçalmaları Muzil isminin
- ✓ Manevî olarak yükselmeleri Mu'iz isminin tecellisidir.

Tarihteki alçalmalara ve yükselmelere Kur'an şu âyetiyle işaret eder; "Bir toplum kendi durumunu *(iyiden kötüye, kötüden iyiye)* değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. *(Allah'ın takdiri, kulun tercihine bağlanmıştır.)*"[69]

Allah'ın, kulun iradesini dikkate almasına, "Tercihe göre takdir yasası" diyoruz. Tarih üzerinden, hangi tercihler insanları azîz eder, hangi tercihler insanları zelil eder onun dersi verilir. Bu derse sonuç eğitimi denir. Bu eğitim üzerinden insanlara şu mesaj verilir: Benzer tercihleri yaparsanız, benzer sonuçlar yaşarsınız.

AZÎZ, HÂFID, RÂFİ', MU'İZ ve MUZİL İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bütün bu isimler Peygamber Efendimizde izzet ahlakı olarak tecelli etti.

İzzet ahlakı: İnsana Allah katında izzet kazandıracak her davranışı sergilemek, insanı zillete düşürecek her davranıştan sakınmaktır.

Ümmetin Derdiyle Dertlenmek

Allah tarafından verilen izzetin, en güzel şekliyle tecelli ettiği insan, Peygamber Efendimizdir ﷺ. Efendimizde Azîz isminin tecellisi olan izzetin nasıl tecelli ettiğine bir âyet üzerinden bakalım;

Allah ﷻ Tevbe sûresi 128. âyette Peygamber Efendimizi ﷺ kendine ait üç sıfatla anıyor. "Size *(kendi)* içinizden öyle bir peygamber

69 Râd 11

geldi ki, sizin *(dünya ve ahirette)* sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir (**AZÎZ**). *(Yaşadığınız her sıkıntıyı yüreğinde hisseder. Çünkü)* O, sizin üzerinize titreyip durur; mü'minlere karşı şefkat (**RAÛF**) ve merhametle (**RAHÎM**) doludur.

Bu âyetin mealinde Azîz sıfatı için çok ilginç bir durum söz konusudur. Meallerde Azîz kelimesinin manası yerine, Allah'ın Azîz isminin tecellisi meale yansıtılıyor.

Bu ifademizi açalım: **Bir insan azizse, insanların sıkıntıya düşmesi ona çok ağır gelir.** Peygamberler için, ümmetleri onların çocukları gibidir. Bir Peygamber düşünün, insanlar onun davet ettiği dini yaşama yolunda çok büyük sıkıntılar çekiyorlar; işkence görüyorlar, boykota maruz kalıyorlar, hayatlarını kaybediyorlar ama (haşa) o Peygamber bunları hiç dert etmiyor. Bu durum o Peygamber için tam bir zillettir.

Peygamber Efendimizin izzeti böyle bir zilletten fersah fersah uzaktır. Peygamber Efendimiz ﷺ, kendini insan yapan, Müslüman yapan, Peygamber yapan bütün özelliklerin hakkını vererek Azîz ismine en güzel şekilde ayna olduğu için, âyete bu ismin tecellisi olarak "ümmetinin derdini kendi derdinden daha fazla dert eder anlamında" bir mana veriliyor.

Sünnet-i Seniyye İnsanı Zilletten Koruyan İzzet Kazandıran Yoldur

Peygamber Efendimizin hayatı, "Bir insan ne yaparsa izzet kazanır ve azîz olur?" sorusunun cevabıdır. Peygamber Efendimiz ﷺ hayatı boyunca bir insanının zilletine sebep olacak her şeyden sakınırken, bir insana izzet kazandıracak her türlü özelliğin de sahibi olmaya çalıştı. Peygamber Efendimizin hayatında "İzzet nasıl kazanılır, kazanılan izzeti kaybetmekten bir insan nasıl sakınır?" sorusuna cevap veren birçok hadise vardır. İşte onlardan biri;

Her Durumda Dürüst Kalmak Daha Zor

Huzeyfe bin Yeman, babası Hisl bin Câbir ile birlikte Bedir savaşından az önce Müslüman olmuşlardı. Onlar Bedir savaşında Efendimize destek vermek için yola çıkmışlardı. Yolda müşrikler önlerini kesti Müşrikler Resûlullah ile birlikte savaşa katılmayacakları sözünü alınca onları serbest bıraktı.

Baba oğul Bedir'de Efendimizin yanına geldiler. Huzeyfe yolda yaşadıklarını Efendimize anlattı. Efendimiz ﷺ müşriklere verdikleri söze uygun davranmaları gerektiğini söyleyerek Medine'ye geri dönmelerini istedi.

Şimdi burada durup şu tespitleri yapmak lazım;

- ✓ Söz verilen düşman,
- ✓ Düşmanın sayısı üç kat fazla,
- ✓ Savaşta bir adamın dahi çok büyük bir önemi var,
- ✓ Savaş şartlarında sözün bozulmasını müşrikler dâhil aleyhte kullanabilecek hiç kimse yok…

İşte, dürüstlük böyle bir şey. Bir an **dürüst olmak** kolay ama her zaman, her durumda hem de en zor şartlarda **dürüst kalmak** çok zor.

İzzet sahibi bir insan için dürüstlük en büyük değerlerden bir tanesidir. Efendimiz ﷺ her durumda, izzetinin gereğini yaparak bütün zamanlara şu mesajı verdi: Söz, sözdür. Kime verildiği önemli değildir.

AZÎZ, HÂFID, RÂFİ', MU'İZ ve MUZİL İSMİ BANA NE DİYOR?

Azîz: Bütün varlıklar içinde insan olman, insanlar içinde vahyin zarfı olan Kur'an'a muhatap olman, onun yaşayan örneği olan Peygambere ümmet olman, bütün bunların sonucu olarak mü'min ve Müslüman sıfatına sahip olman, Rabbinden sana verilen en büyük izzettir. Sana düşen, bu izzetin hakkını vermek için gayret etmektir.

"İzzetin hakkı nasıl verilir?" sorusunun cevabı takvadır. Takva Allah katında üstünlük ölçüsüdür. [70] Bu değere sahip olmanın yolu, seni Allah katında üstün yapan özelliklere, zarar verecek her şeyden sakınmandır.

Bu üstünlüğün sağlaması tevazu ve kibir üzerinden yapılır. Tevazu seni üstün yapan bütün değerleri Allah'tan bilmen, kibir ise kendinden bilmendir. O'ndan bilirsen azîz, kendinden bilirsen zelil olursun.

Hâfıd: Önünde izzete ve zillete giden iki yol var. Tercihin Allah'ın takdirini belirleyecek.

70 Hucurat 13

Râfi': Sünnet-i seniyye, Allah Resulünün izinden yürüyenleri yücelten yol demektir. Allah katında yücelmek istiyorsan, takip edeceğin yol bellidir.

Mu'iz: Allah katında izzet kazanmayı istemek, değer kazanmayı istemektir. Her değer bir bedele bağlanmıştır. Sünnet-i seniye o bedelin nasıl ödeneceğini gösteren yoldur.

Muzil: Allah'ın muradı kullarına izzet kazandırmaktır. Fakat buna rağmen, kul zilleti tercih ederse, dünyada ve ahirette tercihlerinin sonucunu yaşar.

AZÎZ, HÂFID, RÂFİ', MU'İZ ve MUZİL İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, her durumda üstün ve galip gelen **Azîz**, Sen, razı olduğun tercihleri yapanlara katında yücelik ve izzet bahşeden **Râfi' ve Mu'iz**, Sen, razı olmadığın tercihleri yapanlara zillet ve hüsran yaşatan **Hâfıd** ve **Muzil**'sin.

Ya Rabbi! Bizlere katında izzet kazandıracak her güzelliği bizim tercihimiz eyle! Bizleri zelil edecek, bizleri zilletin mahkûmu edecek her çirkinlikten de uzak durmayı, bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **izzet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْجَبَّارُ

10

EL-CEBBÂR

BANA NE DİYOR?

İnanma noktasında hiç kimseyi zorlamayacaksın. Fakat yapman gereken ama yapmakta zorlandığın her iyi ve güzel şeyi yapma konusunda kendini zorlaman gerekir...

CEBBÂR, KAHHÂR ve MUNTAKIM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Birbiriyle yakın ilişkisi olduğu için bu üç ismi birlikte ele alıyoruz.

Cebbâr: Koyduğu yasalarla, insanları iradesini kullanmaya mecbur eden. Yasaların işleyişinde ortaya çıkan arızaları onaran.[71]

Kahhâr: Mutlak galip gelen. Kahredici bir gücün sahibi olan. Kudreti karşısında her şeyi aciz bırakıp boyun eğdiren.[72]

Muntakım: Suçluların yaptığını yanına bırakmayan. Gerektiğinde onları adaletiyle cezalandıran.[73]

Kur'an bu isimler üzerinden sonuç eğitimi veriyor. Cenab-ı Hakkın muradı hiçbir zaman öncelikle ceza vermek değildir. Zorlama ve ceza içeren isim ve âyetlerin tamamı, insanlara tercihlerinin sonuçlarını gösterir. "Yanlışta ısrar ederseniz, sizi bekleyen sonuç budur. Bu sonucu yaşamak istemiyorsanız, gelin bu yanlıştan dönün" mesajını verirler.

Cebbâr isminin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Dinde zorlama yoktur. Fakat hayatın dekorunda, insanın, aklının ve vicdanının onu iyiye, güzele ve hayırlı olana zorlaması vardır.[74]

Kahhâr isminin Vâhid ismiyle birlikte Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Atomdan güneşe her şeye boyun eğdirme işini Allah'tan başkası yapamaz.

Muntakım isminin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Yaptığınız her şeyi ahirette hesap verme şuuruyla yapın! Kimsenin yaptığı yanına kâr kalmayacak!

CEBBÂR, KAHHÂR ve MUNTAKIM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Cebbâr ismi zorlama, Kahhar ismi boyun eğdirme, Muntakım ismi de caydırma olarak tecelli eder.

71 Bu isim Kur'an'da 1 kez geçer. Haşr 23

72 Bu isim Kur'an'da 6 defa geçer. Tamamında Vahid ismiyle birlikte gelir. Geçtiği ayetlerden bazıları; Sad 65; Rad 16; Yusuf 39.

73 Bu isim Kur'an'da "Muntakım" formunda 3 defa, intikam sahibi anlamında Zuntakim formunda ise 4 defa geçer. Muntakım olarak geçtiği ayetler; Secde 22; Zuhruf 41; Duhan 16.

74 Bu ifadenin açıklaması için bir sonraki başlıkta sayfa 92 bkz.

Kahhâr İsmi Yazılıma Benzer

Allah ﷻ Kahhâr ismiyle kâinattaki bütün varlıklara boyun eğdirir. Bu boyun eğdirme, zor kullanarak yapılan bir boyun eğdirme değildir. Bilgisayar programlarına benzer. Programın içindeki yazılım üzerinden o programa hangi görevler yüklenmişse o program, o görevleri yerine getirir ve onun dışına çıkamaz.

Bu açıdan bakarsak, Cebrail ﷺ tarafından Peygamberlere getirilen vahyi yazılıma benzetebiliriz. İnsana gelen vahiy Cebbâr isminin[75], insan dışındaki varlıklara gelen vahiy Kahhâr isminin tecellisidir.

Vahiy, bir bilgiyi işaret yoluyla muhataba en hızlı ve en kısa yoldan ulaştırmak anlamına gelir. Halk arasında vahyin sadece peygamberlere geldiği zannedilir. Oysa Kur'an'a baktığımızda yeryüzüne[76] ve arıya da[77] vahyedildiğini görürüz.

Yeryüzüne vahyedilmesinden tüm gök cisimlerine, arıya vahyedilmesinden de, tüm hayvanlara ve bitkilere ilham[78] anlamında vahyedildiğini söyleyebiliriz.

Bu vahye, yazılım dersek; hiçbir varlık bu yazılımın dışına çıkamaz. Güneş, ay, dünya ve bütün bu ve benzeri maddelerin temel taşı olan atom Allah'ın emrine boyun eğer ve varlık gayesi istikametinde hareket eder.

Bize Sormadan Bizim Hakkımızda Verilen Kararlar

Biz dünyaya gelmeden önce **bize**; "Güneşin şöyle aydınlatmasını, dünyanın böyle dönmesini, yağmurun şöyle yağmasını ister misin?" diye **sorulmadı.**

Bunlar sorulmadığı gibi; "**Bize**, dünyaya gelmek ister misin? Dünyaya insan olarak gelmek ister misin? İnsana lazım olan, kafa, beyin, göz, kulak, mide, dalak, karaciğer gibi organları ister misin? İnsan olarak geldiğinde varlığının devamı için güneşten, havadan, sudan, topraktan istifade etmek ister misin?" diye de **sorulmadı**.

75 Vahyin Cebbâr ismi üzerinden insanı zorlaması, konunun devamında "zıtlar, akıl ve vicdan insanı zorlar" başlıkları altında açılmıştır.

76 Zilzal 5.

77 Nahl 68

78 İslam âlimleri Peygamberlerin dışında, varlıklara gelen vahyin, derece farkı nedeniyle ilham olduğunu söylemişlerdir. Derece farkı şu demek: Peygamberlere gelen vahye güneş ışığı dersek, diğer varlıklara gelen ışık; ay ışığı, lamba ışığı, mum ışığı gibi düşünülebilir.

Dünyaya geldikten sonra da; "Annen tarafından sütle beslenmeyi, altının değiştirilmesini, çok sevilmeyi, okula gitmeyi, belli bir yaşa kadar zorunlu eğitim almayı ister misin?" diye de **sorulmadı.**

Peki, sorulsaydı cevabımız ne olurdu. Çok büyük ihtimal "Evet" olurdu. Nereden biliyoruz?

"Güneşin yerini beğenmedim, ben olsaydım karaciğeri vücudumda şuraya koyardım, annem bana sormadan beni okula gönderdiği için ondan davacıyım" diyen insanlara hemen hemen hiç rastlamadığımız için biliyoruz.

Sorulmadan verilen nimetler gösteriyor ki, bütün bunları biz istemeden bize boyun eğdiren, bize hizmet ettiren Kahhâr isminin arkasında Allah'ın bize olan sevgisi var.

Dinde Zorlama Yoktur Ama Zıtlar Arasında Vardır

Dinde zorlama yoktur. Zorlamanın olduğu yerde din olmaz. Zorlamanın olduğu yerde, zorla kabul eden, inanmadıkları halde inanmış görünen insanlar olur.

Dinde zorlama olsaydı Allah bu işi insanlara bırakmaz kendi yapardı. Mesela, Rabbimiz şöyle yapsaydı; "Ey namaz kılmayan kullarım! Namaz kılmadığınız sürece, size verdiğim nimetlerden yararlanmanızı kısıtlayacağım. Gözünüz her gün % 1 oranında görme kaybına uğrayacak. 100. günün sonunda görmez olacaksınız…"

Rabbimiz dileseydi böyle yapabilir miydi? … Böyle yaptığında namaz kılmayan insan kalır mıydı? …

Zıtlar İnsanı Zorlar

Dinde zorlama yoktur fakat hayatın dekoru Cebbâr isminin tecellisi ile insanı kötüden iyiye, faydasızdan faydalıya, çirkinden güzele, iticiden çekiciye zorlar.

Mesela;

- ✓ Açlık duygusu, bizi yemek yemeye,
- ✓ Susuzluk duygusu, bizi su içmeye,
- ✓ Üşüme duygusu, bizi ısınmaya,
- ✓ Yoksulluk duygusu, bizi çalışmaya,

- ✓ Şerefimi kaybederim, yalancı ve sahtekar biri olarak tanınırım endişesi, bizi itibarlı ve dürüst olmaya zorlar.

Açlık duygusunun bizi yemek yemeye zorlaması kolay anlaşılabilir. Peki, şeref ve itibar bizi nasıl zorlar? Şeref ve itibarın olmaması, insanı Allah ve insanlar katında değerli yapan özelliklerin kaybedilmesidir.

Şeref ve itibarlarına değer veren insanlar, bunlara zarar verecek her şeyden, maddî bedenlerine zarar verecek şeylerden sakındıklarından daha fazla sakınırlar.

- ✓ Sahtekar olarak tanınmanın verdiği sıkıntı, onları dürüst olmaya ve dürüst kalmaya zorlar.
- ✓ Haksızlık karşısında susmanın manevî ağırlığı, onları hakkı ve haklıyı savunmaya zorlar.

Bu şekilde manevî zorlamanın örneği eğitim sisteminde de görülür. Medeni bir ülkede, okulda tembellik yapan hiçbir öğrenci fiziki bir zorlamayla ders çalışmaya ve sınıf geçmeye zorlanmaz, zorlanamaz.

- ✓ Fakat hem öğretmen, hem ailesi, hem de arkadaşları, bu öğrenciye tercihinin sonuçlarını anlatırlar. Öğrenci bütün bir hayatını etkileyecek menfi sonuçları düşündüğünde, kendini çalışmaya zorlar.
- ✓ Benzer bir yönlendirmeyi doktor da yapar. Eğer hasta tedaviyi kabul etmezse, ona tercihinin sonuçlarından bahseder. Sonuçları duyan hasta, hoşuna gitmese de kendini tedavi için gerekenleri yapmaya zorlar.

İnanç dekorunda cehennem bunun için vardır. Muntakım isminin tecellisi olan cehennemin dünyadaki karşılığı cezaevleridir. Ceza evlerinin varlığı, insanın kendini yasalara uymaya zorlamasını sağlar. Cehennemin varlığı da insanları Allah'ın razı olmadığı şeylerden kaçınmaya zorlar.

Bu zorlamaların hepsi Muntakım ve Cebbâr isminin dünyadaki tecellileridir. Ve bu zorlamaların hepsi insanın lehine olan zorlamalardır.

Musibetler de İnsanı Zorlar

İstisnaları olmakla birlikte, bütün musibetler Allah'ın Cebbâr isminin tecellisidir ve genelde "yanlıştan dönün" mesajını vermek için gelirler.

Yanlıştan dönülmezse, gelen musibetin dozu artar. Basit ve nükteli bir örnek verelim. Gece saat 04.00'de arkadaşınızla arabada gidiyorsunuz. Arkadaşınızın araba sürüşünden uykusunun geldiğini anlıyorsunuz ve hafifçe ensesine vuruyorsunuz. Buna Cebbâr isminin tecellisi olan musibet diyelim. Bu musibet onu uyanık tutmaya, kaza yapmamaya zorlayan bir musibet. Baktınız birinci vuruşla arkadaşınız uykunun ağırlığını üzerinden atamadı, ikinci musibetin dozu nasıl olur? … Elbette artar. Üçüncü daha da artar.

Peki, Cebbar isminin tecellisi olan ve insanı kaza yapmamaya zorlayan bu musibetler rahmet midir? … Karşıdan gelen tırla çarpışma ihtimalini dikkate aldığımızda katmerli rahmettir.

Kıyamet insanların başına gelecek en son ve en büyük musibettir. Kıyamet ve onun küçük kardeşi olan ölüm, Allah'ın Kahhar isminin tecellisidir. Cehhennem hem Kahhar hem de Muntakım isminin tecellisidir.

Akıl ve Vicdan da İnsanı Zorlar

Akıl, insanı inanmaya zorlayan en büyük manevî güçtür. Bu gücün etkisini, mealimizde bir âyete yaptığımız açıklama üzerinden anlatmak istiyoruz.

"Şüphesiz, Allah katında yeryüzündeki canlıların en kötüsü *(gül resmiyle, onu yapan ressam arasında bağlantı kuran, ama canlı, büyüyen, kokan gülün bizzat kendisi ile onu yaratan yaratıcı arasında bağlantı kurmak için)* akıllarını kullanmayan *(insanlardır. Bu insanlar bütün insanların bir araya gelse benzerini yaratmada aciz kaldığı varlıkların yaratılışını tabiata, sebeplere verme gibi bir cehaleti, bilinçli olarak tercih ediyorlar. İşte bu insanlar hakikat karşısında manen)* sağır ve dilsiz kimselerdir."[79]

Akla soralım: El resmini insan yaptı. Elin kendini kim yapmış olabilir?" Bu soru karşısında insan aklı şöyle çalışır: Akıl kendisinin

79 Enfal 22

yapmakta aciz kalacağı işlerin failini kendinden aşağı özellikte olan varlıklarda aramaz. Kendinden yukarıda arar. Eğer dünyadaki bütün insanlar birleşip bir eli aynıyla yaratmakta aciz kalıyorsa, akıl: "Bu işin faili insanlar arasında olamaz" der. Bu sonuçtan şu sonuca varır: "Bu işin fâili sonsuz ilim, kudret ve irade sahibi olan Allah'tır."

Vicdan da insanı zorlar. Bir haksızlığa şahit olmuşunuzdur. Haksız olanlar susmanızı ister hatta tehdit bile edebilir ama vicdanınız sizi rahat bırakmaz. Bu ve benzeri örneklerde vicdan insanı doğruyu yapmaya zorlar. Öyle bir zorlar ki "vicdan azabı" denen şey, bu zorlamanın hangi boyutta olduğunu anlatır.

Cebbâr İsmi Kâinatta Onarma, Tamir ve Tedavi Olarak da Tecelli Eder.

Kâinatı, insanları ve hayvanları da içine alan büyük bir insan vücuduna benzettiğimizde, bu vücutta sürekli hareket vardır. Bu harekete bağlı olarak, ölenler, dirilenler, eskiyenler, yenilenenler, bozulanlar, düzelenler, hasta olanlar ve iyileşenler vardır. Dev bir fabrika gibi çalışan bu vücutta Cebbâr ismi sürekli tamir ve onarım yapan ekip olarak tecelli eder.

CEBBÂR, KAHHÂR ve MUNTAKIM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Cebbâr ismi Peygamber Efendimizde ikna ahlakı, Kahhâr ismi vazgeçirme ahlakı, Muntakim ismi caydırma ahlakı olarak tecelli etti. Bunları kısaca açalım.

(Cebbâr) İkna Ahlakı: Aslında bu ahlaka "zorlama ahlakı" da demek mümkün. Yukarıdaki örnekleri hatırlarsak, bu zorlamada kişiyi zorlayan aklıdır. Tercihlerinin sonuçları üzerinden aklın zorlanması ikna sonucunu verir.

Bu noktada Efendimiz ﷺ manevî bir doktor gibi davrandı. Küfür, şirk ve nifak hastalığına yakalanan insanlara, hastalığın sonuçlarından bahsetti, onları tedaviye ikna etti. 100 binden fazla insan tedaviye cevap verdi.

Yukarıda insana gelen vahyi "Cebbâr isminin" tecellisine benzetmiştik. Efendimizin tedavide kullandığı ilaçlar vahye zarf olan Kur'an eczanesindendi. Bu ilaçların en büyük özelliği insan aklını, sonuç eğitimi üzerinden ikna etmesiydi.

(Kahhâr) Vazgeçirme Ahlakı,

Savaşlar Kahhâr isminin tecellisidir. Peygamber Efendimizle savaşan müşriklerin amacı savaşla Peygamber Efendimizi ve Sahabeleri kahru perişan etmek, onların kökünü kazımaktı.

Efendimize gelince, Kur'an'dan aldığı ölçülere göre hareket eden Efendimiz ﷺ savaşa hiçbir zaman müşriklerin baktığı gibi bakmadı. Efendimizin hayatında savaş her zaman, karşı tarafın başka bir seçenek bırakmaması sonucunda mecburen tercih edilen bir seçenekti. Efendimiz ﷺ bu seçeneği her zaman için dosta güven, düşmana korku veren bir araca dönüştürdü.

Peygamber Efendimizin güçlü bir orduya önem vermesinin düşmana mesajı şuydu: Üzerimize gelmek gibi düşünceniz varsa, bundan vazgeçin. Eğer vazgeçmezseniz, sizi vazgeçirmeyi biliriz.

Bu tespitimizin referansı şu âyet: "*(Düşmanlarınızla yaptığınız savaşlardan ders alın)* Onlara karşı gücünüz yettiği kadar *(bütçeniz el verdiği kadar onları korkutup caydırabilecek bir)* kuvvet ve *(o kuvveti her an aktif hâle getirebilecek)* savaş atları *(veya devrinizin şartlarına göre uygun silahları)* hazırlayın…"[80]

(Muntakım) Caydırma Ahlakı: Muntakım kelimesi intikam kelimesiyle aynı kökten gelir. Fakat hukuk devletinde intikam olmadığı için bu kelimenin hukuktaki karşılığı, kişiye işlediği suçun acısını adil bir şekilde yaşatmaktır.

Peygamber Efendimizin inşâ ettiği hukuk devletinde ceza her zaman caydırmak için vardı. Efendimiz ﷺ cezayı her zaman son seçenek olarak kullandı.

CEBBÂR, KAHHÂR ve MUNTAKIM İSMİ BANA NE DİYOR?

Cebbâr: İnanma noktasında hiç kimseyi zorlamayacaksın. Fakat yapman gereken ama yapmakta zorlandığın her iyi ve güzel şeyi yapma konusunda kendini zorlaman gerekir.

Kahhâr: Rabbin atomdan güneşe her şeye boyun eğdirip sana hizmet ettiriyor. Sen de Rabbinin emrine boyun eğerek O'na secde et.[81]

80 Enfal 60.

81 Bu konuda daha fazla açıklama için Cami isminde sayfa 301 bkz.

Bir de, "Pehlivan kimdir?"[82] diye başlayan hadisi hatırla. O hadiste pehlivanın yendiği öfke bir semboldür. O'nun yenilmesi, Allah'ın razı olmadığı bütün duyguların yenilmesi anlamına gelir. Bu galibiyeti kazandığın gün, ***vazgeçirme ahlakını*** kazanmanın şükrünü yapabilirsin.

Muntakım: Haksızlığa karşı asla sessiz kalmayacaksın. Hukuk devletinde yaşayan medeni bir insan olarak, yargının alanına giren bütün konularda, yargıya başvuracak, yargı üzerinden sonuca gideceksin. Haksızlığa seyirci kalmanın, zalime pasif destek olduğunu bileceksin.

Nefis terbiyesi ve çocuk terbiyesi gibi yargının alanına girmeyen konularda da disiplini elden bırakmayacaksın.

CEBBÂR, KAHHÂR ve MUNTAKIM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, evrendeki bütün yasaları koyan, varlığı yasalarına uymaya zorlayan **Cebbâr**, Sen, atomdan güneşe bütün bir kâinatı yasalarına boyun eğdiren **Kahhâr**, Sen, kimsenin yaptığını yanına bırakmayan, kişiye yaptığının acısını bir şekilde yaşatan, suçluya hak ettiği cezayı veren **Muntakım**'sın.

Ya Cebbâr! Yapmakta zorlandığımız her iyi ve güzeli yapmada bizlere yardım eyle!

Ya Kahhâr! Bizleri yanlışa sürükleyen, her duygumuz karşısında pehlivan olmayı, onu yenmeyi bizlere nasip eyle!

Ya Muntakım! Ne kadar hak edilmiş cezamız varsa, onların tevbesini yapmayı, pişmanlığını yaşamayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **ikna, vazgeçirme ve caydırma ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

82 Buhârî, Edeb 76

EL-MÜTEKEBBİR

BANA NE DİYOR?

Tevazu en baskın özelliklerinden biri olsun! Mütevazi olan insan; büyük işler yapar ama onları kendinden bilmez. Sana, "Sen olmasaydın bu işler de olmazdı" diyenlere "Allah'ın verdiği imkanlar olmasaydı bu işler olmazdı" de.

MÜTEKEBBİR, AZÎM, ALÎ, KEBÎR, CELÎL ve MÜTEÂLÎ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Şöyle bir soru akla gelebilir; Allah'ın büyüklüğünü anlatmada neden birden çok isim kullanılıyor? Bu isimler üzerinden verilen mesaj nedir? *Öne çıkan mesajlardan biri şu:* "Arap dilinde ve bütün dillerde büyüklüğü anlatan bütün kelimeler bir araya gelse, Allah'ın büyüklüğünü anlatmada aciz kalır."

Allah'ın büyüklüğünü farklı yönlerden anlatan bu altı ismi konu bütünlüğünü bozmamak için, burada birlikte ele aldık. Önce bu isimlerin kısa tanımlarını verelim sonra da aralarındaki farka işaret edelim.

Mütekebbir: Büyüklüğündeki azameti, yarattığı mahlukatın bütünü üzerinden gösteren.[83]

Mütekebbir, Kebîr ismiyle aynı kökten gelir. Bu isim, insanlar için kullanıldığında büyüklenen, kibirlenen anlamına gelirken, Allah ﷻ için kullanıldığında her türlü büyüklüğün sahibi anlamına gelir.

Kebîr: Büyüklüğü karşısında en büyüklerin daha küçük kaldığı büyük.[84]

83 Bu isim Kur'an'da 1 defa geçer; Haşr 23.
84 Bu isim Kur'an'da 6 defa geçer; Rad 9; Hac 62; Lokman 30…

Bu kelimenin Arap dilindeki kullanımına baktığımızda, daha çok maddî âlemdeki büyüklükleri anlatan bir kelime olduğunu görüyoruz. **Allahu Ekber** derken, kebir kelimesinin "En büyük" anlamına gelen ekber formu kullanılır ve bu kullanım üzerinden Allah'ın en büyük olduğu ilan edilir.

Azîm: Benzersiz azamet sahibi, büyüklüğünü anlamada aciz kaldığımız büyük.[85]

Bu ismin, maddî âlemi anlatan tarafı öne çıksa da, Arapçadaki kullanımlarında, Allah'ın manevî âlemdeki büyüklüğünü anlatmada da kullanıldığını görüyoruz.

Alî: Yüceliği karşısında, yüce olarak bilinen her şeyin görünmeyecek kadar küçük kaldığı büyük.[86]

Bu isim Allah'ın melekut âlemi diye ifade edilen manevî âlemdeki büyüklüğünü anlatan bir kavram olarak öne çıkar.

Celîl: Hiçbir şekilde kıyas kabul etmeyecek bir azametin sahibi olan.[87]

Kebîr ismi Allah'ın Zatının, Azîm ismi hem Zat ve sıfatlarının kemalini ifade için kullanılırken, Celîl ismi sıfatlarındaki kemalin azametini anlatmak için kullanılır. Celîl ve Celal ismi aynı kökten gelir. Bu nedenle, bütünlük açısından bu ismi Zu'l-Celâli ve'l-İkrâm ismiyle birlikte okumakta fayda var.

Müteâlî: Yüceliğinde sınır olmayan, yüceliğini anlamada bütün büyüklük ölçüleri yetersiz kalan.[88]

Alî ismiyle aynı kökten gelen Müteâlî ismiyle, Allah'ın büyüklüğündeki yüceliği anlamada, akla, hayale gelen bütün büyüklük ölçülerinin küçük kalacağı anlatılır.

Burada altı ismi tanımladık. Bu altı isimden beşine bir de zıtları üzerinden bakalım.

Beş esmânın zıtları üzerinden verdiği mesaj

✓ Mütekebbir ve Kebîr; bu iki esmânın zıttı, (sagîr) küçük.

85 Bu isim Kur'an'da 6 defa geçer; Bakara 255; Vakıa 74; Şûra 4...
86 Bu isim Kur'an'da 11 defa geçer; Şura 51; Lokman 30; Hac 62...
87 Bu isim Kur'an'da Celil formunda geçmez. Aynı kökten gelen ve Allah'ın azametini anlatan kelimeler bu ismin referansıdır; Rahman 27-78.
88 Bu isim Kur'an'da 1 defa geçer; Rad 9.

- ✓ Azîm kelimesinin zıttı, önemsiz ve değersiz anlamında hor ve hakir.
- ✓ Müteâlî ve Alî; bu iki esmânın zıttı, aşağıda olma manasında sefildir.

Bu beş esmânın zıtları üzerinden verilen mesaj şudur: Allah ile büyüklük yarışına giren, küçülür, değersizleşir ve aşağıların aşağısına iner.

Biz bu çalışmada Allah'ın büyüklüğünü anlatmada, büyüklüğü anlatan bütün kelimelere zarf olan "**Allahu Ekber**"i öne çıkaracağız.

Bunun sebebi, **Allahu Ekber** ifadesinin beş vakit namazda öne çıkması. Bu ifade bir günde kıldığımız beş vakit namazın içinde, önünde ve arkasında 443 defa tekrar edilir.

MÜTEKEBBİR, AZÎM, ALÎ, KEBÎR, CELÎL ve MÜTEÂLÎ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isimlerin tamamı Allah'ın büyüklüğünü anlatıyor. O yüzden kâinatta Allah'ın büyüklüğünü anlatan her şey bu isimlerin tecellisi oluyor. Bu tecellilerin tamamına, Allah'ın her yönüyle büyüklüğüne işaret eden âyet ve şâhitler diyoruz. Kâinatta en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün varlıklar bu şâhitliği yapıyor. Şimdi bu şahitliğin nasıl yapıldığına bir kurgu üzerinden bakalım;

Evrende, Hayali Bir Yolculuğa Ne Dersiniz?

"Allah ﷻ bu isimler üzerinden büyüklüğünü bize neden gösteriyor?" Bu sorunun öncelikli cevabı; insana verdiği değeri göstermektir. Bu değerin arkasında büyük bir sevgi var. Allah'ın büyüklüğünü anlatan altı isim bir araya geliyor ve dünyadaki sayısız nimetler üzerinden, Allah'ın insana olan sevgisinin büyüklüğünü anlatmada bütün kelimelerin aciz kalacağı mesajını veriyorlar.

Bu sevginin bilinmesi tanımaya bağlıdır. İnsan tanıdıkça sever, sevdikçe daha çok tanımayı arzular.

Kur'an, birçok âyetiyle Allah'ın sevgisine zarf olan kâinat kitabına bakmamızı, âyetler üzerinde düşünmemizi ister. O âyetleri temsilen bir âyet verelim.

"O yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. *(Sizi seven, sevgisini göstermek için şu kâinatı yaratıp sizin hizmetinize veren)* **Rahmân**'ın ya-

ratmasında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. *(İstersen)* Gözünü *(bir)* çevir *(de yerden yukarı doğru teleskopla bir)* bak! Hiçbir çatlak *(veya yarık)* görüyor musun?/ Sonra *(istersen uzay dolmuşuna bin, dolaşabildiğin bütün alanları dolaş ve)* tekrar tekrar bak; bakışların *(aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp)* âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir."[89]

Kur'an, bu âyetleriyle adeta eşsiz bir tabloya defalarca bakmamızı istiyor. Biz de bu isteği emir kabul ediyor ve kâinatta bir seyahat yapmak istiyoruz. Fakat bir sorunumuz var. Sınırları bilinmeyen kâinat içinde, yapacağımız hayali seyahat için bir kurgu yapmamız gerekiyor. Kurgu gereği bizim ömrümüz ve özel jetimizin yakıtı sınırsız oluyor.

Özel pilotumuzla birlikte, ailece özel jetimize biniyoruz.[90] Pilota dünyadan başlayarak güneşe, oradan daha büyük yıldızlara seyahat etmek istediğimizi söylediğimizde, pilot şöyle diyor: "Güneşe kadar sorun yok ama güneşten sonra mesafeler uzadığı için, yıldızlar arası ölçüler değişiyor. Ölçü olarak ışık yılı kullanıyoruz. Bir ışık yılı[91] yaklaşık 9,5 trilyon km." Bu mesafenin uzunluğu karşısında, **Allahu Ekber** diyoruz.

- ✓ Dünyadan 150 milyon km. uzakta olan güneşe yolculuğumuz 19 yıl sürüyor. Güneşin yanına geldiğimizde pilotumuz, güneşin dünyamızdan 1 milyon 300 bin kat daha büyük olduğunu söylediğinde, bir kere daha **Allahu Ekber** diyoruz.
- ✓ Dünyamızdan 8.6 ışık yılı uzaklaştığımızda, güneşten daha büyük bir yıldız olan Sirius yıldızına geliyoruz. Pilotumuz bu yıldızın dünyamızdan 2 milyon 500 bin defa büyük olduğunu söylediğinde bir kere daha **Allahu Ekber** diyoruz.
- ✓ Yolculukta dünyamızdan, 12 milyon defa büyük olan Pollux, 36 milyon defa büyük olan Arcturus, 64 milyon defa büyük olan Aldebaran, 487 milyon defa büyük olan Piston Star, 1 milyar 250 milyon defa büyük olan Anteres ve en son dünyamızdan 5219 ışık yılı mesafede ve dünyamızdan 2,5 milyar kat büyük olan UY Scuti yıldızına geldiğimizde bir kere daha **Allahu Ekber** diyoruz. Pilotumuz bu yıldızın, büyüklüğünü anlatırken, bu yıldızın içine 5 milyar güneş sığacağını söylediğinde biz bir kere daha **Allahu Ekber** diyoruz.

89 Mülk 3, 4.
90 Verdiğimiz bilgilerin daha akıcı ve daha kolay anlaşılır olmasını sağlamak için hikaye dili kullandık.
91 Işık yılı, ışığın saniyede 300 bin km hızla bir yılda katettiği mesafe olarak tanımlanır.

Milyonlarca yıl sonra dünyaya dönüyor ve biraz dinlendikten sonra diyoruz ki, Makro kozmosdaki[92] âyet ve şâhitleri gördükten sonra bir de mikro kozmosdaki âyet ve şâhitleri görmek için yolculuk yapalım diyoruz.

Milimetrenin binde birinde bakterileri, yüz binde bir boyutta virüsleri, on milyonda bir boyutta atomu (zerre), trilyonda bir boyuttaysa atom altı parçacıklar diye bilenen kuarkları görüyoruz.

Oraları gördüğümüzde hemen şu âyet aklımıza geliyor: "…Göklerde ve yerde *(milimetrenin on milyonda biri kadar olan)* zerre kadar bir şey bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan *(yüz milyon kez)* daha küçük *(olan çekirdek ve elektronlar da gizli kalmaz…)*[93] "

Yolculuğumuzun sonunda, âyeti okuduktan sonra, Allah'ın bütün özellikleriyle Mütekebbir, Kebîr, Alî, Azîm, Celîl ve Müteâlî olduğunu bir kere daha anlamanın verdiği mutluluk ve heyecanla **ALLAHU EKBER** diyoruz.

Kâinat Kitabını Okumanın, Anlamın Özeti…

Bir günde kıldığımız beş vakit namazın içinde, önünde ve arkasında toplam 443 defa **Allahu Ekber** diyoruz. Gün içinde bu kadar çok tekrar ettiğimiz **Allahu Ekber**'i, Allah'ın büyüklüğünü anlatan bütün isimlerin zarfı olarak kullanıyoruz.

Bu girişten sonra konuya bir soru ile girelim: "Bir insan, şu kâinat kitabını çok iyi okusa, çok iyi anlasa ve anladığını da üç kelimeyle özetleyecek olsaydı, o üç kelime ne olurdu?" Cevap: Sübhânalllah, Elhamdulillâh ve Allahu Ekber.

Bir de "Bu üç kelimeyi bir kelimede özetle" desek. Cevap: **LÂ İLÂHE İLLALLAH** olur. Bunu da bir kelime ile özetle desek, o kelime de **ALLAH** olurdu.

Nasıl dalıyla, yaprağıyla, meyveleriyle bir ağaç bize çekirdeği tanıtırsa, şu kâinat ağacının dalı, yaprağı ve meyveleri, kısaca yaratılan her şey, bize Allah'ı tanıtmak ve sevdirmek için vardır.

Kısaca, **Allahu Ekber** şu kâinat kitabını okumanın, anlamanın sonucunda söylenen; ziplenmiş, özetlenmiş bir sonuç cümlesidir. Bu

92 Makro kosmos büyük evren, mikro kosmos büyük evrenin minyatürü sayılan küçük evren. Güneş sistemine büyük evren dersek, onun minyatürü sayılan atoma da küçük evren diyoruz.

93 Sebe 3

cümlenin arkasında kâinat kitabını okumaktan, esmâ-i hüsnâya vakıf olmaktan hâsıl olan derin anlamlar vardır.

Peki, Allah'ın En Büyük Olduğu Nasıl Bilinir?

Kıyasla bilinir. Bazıları, "Kıyas diliyle, Allah en büyüktür dersek, başka büyüklerin varlığını da kabul eder ve ortak koşmuş oluruz" diyerek **Allahu Ekber**'e, Allah tek büyüktür, yegâne büyüktür anlamını veriyorlar.

Böyle yaparak insanları ezberciliğe alıştırıyorlar. Vahyin rehberliğinde namazı bize talim eden, Peygamber Efendimiz ﷺ tek büyük dememizi isteseydi "Allahu vahidun kebîrun", yegâne büyük dememizi isteseydi "Allahu vahidun azîmun" de diyebilirdi. **Allahu Ekber** demesi yanlış olsaydı, bu yanlışını bir şekilde fark ederdi.

Kıyas dili olarak kullandığımız **Allahu Ekber** lafzı, bizi araştırmaya, incelemeye ve sonunda "Allah tek büyük" demeye götüren bir ifadedir. Allah'ın güzel isimleri dediğimiz esmâü'l hüsna bu kıyas için vardır. Birkaçını biz gösterelim gerisini size bırakalım.

Alîm ismi: Allah bilenlerin en büyüğüdür.

- ✓ Allah bilir, kulları da bilir mi? **Evet.**
- ✓ Allah'ın bilmesi sınırsız, kullarının ki sınırlıdır.
- ✓ Allah ilk yarattığı insandan kıyamete kadar, son yaratacağı insanın; bu ikisi arasındaki bütün insanların simasını aynı anda bilir mi? **Evet.**
- ✓ Bu insanlar arasındaki parmak izi, göz izi, dil izi, DNA izinin farklarını da bilir mi? **Evet.**
- ✓ Bu sınırsız bilgiyle, insanın sınırlı bilgisi kıyaslandığında,
- ✓ İnsanın ki damla, Allah'ın ki sınırsız okyanus mu? **Evet.**
- ✓ Bu kıyasın sonucunda Allah en büyük mü? **Evet.**
- ✓ O damla kadar bilgiyi bilecek yeteneği veren de Allah mı? **Evet.**
- ✓ O zaman, Allah tek büyük mü? **Evet.**
- ✓ O'ndan başka büyük yok mu? **Evet** yok.

Rezzak ismi: Allah rızık verenlerin en büyüğüdür.

- ✓ Pireden gergedana kadar,
- ✓ Serçeden kartala kadar,
- ✓ Hamsiden, balinaya kadar,

- ✓ Milyarlarca varlığın farklı farklı rızıklarını veren Allah mı? **Evet.**
- ✓ İnsan da çocuklarına rızık veren mi? **Evet.**
- ✓ İnsanın vermesi sınırlı, Allah'ın ki sınırsız mı? **Evet.**
- ✓ Bu kıyas sonucunda Allah en büyük mü? **Evet.**
- ✓ Peki, rızık verenlere de rızkı veren Allah değil mi? **Evet.**
- ✓ O halde Allah tek büyük değil mi? **Evet.**

Evet, Rabbimiz sınırsız güzellik ve özellikleri ile sınırlı dünyaya, güzel isimleriyle tecelli ediyor. Biz sınırlıyla, sınırsızı kıyaslıyor, **Allahu Ekber** diyoruz.

Sonra o sınırlı imkanı da verenin Allah olduğunu, Allah ﷻ verdiğini aldığında elimizde kalanın hiç olduğunu anladığımızda da, "Senden başka büyük yok, Sen tek büyüksün" diyoruz.

Bu büyüklüğü tevhid zikrinde şu isimlerle ifade ediyoruz; **LÂ** Mutekebbire…, **LÂ** Kebîre…, **LÂ** Azîme…, **LÂ** Alîye…, **LÂ** Celîle…, **LÂ** Müteâlîye **İLLALLAH** diyoruz.

MÜTEKEBBİR, AZÎM, ALÎ, KEBÎR, CELÎL ve MÜTEÂLÎ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Allah'ın büyüklüğünü anlatan isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi tevazu ahlakıdır.[94]

Tevazu ahlakı

Allah'ın büyüklüğünü anlatan bütün isimler insanın Hakka bakan yanında secde, halka bakan yanında tevazu olarak tecelli eder. Allah ﷻ huzurunda secdelerin sağlaması, tevazu üzerinden yapılır. İnsanları küçük gören insanlar, Allah katında kesinlikle büyüyemezler.

Güzel ahlakın zirvesinde olan Peygamber Efendimiz ﷺ tevazunun da zirvesindeydi. Bu konuda birçok örneği temsilen Efendimizin mescidinde yaşanan bir hâdiseyi paylaşabiliriz.

Mescid-i Nebevî'yi temizleyen fakir ve siyahî bir kadın vardı. Efendimiz ﷺ her mescide geldiğinde bu kadını görür, ara sıra hâlini

94 Tevazu ahlakı; insanın servet, ilim, yetenek noktasında sahip olduğu her türlü büyüklüğü Allah'tan bilmesidir.

hatırını sorardı. Bir gün Efendimiz ﷺ onu mescitte göremeyince nerede olduğunu sordu. Vefat ettiğini söylediler.

Efendimiz ﷺ "Bana haber vermeniz gerekmez miydi?" dedi. Büyük ihtimal haber vermeyenler; "Efendimizi ﷺ meşgul etmeyelim bu işi biz halledelim" diye düşündüler. Fakat Efendimiz ﷺ bu olaya duyarsız kalmadı ve o kadının mezarına gitti. İki rekât namaz kıldı, sonra şöyle dua etti: "Allah'ım, bu mezarın içini nurla doldur, benim kıldığım namaz sebebiyle nurlandır."[95]

Efendimizin ﷺ bu davranışı bütün zamanlara **"BÜYÜK ZAT"** tarifi yaptı. **Büyük zat:** Etrafındaki insanları küçük görmeyen zattır. Etrafındakileri küçük görenden büyük zat olmaz. Öyle zatların da Allah katında bir değeri olmaz.

MÜTEKEBBİR, AZÎM, ALÎ, KEBÎR, CELÎL ve MÜTEÂLÎ İSMİ BANA NE DİYOR?

Tevazu en baskın özelliklerinden biri olsun!

- ✓ Mütevazi olan insan; büyük işler yapar ama onları kendinden bilmez. Sana, "Sen olmasaydın bu işler de olmazdı" diyenlere "Allah'ın verdiği imkanlar olmasaydı bu işler olmazdı" de.
- ✓ Mütevazi olmanın sağlaması övülecek işler yaptığında, övgüden rahatsız olma üzerinden yapılır. Seni övenlere asıl övülmesi gereken Allah'tır" de.
- ✓ Büyüklüğünü Allah'tan bilirsen mütevazi olursun, büyüklüğünü kendinden bilirsen mağrur ve kibirli olursun.
- ✓ Tevazunun zıddı kibirdir. Kibir, "Şeytanı şeytan yapan özellik nedir?" sorusuna verilen cevaptır. İşte bu yüzden kibir, Allah'ın sende görmek istemediği sıfatların başında gelir.
- ✓ Ara sıra mütevazi olmak kolaydır ama bir ömür mütevazi kalmak zordur.
- ✓ Sen zoru seç!

MÜTEKEBBİR, AZÎM, ALÎ, KEBÎR, CELÎL ve MÜTEÂLÎ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen büyüksün, yaratılan her şey üzerinden büyüklüğünü gösteren **Mütekebbir**, Sen merhametiyle büyük olan **Azîm**, Sen

95 *Buharî, Cenaiz 67;*

ikramıyla en yüce olan **Alî**, Sen hak edenlere cezası büyük olan **Kebîr**, Sen büyüklüğü hiçbir şekilde kıyas kabul etmeyecek olan **Celîl**, Sen bütün isim ve sıfatlarının yüceliğinde sınır olmayan **Müteâlî**'sin.

Ya Rabbi! Bizi katında değerli yapacak ne kadar özellik ve güzellik varsa, onları bize nasip eyle. Bizi, ahlakıyla, merhametiyle, ilmiyle, imanıyla, ibadetleriyle… Razı olduğun ne kadar özellik ve güzellik varsa onlarla büyük eyle!

Bütün bu büyüklükleri Senden bilmeyi, katında hamdiyle, şükrüyle büyüyen kullarından olmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **tevazu ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْخَالِقُ

12

EL-HÂLIK

BANA NE DİYOR?

Allah'tan ümit kesilmez. Sebeplerin bittiği yerde, Allah, ihtiyacın olan sebepleri yaratmaya kadirdir. Vücuduna bak anlarsın! Vücudunda her saniye 50 milyon hücre ölürken, 50 milyon yeni hücre de diriliyor. Allah, ﷻ dilerse, zahirde ölü gibi duran sebeplere de hayat verebilir. O yüzden manevî ölüme benzeyen, ümitsizlik ve karamsarlık senin semtine uğramasın!

HÂLIK, BÂRİ', MUSAVVİR, MUBDİ' ve BEDÎ' İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Konu bütünlüğü nedeniyle konusu yaratma olan isimleri, bu bölümde birlikte ele alıyoruz. Önce isimlerin tanımını verecek sonra da verdikleri ortak mesaja dikkat çekeceğiz.

Hâlık: Her şeyi yoktan yaratan, yoktan yarattığı her şeyden sürekli yeni şeyler yaratan.[96]

Bâri': Yaratılan her şeyi hatasız, kusursuz ve örneksiz[97] yaratan.[98]

Musavvir: Yaratılan her şeye, varlık gayesine uygun şekil verip öyle yaratan.[99]

Mubdi': Ortada hiçbir şey yokken, eşsiz ve örneksiz yaratmaya başlayan ve bu yaratmayı sürekli devam ettiren.[100]

Bedî': Ortada hiçbir şey yokken, eşsiz ve örneksiz yaratan.[101]

Allah'ın Hâlık ismiyle beraber diğer dört isminin fonksiyonlarını bir misal üzerinden anlatabiliriz.

Adı Hâlık olan bir fabrika düşünelim. Yaratılan her şeyin bu fabrikada üretildiğini farz ediyoruz. Üretim kısmında dört bölüm var.

Bedî': Ortada hiçbir şey yokken üretimi başlatan ve ürettiği her şeyi örneksiz, eşi benzeri olmayacak şekilde üreten/yaratan bölüm.

Mubdi': Ortada hiçbir şey yokken, örneksiz üretme işini yapan ve o işi sürekli, hiç ara vermeden devam ettiren bölüm.

Bâri': Üretilen her şeyin kalite kontrolünü yapan, her türlü hata ve kusurdan uzak üreten/yaratan bölüm.

Musavvir: Üretilen her şeye şekil veren, o şekle uygun ambalaj geçiren bölüm.

Bu beş ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri ortak mesajlardan biri de şudur: Allah'tan başka yaratıcı yok. Yaratma fiilinin hem ana hatlarında hem de bütün ayrıntılarında Allah'ın eşi ve ortağı olamaz.

HÂLIK, BÂRİ', MUSAVVİR, MUBDİ' ve BEDÎ' İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isimler, kâinatta âyet ve şâhit olarak tecelli eder. Yaratılan her şey "Allah'tan başka yaratıcı olamayacağına" işaret eden bir âyet olduğu gibi, şâhit de oluyor.

96 Bu isim Kur'an'da 8 defa geçer; En'âm 102; Zümer 62; Mü'min 62…
97 Örneksiz yaratma konusunda Bedi' ismiyle anlam benzerliği vardır.
98 Bu isim Kur'an'da 3 defa geçer; Bakara 54, 143; Haşr 24;
99 Bu isim Kur'an'da 1 defa geçer; Haşr 23.
100 Bu isim Kur'an'da efâl-i ilâhi olarak geçer; Yunus 34; Rum 11, 27.
101 Bu isim Kur'an'da 2 defa geçer; Bakara 117; En'âm 101.

İnsan Yaratıcı Olabilir mi?

İnsan yaratılandır. Yaratılan yaratıcı olamadığı gibi yaratıcı gibi de konuşamaz. Eskiden azdı ama günümüzde insanı özne yaparak, yaratma fiilini kullanan insanlara sıkça rastlıyoruz. İşte, internette on beş dakikalık araştırma sonucu karşımıza çıkan ifadeler;

- ✓ Eşini beğenmeyen estetik cerrahı, eşini baştan yarattı,
- ✓ Bu çizgi filmin yaratıcısı,
- ✓ Bu heykelin yaratıcısı,
- ✓ Ford'un yaratıcısı,
- ✓ Bu muhteşem binanın yaratıcısı,
- ✓ O markanın yaratıcısı,
- ✓ Seni ben yarattım,
- ✓ Olayların, pozisyonların, eserlerin yaratıcısı…

"Hayat benimdir, dilediğim gibi yaşarım" anlayışı yaygınlaştıkça, bu anlayışa sahip insanlardan bu tür ifadeleri sıkça duyuyoruz.

Yaratma kelimesini bilinçli olarak kullananlar "ibdâ" değil "inşâ" manasında kullanır ve kullanırken de "Ben bu kelimeyi ibdâ manasında yani yoktan yaratma manasında değil, inşâ manasında yani yaratılan şeylerden yeni şeyler yapma manasında kullandım" der.

Kur'an'da, insanın inşâ manasında yaratmasına işaret eden âyetler[102] var. Fakat bu âyetler yaratma kelimesini kullanmaya izin veren âyetler değil. "Allah'ın izni ve O'nun yarattıkları olmazsa, siz hiçbir şey yapamazsınız" mesajını veren âyetlerdir.

Bu konuya aşağıdaki başlıkla devam edelim…

Allah'ın Yaratmasıyla İnsanın Yapması Arasındaki Fark

İnsan, yoktan yaratmada ve Allah'ın yarattığı her şeyi aynıyla yapmada aciz kalır. Yaratılan her şey, insana aczini hatırlatır. O yüzden Allah ﷻ yoktan yaratandır, insan Allah'ın yarattıklarını örnekleyerek, taklit ederek ihtiyacı olanları yapandır.

Allah ﷻ ayak yaratır, insanlar ayağını kaybedenler için protez ayak yaparlar. Allah yaratırken, son ve mükemmel şeklini bilerek

102 Fecr 8; Maide 110.

yaratır. İnsanlar yaptıkları her şeyi, zaman içinde eksiklerini görüp-öğrenip geliştirerek yaparlar.

İlk protez ayak, basit bir tahta parçasıydı, insanın dünya denen okulda, ilk protez ayağı yapmasıyla, bugünkü yaptığı protez ayağı yapmayı öğrenmesi arasında binlerce yıl geçti.[103]

Bu ayak örneği, Allah'ın yarattığı her şey için şu mesajı veriyor: *İnsanlar Allah'ın yaratıklarını hiçbir zaman aynısıyla yapamayacaklar fakat zaman geçtikçe farkı azaltacaklar.*

Bazı insanlar, benzerini yapmayı, yaratma zannediyorlar. Bu yüzden yarattığını zannederek, "yarattım" kelimesini çok sık kullanıyorlar.

Bu insanlara şunu hatırlatmak gerekir; Allah'ın size verdiği imkanlar olmasaydı, "yarattım" dediğiniz şeyleri yapabilir miydiniz? …

Bu soruya "yapamazdık" diyen her insan, aczini ve haddini bilir. Yaptıkları için övgü dolu sözler söyleyenlere, "Asıl övülmesi gereken bize bu işleri yapma kabiliyeti ve imkanı veren Allah'tır" derler.

Yaratılan Varlık Türü ve Sayısı

Allah'ın ilk insandan bugüne kaç insan yarattığı bilinmiyor. Yeryüzünde kaç canlı türü olduğu tam olarak bilinmediği gibi her türden şimdiye kadar kaç adet yaratıldı, bu hiç ama hiç bilinmiyor.

Fakat bunlar üzerinden araştırmak ve düşünmek Allah'ın yaratmasındaki azameti ve mükemmelliği görme ve anlama adına çok büyük önem arz ediyor.

Bu konuda bazı rakamlar verelim. İlim insanları dünya üzerinde bugüne kadar 109 milyar insan yaşadığını tahmin ediyorlar.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Microsoft Araştırma Merkezinin birlikte yaptığı araştırmaya 80 ülkeden 2700 bilim insanı katılıyor.[104] Bu araştırmanın sonuçlarına göre:

- ✓ Yeryüzünde bilinen 8 milyon 700 bin canlı türü var.
- ✓ Bu türlerin sayısı 100 milyonu bulabilir.

103 Bilim insanları Milattan önce 5. yüzyılda yaşayan Aristofanes'in, yazdığı "Kuşlar" adlı oyununda protez bacak takan bir aktörden bahsetmesinden yola çıkarak, protez bacağın ilk örneklerini çok eskiye götürüyorlar.

104 14 Nisan 2020 Hürriyet Gazetesi Seyahat Eki.

- ✓ Her yıl 15 bin yeni tür keşfediliyor.

Bu rakamlardan insanla ilgili olanı üzerinde biraz düşünelim;

- ✓ Allah ﷻ 109 milyar insan yaratıyor. Bu O'nun **Hâlık** ismiyle oluyor.
- ✓ Her birine ayrı şekil ve sûret veriliyor. Bu O'nun **Musavvir** ismiyle oluyor.
- ✓ Yaratılanlar DNA diziliminden tut, parmak izlerine kadar birbirine benzemiyor. Bu O'nun **Bedi'** ismiyle oluyor.
- ✓ Bu benzememe her insanın doğumu ile devam ediyor. Bu O'nun **Mubdi'** ismiyle oluyor.
- ✓ Her yaratılan kusursuz yaratılıyor.[105] Bu da O'nun **Bâri'** ismiyle oluyor.

Bütün bu isimler bir araya geliyor ve 109 milyar insan üzerinden "bu yaratmayı, Allah'tan başkası yapamaz" anlamında **LÂ** Hâlıka…, **LÂ** Bâri'a…, **LÂ** Musavvire…, **LÂ** Mubdi'e…, **LÂ** Bedî'e…, **İLLALLAH** diyor.

Biz 109 milyar insanın yaratılışı üzerine hem tevhid zikri hem de çok kısa bir tefekkür yaptık. Bu bakış açısıyla 8 milyon 700 bin canlı türünün tefekkürünü size bırakıyoruz...[106]

Maddi ve Manevî Beden Üzerinden Verilen Mesaj

Ahlak kelimesi, Arapça **h-l-k** (yaratma) kökünden gelir. Kur'an insanın maddî yanının inşâsını **"h-l-k"** fiili ile anlatılırken, ahlakî yanının inşâsını da aynı kökten bir kelime olan **"hulk"** ile anlatır. Ahlak kelimesi 'hulk' kelimesinin çoğuludur ve **huylar** anlamına gelir. **Bu ayrım üzerinden insana şöyle bir mesaj verilir**; "Ey insan! Allah, senin maddî gelişimini kendi üzerine almıştır. Karaciğerini, bağırsaklarını, hücrelerini vb. geliştiren O'dur. İmtihan dünyasının bir gereği olarak manevî gelişimini, terbiyeni sana bıraktı.

105 Dünyada her yıl 8 milyondan fazla bebek kusurlu doğuyor (2 Ocak 2006 Türkiye Gazetesi). Allah dilese bütün doğumları kusursuz yapardı. Dünya imtihan dünyası olunca, bu tür eksikler dekorun gereği oluyor. İsteseydi Rabbimiz 8 milyara yakın insanı sağlam yarattığı gibi 8 milyonu da kusursuz yaratırdı.

106 Beş esmânın tecellisini anlattığımız bu bölümü, çok uzun tutabilirdik ama verdiğimiz bakış açısı üzerinden bakıldığında bu konularda internette yüzlerce belgesele ulaşmanın mümkün olduğunu biliyoruz. O yüzden bilgileri manevî iştahınız artsın diye doyumluk değil tadımlık veriyoruz.

- ✓ Allah ﷻ senin çocuğunun gözünü yarattı, göz nimetini kullanma terbiyesini vermeyi sana bıraktı,
- ✓ Allah ﷻ senin çocuğunun ağzını, dilini, elini yarattı, bu nimetlerin kullanma terbiyesini sana bıraktı.

Kısa mesaj şu: Halkın (Yaratman) benden, hulkun (Ahlakın) senden. Maddî tarafını ben yaratıp terbiye ettim, manevî tarafının terbiyesini sana bıraktım.

HÂLIK, BÂRİ', MUSAVVİR, MUBDİ' ve BEDÎ' İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Allah'ın yaratma sıfatlarının hiçbiri insanda tecelli etmez. Fakat bu isimlerden ders alma, o dersleri hayata aktarma noktasında tecelli her zaman devam ediyor.

Bu açıdan baktığımızda bu isimler, Peygamber Efendimizde Allah'tan ümit kesilmez mesajıyla tecelli ederler. Bu tecelliyi ahlak olarak ifade edersek, ümit ahlakı diyebiliriz.

Bu isimlerin tecellisini neden böyle anladığımızı anlatma adına Erzurumlu âlim "*Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi*"ye ait güzel bir beyti paylaşmak istiyoruz.

Sözün orijinali şöyle: *Hak tecelli eyleyince her işi âsân eder / **Halk** eder esbâbını, bir lahzada ihsân eder.*

Anlamı: *Allah ﷻ kudretini tecellî ettirirse, her işi kolay kılar / Bir işin olmasını murâd ederse, sebepleri **yaratır**, bir anda o işi ihsân eder.*

Ümit ahlakı

Ümit ahlakı üzerinden verilen mesajın özü şudur: Sebeplerin azaldığı, zayıfladığı ve bittiği yerde ümidiniz bitmesin. Çünkü Allah her türlü sebebi, her durumda yaratmaya Kâdir'dir.

Efendimiz ﷺ ve diğer Peygamberlerin hayatlarında bu şekilde bir tecelliye ait birçok örnek görmek mümkün. O örneklerden birkaçına kısaca işaret edelim:

- ✓ Peygamber Efendimizin Sevr mağarasında yaşadıkları; Allah ﷻ çok zayıf görünen sebepler üzerinden onları korudu.

- ✓ Hz. Musa'nın ﷺ Kızıldeniz'le Firavun ordularının arasında kaldığı an. Allah ﷻ âsâ gibi zayıf bir sebebi, kurtuluşun vesilesi yaptı.
- ✓ Hz. İbrahim'in ﷺ ateşe atılması. Bütün sebepler İbrahim'i yakmak için hazırken, Allah ﷻ "Sebepleri yaratan benim" dedi ve ateşi yakmaz hâle getirdi.
- ✓ Hz. Hacer validemiz Safa-Merve arasında oğlu için su ararken, Allah imkansız görüneni mümkün yaptı. Hiç ummadıkları bir zamanda suyu ihsan etti.
- ✓ ...

HÂLIK, BÂRİ', MUSAVVİR, MUBDİ' ve BEDÎ' İSMİ BANA NE DİYOR?

Hâlık: Allah'tan ümit kesilmez. Sebeplerin bittiği yerde, Allah, ﷻ ihtiyacın olan sebepleri yaratmaya kâdirdir. Vücuduna bak anlarsın! Vücudunda her saniye 50 milyon hücre ölürken, 50 milyon yeni hücre de diriliyor. Allah, ﷻ dilerse, zahirde ölü gibi duran sebeplere de hayat verebilir. O yüzden manevî ölüme benzeyen, ümitsizlik ve karamsarlık senin semtine uğramasın!

Bâri': Senin hatasız kusursuz iş yapman imkansız. Ama hata ve kusurlarını aza indirebilirsin.

Musavvir: Sen varlıkları yoktan yaratıp onlara sûret giydiremezsin. Fakat manevî yönden en güzel sûretin sahibi olan Hz. Muhammed Mustafa'yı ﷺ örnek alıp manevî sûretini, davranış elbiseni güzelleştirebilirsin.

Bedi' ve Mubdi': Sen örnekli, örneksiz hiçbir şekilde yaratamazsın ama insanların örnek alacağı güzel bir insan olabilir ve gayret ederek bir ömür öyle kalabilirsin.

Kişiliğini İnşâ Etme Noktasından İsimlerin Mesajları

- ✓ **Hâlık** ismi, girişimci ve üretken ol,
- ✓ **Mubdi'** ve **Bedi'** ismi, kendini tekrar etme, yenilikçi ol,
- ✓ **Bâri'** ismi, kaliteden taviz verme,
- ✓ **Musavvir** ismi, tasarımın ne kadar güzel olursa, üretimin de o kadar güzel olur, diyor.

Böyle Gelmiş Böyle Gider Diyenleri de Ciddiye Alma

Geçmişte girişimci ve yenilikçi insanlara neler denmedi ki?

- ✓ 1899'da Amerikan Patent Dairesi başkanı, bugüne kadar insanlar tarafından icat edilecek her şey icat edildi,
- ✓ Ünlü bilgisayar markası IBM'in Başkanı 1943'te dünya piyasası 5 bilgisayardan daha fazlasını kaldıramaz,
- ✓ 1977 Dijital bilgisayar şirketi kurucusu Ken Olsen "Hiç kimsenin evinde özel bilgisayar bulundurmasına gerek yok" demişti.

Ciddi görünen bu insanların söyledikleri bu sözler ciddiye alınsaydı, bu insanlar yasak koyucu olsalardı, teknoloji o günden bugüne bir milim ilerlemezdi.

HÂLIK, BÂRİ', MUSAVVİR, MUBDİ' ve BEDÎ' İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen var olan her şeyi yoktan yaratan **Hâlık**, Sen yaratılan her şeyi kusursuz yaratan **Bârî**, Sen yaratılan her şeye en uygun şekli veren **Musavvir**, Sen yaratılan her şeyi örneksiz yaratan **Bedî**, örneksiz yaratılışı sürekli devam ettiren **Mubdî**'sin.

Ya Rabbi! Sen yaratansın, bizler yaratılan. Yaratma ile ilgili isimlerinden ders almayı bizlere nasip eyle!

Hâlık isminden aldığımız dersi, hayatımıza ümit ve üretim ahlakı olarak, **Bârî** isminden aldığımız dersi, hayatımıza kalite ahlakı olarak, **Musavvir** isminden aldığımız dersi, hayatımıza estetik ve tasarım ahlakı olarak, **Bedî** isminden aldığımız dersi, hayatımıza öncülük ahlakı olarak, **Mubdî** isminden aldığımız dersi, hayatımıza yenilikçilik ahlakı olarak aktarmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **ümit ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-BÂRÎ

BANA NE DİYOR?

Senin hatasız kusursuz iş yapman imkansız. Ama hata ve kusurlarını aza indirebilirsin.

(Bu ismi 12. sırada Hâlık ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MUSAVVİR

BANA NE DİYOR?

Sen, varlıkları yoktan yaratıp onlara sûret giydiremezsin. Fakat, manevî yönden en güzel sûretin sahibi olan Hz. Muhammed Mustafa'yı ﷺ örnek alıp manevî sûretini, davranış elbiseni güzelleştirebilirsin.

(Bu ismi 12. sırada Hâlık ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْغَفَّارُ

EL-GAFFÂR

BANA NE DİYOR?

Bağışlamak zayıf tarafın da olabilir güçlü tarafın da,
bağışladığın insanlar aynı hataları tekrar yapıyorlar ve sen de
tekrar bağışlıyorsan, bağışlamak senin zayıf tarafındır.

GAFFÂR, GAFÛR, TEVVÂB ve AFÜV İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Her bir esmâ birbiriyle uzak-yakın, direkt-dolaylı bir şekilde bağlantılıdır. Dersimizin konusu Gaffâr ismi olunca; Tevvâb, Gafûr ve Afüv isimleri de dersimizin konusu oluyor. Konu bütünlüğü açısından bu isimleri burada birlikte ele alacağız.

Gafûr, Gaffâr ve Afüv esmâsını "bağışlama/afffetme" ortak paydasında buluşturduğumuzda şöyle bir tespit yapabiliriz; Bir yerde bağışlama varsa, onun öncesinde iki şey vardır. Bir "hata" vardır, bir de hatası nedeniyle özür dileyen biri vardır. Hataya "günah" diyoruz, hatadan sonra özür dilemeye, affedilmeyi istemeye de "tevbe" diyoruz. Tevbenin olduğu yerde Rabbimizin Tevvâb ismi öne çıkıyor. Bu girişten sonra isimlerin anlamlarına ve verdikleri mesajlara bakalım

Gaffâr: Hataları örtme ve kusurları bağışlama işini çok çok fazla yapan. Bu konuda eşi benzeri bulunmayan.[107]

Gafûr: Günahları çok örten, bağışlaması bol olan.[108]

107 Bu isim Kur'an'da 5 defa geçer; Sâd 66; Zümer 5; Mü'min 42…
108 Bu isim Kur'an'da 81 defa geçer; Zümer 53; Bakara 225; Müzzemmil 20…

Tevvâb: Hata ve kusurlarını anlayıp tevbe edenlerin, tevbelerini çokça kabul eden.[109]

Afüv: Hata ve kusurları geride iz bırakmayacak şekilde, tamamen silen.[110]

Bu isimlerden Tevvâb isminin hem Allah'a hem de kula bakan manası var. Allah için kullanıldığında tevbeleri çok kabul eden, insan için kullanıldığında çok tevbe eden manasına geliyor.

Gafûr ve Gaffâr isimleri, kulun günahındaki büyüklüğe göre tecelli eden isimlerdir. Günahları küçük, orta ve büyük günahlar diye sınıflandırırsak, şöyle bir tanım yapılabilir: Gafûr küçük ve orta, Gaffâr ismi de büyük günahların bağışlanmasında öne çıkıyor. Avüf ismi, kul tevbede samimi olduğunda, aynı günahı bir daha işlememe konusunda bir irade ortaya koyduğunda günahın tamamen silinmesi şeklinde tecelli ediyor.

Bu isimlerin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri ortak mesajı bir âyet üzerinden verelim: "(Ey Resulüm!) De ki: "Ey (hayat nimetini israf etmek sûretiyle) kendilerine kötülük edip (günahta) aşırı giden kullarım, (sakın ha!) Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin! (Siz samimi bir tevbe ile kapısına gelirseniz) Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü **O** (tevbe eden kullarına karşı bağışlaması bol olan) **Gafûr** (merhameti bol olan) **Rahîm'**dir."[111]

GAFFÂR, GAFÛR, TEVVÂB ve AFÜV İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isimlerin insandaki tecellisi tevbe ve bağışlama ahlakıdır. Günaha, hataya, yanlışa sebep dersek, tevbe ve bağışlama sonuç olur. O yüzden günahın iyi bilinmesi ve tanınması gerekir.

Peki, Günah Nedir?

Günah: Bir Müslüman için Allah'ın râzı olmadığı tercihlerin genel adıdır. Aslında günah tarafını seçmektir. Dünya imtihan dünyası olunca önümüze gelen her hâdise "tarafını seç" alt yazısı ile gelir. Dünyada iki taraf vardır. Bir, Allah'ın râzı olduğu taraf, bir de Allah'ın râzı olmadığı taraf.

109 Bu isim Kur'an'da 11 defa geçer; Nasr 3; Nur 10; Tevbe 118…
110 Bu isim Kur'an'da 5 defa geçer; Hac 60; Nisa 43; Mücadile 2…
111 Zümer 53.

Burada tercihleri ile tarafını seçen insan, aynı zamanda bu tercihlerin toplamı üzerinden âhirette ne tarafa gideceğini de seçmiş olur.

İnsan Bir Şeyin Zararını Ne Kadar İyi Bilirse, Ondan O kadar Çok Sakınır

Bir ihmalimizin bizi "bir lira" zarara sokacağını bilsek çok tedbir almayız ama bir ihmalimizin bizi "bir milyon" lira zarara uğratacağını bilsek her türlü tedbiri alırız.

O yüzden aklı başında bir insan şunları istemez…

- ✓ Bir doktorum olsun, tahliller neticesinde ortaya çıkan ölümcül hastalığı bana haber vermesin.
- ✓ Bir komşum olsun, gece evimde çıkan yangını rahatım kaçar diye bana haber vermesin.

Evet, aklı başında hiç kimse canım sıkılacak, üzüleceğim ve rahatım kaçacak diye bu haberlerin kendisine verilme**me**sini istemek gibi bir yanlışı yapmaz.

Aksine en iyi doktor, en iyi komşu tercih edilir. Genelde dünya hayatındaki tercihlerimiz böyledir.

Âhiret hayatına gelince; kendimize şu soruyu sorabiliriz. Hangisi kalıcı… Fani dünya için en iyi uyarıcıları, en iyi hatırlatıcıları seçerken, ahiret için daha fazla duyarlı olmak gerekmez mi?

Günahın Gerçek Yüzünü Gösteren Tanım

Daha duyarlı olmak gerekmez mi sorusuna "evet" cevabını verenler, günahın gerçek yüzünü görürler.

- ✓ Günah itaatsizliktir, Allah'ın yapma dediği şeyi, yapmaktır.
- ✓ Günaha girmek, sayısız nimetlerle bize sevgisini gösteren Allah'ın sevgisini kaybettirecek adımları atmaktır.
- ✓ Günaha girmek, verilen nimetleri veriliş amacı dışında kullanmaktır.
- ✓ Günaha girmenin ahiretteki karşılığı ateştir.

Bu tespitler üzerinden günahın gerçek yüzünü görenler, şöyle dua ederler. "Ya Rabbi bütün günahlarım için sana tevbe ediyorum.

Ne olur günahlarımı affet ve ne olur bana öyle bir bilinç ver ki: ateşe girmekten sakındığım gibi, günaha girmekten de sakınayım."

Günahın Sonuçlarını Bilenler İçin Tevbe Nedir?

- ✓ Günaha dert dersek, TEVBE dermandır.
- ✓ Günaha yangın dersek, TEVBE onu söndüren sudur.
- ✓ Günaha tahrip dersek, TEVBE tamirdir.
- ✓ Günaha hata dersek, TEVBE özür dilemektir.

İşte bu yüzden günahtan bahsedilen her yerde TEVBEden bahsetmek bir zarurettir. Tevbenin kelime anlamı "dönmektir" Bu anlamından bakarsak, TEVBE: Günah işlemekle girilen yanlış yoldan dönmektir. Bu kısa tanımı biraz açalım.

- ✓ TEVBE: Allah'ın yapma dediğini yapıyorken, bu itaatsizliğin ne büyük bir saygısızlık olduğunu bilip, yanlıştan dönmektir.
- ✓ TEVBE: Günahın âhiretteki karşılığı olan ateşe gidiyorken, ateşten geri dönmektir.

Aktif Günah İşlenirken Yapılan Tevbe Fayda Vermeyebilir

"Ne olursa, bir tevbenin faydası tam olarak görülmez?" diye bir sorunun cevabı "Ne olursa, bir ilacın faydası tam olarak görülmez?" sorusuna verilen cevapla benzerlik gösterir.

Bir hastalığı ortaya çıkaran şartlar mevcut oldukça, alınacak ilaçlar fayda vermeyebilir. Soğuktan hasta olan bir adam, kışın atletle dışarıda dolaşmaya devam ettiği müddetçe aldığı ilaçların faydasını göremeyebilir.

Kişi aktif olarak günaha devam ettiği müddetçe, günahın tedavisi için kullanacağı tevbe ilaçları fayda vermeyebilir.

Nasıl, kışın kapısı-penceresi açık bir evde yanan soba, etrafına beklenen faydayı vermezse, aynen öyle de günaha karşı kapılarını açık tutan, kapıdan giren günahla konuşan, tanışan, kaynaşan, bazen de onunla sarmaş dolaş olan bir kişiye yaptığı tevbenin fayda vermesi zorlaşacaktır.

Hiç Kimse "Kesin Bağışlandım" Diyemez! Neden?

İnanç dekoru bir maratona benzer. Maraton ölünce biter. Bu süre içinde hiçbir insan için "bu kesin kazandı, kurtuldu" denileme-

yeceği gibi, "kesin kaybetti de" denilemez. Kazanma ve kaybetme Allah için malum olurken bizim için gaybtır/bilinmezdir.

O yüzden İslam dininde hiçbir insan sayısal olarak "benim günahım 9800, sevabım da 10200" diyemez. Bunları diyemediği gibi, geçen ay öyle bir tevbe ettim, öyle bir bağışlanma diledim ki, "Allah ﷻ 9800 olan günahımın 4600'ünü bağışladı" da diyemez. Dinin dekoru böyle bir anlayışa ve söyleme izin vermiyor.

Bu durum din dekorunda havf/korku-reca/ümit olarak ifade edilir. Hz. Ömer (ra) ait güzel bir söz bu ifadeleri açıklıyor:

"Mahşer günü deseler ki; herkes cennete girecek ama sadece bir kişi cehenneme girecek. 'O bir kişi ben miyim' diye korkarım. Yine deseler ki, herkes cehenneme girecek ama sadece bir kişi cennete girecek. 'O bir kişi ben miyim' diye ümitlenirim."

Bu dekor insanı manevî açıdan sürekli zinde ve dinamik tutuyor. Kesin kazandım duygusu olmayınca, kazanma duygusu ve gayret sürekli canlı oluyor.

Bağışlamanın Olmadığı Bir Dünya Nasıl Olurdu?

Allah ﷻ bu dünyada her nimetin kıymetini anlamayı yokluğuna bağlamıştır. Bir an için Allah'ın bizlerin tevbesini kabul etmediğini ve bağışlamadığını, her hatamıza, her günahımıza anında ceza verdiğini bir düşünelim: Dünya nasıl bir dünya olurdu? … Depremin saniyeler değil, saatler sürdüğü, kasırgaların haftalarca sürdüğü, şiddetli yağmurların aylarca sürdüğü bir dünya… Düşünmesi bile insanı ürpertiyor.

Bir soru daha soralım bağışlama ve özür dileme ahlakıyla ahlaklanmayan insanların dünyası nasıl olurdu? Bir baba düşünün: Çocuklarının hiçbirinin özürlerini kabul etmiyor, onları bağışlamıyor. Öğrencilerine böyle davranan bir öğretmen düşünün… İşçilerine böyle davranan bir işveren düşünün… O evin, o okulun, o fabrikanın zindandan farkı kalır mıydı?

Burada saydığımız beş isim, Allah'ın Rahmân ve Rahîm isimlerinin tecellisidir. Bu isimler dünyayı yaşanabilir yaptığı gibi tecelli ettiği insanların evlerini, okullarını ve işyerlerini de huzurun, mutluluğun paylaşıldığı ve yaşandığı mekanlara çeviriyor.

Bağışlamak Suça Teşvik Olabilir mi?

Bir yerde insan sayısı arttıkça orada kuralların sayısı da artar. Kurallar uyulmak içindir. Kuralları çiğnemek kesinlikle basit bir davranış değildir. Kurallara uymak hem insana saygıdır hem de insanın kendisine saygısıdır. Tersi de insana ve insanın kendisine saygısızlıktır.

Bu noktada devletin bağışlayıcılığı, evde anne-babanın bağışlayıcılığı gibi olamaz. Trafikte, kırmızıda geçen bir sürücünün bağışlanması demek, bazı durumlarda "Nasıl olsa yazılan cezalar ödenmiyor" diye düşünen birçok insanın geçmesine teşvik olur.

Eve gelince, bizim kültüre özgü aile tipinde sevgi ve bağışlama, kuralların önüne geçebiliyor. Evde anne-babanın koyduğu kuralların, babaanne-anneanne tarafından yumuşatıldığına çok sık şahit olmak mümkün.

Bunun sonucu olarak evde iki farklı rejim/yönetim modeli olabiliyor. Anne-babanın yönetimde çocuk kurallara uyan medeni bir birey olma eğitimi alırken, dedenin-ninenin yönetiminde çocuk kral oluyor, kural tanımadığı gibi kural koyucu haline geliyor. Evde her şey onun zevkine keyfine göre olabiliyor.

Tabii, bu durum çocuk terbiyesinde tutarsızlık olarak ortaya çıkıyor. Çocuk kuralların şahıslara göre değişebileceğini düşünmeye başlıyor. Doğası gereği kuralsız bir hayat daha cazip gelirken, kuralları sıkıcı bulabiliyor.

Bağışlamayı, özrün arkasından gelen bir ödül haline getirmek ve evde ödül-ceza dengesini kurmak gerekir.

Çocuğa davranış eğitimi veren herkesin şunu çok iyi bilmesinde büyük fayda olduğunu düşünüyoruz. Çocuk için ödül ne kadar gerekliyse, ceza da o kadar gereklidir.

Verilmeyen ceza, çocuğu hataya teşvik eder. Davranış eğitimi verme konusunda yeterli bilgisi olmayan anne-babalardan –**uç** örnek verirsek- bazen şu ifadeler duyulabiliyor. "Saçlarını yolarım, bacaklarını kırarım…" Çocuğa cezada, değişmez ölçü şudur: Çocuğa verilen en küçük ceza, verilmeyen en büyük cezadan daha tesirlidir.

Şımartma ve kural tanımama sonucu veren bağışlamalar, çocuğa iyilik değil, kötülüktür.

GAFFÂR, GAFÛR, TEVVÂB ve AFÜV İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isimler, Peygamber Efendimizin hayatında özür/tevbe/istiğfar ve bağışlama ahlakı olarak tecelli etti.

Bu iki ahlaka dair hadis ve siyer kitaplarında çok sayıda örnek bulmak mümkün. Biz burada bir örnek vermek istiyoruz.

Bağışlama Ahlakı

Mekke'nin fethi Peygamber Efendimizin peygamberliğinin 21. yılında gerçekleşti. İslam ordusu o gün gücünün zirvesindeydi. 12 bin kişilik orduyla 4 koldan Mekke'ye girdiler.

Mekke'ye böyle bir giriş şu sorunun cevabıydı; "Bir gün Müslümanlar her şeyi yapabilecek güce erişirlerse, ne yaparlar?"

Cevap: Başarıyı Allah'tan bilirler, oldukça mütevazi davranırlar ve gönüllerin fethi, eski defterlerin kapanması ve yeni sayfaların açılması için işe affetmekten başlarlar. İşte sünnet olan davranış budur. Elinde güç olan her Müslüman'ın takip edeceği yol da budur.

Peygamber Efendimiz ﷺ fethin ardından Kâbe'nin içinde bir müddet kaldı. Çıktığında bütün Mekke halkı Kâbe'nin etrafında toplanmış haklarında verilecek kararı bekliyorlardı. Efendimizin ilk sözleri Allah'a hamd etmek oldu. "Vaadini yerine getiren Rabbime hamd olsun" dedi. **Ve ardından şu can alıcı soruyu sordu.** "Bugün Benden, hakkınızda nasıl bir hüküm vermemi bekliyorsunuz?" Ortalık zaten sessizdi, bu soru üzerine sessizlik daha da arttı. Kendisine hayatı zindan ettikleri, yapmadıkları eziyet, etmedikleri kötülük bırakmadıkları insan, bugün kendilerine bu soruyu soruyordu…

Hiç kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Başları öne eğik haklarında verilecek kararı bekliyorlardı. Sessizlik devam ederken arkalardan beklenmedik bir ses yükseldi. Bu sesin sahibi tanıdıktı. En son Hudeybiye antlaşmasında zorluk çıkaran insanın sesiydi. Süheyl bin Amr.

Süheyl şöyle dedi: "Sen'den hayır bekliyoruz. Zira Sen, kerim oğlu kerim bir kardeş ve kerim bir kardeşin oğlu, kerem sahibi bir insansın…." Efendimiz ﷺ Süheyl'in sözlerinden Hz. Yusuf'u عليه السلام kast ettiğini hemen anladı.

Efendimiz ﷺ onlara, Hz. Yusuf'un kendisine hayatı zindan eden kardeşlerine söylediği şu sözü söyledi; "'Ben size, Yusuf'un dediği gibi diyorum. Bugün sizin için herhangi bir kınama yoktur. Allah sizi bağışlar. Çünkü O, merhametlilerin en merhametlisidir."

Efendimiz ﷺ sekiz yıl önce iki yüze yakın aile ile çıkmak zorunda kaldığı Mekke'ye binlerce insanla girmişti. Aynı zamanda dünkü düşmanların da gönlüne girmişti. Binlerce Mekkeli Efendimizden insanlık dersi almıştı. Onun keremi, onun civanmertliği, yüzlerce insanın gönlünü yumuşatmıştı. Mekkeliler akın akın Efendimize biat için geliyorlardı.

Yerinde ve zamanında yapılan bağışlama, fethin kapılarını sonuna kadar açtı.

GAFFÂR, GAFÛR, TEVVÂB ve AFÜV İSMİ BANA NE DİYOR?

Gaffâr: Bağışlamak zayıf tarafın da olabilir, güçlü tarafın da, bağışladığın insanlar aynı hataları tekrar yapıyorlar ve sen de tekrar bağışlıyorsan, bağışlamak senin zayıf tarafındır.

Gafûr: Eğer suistimallere kapı açmayacaksa, üçüncü şahısları mağdur etmeyecekse, kişiye kendini düzeltme fırsatı verme adına bağışlamak büyük bir erdemdir.

Tevvâb: Senden istenen hatasız günahsız bir insan olman değil. Senden istenen hata yaptığında, günah işlediğinde bunlarda ısrar etmemendir. İdeal olan tevbeni söylemden eyleme taşıman, aynı yanlışları bir daha yapmayarak, o yanlışları düzelterek yaşamandır. Tevbede söylemin şahidi eylemdir.

Afüv: Geçmişinde hata ve günahı olmayan insan var mıdır? … İnsanların sürekli geçmişini hatırlatmak, onların gelecekte yeni bir sayfa açmasını zorlaştırabilir. Aynı hatayı bir daha tekrar etmiyorlarsa, siz de Allah'ın sildiği gibi silin.

GAFFÂR, GAFÛR, TEVVÂB ve AFÜV İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen günahkar kullarına karşı merhametlisin. Sen sürekli onları tevbeye teşvik edensin. Sen günahın pişmanlığını yaşayıp tevbe eden kullarına, tevbe kapılarını sonuna kadar açan **Tevvab**, o kapıdan içeri girip bağışlanma dileyen kullarına karşı **Gafûr**, **Gaffâr** ve **Afüv** olan **RAHÎM**'sın.

Ya Rahîm! Ne olur, Ne olur! Adı günah olan her şeyden, razı olmadığın her şeyden, uzak durmayı bizlere nasip eyle! Bilerek, bilmeyerek girdiğimiz bütün günahlarımızı affeyle!

Ya Tevvab! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **özür/tevbe/istiğfar ahlakı ve bağışlama ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْقَهَّارُ

16

EL-KAHHÂR

BANA NE DİYOR?

Rabbin atomdan güneşe, her şeye boyun eğdirip sana hizmet ettiriyor. Sen de Rabbinin emrine boyun eğerek O'na secde et

(Bu ismi 10. sırada Cebbâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْوَهَّابُ

17

EL-VEHHÂB

BANA NE DİYOR?

Allah ﷻ seni seviyor, sevdiğini verdiği nimetler üzerinden gösteriyor. Haydi, sen de O'nu her şeyden fazla sevdiğini, verdiklerini yolunda vererek göster.

VEHHÂB, REZZÂK, MUKÎT, KERÎM ve ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Aşağıdaki beş esmâ nimet verme ve karşılıksız ikram konusunda en fazla öne çıkan isimlerden olduğu için, konu bütünlüğünü dikkate alarak bu isimleri birlikte değerlendirdik.

Vehhâb: Karşılıksız veren, bağışta bulunmada eşi benzeri olmayan.[112]

Rezzâk: Rızık vermede eşi benzeri olmayan.[113]

Mukît: Her varlık için gereken maddî-manevî gıdayı yaratan ve ihtiyaca göre veren.[114]

Kerîm: İkram eden, maddî-manevî ikramda sınır tanımayan.[115]

Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm: Celal ve ikram, azamet ve cömertlik sahibi.[116]

Bütün bu isimleri birleştirirsek; Rezzâk her türlü rızık vermeyi, Vehhâb karşılıksız vermeyi, Mukît ihtiyaca göre vermeyi, Kerîm verileni ikram tadında vermeyi, Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm bütün bu vermelerin, Allah'ın Zatına, şanına ve büyüklüğüne şahit olduğunu anlatır.

Nimet verme noktasında anlam benzerliği olan bu kadar isim bir araya gelince, bu isimlerin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri mesajlardan biri de şu oluyor: Allah'ın verdiği nimetleri O'ndan başkası veremez.

Bunlar nimet vermede ön plana çıkan isimlerdi. Bir de, geride kalıp bütün nimetlerin verilmesine sebep olan isimler var; Rahmân ve Rahîm. *Bu isimlerin mesajı da şu:* Allah'ın kullarına sevgisi olmasaydı, bu nimetlerin, bu ikramların hiçbiri olmazdı.

VEHHÂB, REZZÂK, MUKÎT, KERÎM ve ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isimler kâinatta sevgi, ikram, rızık ve nimet olarak tecelli ediyor. Dünyayı dev bir misafirhane olarak düşündüğümüzde, bura-

112 Vehhâb ismi Kur'an'da 3 yerde geçer; Sâd 9,35; Ali İmran 8.
113 Rezzâk ismi Kur'an'da 3 yerde geçer; Zariyat 58.
114 Mukît ismi Kur'an'da 1 yerde geçer; Nisa 85.
115 Kerîm ismi Kur'an'da 2 yerde geçer; İnfitar 8; Neml 40.
116 Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm ismi Kur'an'da 2 yerde geçer; Rahmân 27, 78.

da milyarlarca insan, hayvan ve bitki, milyarlarca varlık misafir ediliyor. Eve gelen hiçbir misafir, önceden sipariş vermediği halde, eve geldiğinde, neye ihtiyacı varsa evde buluyor.

Bunun mesajı şu oluyor: Milyarlarca varlığı yaratanla, onlara burada ikramda bulunan aynı Zat. Şimdi bu misafirhaneye daha yakından bakalım.

Kâinat Dev Bir Yemekhane

Olmaz ama olduğunu farz edelim: Bir yemekhane var. Bu yemekhanede bin insan, bin timsah, bin gergedan, bin arslan, bin koyun, bin karınca, bin kelebek… Böyle 1000'li gruplar halinde 80 tür daha sayalım. Bu canlılar bu yemekhaneye davet ediliyor. Bir ay boyunca bunlara yemek veriliyor. Yemek yiyen her canlının ihtiyacı diğerinden farklı…

87 türden 87 bin canlıya bu ikramı yapanın da zengin bir hayırsever olduğunu farz edelim. Ne olur?

- ✓ Aklı başında hiçbir insan bu ikramın kendi kendine olduğunu söyleyebilir mi?
- ✓ Hiçbir gazete ve tv. "Bu olay çok önemsiz bir haber" der, bu haberi atlar mı?
- ✓ Bu hayırseveri tanımak ve tanıtmak istemezler mi?
- ✓ Bu hayırseverin yaptığı övülmez mi?
- ✓ Bu yapılana mucize denmez mi?
- ✓ …

Böyle bir yemekhane dünyada yok. Olmasıda imkânsız. Ama bu yemekhaneden 100 bin kat daha büyük olan gerçek bir yemekhane var. O yemekhanede her gün 8 milyon 700 bin canlı türü yemek yiyor. İnsan türünün sayısının 8 milyara yaklaştığını biliyoruz ama solucanların, pirelerin, sineklerin, kuşların, balıkların sayılarını bilmek imkânsız…

Bu yemekhanenin adı dünya; dünyamız dev bir yemekhane ve yemekhanedeki canlılar, geçmişten bugüne binlerce yıldır yemeklerini yiyorlar.

Şimdi yukarıda 87 türden 87 bin canlıya hizmet veren yemekhaneyle dünya denen yemekhaneyi kıyaslayalım.

O yemekhanenin arkasında zengin bir hayırseverin varlığını kabul edip, dünya denen bu yemekhanenin arkasında Rahmân, Rahîm, Vehhâb, Rezzâk, Mukît, Kerîm, Zu'l-Celali Ve'l-İkrâm olan bir Allah'ı kabul etmemek mümkün olabilir mi?

Ona mucize deyip, bunu sıradan bir işmiş gibi, aklı, şuuru, ilmi, iradesi olmayan tabiata vermek, buna "Kendi kendine oluyor" demek mümkün mü?

Mümkün olamaz dediğimizde, bütün bu rızıkları, bütün bu ikramları Allah'tan başkası veremez anlamında **LÂ** Vehhâbe..., **LÂ** Rezzâke..., **LÂ** Mukîte..., **LÂ** Kerîme **İLLALLAH** diyoruz.

İkramın Büyüklüğü Misafire Verilen Değerin Büyüklüğünü Gösterir

Kâinata ucu bucağı olmayan dev bir ülke dersek, dünya bu ülkenin başkenti olur. İnsan da başkentin aziz misafiri olur. Bu şehirdeki her şey direkt veya dolaylı olarak misafire hizmet ediyor.

Güneş ona ışığını ikram ediyor, bulutlar ona yağmur ikram ediyor, bütün renkler gözüne ikram edilmiş, bütün tatlar diline, bütün sesler kulağına, bütün kokular burnuna, bütün yiyecekler midesine, bütün sevgiler kalbine, bütün bilgiler aklına ikram edilmiş...

Misafire yapılan bu kadar büyük ikram neyi gösterir? Misafire verilen değeri... "Misafire düşen nedir?" kendine bu kadar değer veren Allah'ın, yine kendine büyük faydalar verecek olan isteklerine değer vermesidir.

Celal ve İkramın Birlikte Olması Üzerinden Verilen Mesaj

Dünyada, dünya büyüklüğünde büyük bir ikram var. Bu büyük ikram arkasında büyük bir gücü gösteriyor. Bu büyük güce, Celal dediğimizde, büyük ikrama Cemal diyoruz. Bu açıdan baktığımızda Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm kâinattaki muhteşem Celal-Cemal dengesine dikkat çekiyor.

Bir incir ağacına bakıyor, ondaki incirler, Allah'ın ikramındaki güzelliği gösterdiği için "Cemal" diyoruz. Bir anda bütün dünyadaki, bütün incir ağaçlarını düşündüğümüzde, çekirdeklerinin aynı olması, çekirdeklerin içindeki programların aynı olması, renginin, kokusunun aynı olması, bir tek ağaçtaki güzelliğin bütün incir ağaç-

ları üzerinden dünyanın birçok yerinde sergilendiğini gösteriyor. Bu sergilemeye de "Cemal" diyoruz.

Bu Cemalin dünya çapında sergilenmesi için gereken kudrete de "Celal" diyoruz. Bu açıdan baktığımızda, dünyadaki her Cemalin arkasında "Celal vardır" diyoruz.

Celal-Cemal dengesini anlatmak için farz-ı muhal diyerek bir başka örnek daha verelim. Allah'ın tüm canlılara yaptığı ikramı binlerce vagonuyla taşıyan bir tren düşünüyoruz. Bu trenin vagonlarında Allah'ın sevgisini gösteren nimetlere Cemalin tecellisi diyoruz. O dev treni arkasından iten lokomotifin gücüne de Celal diyoruz. Bu örnek bize şunu diyor, Cemalin arkasında Celal olmazsa o nimetler istenen yere gitmez.

Bu örnekler şunu gösteriyor; bütün bir kâinat üzerinde sözü geçmeyen bir kudret, bu nimetleri ikram edemez.

Allah'ın Mütekebbir, Kebîr, Azîm, Alî, Müteâlî gibi Celalî isimleri dengenin bir tarafında yerini alırken, Rahmân Rahîm, Raûf, Vedûd, Vehhâb, Rezzâk, Kerîm, Mukît gibi Cemalî isimleri dengenin diğer tarafında yerini alıyor.

Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm ismi kâinattaki muhteşem dengeye şahitlik eden bir isim olarak bize dersini veriyor.

Rezzak ve Mukit Esmâsının Yaptığı İş Bölümü

Bu iş bölümünü bir kurgu üzerinden anlatalım. Rezzak ismi bütün canlıların rızkını üretme işini üzerine alırken, Mukît ismi o ürünlerin ihtiyaca göre adrese teslim işini yapıyor. Rezzak ismi şehirdeki bütün canlılara yetecek rızıkları şehrin girişine getiriyor, Mukît ismi her yaş grubunun ihtiyacına göre evlere servis yapıyor.

Mukît isminin tecellilerinin göründüğü en güzel örneklerden biri de kangurudur. Kanguru, karnında kesesi olan ve bu kesede daha bir yavrusu süte muhtaçken bir başka yavrusunu dünyaya getiren bir canlıdır. Rezzâk ismi sütü vermede tecelli ederken, Mukit ismi, dünyaya yeni gelen bebekle, ondan önce gelen bebeğin sütü içerisindeki besin değerini ihtiyaca göre ayarlıyor.

Bu ayarlama aynı zamanda bu işi Allah'tan başka hiç kimse yapamaz anlamında **LÂ MUKÎTE İLLALLAH** hakikatinin de ilanı oluyor.

Rızık Konusunda, Yasanın İşleyişi

Rızık konusunda Rabbimizin kâinattaki yasası şöyle işler: En acizin rızkı ayağına gelir, en güçlü olanlar rızkın ayağına gider. İnsan ve hayvan yavruları acizdir. Bitkiler de insan ve hayvan yavruları gibi acizdir. Rabbin onların rızıklarını, bir şekilde ayağına getirir.

Yavru olmayan hayvana ve insana gelince, yasa farklı işler. Hayvanda, diğer hayvanlara göre Allah'ın verdiği donanım arttıkça rızkı elde etmek için harcaması gereken çaba da artar. İnsan donanım olarak kendi dışındaki varlıklardan daha üstündür. Bu üstünlük avantajı, rızkı elde etmesini zorlaştırır. Çok çalışması gerekir. Bu çalışmanın karşılığı çok değerlidir. Daha az zorluk çeken varlıkların kimi bir ömür saman yerken, kimi de bir ömür ot yerken, insan Allah'ın verdiği yetenekle, sütten, etten, sebzelerden, meyvelerden çok farklı besinler yapmaktadır. Hayvan menüsünde seçenek bir-iki olurken, insan menüsünde yüzlerce olur.

Allah'ın kâinata koyduğu yasalar çok iyi bilindiğinde rızık konusunda ortaya çıkan sorunların kaynağı ya insanın kendisidir ya da insanlar tarafından kurulan sistemlerin hak, hukuk adalet gözetmeden işleyişidir.

Senin İçin Kur'an'ın En Çarpıcı Âyeti Hangisidir?

Kur'an âyetleriyle iyi seviyede tanışıklığı olanlar için, okuduklarında onları, sarsan, başka âyetlere göre daha fazla etkileyen âyetler vardır.

Onlardan biri de şu âyettir: "Ey insan! *(Verdiği sayısız nimetleriyle)* Sonsuz *(ikram ve)* kerem sahibi olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?"[117]

Bu soruya verilecek birçok cevaptan biri de şudur: İnsanın nimeti önünde hazır bulmasıdır. Allah'ın nimetleri hazır ve kolay elde edilecek şekilde vermesi, bazı insanların şükrüne sebep olurken, bazılarının da gafletine sebep olabiliyor.

Eğer, Allah ﷻ verdiği her nimeti ibadet yapma şartına bağlasaydı; Mesela gün boyu belin bükülmesi, beş vakit namaz kılmaya, kafanın çalışması alnı secdeye koymaya, dilin dönmesi 33 defa Sub-

117 İnfitar 6

hanallah demeye bağlansaydı. Günah işleyenler o günahı hangi azalarıyla işlediyse, o aza birkaç gün kullanılmaz olsaydı. Ne olurdu? İnsan yine nefis ve şeytan tarafından kolayca aldatılabilir miydi? …

Böyle olsaydı, herhalde aldanan sayısı çok aza inerdi. Fakat imtihan dünyası böyle bir dekora izin vermiyor. Rabbimiz insanları verdiği nimetler üzerinden tefekküre davet ediyor. Âyetteki "Bi'rabbike'l-kerim" ifadesinin tam Türkçe karşılığı şöyle: "Sana ikramda bulunan Rabbine." Rab isminin terbiye etmek anlamına geldiğini dikkate aldığımızda âyet şunu diyor: Güneşi, ayı, elini, dilini, gözünü terbiye edip senin hizmetine veren Rabbine karşı seni aldatan nedir?

Bu noktada her insanın kendi nefsine soracağı soru şudur: Allah'ın terbiye edip verdiği nimetlerle, O'nun razı olmadığı, "yapma" dediği şeyleri yapmak ne anlama gelir? …

Yaratılan Her Şey İnfak Dersi Veriyor

"Allah'ın Vehhâb, Rezzâk, Mukît, Kerîm ve Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm esmâsından hangi dersi alacağız? Bu esmânın bizde ahlak olarak karşılığı ne olmalı?" sorusuna bütün bir kâinat şu cevabı veriyor: "Vermek, sevmenin göstergesidir. Allah sizi seviyor, sevdiğini verdiği sayısız nimetler üzerinden gösteriyor, haydi siz de O'na olan sevginizi göstermek istiyorsanız, verdiğini, "verin" dediği yerlere verin."

Verme ahlakı dediğimiz infak ahlakı, bütün bir kâinatın ahlakı oluyor; güneş ışığını, ağaçlar meyvesini, arılar balını, inekler sütünü veriyor. Bütün bu vermeler insana infak dersi veriyor.

Bu dersi alan insan şu gerçeği anlıyor: Aldığım şeyleri versem de vermesem de elimden çıkacak. Elimle verdiğim her şey, ebedi olarak, elime verilecek, elimle vermediğim her şey elimden çıkacağı gibi, onların hesabını da vereceğim.

Kısaca, eğer dünya dev bir insan olsaydı, en baskın özelliklerinden biri de cömertlik ve infak ahlakı olacaktı.

Allah Katında En Değerli Olmanın Ölçüsü Nedir?

Şu âyet başlıktaki sorumuza cevap veriyor. "…Allah katında en değerliniz (Ekrem), O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır (takva)…"[118] Bu âyeti burada ele almamızın sebebi âyetin Arapça metninde geçen

118 Hucurat 13

Ekrem kelimesinin, Kerîm ismiyle aynı kökten geliyor olması. Bu anlamı dikkate alarak okuduğumuzda anlam şöyle olabilir; Allah katında en çok ikram edileniniz O'nun sevgisini kaybetme korkusu ile razı olmadığı şeylerden en çok sakınanızdır. Takva sakınmak olunca, Allah'ın kuluna en büyük ikramlarından biri de takvalı yaşamak oluyor. Ne kadar takvalı yaşarsan, O'nun razı olmadığı şeylerden ne kadar uzak durursan o kadar çok değer kazanıyorsun.

Son olarak soralım; takvadan daha büyük ikram ne olabilir? Takvalı yaşamayı öğretenler…

Allah'ın En Büyük İkramı Kur'an'ı Kerîm, Resûl-i Ekrem

Allah'ın insana sayısız ikramları vardır. Peki, bu ikramlar içinde en önemlileri hangisi dense; bunların başında Kur'an ve yaşayan Kur'an olan Peygamber Efendimiz ﷺ gelir. Her iki ikram da bize takvalı yaşamayı öğretir.

Ne güzel bir tevafuk ki, bu iki ikramın en baskın sıfatı da ikram anlamına gelen Kerim[119] ve en büyük ikram anlamına gelen Ekrem sıfatları oluyor.

"Bu iki ikramı önemli yapan nedir?" diye sorarsak; Bu iki ikram, insana "Allah'ın rızası" gibi en çok değer verdiği şeyi kazandırıyor. Vahyin rehberliğinde bir hayat yaşayan her Müslüman için Allah'ın rızasını kazanmak, en büyük gayedir.

Kur'an, bu gayeyi kazanmada rehberlik yaptığı için, yaşayan Kur'an olan Peygamber Efendimiz de ﷺ bu gayeyi kazanmada en güzel örnek olduğu için Kerîm ve Ekrem sıfatlarıyla anılıyorlar.

VEHHÂB, REZZÂK, MUKÎT, KERÎM ve ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isimler Peygamber Efendimizde verme ahlakı, infak ahlakı ve şükür ahlakı[120] olarak tecelli etti. Bu bölümde cömertlik ve infak ahlakından bir örnek verelim.

119 Kerim kelimesi, Vakıa sûresi 77. ayetinde Kur'an'ın sıfatı olarak kullanıyor. Meallerde genelde kerim kelimesine değerli ve şerefli gibi anlamlar verilir. Bunun sebebi ikram ile değerli ve şerefli olma arasında sebep-sonuç ilişkisi olmasıdır. İkram sebeptir, değer ve şeref gibi vasıflar, bu ikramın kıymetini bilenlere verilen nimettir.

120 Şükür ahlakı için sayfa 180 Şekûr ismine bkz.

Vereni mi Daha Çok Seviyorsun, Verilenleri mi?

Bu dünya imtihan dünyası, bu imtihandaki bütün sorular tek soru yapılsa ve sorulsa o soru başlıktaki soru olabilirdi.

Peygamber Efendimiz ﷺ verilen her şeyi, verenin yolunda verme konusunda en güzel örnek oldu. Vehhâb ve diğer bütün isimler Peygamber Efendimizin hayatında infak ve cömertlik ahlakı olarak tecelli etti.

Bu iki ahlakın hayatın içindeki açılımı; mutlu edince mutlu olma, sevindirince sevinme, doyurunca doyma, giydirince ısınma olarak görülüyor.

Peygamber Efendimizin hayatındaki infak ahlakına dair birçok örneği siyer kitaplarına bırakıyoruz. Biz, bize Peygamber Efendimizi ﷺ doğru anlama noktasında örnek olan Sahabe Efendilerimizin hayatından bir örnek vermek istiyoruz.

Doyurunca Doyan Sahabe

Sahabe Efendilerimiz çok zaman, kendileri muhtaç olsa bile ellerindekini mü'min kardeşleriyle paylaşıyorlardı. Bir gün bir Sahabe (Ebu Hüreyre) Efendimiz, Peygamber Efendimize geliyor ve "Ya Resûlullah! Ben açım" diyor. Efendimiz ﷺ önce kendi evine bakıyor bir şey bulamıyor. Sonra etrafındakilere "İçinizde yok mu bu kardeşinizi doyuracak" biri diye soruyor. Sahabelerden Ebu Talha "Ben" diyor. Ebu Hureyre'yi iftar vaktine yakın evine götürüyor. Hanımı kapıyı açıyor. Evde bir tek çocuklarını doyuracak kadar yemek var. Bu durumda ne yapılır? İşte bu durumda bile ellerindeki paylaşmanın mutluluğunu yaşama arzusu bütün arzularının önüne geçiyor.

Ebu Talha, eşine "Nasıl yapalım?" diyor. Eşi "Şimdi akşam vakti sen kazara ışığı söndür ve karanlıkta yemek yiyin. Sen yiyor gibi yap, kaşığını tabağa çarptır, o seni yiyor zannetsin ve yesin." Mutfakta yazılan senaryo sofrada yaşanıyor.

O akşam, iki insan da doyuyor. Birinin karnı doyuyor. Diğerinin gönlü doyuyor. Sahabe Efendimiz ve eşi, gönül tokluğunu karın tokluğuna tercih ediyor.

Sadece bu örnek, infak ahlakının, örnek insanı, en güzel şekilde örnek alan insanlarda nasıl tecelli ettiğini gösteriyor. Bu ve benzeri örnekleri günümüze taşımak dileğiyle…

VEHHÂB, REZZÂK, MUKÎT, KERÎM ve ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM İSMİ BANA NE DİYOR?

Vehhâb: Allah seni seviyor, sevdiğini verdiği nimetler üzerinden gösteriyor. Haydi, sen de O'nu her şeyden fazla sevdiğini, verdiklerini yolunda vererek göster. Vermede çok olan çoktan, az olan azdan verir. Allah, ﷻ verilen miktardan daha çok, verilenin hangi şartlarda verildiğine bakar. Elinde olanın, varken vermesi güzel ama sofrasındaki, üç zeytinden birini, olmayana vermek, şartlar dikkate alındığında daha güzel olabilir.

Rezzâk: Rızık endişesi yaşaman insan olmanın doğal sonucudur. Sen sebepleri yerine getir ve Allah'a tevekkül et!

Mukît: Dualarında Rezzâk ismiyle rızık isterken genel isteyebilirsin ama Mukît ismiyle istediğinde bütüne değil, bütünün parçalarına yoğunlaşabilirsin.

Mesela;

- ✓ Allah'ım ruhumu Kur'an'la doyur,
- ✓ Aklımı ilimle doyur,
- ✓ Gönlümü sevginle doyur ve doldur,
- ✓ Razı olduğunu konuşmakla ağzımı rızıklandır,
- ✓ Razı olduğun şeylere bakmakla gözümü rızıklandır,
- ✓ Razı olduğunu duymakla kulaklarımı rızıklandır.
- ✓ …

Kerîm: İkram etmen güzel, ikram ederken, "Benim olanı değil, bende emanet olanı veriyorum" demen daha güzel.

Zu'l-Celâli Ve'l-İkrâm: Allah'tan ikram etmeyi isterken, o ikramı her zaman ve her durumda devamla yapmak için güç ve güçlü olmayı da iste. Çünkü güç ile verme arasında sebep sonuç ilişkisi var. Sahip olduğun imkanlar noktasında ne kadar güçlü olursan, verme imkanın da o kadar geniş ve devamlı olabilir.

VEHHÂB, REZZÂK, MUKÎT, KERÎM ve ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen verdiğin her nimeti karşılıksız veren **Vehhâb**, Rızık vermede eşi benzeri olmayan **Rezzâk**, verdiği rızkı ihtiyaca göre veren **Mukît**'sin.

Sen, dünya büyüklüğünde **ikram** yapan, bu ikramın arkasına kâinat büyüklüğünde **Celal** ve Azametini koyan **Kerîm**'sin.

Ya Rabbi! Sahip olduğumuz her nimeti emanet bilmeyi, onlarla razı olduğun güzel işler yapmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **verme, infak ve şükür ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلرَّزَّاقُ

18

ER-REZZÂK

BANA NE DİYOR?

Rızık endişesi yaşaman insan olmanın doğal sonucudur. Sen sebepleri yerine getir ve Allah'a tevekkül et!

(Bu ismi 17. sırada Vehhâb ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-FETTÂH

BANA NE DİYOR?

Fâtih olma yolunda, fethe önce kendinden başlayacaksın. Okumaların araştırmaların sonucunda bilgin arttıkça, Fettâh isminden istifaden de artacak…

FETTÂH İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Fettâh kelimesi, fetih ve fâtih kelimeleriyle aynı kökten geliyor. Fâtih kelimesi, fetheden anlamına gelirken, Fettâh kelimesi, fetih işini sınırsız yapma, çok çok yapma anlamında kullanılıyor.

Fettâh: Bütün iyilik, güzellik ve bereket kapılarını açan, insana sıkıntı veren ne varsa, çıkış yolu gösteren.[121]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Kendini fethetmek, başkalarının gönül fethini gerçekleştirmek istiyorsan, Kur'an'ı içine indirecek, içine sindirecek, onun güzelliklerini davranışlarında göstereceksin.

FETTÂH İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isim, kâinatta maddî-manevî fetih olarak tecelli eder.

Hayatın İçinde Beş Fetih Var

Evrendeki maddî-manevî bütün fetihler, Fettâh isminin tecellisidir. Bu açıdan bakarsak, evrende beş farklı fetih görürüz.

121 Fettah ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Sebe 26.

- ✓ ***Allah'ın insanı fethi:*** Bu fetih Allah'ın yarattığı sayısız nimeti insan için yaratmasıyla başlar. Bu fethin anahtarı sevgidir. Arkasındaki esmâ Rahmân, Rahîm, Raûf ve Vedûd isimleridir. Kur'an ve Peygamber göndermek bu fethin tamamlayıcı unsurlarıdır.
- ✓ ***İnsanın kendini fethi:*** Bu fetihte insan, vahyin rehberliğinde, Peygamberin örnekliğinde kendini, kendindeki manevî potansiyeli keşfeder.
- ✓ ***İnsanın insanı fethi:*** Buna gönül fethi diyoruz. Bu fetih temsil öncelikli, tebliğ ile yapılıyor. Temsilden kastımız: İnsanın inandığı değerleri şahsında güzel temsil etmesi. Güzel temsilin olmadığı yerde, tebliğ yapmayı bir benzetmeyle anlatırsak; masanın üstünde çok kötü görünen bir yemek var. Yemek, intak sanatıyla dile gelip lokantadaki müşterilere şöyle diyor: "Siz bana bakmayın, benim yemek kitabındaki halime bakın…"
- ✓ ***İnsanın kâinatı fethi:*** Bu fetih buluşlar, keşifler üzerinden oluyor. Bu fetihte, motor insanın ihtiyacı olurken, anahtar da bilgi oluyor. İnsan buldukça biliyor, bilgisi arttıkça yeni şeyler buluyor.

Bu dört fethin yanına bir fetih daha koyarsak o da şu: **Allah'ın rızasını kazanma fethi;** bu fetih yukarıdaki 2. ve 3. fetihlerin sonucunda gelen bir fetih.

Bu sıralama karşımıza iki türlü fetih çıkarıyor; biri maddî fetih, diğeri manevî fetih. İnsan maddî buluşlar yaptıkça, maddî sahada gelişirken; okumasıyla, araştırmasıyla, bildiklerini yaşamasıyla da manevî dünyasında gelişiyor.

Fethin Anahtarı Bilgidir

Fettâh ismi Kur'an'da Allah'a nispet edilen isim olarak sadece Sebe sûresi 26. âyette geçiyor. Geçtiği yerde de Alîm ismiyle birlikte geliyor. Âyet şöyle: "De ki: *(Gücünüze ve sayınıza güvenerek, kimin doğru yolda olduğuna siz karar veremezsiniz.)* Rabbimiz *(bir gün)* hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile hükmedecektir. **O** *(adaletle hükmedip, hak ile batılın arasını açan)* **Fettâh** *(ve her şeyi bilen)* **Alîm'**dir.

Bu âyette, Fettâh isminin Alîm ismiyle birlikte gelmesi üzerinden çok önemli bir mesaj veriliyor. Bilgi olmadan fetih olmaz. Zıddıyla söylersek, cehaletin olduğu yerde ne fetih olur, ne fâtih olunur.

Yukarıda işaret ettiğimiz beş fetihte de bilgi, fethin hem anahtarıdır hem de rehberidir.

Fettah İsmi Varlığın Yolunu Açıyor

Allah'ın kâinattaki yaratma modeli "Basitten mükemmele doğru" ifadesiyle anlatılır. Çekirdek ve sperm, biyolojiye ve tıbba uzak olan insanlar tarafından çok basit görülebilir. Ama Allah ﷻ bir çekirdeğin içine koca bir ağacın fihristini sığdırırken, bir spermden, bir damla sudan vücudunda 37 trilyon hücre olan bir insan yaratıyor.

Bu ve benzeri örneklerden şunu anlıyoruz: Evrendeki bütün açığa çıkmalar, bütün kapalı kapıların açılması Fettâh ismiyle oluyor.

Fettâh ismi, varlığına bir çekirdek, bir tohum içinden başlayan bütün bitkilerin, varlığına bir sperm içinden başlayan bütün canlıların "bir"den, "bin"lere giden yollarını açıyor. Bu yolları açarken de, bu yolları Allah'tan başkası açamaz anlamında **LÂ FETTÂHE İLLALLAH** diyor.

Meyve-i Kâmil Mideye, İnsan-ı Kâmil Kalplere Girer

Yukarıda her varlığın basitten mükemmele doğru bir yaratılış seyri izlediğini söylemiştik. Meyveler de böyledir. Önce, çekirdek içindedir. Sonra yavaş yavaş büyüme başlar ve sonunda olgunlaşır. Olgun kelimesi Arapçada "Kemal" kelimesiyle ifade edilir. Olgun olan insana da "Kâmil" denir. Nükteli bir dil kullanırsak, bu durumda bütün olgun meyveler de meyve-i kâmildir.

Biz insanlar midemize girecek meyvelerde, olgunluk şartı, yani meyve-i kâmil şartı ararız. Gönlümüze girecek insanlarda da insan-ı kâmil şartı ararız. İnsan-ı kâmilin en baskın özelliklerinden biri de güven vermesidir. Güven verme kelimesi Mü'min sıfatının Türkçesidir.

Ağzımızın ve gönlümüzün kapısını açma şartı olan güven, evlerimizin kapısını da açma şartımızdır. Güvenmediğimiz insanları evimize almadığımız gibi, bize güven vermeyen hiçbir ürünü de evimize sokmayız.

Bu tespitlerin mesajı şudur: Güven vermeyenler fâtih olamazlar. Güven vermeyenler gönüllere giremezler. Gönül fethine giden yol, güven vermekten geçer.

FETTÂH İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim, Peygamber Efendimizde fetih ahlakı olarak tecelli etti.

Fetih Ahlakı

Peygamber Efendimiz ﷺ gönüllerin fatihi oldu. Bir tek insan olarak, çok zor şartlarda başladığı davasında, binlerce insanın engel olmasına rağmen 100 bin insanın gönlüne girdi. Bu fetihte kullandığı silahın adı, güzel ahlaktı. Bunun mesajı şuydu: Güzel ahlak sahibi olmayanlar, gönüllerin fâtihi olamazlar.

Gönül Fethinde Kullanılan Dil Önemli

Halid bin Velid, Müslüman olmadan önce mü'minlere büyük acılar yaşatmış olan bir sahabeydi. Normalde bu insana kin beslenebilirdi. Bu insan hakkında "Onu nerede elimize geçirirsek, Uhud'daki şehitlerin hesabını soracağız" denebilirdi.

Peygamber Efendimiz ﷺ böyle demedi. Kaza umresi[122] için Mekke'ye geldiğinde *Halid bin Velid hakkında şöyle dedi:* "Halid gibi akıllı bir insanın, İslam'ı tanımaması ne tuhaf! Keşke, bizim saflarımızda olsa, keşke o askeri dehasını bizim yanımızda müşriklere karşı kullansa.."

Kullanılan bu dilin meyvesi hidayet oldu. Halit bin Velid gibi birçok insan gönülleri fetheden bu dil sayesinde Müslüman oldu.

FETTÂH İSMİ BANA NE DİYOR?

Fettâh: Fâtih olma yolunda, fethe önce kendinden başlayacaksın. Okumaların araştırmaların sonucunda bilgin arttıkça, Fettâh isminden istifaden de artacak. İstifaden arttıkça, iç dünyasında derinleşen, sürekli kendini yenileyen, farklı bakış açıları geliştiren, orijinal tespitler yapan bir insan olma yolunda önemli mesafeler kat edeceksin. Herkesle aynı şeye bakacak, onlardan farklı şeyler görme yeteneğini geliştireceksin.

122 Kaza umresi: Hudeybiye barış antlaşmasının yapıldığı yıl yapılamayan umrenin bir yıl sonra kaza edilmesidir.

FETTÂH İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen bütün, iyilik ve güzellik kapılarını açan, bütün sıkıntılardan çıkış yollarını gösteren **Fettah**'sın.

Ya Rabbi! Bizi, önce kendi iç dünyamızın fatihi eyle! Sonra da güzel örnek olarak gönüllerin fatihi eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **fetih ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-ALÎM

BANA NE DİYOR?

Allah ﷻ her şeyi biliyor. Senin de kendi çapında, bilen, bildiği ile amel eden bir insan olmanı istiyor.

ALÎM ve HABÎR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Bu bölüme güzel bir tevafukla başlamak istedik. Tâlim ve Âlim kelimeleri Arapça kökenli kelimeler. Tâlim kelimesi eğitim, öğretim, öğretme gibi anlamlara gelir. Genelde esmâ üzerine çalışma yapanlar "Tâlim-i esmâ" ifadesini çok kullanırlar. Tâlim kelimesinin başındaki "T" harfini düştüğümüzde, geriye âlim kalır. Bunun harika mesajı şudur: **T**âlim olmadan, **Â**lim olmaz.

Alîm: Her şeyi mükemmel bilen, bilgisinde sınır olmayan.[123]

123 Alim ismi Kur'an'da 152 defa geçer; İnsan 30; Yusuf 6; Bakara 32…

Habîr: Her şeyin iç yüzünü bildiği için, her şeyden haberdar olan.[124]

Bu iki esmânın Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Her yaptığınızı Allah'ın bildiğini bilerek yapın!

ALÎM ve HABÎR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki isim, kâinatta ilim, bilim, fen[125] ve anlam olarak tecelli etmiştir.

Bütün İlimler Allah'ın Alîm ve Habîr İsminin Tecellisidir

Rahmân ve Rahîm isimlerinde, yaratılışın arkasında sevgi vardır, "Sevmeseydi yaratmazdı" demiştik. Burada yaratılışın arkasına **"ilmi"** de ilave ediyoruz. Yaratılışın arkasında ilim olunca, insanların adına ilim, bilim ve fen dedikleri her şey Allah'ın Alîm ve Habîr isminin tecellisi oluyor.

Habîr isminin tecellisini biraz açalım. Allah ﷻ Habîr ismiyle her şeyden haberdar olduğu gibi, yine aynı ismiyle, insanları da haberdar eder. Bugün insanlar sahip oldukları bütün bilgileri, Allah'ın haberdar etmesine borçludur.

Haberdar etmeyi, maddî-manevî bilgiler diye ikiye ayırırsak; Rabbimiz, vahiy ve Peygamberlerle bizi manevî ilimlerden haberdar ederken, güneşten atoma yarattığı her şeyle de maddî bilimlerden haberdar eder. Yaratılan her şey maddî bilimlerden haberdar etme işinde görev alır. Şöyle ki;

- ✓ Yeryüzü, insanları yer çekiminden, yer altındaki madenlerden haberdar eder.
- ✓ Su, suyun kaldırma gücünden, suyun altındaki nimetlerden haberdar eder.
- ✓ Bitkiler, içlerindeki vitaminlerden, hangi hastalıklar için şifa olduklarından haberdar eder.
- ✓ …

Kısaca, bilim insanlarının bugüne kadar öğrendiği bütün bilgiler, bu haberdar etmenin bir sonucudur. İnsan dışında hiçbir varlığın

124 Habîr ismi Kur'an'da 45 defa geçer; Mülk 14; Enam 103; Hucurat 13…

125 İlim dünyevi ve uhrevi bilgiler için kullanılırken, bilim sadece dünyevi bilgiler için kullanılır. Fen, fizik, kimya, matematik gibi sayılsal bilimler için kullanılır.

bu bilgilerden haberdar olamayışı üzerinden verilen mesaj şudur: Allah ﷻ insana haberdar olacak donanımı vermeseydi, insan da diğer varlıklar gibi bugün bildiklerinden habersiz olacaktı.

Yazan Âlim[126] Değil, Alîm Olunca Kitabın Sayfa Sayısı Bilinmez…

Âlimlerin yazdıkları kitaplar ne kadar kalın olursa olsun sayfa sayıları sınırlıdır. Alîm olan Allah'ın kudret kalemiyle yazdığı kâinat kitabının sayfa sayısı sınırsızdır…

İnsan var olduğu günden beri bilimlerle, fenlerle bu kitabı okur. Adına bilim dedikleri her şey, bu kitabı okumanın sonucunda öğrendikleridir.

Dünyadaki sınırlı enerji kaynakları için şöyle bir ifade duyarız: "Dünyadaki petrol rezervi 265 milyar ton…"

Peki, dünyada insanın öğreneceği bilginin rezervi ne kadardır? İnsanın üretip enerjiye dönüştüreceği petrolün rezervini tahmin edebiliyoruz ama insanın öğrenip hayata geçireceği bilginin rezervini tahmin edemiyoruz…

Neden? Çünkü kâinat kitabının yazarı Alîm olan Allah ﷻ. İlmi sınırsız… Kur'an'da bu gerçek şöyle ifade edilir:

"Eğer yeryüzündeki *(bütün)* ağaçlar kalem, denizler de mürekkep olsa, arkasından yedi *(hatta yedi yüz)* deniz daha ona eklense, Allah'ın sözleri *(ve o sözlere yüklediği anlamlar yazmakla)* yine de tükenmez.."[127]

Rezervi bilmiyoruz ama rezervi tüketme hızı için denen şu: İnsanlık tarihi boyunca üretilen bilgi, artık 16 ayda üretilebiliyor ve teknoloji geliştikçe bu süre daha da azalıyor.

Bu tespiti şu tespitle bağlayalım. İnsanlığın geçmişte öğrendiği her şey, gelecekte öğreneceği her şeyin sadece önsözü oluyor.

Her İlim İnsanının, Bilmediği Bildiğinden Çoktur

Bundan beş bin yıl önce yaşamış bir fizikçi düşünelim. O gün için bildiklerinin tamamını kâğıda dökseydi, kaç sayfa olurdu? Bu-

126 Şapkalı "Â" ile yazılan **âlim** sıfatını sınırlı bilen insanlar için, şapkalı "Î" ile yazılan **Alîm** sıfatını sınırsız bilen Allah için kullanıyoruz. Daha geniş bilgi için sayfa 42 bkz.

127 Lokman 27.

gün öğrendiği bilgileri kâğıda dökse kaç sayfa olur? Bundan bin sene sonra dökecek olsa kaç sayfa olacak?

Bu tespit, şu gerçeği gösterir. İlim insanı demek; bilmediği, bildiğinden her zaman fazla olan insan demektir. Bu gerçeği bilen ilim insanı, kendini tarif ederken şöyle der: Ben bildiklerimin öğretmeni, bilmediklerimin de öğrencisiyim. Ölene kadar öğrenci kimliğim, öğretmen kimliğime baskın olacaktır.

Bilgiyle alakalı en temel gerçeğin yanına şunu da koyalım: Bilim insanlarının, bugün adına kesin bilgi dediği her şey, dün "zan" idi. İnsan önce zanneder. Sonra yaptığı, deney ve gözlemlerin sonucunda zandan ilme/bilime, yani kesin bilgiye ulaşır.

Kısaca, gerçek âlim, Alîm olan Allah'ın ilmi karşısında talebe olduğunu bilir. İlmi büyürken, insanlığa verdiği fayda da büyür. Fayda büyüdükçe Âlimin tevazusu da büyür.

Bilgi, Bilene İşaret Eder

İlim ve âlim kelimesiyle aynı kökten gelen "alem, alamet" kelimeleri işaret anlamına gelir. Bu bilgiden yola çıktığımızda her ilim, âlime işaret eder. İlim soyut olduğu için, herkesin bilgisi, eserleri üzerinden anlaşılır.

Ortada gözlük varsa, gözlük yapmayı bilen birine, ortada ayakkabı varsa, ayakkabı yapmayı bilen birine işaret eder. Ortada insan resmi varsa, resim ressama işaret eder. Dünyada hiçbir insan bu gerçeğe "hayır" demez. Diyemez.

Peki, ortada iki göz, iki ayak ve bunlarla gören ve yürüyen bir insan varsa, bu neye işaret eder? Yeryüzündeki bütün varlıkların, bunları yoktan yaratmada ve aynıyla yapmada aciz kalmasına işaret eder.

Bütün bunlar, bütün bunları yaratmayı bilen bir Alîm'e işaret eder. Bütün insanların bu bilgiye ulaşmada aciz kalması, **LÂ ALÎME İLLALLAH** gerçeğinin ilanıdır.

Bütün Varlıklar Konuşur

Konuşma anlama sonucu veren bir eylemdir. Tarifi böyle olunca, biz sadece sesli konuşan insanı değil, insan dışındaki bütün varlıkları da anlarız.

Mesela; güneş hakkında kitap yazan bir bilim insanı düşünelim. Bu insan ne yapıyor? Araştırmaları sonucunda, anladıklarını yazıya döküyor. Yaratılan her şey hakkında yazılan kitaplar da böyledir. Burada anahtar ifade "Anladıklarını yazıya döküyorlar veya anlatıyorlar."

Bu anlama işi olurken, herkes bilir ki; insan dışındaki yaratılan hiçbir varlık insan gibi konuşamaz. Ama lisan-ı halleriyle[128] her zaman konuşurlar. Konuşmayı böyle anlarsak evrende, Alîm isminin tecellisine mazhar olan, her şeyin konuştuğunu da anlarız.

Güneş lisan-ı haliyle derki; akşam olduğunda benim yokluğumda kullandığınız lambayı insanlar yapabilir ama beni Allah'tan başkası yaratamaz.

Dünya derki; ben saatte 1670 km hızla kendi etrafımda, saatte 108 bin km hızla da güneş etrafında dönüyorum. Sizin saatte yüz km. hız yapabilen arabalarınızı insanlar yapabilir ama beni Allah'tan başkası yaratamaz…

Güneşten atoma kadar yaratılan her şeyin dilini anlayan insan dile gelir, bu gerçeği **LÂ İLÂHE İLLALLAH** zikriyle ilan eder.

Bu noktada **LÂ İLÂHE İLLALLAH** bütün varlığın diline tercüman olmaktır. Bu noktada **LÂ İLÂHE İLLALLAH** "Güneşi, ayı, dünyayı, insanı, bitkileri, hayvanları, hücreleri, atomları Allah'tan başkası yaratamaz" demektir.

Kısaca, yaratılan her şey diyor ki: Şu âlemde Allah'ın Alîm ismine mazhar olmadan vücut bulan bir tane varlık yoktur. O yüzden yaratılanlar arasında faili meçhul hiçbir şey yoktur.

ALÎM ve HABÎR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Alîm ismi Peygamber Efendimizde öncelikle ilim ahlakı olarak, Habîr ismi de haber alma ve verme ahlakı olarak tecelli etti.

İlim Ahlakı

İlim ahlakından kastımız şu: İlmiyle amel etmek, Eğitime önem vermek ve bilgiyi en güçlü silah olarak kullanmak. Şimdi bu tespitlerimizi kısaca açalım;

128 Duyduğumuzda anladığımız dile, "konuşma dili" diyoruz. Bakıp, görüp üzerinde düşünerek anladığımız dile de hal dili anlamında "lisan-ı hal" diyoruz.

İlmiyle amel etme: Peygamber Efendimiz ﷺ bildiğine denk bir hayat yaşadı. Bildiğine ters bir ameli hiç görülmedi. "Yalan söylemeyin" dediği duyuldu ama pembesinden bile yalan söylediği hiç duyulmadı.

Eğitime verdiği önem: Mekke'de Daru'l Erkamı açması, Medine'de Ashab-ı Suffeyi açması eğitime verdiği önemin en büyük göstergelerindendir. Bu adımları onu, günü kurtarmak için kısa vadeli işler yapan liderlerden de ayırıyordu. Bugünden geriye baktığımızda, Daru'l Erkam'ın Medine geleceğine doğru atılan bir adım olduğu, Ashab-ı Suffenin de Medeniyet kurma geleceğine doğru atılan bir adım olduğu çok rahat anlaşılıyor.

Bilgi en güçlü silahıydı: Savaşla barış arasında kaldığı her durumda, Hudeybiye antlaşmasında olduğu gibi şartlar aleyhine görünse bile, barışı tercih etti. Savaş ortamının silahları bellidir. Barış ortamına gelince, bu ortamın silahı bilgidir; bilgi toplumudur, eğitimli kadrolardır. Peygamber Efendimiz ﷺ bu silahı kullanarak 100 binden fazla insanın gönlüne girdi. Bugüne kadar milyarlarca Müslüman'ın gönlünde sultan oldu.

Haber Alma ve Verme Ahlakı

Haber verme ahlakı; Peygamber Efendimizde aldığı haberi olduğu gibi duyurma ahlakı olarak tecelli etti. Peygamber Efendimiz ﷺ Allah'tan gelen vahyi, hiçbir harfini değiştirmeden insanlara tebliğ etti.

Haber alma ahlakı; insanlardan aldığı her haberi doğrulama ahlakı olarak tecelli etti. Bu ahlakın kazanılmasında şu âyetin çok ayrı bir yeri var: "Ey iman edenler! Eğer bir fâsık *(yani geçmişinde yalan söyleme gibi bir sabıkası olan biri)* size bir haber getirirse *(önce)* onun doğruluğunu araştırın. *(Farklı kanallardan sağlamasını yapın.)* Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra *(telafisi imkansız olaylar yaşanır, binlerce insan mağdur olur ve siz hayatınız boyunca)* yaptığınıza pişman olursunuz."[129]

129 Hucurat 6.

ALÎM ve HABÎR İSMİ BANA NE DİYOR?

Alîm: Allah her şeyi biliyor. Senin de kendi çapında, bilen, bildiği ile amel eden bir insan olmanı istiyor.

Bilmeye kendinden, kendindeki potansiyeli keşfetmekten başlayacaksın. Bir günlük, bir haftalık değil, bir ömürlük plan ve programlarla manevî gelişim süreçleri takip edeceksin.

Habîr: Gönderdiği vahiyden haberdar olmanı istiyor. Kur'an'ın güzelliklerini içine indirmeni, içine sindirmeni, güzel ahlak olarak davranışlarında göstermeni ve senin dışındaki insanları, vahyin güzelliklerinden haberdar etmeni istiyor.

ALÎM ve HABÎR İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen her şeyi bilen Alîm, Sen her şeyden haberdar olan Habîr'sin.

Ya Rabbi! Her şeyi bildiğini bilerek yaşamayı, bu bilinci her ana taşıyarak ihsan şuurunu kazanmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **haber verme, haber alma ve ilim ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْقَابِضُ

21

EL-KÂBIZ

BANA NE DİYOR?

Hayat tek çizgide devam etmez. Hep iyi olmak, hep mutlu olmak, hep sağlıklı olmak, her zaman başarılı olmak yoktur. Kabzın ardından bastın, bastın ardından kabzın gelmesi, bu dünyanın değişmez dekorudur.

KÂBIZ ve BÂSIT İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Kâbız: Kabzeden, tutan, daraltan, sıkan, zorlaştıran, az veren.

Bâsıt: Açıp genişleten, darlıktan, zorluktan kurtaran, bol veren.

Bu iki esmâ Kur'an'da isim olarak değil fiil olarak geçer. Fiil olarak geçtiği yerlere dair şu âyeti örnek gösterebiliriz: "…(*"Verirsem sıkıntı yaşar mıyım" endişesi taşıyanlar, bilsinler ki;)* Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. *(Her halükarda)* Sadece O'na döndürüleceksiniz."[130]

Birbirine zıt olan bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Bütün zıtları yaratan Allah'tır. Zıtlar, kâinattaki dengenin olmazsa, olmazıdır. Hoşunuza giden zıddın varlığı için, hoşunuza gitmeyen zıddın varlığı da gereklidir.

Bu ismi çalıştığımız bu bölümde kolay ifade açısından Kâbiz ve Bâsit esmâsının tecellilerini anlattığımız birçok yerde "kabz ve bast" kelimelerini kullandık.

KÂBIZ ve BÂSIT İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki isim kâinatta "bolluk-darlık, varlık-yokluk, genişlik-sıkıntı, sevinç-keder" gibi birbirlerine zıt kelimelerle ifade ettiğimiz "döngü" olarak tecelli eder.

Varlığın Kıymetini Bilme, Yokluğunu Yaşamaya Bağlanmıştır

Allah'ın adına sünnetullah[131] denen değişmez yasaları vardır.[132] Onlardan biri de Kabz ve Bast yasasının açılımı olan varlık-yokluk yasasıdır. Allah ﷻ bu dünyada her varın kıymetini, yokluğunu yaşamaya bağlamıştır. Yokluğu, mahrumiyeti yaşanan, her nimet, değeri, kıymeti en çok bilinen nimet oluyor.

Bu yasaya bağlı olarak bir başka yasa da: Kolay gelen kolay gider yasası. Genelde kolay elde edilen şeyler, değer ve kıymeti az bilinen, kaybedildiğinde çok fazla üzüntü yaşanmayan şeylerdir. Bir şeyi elde etmek için harcanan emek arttıkça, elde tutmak için gayret de artar.

130 Bakara 245

131 Sünnetullahın tanımı için "giriş bölümünde" sayfa 43 bkz.

132 Bu yasalar iradesiz ve iradeli varlıklarda farklı işler. İradesiz varlıkta yasanın istisnası yok denecek kadar azdır. İradeli varlıklarda istisnalar çoktur.

Bu yasa, insanlara mahrumiyet eğitimi verir. Bu eğitim, kâinatta musibetler üzerinden cebrî, oruç ibadeti üzerinden iradî olarak verilir.

- ✓ Kuraklık, yağmur nimetinin kıymetini öğretme,
- ✓ Hastalıklar, sağlık nimetinin kıymetini öğretme,
- ✓ Huzurumuzu kaçıran hadiseler, huzur nimetinin kıymetini öğretme dersi verir.

Bu gerçeği bilenler;

- ✓ Hoşuna giden zıddın varlığı için, hoşuna gitmeyen zıddın varlığının gerekli olduğunu,
- ✓ Yokluğu yaşanan her şeyin, varlığının kıymeti bilinsin dersini verdiğini bilir, şikayet etmek yerine hamd etmeyi ve ders almayı tercih ederler.

Kabz ve Bast Kâinatta Sürekli Devam Eden Bir Döngüdür

Bu döngüyü anlatan âyetleri temsilen, şu iki âyeti verebiliriz.

"Eğer siz *(Uhud'da acı ve elem veren)* bir yara aldıysanız, şüphesiz o *(müşrik)* topluluk da *(Bedir'de)* benzeri bir yara almıştı. İşte *(Biz)* bu *(zafer ve yenilgi, hüzün ve sevinç içeren)* günleri insanlar arasında *(böyle)* döndürür dururuz. *(Kimi zaman yukarıdakiler aşağıya, kimi zaman da aşağıdakiler yukarıya çıkar.)*…"[133]

"…*(Allah'ın, adı sünnetullah olan yasası gereğince, her değer bir bedele bağlanmıştır. Değerin artması, ödenmesi gereken bedelin de artması anlamına gelir. Bu yasaya göre her)* zorlukla beraber *(bir)* kolaylık vardır. / *(Önemine binaen bir kere daha tekrar etmek gerekirse)* Gerçekten (her) zorlukla beraber *(bir)* kolaylık *(her zahmetin ardından bir rahmet, her emeğin arkasından gelen bir ücret, bir ödül)* vardır."[134]

Şimdi bu döngüye örnekler üzerinden bakalım:

- ✓ Meyvenin çekirdek hali kabz, ağaç hali bast olur,
- ✓ Ana rahmine kabz dersek, doğum bast olur,
- ✓ Gece kabz, gündüz bast,

133 Ali İmran 140
134 İnşirah 5, 6.

- ✓ İmtihan öncesi kabz, sonrası bast,
- ✓ Yokuşlar kabz, inişler bast,
- ✓ Hastalıklar kabz, şifa bast,
- ✓ Krizler, stresler kabz, ardından gelen rahatlamalar bast,
- ✓ Savaş kabz, barış bast
- ✓ Oruç kabz, ardınan gelen bayram bast,
- ✓ Kurallara uymak kabz, huzurlu yaşamak bast,

Birbirinin zıddı olan, birinin yokluğunda, diğeri ortaya çıkan bu iki halden kabz der ki: "Benim gelmem sizi üzmesin ve sizi asla karamsarlığa sevk etmesin. Ben geldiğim gibi gitmesini de bilirim. Ben gelince soracağınız soru şu: 'Hangi ihmallerimin sonucunda, hangi dersleri vermek için geldi.' Dersi aldığınızda giderim. Ama sınıfta kalırsanız, aynı dersi farklı konular üzerinden vermeye devam ederim."

Bast derki: "Beni görünce sevinin ama şımarmayın. Benim gelişimi kendinizden bilmeyin, 'falan olmasaydı bast hali olmazdı' demeyin. Allah'tan bilin Allah'a hamd edin. Gelmem için ne yaptıysanız, geldikten sonra kalmam için de onları yapmaya devam etmeniz lazım. Tembellik eder, gevşeklik gösterirseniz, ben giderim tekrar kabz gelir."

Kabz, Basta Zorlar

Kabz halinde genelde iki insan tipi ortaya çıkar;

- "Battık, mahvolduk, ne yapsak kurtulamayız" diyen ümitsiz ve karamsar insanlar,
- "Bu hangi ihmallerimizin sonucu oldu, bize mesajı nedir? Bu durumdan kurtulmak için neler yapmamız gerekir?" diyen ümitli, çalışkan ve üretken insanlar.

"Kronik hâle gelen ümitsizlik, ferdî ve toplumsal ötenazidir." Bu nedenle insanlık tarihine baktığımızda ikinci grubun birinciye ağır bastığını görüyoruz. Özellikle savaşların yaşandığı zaman dilimleri, insanlık tarihinde, keşiflerin, buluşların en fazla olduğu dönemlerden olmuştur. Savaşlar, insanları ya ölüm, ya çözüm ikileminde sıkıştırır. Bu sıkışma hayata çözüm, buluş ve keşif olarak yansır.

Bu gerçek, şu gerçeğin ilanı oluyor. Menfi/olumsuz her zıt, insanı zıddına yani müspete, olumluya itmek için vardır.

- ✓ Sınıfta kalmanın sonuçlarını düşünmenin, sınıf geçmeye teşvik etmesi,
- ✓ Sağlığı kaybetme korkusunun, sağlıklı kalmak için tedbir almaya,
- ✓ Tembelliğin, fakirliğin sonuçlarını düşünmenin, çalışmaya itmesi,
- ✓ İnsanlar içinde sahtekar ve güvenilmez bir insan olarak bilinmenin verdiği ağırlığın dürüst olmaya ve her durumda dürüst kalmaya teşvik etmesi gibi…

İbadetlerde Kabz ve Bast Hali

İnsanın ibadet yapma konusunda zorlanması, isteksiz olması, manevî lezzet alamaması, bir şair veya yazarsa, üretkenliğinin azalması kabz haliyle anlatılır. Tersi durumlar da bast haliyle anlatılır. Nasıl bazı durumlarda, çocuğu zorlandığı şeylere, ödül vererek teşvik ederiz, aynen bunun gibi Rabbimiz kulluk yolunda yeni olanlara teşvik noktasında lütufta bulunabilir.

Bu lütuflara "şeker" dersek, Allah başta verdiği şekerleri azaltır, bazen hiç vermez. İşte tam bu noktada imtihan sorusu şudur: "Bu kul dönecek mi, devam edecek mi? Bu kul, vereni mi daha çok seviyor, verilen şekerleri mi?" … Dönerse, şeker alamayınca küsen çocuklara benzeyecek. Dönmezse, "Ben büyüdüm, artık bu işi şeker için yapmıyorum, görev bilinciyle, kulluk şuuruyla yapıyorum" diyen bir yetişkin olacak.

Kabz ve bast halleri hayatın içinde olduğu gibi, ibadetlerde de bir döngü halinde işler. Kabz, bastın kıymetini bilmeye, bast da, onu Allah'tan bilmeye teşvik eder. Bastı kendinden bilmek, en kötü kabz halinden daha kötüdür.

KÂBIZ ve BÂSIT İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Peygamber Efendimizin Kâbız isminden aldığı dersler, hayatında zorluklardan yılmama, en kötü durumlarda ümitsiz olmama ve sürekli çözüm arama olarak tecelli etti. Bâsıt ismi de, her türlü başarıyı Allah'tan bilme olarak tecelli etti.

Bast'a başarı dersek, Peygamber Efendimiz ﷺ başarılı olmak için yaptığı her şeyi başarılı kalmak için de yaptı. Başarının şöyle bir özel-

liği var, gelmesi için yapılan her şeyin, geldikten sonra kalması içinde yapılmasını ister. Yapılmayınca küser gider.

Peygamber Efendimizin Hayatında, Kabz-Bast Döngüsü

Kur'an Duha sûresinde, Peygamber Efendimizin hayatındaki kabzdan basta geçişleri Allah'ın lütfu olarak anlatır.

"**6.** O seni *(daha dünyaya gelmeden babasını, altı yaşındayken de annesini kaybetmiş)* bir yetim olarak bulup *(Kabz)*, *(saygın ve şefkatli kollara emanet ederek)* barındırmadı mı? *(Bast)*

7. Seni dinin hükümlerinden habersiz bulup *(Kabz) (vahyin rehberliğinde)* dosdoğru yola yöneltmedi mi? *(Bast)*

8. Seni ihtiyaç içinde bulup da *(Kabz) (gerek ticaret gibi helal kazanç kapısı açmakla, gerekse gönlünü zenginleştirerek başkalarına)* muhtaç olmaktan kurtarmadı mı? *(Bast)*

Bu lütuflar Duha'nın ardından gelen İnşirah sûresinde şöyle devam eder.

"**1.** *(Ey Resulüm! Yalnız değilsin.)* Biz *(senin yaşadığın sıkıntıları biliyoruz) (Kabz)* (*Şunları bi hatırla! İlk günden beri inen âyetlerle)* senin gönlüne ferahlık vermedik mi? *(Bast)*

2. *("Bu ağır yükün altından nasıl kalkarım" diye derin derin düşünüyordun, yine âyetler ve yaşanan hadiseler üzerinden kudret ve rahmet elimizi sürekli senin yanında hissettirmekle)* Yükünü *(Bast)* sırtından indirmedik mi?

3. O *(ağır)* yük senin belini bükmüştü (Kabz);

4. *(Ayrıca adını, Rabbinin adından sonra anılır hâle getirmekle)* Senin şanını yüceltmedik mi? *(Bast)*"[135]

Bu sûrelerde yaşanan kabz-bast hali Efendimizin bütün hayatını kuşatmıştı.

- ✓ İnsanlığın derdiyle dertlendiği Hira mağarası kabz olurken, gelen vahiy bast oldu.
- ✓ Sıkıntıların zirveye çıktığı Mekke kabz olurken, Hicret yurdu Medine bast oldu.

135 Burada bu bölümleri oldukça kısa verdik. Bu konunun bütünü için "Kur'an Bana Ne Diyor?" isimli mealimize bakılabilir.

- ✓ Medine'de savaşlar kabz olurken, Mekke'nin fethi bast oldu.
- ✓ Bedir bast olurken, Uhud kabz oldu,
- ✓ Hendek savaşının öncesi kabz, sonrası bast oldu
- ✓ Huneyn savaşının öncesi kabz, sonrası bast oldu,

Geçmiş Peygamberlerde Kabz-Bast Döngüsü

Kabz-bast döngüsünü yaşamayan Peygamber yoktur desek, yanlış olmaz. Adeta bu döngü "yolun kaderi" oluyor.

- ✓ Hz. Adem'in ﷺ cennetten çıkarılması kabz, tevbesinin kabulüyle tekrar cennete girme fırsatının verilmesi bast.
- ✓ Hz. Nuh'un ﷺ hayatında tufan kabz, ardından yaşananlar bast,
- ✓ Hz. Yusuf'un ﷺ kuyuda ve zindanda yaşadıkları kabz, Mısar'a ve gönüllere sultan olması bast.

KÂBIZ ve BÂSIT İSMİ BANA NE DİYOR?

İki ismin ortak mesajı: Hayat tek çizgide devam etmez. Hep iyi olmak, hep mutlu olmak, hep sağlıklı olmak, her zaman başarılı olmak yoktur. Kabzın ardından bastın, bastın ardından kabzın gelmesi, bu dünyanın değişmez dekorudur. Değişen sadece kabza ve basta konu olan hadiseler ve bunların süresidir.

Kâbiz: Ben gelince asla karamsarlığa kapılma, hangi ihmallerin sonucunda geldim, hangi dersleri vermeye geldim bunlar üzerinde düşün. Çözüme odaklan. Çevrene ümit ver.

Bâsit: Başarı ile şımarma, onu sakın kendinden bilme, geldiği gibi gidebileceğini sakın unutma. Gelmesi için yaptığın her şeyi, geldiğinde kalması için de yapmaya devam et.

KÂBIZ ve BÂSIT İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, dilediğin zaman, dilediğin kişiye zorluğu da, darlığı da, sıkıntıyı da veren **Kâbız**, Sen, dilediğin zaman, dilediğin kişiyi zorluktan, darlıktan kurtarıp ferahlığı veren **Basıt**'sın.

Ya Rabbi! Kabzı da Bastı da Senden bilmeyi, Kabz halinde sabretmeyi, yaşadıklarımızdan ders almayı, Bast halinde şükretmeyi, başarıyı Senden bilmeyi bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **ümit ve çözüm ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْبَاسِطُ

22

EL-BÂSIT

BANA NE DİYOR?

Başarı ile şımarma, onu sakın kendinden bilme, geldiği gibi gidebileceğini sakın unutma. Gelmesi için yaptığın her şeyi, geldiğinde kalması için de yapmaya devam et.

(Bu ismi 21. sıradaki Kâbız ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْخَافِضُ

23

EL-HÂFID

BANA NE DİYOR?

Önünde izzete ve zillete giden iki yol var. Tercihin Allah'ın takdirini belirleyecek.

(Bu ismi 9. sıradaki Azîz ismiyle birlikte değerlendirdik)

ER-RÂFÎ

BANA NE DİYOR?

Sünnet-i seniyye, Allah Resûlünün izinden yürüyenleri yücelten yol demektir. Allah katında yücelmek istiyorsan, takip edeceğin yol bellidir.

(Bu ismi 9. sıradaki Azîz ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MU'ÎZ

BANA NE DİYOR?

Allah katında izzet kazanmayı istemek, değer kazanmayı istemektir. Her değer bir bedele bağlanmıştır. Sünnet-i seniye o bedelin nasıl ödeneceğini gösteren yoldur.

(Bu ismi 9. sıradaki Azîz ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمُذِلُّ

26

EL-MUZİL

BANA NE DİYOR?

Allah'ın muradı kullarına izzet kazandırmaktır. Fakat buna rağmen, kul zilleti tercih ederse, dünyada ve ahirette tercihlerinin sonucunu yaşar.

(Bu ismi 9. sıradaki Azîz ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلسَّمِيعُ

27

ES-SEMÎ'

BANA NE DİYOR?

Allah her şeyi duyuyor. Senden, her konuştuğunu O'nun da duyduğunu bilerek konuşmanı istiyor…

SEMÎ' ve BASÎR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Semî': Her şeyi duyan, işiten, işitmesinde sınır olmayan.[136]

136 Semî' ismi Kur'an'da 45 defa geçer; Tevbe 103; Enfal 42; Bakara 137…

Basîr: Her şeyi, her açıdan gören, görmesinde sınır olmayan.[137]

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri mesajlardan biri de şu: Her konuştuğunuzu, Allah'ın işittiğini bilerek konuşun, her baktığınıza, Allah'ın gördüğünü bilerek bakın.

Bu bölümün başında şunu da ifade edelim. Konu bütünlüğü açısından, Semî' ve Basîr esmâsının Alîm, Habîr, Rakîb ve Şehîd esmâsıyla birlikte okunmasında fayda var.

SEMÎ' ve BASÎR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki isim kâinatta duyma ve görme olarak tecelli eder.

LÂ SAMÎ'E İLLALLAH

Rabbimizin Semî' ismi bütün canlılarda duyma olarak tecelli eder. Allah'ın duyması sınırsızken, yaratılanların ki sınırlıdır.

Bir tevhid zikri olarak **LÂ SAMÎ'E İLLALLAH** dediğimizde iki manayı kast ederiz.

Birinci mana: "Allah'tan başka sınırsız işiten, işitmesinde sınır olmayan, her sesi, her an işiten yok" demektir.

İkinci mana için farz-ı muhal diyelim ve bir misal verelim; Dünyadaki bütün insanları bir salona toplayıp onlara iki soru soruyoruz. Kulağımdaki kulaklığı içinizden kim yaptı? Salondaki insanlardan biri "Benim firmam" yaptı diyor. Aynı insanlara ikinci bir soru daha soruyoruz. Kulağımı, kulağımın içindeki duyma sistemini ve benim gibi duyma özelliğine sahip olan milyarlarca canlının duyma sistemini kim yarattı?

Salondan hiç kimsenin "Ben yaptım veya yarattım" diyemeyişi, tevhid zikrinde ikinci mananın zarfı oluyor. O mana da şu: Canlılara işitme özelliğini vermede bütün insanların aciz kalması, bu özelliği "Allah'tan başka verecek kimse yok" demektir.

LÂ BASÎRE İLLALLAH

Rabbimizin Basîr ismi bütün canlılarda görme olarak tecelli eder. Allah'ın görmesi sınırsızken, yaratılanların ki, sınırlıdır.

137 Basir ismi Kur'an'da 42 defa geçer; Fatır 31; İsra 17; Lokman 28…

Bu zikirde de yukarıdaki gibi iki mana var. Birinci mana: "Allah'tan başka sınırsız gören, görmesinde sınır olmayan, her şeyi, her an gören yok" demektir.

İkinci mana için yukarıda örneğimizi hatırlayalım. Salondakiler "Gözlüğü kim yaptı?" sorusuna cevap verirken, "Gözü kim yarattı?" sorusu karşısında sessiz kalıyorlar. Bu sessizlik ikinci mananın zarfı oluyor. O mana da şu: Canlılara görme özelliğini vermede bütün insanların aciz kalması, bu özelliği "Allah'tan başka verecek kimse yok" demektir.

Kulak ve Göz Müzesi

İnternette canlılarda "işitme ve görme mucizesi" başlığı altında bir araştırma yapsanız, bu araştırmada onlarca canlının işitmesini ve görmesini inceleseniz, sonra da kafanızda hayali bir müze kursanız ne olur?

Şu olur: Müzede;

- ✓ Yılanların kulakları olmadığı halde, işittiğini duyduğunuzda,
- ✓ Yarasaların işitme sisteminin, radar ve sonar yapan ilim insanlarının ilham kaynağı olduğunu öğrendiğinizde,
- ✓ Yıldız burunlu köstebeğin gözü olmadığı halde, burnundaki eimer adı verilen organı göz gibi kullandığını duyduğunuzda,
- ✓ Köpeklerin insanlardan 4 kat daha iyi duyduğunu öğrendiğinizde,
- ✓ …

Evet, müzede bunun gibi yüzlerce, binlerce örneği gördükten sonra ne derdiniz? Bir kere daha aşkla, şevkle, **LÂ SAMÎ'A İLLALLAH, LÂ BASÎRE İLLALLAH** der miydiniz?

SEMÎ' ve BASÎR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Semî' ismi Peygamber Efendimizde dinleme ve anlama ahlakı olarak tecelli ederken, Basîr ismi basiret ve feraset ahlakı olarak tecelli etti.

Dinleme Ahlakı

Efendimizde dinleme ahlakı çok boyutlu tecelli etti. Öncelikle Rabbinden gelen emirleri dinlemesi ve o emirler karşısında "Semi'nâ ve ata'nâ/işittik ve itaat" ettik demesi. Aile reisi olarak eşini ve çocuklarını dinlemesi, bir lider olarak halkının sorunlarını dinlemesi…

Sorunları dinleme konusunda Tayy kabilesinden cömertliği ile meşhur olan Hâtim-i Tâi'nin oğlu Adiy ibni Hâtim güzel bir hadise anlatır. Adiy, Peygamber Efendimizi daha yakından tanımak için Medine'ye gelmişti. Peygamber Efendimiz ﷺ kendisini mescitte karşıladıktan sonra evine davet etti. Efendimizin evine giderken önlerine yaşlı bir kadın çıktı. Efendimiz ﷺ yaşlı kadının anlattıklarını sonuna kadar dinledi. Onun taleplerini yerine getirme sözü verdi.

Bu manzara ve sonrasında gördükleri Adiy ibni Hâtim'i çok etkilemişti. Gelmeden önce kafasında canlandırdığı insanla, gördüğü insan arasında müthiş bir fark vardı. Kral bir Peygamber beklerken, halkıyla arasına mesafe koymayan, halkın sorunlarını dinleyen mütevazi bir insanla karşılaşmıştı. Bu ve sonrasında gördükleri Adiy'in Müslüman olmasında çok etkili olmuştu.

Basiret ve Feraset Ahlakı

Bu isim Peygamber Efendimizde basîret ve ferâset ahlakı olarak tecelli etti. Bu ahlaka aşağıda değineceğiz. Önce basîretin de iyi anlaşılmasına sebep olacağı için ferâset kelimesini açalım.

Bir insanda basîretin aktif olması, ferâsetin bilinmesine bağlıdır. Feres "at", rasat da "bakış" demektir. Bu ikisi birleştiğinde ferâset, "at bakışı" demektir. At, malum gözleri kulakları gibi yanda olan bir hayvandır. Kafamız sabit olduğunda bizim görüş açımız 180 dereceye yakınken, atlarda bu açı 360 dereceye yakındır. Halk arasında, çevresinde olup bitenleri anlamaktan uzak olanlar için "at gözlüğü takmak" tabiri vardır. Ata bu gözlük çevresiyle ilgilenmesin, hedefine odaklansın diye takılır.

Basîreti aktif hâle getiren ferâset, bize şunu öğretir. Bütünü görmeden, parçaya bakıp karar verme. Önce bütünü gör. Bu noktada basîretli insan: Gördüğüyle hareket etmeyen, görünenin, arkasındaki bütün parçaları da gören ve ondan sonra hareket eden insan de-

mektir. Böyle bir hareket kararlarda isabet oranını arttırırken, hata payını azaltır.

Peygamber Efendimizin bütün kararlarında basîretin ve ferâsetin örnekleri vardır.

Efendimizin basîret ve ferâsetine en güzel örnek, müşriklere karşı Mekke'de izlediği stratejidir. Müşrikler Mekke'de Peygamber Efendimize ve Sahabelere karşı şiddet ve baskı uyguluyorlardı. Efendimiz ﷺ onların yöntemine aynıyla cevap verseydi, haklının değil, güçlünün galip geleceği bir yöntemi seçmiş olacaktı. Bu da tam müşriklerin istediği şeydi. Efendimiz ﷺ güçlünün galip geleceği boks maçı yerine akıllı hamleler yapanın galip geleceği satrancı tercih etti…

Arkasında basîret ve ferâset olan bu doğru hamleler, birer tohum ve fidan mesabesinde olan ilk Müslümanların Medine'ye hicretini netice verdi. Mekke'den gelen fidanlar, Medine'de İslam medeniyetinin ilk örneklerini sergileyen meyveler verdiler.

SEMÎ' ve BASÎR İSMİ BANA NE DİYOR?

Semî': Allah her şeyi duyuyor. Senden, her konuştuğunu O'nun da dinlediğini bilerek konuşmanı istiyor.

Yanlış anlamaya, anlaşılmaya bağlı birçok sorunun temelinde "odaklanarak dinlememe" vardır. Odaklanma bu sorunu aza indirdiği gibi karşı tarafa şu mesajı da verir: Şu an benim için en önemli şey sensin, her şeyi bıraktım seni dinliyorum." Bu mesajın aile içi ilişkilerde özellikle de çocuklara karşı verilmesi çok ama çok önemlidir.

Basîr: Allah her şeyi görüyor. Senin de her baktığına O'nun da gördüğünü bilerek bakmanı istiyor.

Bir de baktığına basîretle, ferasetle bakmanı istiyor. Parçaya bakarak değil, bütünü görerek hareket etmeni ve karar vermeni istiyor.

SEMÎ' ve BASÎR İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, her an, her şeyi, her durumda, herkesten işiten **Semî'**, Sen her an, her şeyi, her durumda, gören **Basîr**'sin. Ne olur! Bu iki isme hakkıyla iman etmeyi, bu imanı ihsan şuuru olarak hayata taşımayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **dinleme, anlama, basiret ve feraset ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-BASÎR

BANA NE DİYOR?

Allah her şeyi görüyor. Senin de her baktığına O'nun da gördüğünü bilerek bakmanı istiyor…

(Bu ismi 27. sıradaki Semî' ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-HAKEM

BANA NE DİYOR?

Hayatında, doğruyu ve yanlışı belirlemede Kur'an ve sünnet hakem olacak. Onların doğru dediği her şeyi yapmak için, yanlış dediği her şeyden de uzak durmak için elinden geleni yapacaksın.

HAKEM ve HAKÎM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Hakem: Hikmetle hükmeden, hak ile batılın, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin arasını ayıran.[138]

Hakîm: Hep hikmetle hükmeden, her şeyi yerli yerince yaratan, hiçbir şeyi abes yaratmayan.[139]

Bu kökten türeyen bütün kelimelerde, doğru hükümlerle haksızlığa "engel olma" manası vardır.

- ✓ Hâkim, hak ile hükmeder haksızlığa engel olur.
- ✓ Hakem, kurallara göre hükmederek haksızlığa engel olur.
- ✓ Hekim, verdiği doğru kararlarla hastanın zarar görmesine engel olur.

Allah'ın bu isimlerinin anlatıldığı yerde, şu iki kavramın da bilinmesi gerekir; hikmet ve zulüm.

- ✓ Hikmet, Hakem ve Hakîm olmanın sonucunda her şeyi yerli yerine koymaktır.
- ✓ Zulüm ise yerinden etmektir. Doğrunun yerine yanlış yapmaktır ki, bunun adı haksızlıktır.

Zulüm Kur'an'da geçen şekliyle, doğrunun yerine yapılan her yanlışı ve haksızlığı içine alan bir kavramdır.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Kur'an'ın hükümlerini hayatına aktarmada, o hükümleri hayatın içinde yerli yerine koymada izleyeceğin yolun adı sünnet-i seniyyedir.

HAKEM ve HAKÎM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki esmâ kâinatta hikmet yani her şeyin yerli yerinde olması şeklinde tecelli eder.

Bir Ev Düşünün

Mutfakta olması gerekenler, çocuk odasında, çocuk odasında olması gerekenler mutfakta, tuvalette olması gerekenler, girişte solda, yatak odasında olması gerekenler, salonda…

138 Hakem ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Enam 114.
139 Hakîm ismi Kur'an'da 97 defa geçer; Fatır 2; İbrahim 4; Lokman 9…

Evin bu hali;

- ✓ Ev sahibinin hakem olmadığını; yani doğru, yanlış, güzel çirkin ayrımı yapamadığını,
- ✓ Evdeki eşyaları yerli yerine koymadığı için, hikmetsiz iş yaptığını gösterir.

Sonra bu evin tam tersi bir ev düşünün, her şey yerli yerine konmuş. Bu evde, ev sahibinin hakem olduğunu, hikmetli iş yaptığını gösterir.

Adı Dünya ve Beden Olan İki Ev Daha Düşünelim

Önce dünya evindeki eşyalara bakalım; güneş, ay, atmosfer, bitkiler, hayvanlar, denizler, göller, ırmaklar, yer altı suları, madenler… Bütün eşyalar yerli yerince konmuş. Sonra beden evine bakalım; beyin, göz, kulak, akciğer, kalp, mide, bağırsak… Bütün organlar yerli yerince konmuş.

Şimdiye kadar, her iki evin kiracıları tarafından, hiçbir eşyanın yeri, haklı bir eleştirinin konusu olmamış. Aksine hayranlık sebebi olmuş. Eşyaların hepsi kitap olmuş, insanlar öğrendikleri her şeyi o kitaplardan öğrenmiş.

Bütün bu harika iç ve dış dekorasyonu gördükten sonra, görenler anlamış ki, bu evin sahibi her işinde nihayetsiz Hakem ve Hakîm. Her yaptığını hikmetli yapıyor. Bir şey yapıyor, ona birçok hikmetler takıyor. Şimdi bu son cümleyi açalım.

Hikmet: Bir Şeyde, Birçok Fayda Gözetmektir

Adı beden olan evimize bakalım. Allah ﷻ 1,5 kg. ağırlığında bir karaciğer yaratıyor, ona yüzlerce vazife veriyor. Bu vazifelerden birkaçını sayalım.

- ✓ Vücudun ısısını ayarlar.
- ✓ Besinler ile alınan fruktoz ve galaktoz gibi şekerleri glikoza çevirir.
- ✓ Şekerin depolanmasını ve kandaki şeker miktarının ayarlanmasını sağlar.
- ✓ Yağ, protein, şeker ve kan yapımı için gerekli olan maddeleri depolar.
- ✓ Kanda bulunan toksin, alkol, ilaç ve yaşlanmış kan hücrelerini temizler.

- ✓ Salgıladığı safra ile vücuttaki atıkların atılımını sağlar.
- ✓ …

Karaciğer gibi onlarca organımız, vücudumuzda yapılması gereken binlerce vazifeyi yaparlar.

- ✓ Bu vazifeleri biz mi verdik? Hayır.
- ✓ Biz vermek zorunda kalsaydık verebilir miydik? Hayır.
- ✓ Bizim dışımızda bütün insanlar bir araya gelse bir karaciğer yaratabilir mi, ona bütün vazifeleri verebilir mi? Hayır.
- ✓ Peki, bütün insanların aciz kaldığı bir şeyi, ilmi, iradesi, kudreti olmayan tabiatın yaratması mümkün mü? …

Organlarımız Üzerinde Tefekküre Devam

Rabbimiz bir organ yaratıyor, ona yüzlerce iş yaptırıyor. Biz buna Hakîm olan Allah'ın hikmetli iş yapması diyoruz.

- ✓ Önce gözümüze bakalım; Allah bir göz yaratıyor, ona birçok iş yaptırıyor. Mesela; her renk için yanımızda ayrı bir göz taşımak zorunda kalsaydık, ne olurdu? Maviye baktık, yeşile bakacağımız zaman bavulumuzdan yeşili gören bir göz çıkarıp, maviyi gören gözün yerine onu taksaydık…
- ✓ Dilimize bakalım; her tat için ayrı bir dil taşısaydık… Kulağımıza bakalım; her ayrı ses için ayrı bir kulak taşısaydık…
- ✓ Elimize bakalım; tutulan ve temas edilen şey değiştikçe, yanımızda ona göre bir el taşısaydık. Yumruk için bir el, çocuğumuzun saçlarını okşamak için ayrı bir el, yemek yemek için, ekmek bölmek için, su doldurmak için…

Böyle olsaydı ne olurdu? Arkamızda bir kamyonet olurdu. O kamyonette her renge göre gözlerin, bütün tatlara göre dillerin, bütün seslere göre kulakların, bütün tutma şekillerine göre ellerin olduğu raflar olacaktı.

Bu tefekkürü enfüsten (içimizden), afaka (dışımıza) taşıyalım. Güneşe, atmosfere, dünyaya, dünya içindeki bütün bitki ve hayvanlara… Şunu göreceğiz hiçbir şey sadece bir şey yapmıyor. Bir şey, birden çok vazife yapıyor.

Bütün bunlar kâinat çapında bir hikmeti ve bu hikmete hükmeden Hakîm-i mutlakı[140] gösteriyor.

140 Hükmü her yerde geçen.

HAKEM ve HAKÎM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Hikmet, Sünnettir

Bu iki isim Peygamber Efendimizin hayatında "hikmet" olarak tecelli etmiştir. Peki, hikmet nedir? İmam Şafi[141] ve Katade gibi bazı âlimler Kur'an'da sekiz yerde geçen kitap ve hikmet tabirindeki, hikmeti sünnet olarak yorumlamışlardır.

Sünnet kelimesi yol demek. Hikmet de bir şeyi yerli yerine koymak demektir. Bu iki anlamı dikkate aldığımızda sünneti şöyle tanımlayabiliriz.

- ✓ Kur'an'ı anlamada ve Rabbimizin isteklerini hayata aktarmada izlenmesi gereken yol.
- ✓ Kur'an âyetlerini hayatın içinde yerli yerince koymada izleyeceğimiz yol.

Hikmeti böyle tanımladıktan sonra şu âyeti okuyabiliriz. "Allah *(vahyin maksadını anlama, onu hayatın pratiğine aktarma anlayış ve yeteneği olan)* hikmeti *(herkese değil)* dilediğine verir. *(Hikmet verdiği kimselerin en önemli özellikleri; Kur'an'ı okumak, anlamak, yaşamak, ondaki hakikatleri muhtaçlara taşımak ve âyetleri üzerinde tefekkür denen emeği harcamaktır. Bu bedele karşılık)* Kime hikmet verilmişse, ona pek çok *(dünyalıktan daha büyük bir)* hayır *(ve manevî servet)* verilmiş demektir. *(Gelip geçici dünyalıkla, hikmet gibi bir servet arasındaki bu farkı)* Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar."[142]

Sünnet bize, Kur'an okurken, Rabbimizin maksadını doğru anlamada izlenmesi gereken yolu öğretiyor. Bu yolu öğrenenler için sünnet/hikmet en büyük manevî servet oluyor.

HAKEM ve HAKÎM İSMİ BANA NE DİYOR?

Hakem: Hayatında, doğruyu ve yanlışı belirlemede Kur'an ve sünnet hakem olacak. Onların doğru dediği her şeyi yapmak için, yanlış dediği her şeyden de uzak durmak için elinden geleni yapacaksın.

Hakîm: Kur'an'ın hükümlerini hayatına aktarmada, o hükümleri hayatın içinde yerli yerine koymada izleyeceğin yolun adı sünnet-i seniyyedir.

141 Şâfiî, Risâle, s. 51.
142 Bakara 229

Bu iki ismin sana verdiği ortak mesaj şu: Önceliklerinden biri de ilkeli ve prensipli bir insan olmak olmalı. İlke ve prensip sahibi insan demir yollarındaki raylara benzer. Raylar, insanın çizgisidir. İnsanın oturmuş olan kişilik ve karakterine zarf olan duruşunu temsil eder.

HAKEM ve HAKÎM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, hak ile batılı, güzel ile çirkini, doğru ile yanlışı birbirinden ayıran **Hakem**, Sen hep hikmetle hükmeden, hiçbir şeyi abes yaratmayan **Hakîm**'sin.

Ya Rabbi! Hikmeti servetimiz eyle, verdiğimiz her kararda, hikmetle hükmetmeyi bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **çözüm, hüküm ve hikmet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْعَدْلُ

30

EL-ADL

BANA NE DİYOR?

Adalet en baskın özelliğin olacak. Doğruluktan, dürüstlükten asla taviz vermeyeceksin.

ADL, HAK ve MUKSİT İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Adl: Her hükmünde adil olan. Her şeye hakkını veren. Hiç kimseye haksızlık yapmayan.[143]

143 Adl ismi efâl-i ilâhiyedendir; Enam 115; İnfitar 7; Enbiya 47…

Hak: Varlığı hiç değişmeyen. Varlığında şüphe olmayan, her türlü hakikatin eşsiz ve benzersiz kaynağı olan.[144]

Muksit: Adaletten şaşmayan, bütün işlerini birbirine uygun ve yerli yerinde yapan.[145]

Muksit ismiyle Adl ismi adalet ve hakkını verme ortak paydasında buluşur. *Fakat aralarında şöyle bir fark vardır:* Adalet, iyiye kötüye hak ettiği karşılığı vermektir. Muksit, kötüye hak ettiğini verirken, iyiye, iyiliği yapanın niyetine, içinde bulunduğu şartlara göre hak ettiğinden fazlasını da verebilir.

Bu üç isim hak, hukuk, adalet düzleminde buluşur. *Üç ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri ortak mesajı şu iki âyet üzerinden okuyabiliriz.*

"Ey iman edenler! Allah için *(gerçeğe)* şahitlik ederek adaleti tam yerine getiren *(dosdoğru)* şahitler olun! Bir *(kişi veya)* topluluğa duyduğunuz kin *(onların size geçmişte haksızlık yapmaları, onlar hakkında vereceğiniz kararlarda)* sizi adaletsizliğe sevk etmesin! *(Her halükarda)* Adaletli olun; bu *(davranış, Allah'ın razı olmadığı şeylerden sakınma anlamına gelen)* takvaya daha uygundur. *(Şahitliğinizi gizlemekle veya yalan yere şahitlik yapmakla)* Allah'a isyandan sakının. **Allah** *(şahitlik olarak)* yaptıklarınızdan hakkıyla haberdar olan **Habîr**'dir."[146]

"Ey iman edenler! *(Bizzat)* Kendinizin, ana babanızın veya akrabanızın aleyhine de olsa bütün gücünüz ve samimiyetinizle hep adalet ve hakkaniyetten yana olun. *(Şahitlik ettikleriniz)* ister zengin ister fakir olsun *(ne zengine dalkavukluk etmek ne de fakire merhamet etmek uğruna hak ve hakikati söylemekten kaçınmayın! Zengin de olsa fakir de olsa)* Allah ikisine de *(sizden)* daha yakındır. *(Dolayısıyla onların hakkını sizden daha iyi gözetir.)* Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer *(şahitlik ederken gerçeği)* çarpıtırsanız veya *(şahitlikten)* çekinirseniz *(bilin ki)* şüphesiz **Allah**, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdar olan **Habîr'**dir."[147]

144 Hak ismi Kur'an'da 10 defa geçer; Yunus 30, 32; Hac 6…
145 Muksit ismi efâl-i ilâhiyedendir; Yunus 4; Enbiya 47; Araf 181…
146 Maide 8
147 Nisa 135

ADL, HAK ve MUKSİT İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Adl İsmi Dünyada Denge Olarak Tecelli Eder

Kâinattaki, muhteşem denge Allah'ın Adl isminin tecellisidir. Bu tecelliye atmosferimizdeki gazlar üzerinden, sonra da insanlar ve hayvanlar üzerinden bakalım.

Atmosferin yeryüzüne yakın katmanlarında % 21 oranında oksijen, % 78 oranında azot ve %1 oranında argon, neon, helyum, metan gibi diğer gazlar vardır. Eğer oksijen %21 oranında değil de biraz daha fazla olsaydı, ocağı yakmak için kibriti çaktığınızda dünyayı yakabilirdik. Ya da biraz daha az olsaydı, boğuluyor gibi olup, nefessiz kalabilirdik. Bu muhteşem dengeyi biz ayarlamadığımıza göre, ayarlayan kim? Bütün yeşil bitkilere fotosentez yapma, havadaki karbondioksiti alıp, oksijen verme talimatını veren kim?

Vücudumuzda da muhteşem bir denge var. Bütün organlarımız dengeli[148] bir şekille büyüyor ve belli bir yaştan sonra büyüme duruyor. Mesela boyumuz da saçımız ve tırnağımız gibi sürekli büyüseydi ne olurdu? Kulağımızın birinde büyüme dururken, diğerinde büyüme devam etseydi ne olurdu? Bu dengesizlik bütün azalarda görülse ne olurdu?

Bu denge Kur'an'da şöyle anlatılır: "Ey insan! Sonsuz lütuf *(ve kerem)* sahibi Rabbine karşı seni *(aldatıp)* gurura sürükleyen nedir? / O *(Rab)* ki seni *(bir damla sudan)* yarattı, seni *(varlık gayene uygun olarak)* düzenledi. Aza ve organların arasında muhteşem bir denge[149] var etti. / Dilediği bir biçimde seni şekillendirdi."[150]

Hayvanlardaki üremeye baktığımızda orada da muhteşem bir denge var.

- ✓ Okyanus güneş balığı, bir yılda yaklaşık 30 milyon yumurta bırakıyor.
- ✓ İstakoz, bir yılda yaklaşık 7 milyon yumurta bırakıyor.
- ✓ Mezgit balığı, bir yılda yaklaşık 6 milyon yumurta bırakıyor.

148 Bu dengeye altın oran deniyor. Altın oran, matematik, mimari, sanat ve insan bedeninde göze son derece hoş gelen geometrik ve sayısal bir oran bağıntısıdır.

149 Kur'an bu ayette Allah'ın "Adl" ismiyle aynı kökten gelen "adl" kelimesini denge manasında kullanıyor.

150 İnfitar 6-8

Eğer bu yumurtadan çıkan canlıların tamamı yaşasaydı, denizlerde denge bozulurdu. Verdiğimiz bu rakamların yanına vermediklerimizi de koyun; bütün deniz ve kara hayvanlarının üremeleri belli bir noktada dengelenmeseydi ne olurdu?

Kısaca özetlersek; Hak olan Allah, adaleti gereği her varlığa hakkını veriyor. Ne az ne çok. Bu da kâinata denge olarak yansıyor.

Hak İsmi Bütün Varlıklarda Gaye Olarak Tecelli Eder

Kur'an'da Allah'ın her şeyi hak ile yarattığı sık sık tekrar edilir. Allah'ın Hak ismi kâinatta anlam ve gaye olarak da tecelli eder. Böyle olduğunu Hakk'ın zıddı olan batıl üzerinden de anlayabiliriz.

"...göklerin ve yerin yaratılışı hakkında *(yaratılan her şeyde tecelli eden esmâ-ı İlahiye üzerinde)* derin derin düşünürler *(bu düşünmeler sonucunda O'nun büyüklüğü karşısında kendi küçüklüklerini anlar ve dua makamında şöyle derler: Ey)* Rabbimiz! Sen bütün bunları boşuna (**batıl**) yaratmadın..."[151]

Ayetin Arapça metninde, boşuna kelimesinin karşılığı batıl kelimesiyle verilir. Bu manayı dikkate alanlar, Allah'ın her şeyi hak ile yaratmasından bahseden âyetlere şöyle meal verirler: "Allah gökleri ve yeri belli bir amaç/gaye için yarattı. Şüphesiz bunda *(birçok)* ders ve ibret var;..."[152]

Bu teknik girişin mesajı şu: Yaratılan her şeyin amacı ve anlamı vardır. Amacı olmayan hiçbir şey yoktur.

İnsanı dışarıda tutup yaratılan her şeye intak[153] diliyle şu soruyu soralım: Bu dünyada niye varsın, var olma sebebin nedir? Faaliyetlerine bakıldığında güneşin, ayın, dünyanın, bitkilerin, hayvanların, denizlerin göllerin, ırmakların... bu soruya vereceği cevap bellidir; "Sahip olduğum özelliklerin hakkını vermek için."

Dünya evimizdeki bu durumun benzeri içinde oturduğumuz ev içinde geçerlidir. Evimizdeki buzdolabı, buzdolabı olmanın hakkını verir. Televizyon, televizyon olmanın, hakkını verir. Musluk, musluk olmanın hakkını verir. Bunlar hakkını vermedikleri gün, kendilerini kapı dışında ya tamircide ya da hurdacıda bulurlar. Her varın

151 Âl-i İmran 191.
152 Ankebut 44
153 Edebiyatta intak, cansızları konuşturma sanatı olarak tarif edilir.

kendine verilen özelliklerin hakkını vermesi, var olmanın gereğidir. Hakkını vermenin diğer adı; varlık gayesine uygun hareket etmektir.

Şimdi bütün varlığa sorduğumuz soruyu insana soralım: Ey insan! Peki, sen niye varsın? Kur'an ve sünnetin rehberliğinde yaşayan bir insan kâinattan aldığı dersle, bu soruya şu cevabı verir: Allah'ın bana verdiği her nimetin hakkını vermek için.

Gözün hakkı razı olduğu şeylere bakmakla, kulağın hakkı razı olduğu şeyleri dinlemekle, ağzın hakkı, elin hakkı, ayakların hakkı…

Kısaca, verilen her nimetin hakkı, veriliş gayesine uygun hareket etmekle verilir.

Bu hakkın nasıl verileceği konusunda, en güzel örnek Hz. Muhammed Mustafa'dır ﷺ. Onun sünnet-i seniyyesi, verilen her nimetin hakkını vermede izleyeceğimiz yolun rehberidir.

Adl, Hak ve Muksit Esmâsı, Hukuk Devleti Olarak Tecelli Eder

Bu isimlerin devlette, toplumda ve bireyde tecellisi hukuk merkezlidir.

Bu isimler;

- ✓ Devlette, hukuk devleti olarak,
- ✓ Toplumda hukukun üstünlüğüne inanan ve insan haklarına saygılı bir toplum olarak,
- ✓ Bireyde, kul hakkı konusunda duyarlı olan bir insan olarak tecelli eder.

Devletle alakalı bu tespitimizin referansı Hz. Ali'ye isnad edilen ve çağları aşan şu muhteşem sözdür: "Devletin dini adalettir."

İnsanın Görevi Hakkı Teslimdir

Halk arasında "hakkı teslim etmek" diye güzel bir söz vardır. Mesela, karşı duvarda Van Gogh tarafından yapılan ve en meşhur eseri olan "yıldızlı gece" tablosu var. "Bu tabloyu kim yaptı?" sorusuna, "Van Gogh yaptı" demek hakkı teslimdir. Aynı resmi; gözü görmeyen, elleri olmayan ayakları felçli, akli melekeleri sağlam olmayan birinin yaptığını söylemek ise Van Gogh'a karşı yapılmış bir haksızlıktır.

Bu durumda soralım: Van Gogh'un resmini yaptığı yıldızları kim yarattı? Yıldızın resmini yapma işini akıllı şuurlu bir insana verip de, dünyadan binlerce defa büyük olan yıldızların yaratılışını tabiata vermek, kendi kendine tesadüfen oldu demek, çok büyük bir haksızlık değil midir?

Evren için "Allah yarattı" demek hakkı teslimken, "Tabiat yarattı" demek kâinat büyüklüğünde bir haksızlıktır. Bu haksızlığın Kur'an dilindeki karşılığı zulümdür.

ADL, HAK ve MUKSİT İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Adl, Hak ve Muksit esmâsı Peygamber Efendimizde,

- ✓ Her nimetin hakkını verme gayreti,
- ✓ Her durumda haktan yana olmak gayreti,
- ✓ Ve Sonuçları ne olursa olsun adaletten ayrılmama olarak tecelli etti.

Kızım Yapsaydı, Ona Bile Ceza Verirdim

Peygamber Efendimizin hakperest olduğuna ve adil olduğuna dair siyer kitaplarında birçok örnek bulmak mümkün. Biz burada bir tanesine kısaca değinelim.

Bir gün Mahzunoğulları kabilesinden Fatıma adında asil bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kabilenin ileri gelenleri Sahabeden Üsame b. Zeyd'e geldiler ve ondan kadının cezalandırılmaması için Efendimizden ricacı olmasını istediler. Üsame'nin aracı olmasına çok kızan ve üzülen Efendimiz ﷺ şöyle buyurdu: "Nasıl oluyor da bazı kimseler, Allah'ın kanunu karşısında aracı olmaya kalkışıyor. Sizden öncekilerin mahvolmasının sebebi şudur: İçlerinden asil; ileri gelen birisi hırsızlık yapınca, onu serbest bırakıyor, zayıf ve fakir bir kimse hırsızlık yapınca, onu cezalandırıyorlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, onun da cezasını verirdim."[154]

Peygamber Efendimizin bu sözleri, adalet hakkında, bu sözden sonra söylenecek her sözü sönük hâle getiriyor…

154 Buharî, Enbiyâ, 54

ADL, HAK ve MUKSİT İSMİ BANA NE DİYOR?

Adl: Adalet en baskın özelliğin olacak. Doğruluktan, dürüstlükten asla taviz vermeyeceksin.

Hak: Sonuçları ne olursa olsun haktan yana olacak, haksızlık karşısından haklının yanında duracaksın.

Muksit: Öfkene yenilmeyeceksin. Hata yapana, hatasıyla orantılı ceza verecek, adaletten ayrılmayacaksın. İyi ve güzel iş yapanlara gelince onlara dilersen, hak ettiğinden biraz fazla verebilirsin.

ADL, HAK ve MUKSİT İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen her hükmünde adil olan, asla adaletsizlik yapmayan **Adl**, Sen varlığından şüphe olmayan, her şeye hakkını veren **Hak**, Sen her işini yerli yerince yapan **Muksit**'sin.

Ya Rabbi! Bizlere, her durumda hakikatin yanında olmayı, aleyhimize olsa bile, her durumda adaletten ayrılmamayı nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **doğruluk, dürüstlük, adalet ve hakta sebat ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَللَّطِيفُ

31

EL-LATİF

BANA NE DİYOR?

Zarafeti, nezaketi, inceliği kibarlığı ve letafeti Peygamber Efendimizin sünneti olarak bileceksin…

LATÎF İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Latîf: Bütün incelikleri bilen, her türlü detaya vakıf olan, nezaketle lütfeden, lütfunu zarafetle yapan.[155]

Latîf ismi "bilme" noktasında Alîm ve Habîr ismiyle kesişiyor. Bu ismi, o isimlerle birlikte okumakta fayda var. Kur'an da Allah'ın ismi olarak geçtiği 7 âyetin 5'inde Habîr ismiyle birlikte gelmesi de bu okumayı gerekli kılıyor.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri şu: Letafet, nezâket, zarâfet nefis terbiyesinde ince işçiliğin alametleridir.

LATÎF İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta güzellik, detay, estetik ve lütuf olarak tecelli eder.

Latif İsmi, Kâinatta Her Türlü Detaya Vakıf Olma Olarak Tecelli Ediyor

Genelde insanların bilenlere karşı saygısı vardır. Bilgi arttıkça, saygının yanına hayranlık ve takdir duygusu gelir. Daha da artıkça öncekilerin yanına şaşkınlık da gelir. Daha da arttıkça "Duygularımı ifade edecek söz bulamıyorum" ifadesi de gelir.

Bu girişten sonra Rabbimizin Latîf isminin detaylardaki tecellisine bakalım.

Bu tecelliyi gösteren örneklerden biri olan kar tanesine bakalım. Her kar tanesi bir toz tanesi etrafında oluşmaya başlayan kristaldir. Oluşum aşamasında bu toz tanesi bir mikron[156] kadardır. Bu kristalin şekli altıgendir. Hava soğudukça bu kristal büyür. Kılcal uzantıları olur. Bu uzantılarla ilk kristalimiz diğer kristaller ile birbirine bağlanır ve yeryüzüne kar tanesi olarak düşer. İlginçtir; yeryüzüne düşen hiçbir kar tanesi birbirine benzemez.

Her doğan insan, bir öncekinin aynısı olsaydı, görünüşte insanlar arasında hiçbir fark olmasaydı, bu durum insanlar arasında ciddi sıkıntılara da sebep olabilirdi. Fakat kar tanelerinin hepsi birbirinin aynısı olsaydı, bu durumu hiçbir insan sorun etmezdi.

155 Latif ismi Kur'an'da 7 defa geçer; Mülk 14; Yusuf 100; Lokman 16…
156 Bir mikron, milimetrenin binde biri kadardır.

Rabbimiz bütün insanları, sima, DNA, parmak izi gibi birçok özellikte ayrı ayrı yaratmakla kalmıyor, detaylardaki hâkimiyetini de kar taneleri üzerinden gösteriyor.

Bu hâkimiyet şunu da gösteriyor: Allah ﷻ yeryüzüne ilk düşen kar tanesinden, siz bu satırları okurken son düşen kar tanesine kadar, kaç adet kar tanesi düştüğünü biliyor. Bunlar arasındaki farkı da biliyor. Bildiği için de en son yarattığı kar tanesini, önceki yarattığı hiçbir kar tanesine benzetmiyor.

Şimdiye kadar yeryüzüne düşen bütün kar taneleri bu gerçek üzerinden şu gerçeği ilan ediyorlar. Bizi Allah'tan başkası yaratamaz.

Kar tanesi örneğinin yanına birçok örnek koymamız mümkün. Koyduğumuzu farz edelim ve bu konunun girişindeki paragrafa tekrar dönelim.

Ne demiştik, insanların bilenlere karşı saygısı vardır. Bilgi arttıkça saygı, hayranlık, takdir, şaşkınlık da artar demiştik.

Peki, Allah'ın Alîm, Habîr ve Latîf esmâsıyla bilmesi karşısında ne diyeceğiz? İşte burada hayranlığı, takdiri ifade eden bütün kelimeler yetersiz kalıyor. Bu noktada Maşallah, Subhanallah, Elhamdulillah ve Allahu Ekber gibi kelimeler bizim yardımımıza yetişiyor.

Bu konuda verebileceğimiz birçok örneği belgesellere havale ederek, konumuza devam edelim.

LATÎF İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Sözün Güzeli Değil, En Güzeli

Latîf ismi Peygamber Efendimizde nezaket, letafet, incelik, zarafet ve kibarlık olarak tecelli ediyor. Bu konuda çok sayıda örneği hadis ve siyer kitaplarına havale ederek, burada iki örnek vermek istiyoruz.

Kadınlar İçin Yaptığı Harika Benzetme

Bir seyahatte develerin temposunu ayarlamakla görevli olan Enceşe adındaki Sahabe develeri biraz hızlandırmıştı. Bazı develerin üzerinde, içinde kadınların bulunduğu hevdeçler vardı. Develer hızlanınca Peygamber Efendimiz ﷺ endişelendi ve şöyle latif bir uyarıda bulundu. "Ya Enceşe! Dikkat et, billur kristaller kırılmasın."

Aslında bu söz birçok şekilde söylenebilirdi. Ama Efendimiz ﷺ "sözün en güzelini söylemekle"[157] emrolunmuştu. Öyle güzel söyledi ki, söz hem Enceşe'nin develeri yavaşlatmasına vesile oldu hem de deve üzerindeki kadınlara iltifat oldu.

Dilenciye İstemeden Verdi

Hudeybiye seferinde antlaşma yapılmış ve kurbanlar kesilmişti. O esnada Peygamber Efendimiz ﷺ uzaktan dilencilerin et istemek üzere o tarafa doğru geldiklerini fark etti. Efendimiz ﷺ biraz bekleseydi dilenciler gelip isteyeceklerdi. Ama Peygamber Efendimiz ﷺ onlara istemenin, dilenmenin ağırlığını hissettirmek istemedi. Onlara, adeta gördüğünde göz hakkı olan misafir gibi muamele etti ve onlara uzaktan seslendi. Yanına davet etti ve umduklarından daha fazla et vererek gönderdi.[158]

LATÎF İSMİ BANA NE DİYOR?

Latîf ismi bilgi noktasından sana diyor ki: Gençsen, hayat yolunun başındaysan gelecekte uzmanlaşacağın alanı netleştirmeye çalışacak, o alana kendini hazırlayacaksın. Bir mesleğin var ve o konuda uzmanlaşmışsan, uzmanı olduğun sahada elinden geldiğince bütün detaylara, bütün inceliklere vakıf olacaksın.

Latif ismi incelik ve zarafet noktasında sana diyor ki: Zarafeti, nezaketi, inceliği kibarlığı ve letafeti Peygamber Efendimizin sünneti olarak bileceksin. Seni güzel yapan ve yapacak olan her davranışın daha güzelini hedefleyeceksin. Böylece kibre çok uzak, kibarlığa çok yakın olacaksın. Kibarlık baskın sıfatlarından biri olacak.[159]

LATÎF İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, her türlü inceliklere vakıf olan, nezaketle lütfeden **Latif**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, bizdeki, her türlü kabalık ve hamlığı ıslah eyle. Bizlere sözün ve davranışın en güzeline tâbi olmayı nasip eyle!

157 İsra 53

158 Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 615,

159 Kibir ve kibar kelimesi, büyük anlamına gelen kebir kelimesiyle aynı kökten gelir. Kibir kelimesi: İnsanın ilmi büyürken, bu ilme kendinden bilmesi ve egosunun da büyümesi anlamına gelirken. Kibar kelimesi: Bir insanın inceldikçe, nezaket ve zarafet timsali oldukça büyüdüğünü anlatan bir kelimedir.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **nezaket, letafet, incelik ve zarafet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-HABİR

BANA NE DİYOR?

Gönderdiği vahiyden haberdar olmanı istiyor. Kur'an'ın güzelliklerini içine indirmeni, içine sindirmeni, güzel ahlak olarak davranışlarında göstermeni ve senin dışındaki insanları, vahyin güzelliklerinden haberdar etmeni istiyor.

(Bu ismi 20. sıradaki Alîm ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-HALÎM

BANA NE DİYOR?

Eğer birilerini mağdur etmeyecek ve suistimallere kapı açmayacaksa, insanlara hemen ceza vermek yerine, bir kere daha fırsat vermeyi tercih edebilirsin.

HALÎM ve SABÛR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Halîm: Cezalandırmaya gücü yettiği halde, kullarına yumuşak davranan, onlara hemen ceza vermeyip, mühlet veren.[160]

Sabûr: Kendisine isyan eden kullarını cezalandırmakta acele etmeyen, vereceği cezayı erteleyen.[161]

Allah'a bakan yönünde Halîm ve Sabûr esmâsı cezayı hemen vermeme noktasında birleşirler.[162] Bu birleşmenin tecellisini şu âyette görmek mümkün: "Eğer Allah *(**Halîm** ve **Sabûr** olmasa, hatalarından sonra düzeltmeleri için kullarına mühlet vermeseydi)* yaptıkları *(kötülükler)* yüzünden insanları *(hemen)* cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah *(rahmeti gereği)* onları belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor…"[163]

Fakat bu iki isim, cezayı affetme noktasında ayrılırlar. Halîm isminde Allah kuluna süre verirken, o sûre içinde kulunu affedebilir ama Sabûr isminde böyle bir durum yok.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğünde verdiği mesajlardan biri de şudur: Hilim ve Sabır kâmil insanın olmazsa olmaz vasıflarındandır.

HALÎM ve SABÛR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Halîm İsminin Kâinattaki Tecellisi[164]

Etrafımızda gördüğümüz her şeye doğa veya tabiat diyoruz. Doğayı bir an için insan olarak farz edersek, tecelli noktasında onda en çok öne çıkan isimlerden biri de Halîm ismi olurdu.

Adı doğa olan bu insanın, kendine karşı yapılan yanlışlara anında ceza vermediğini görecektik. Biraz nükteli bir dille anlatırsak,

Doğamız;

- ✓ Sigarayla havayı kirleten insanlara veya filtre kullanmadığı için fabrikasının bacasından çıkan dumanla çevreyi kirleten

160 Halim ismi Kur'an'da 11 defa geçer; Bakara 235, 263; Nisa 12…
161 Sabur ismi efâl-i ilâhiyedendir; Nahl 61; Tarık 17; Bakara 45…
162 Biz bu birleşme noktasını dikkate alarak bu iki ismi burada birlikte ele aldık.
163 Fatır 45
164 Halim ve Sabur esmâsının insan dışı varlıklarda tecellisi, insanda olduğu gibi değildir. İnsana ders verir mahiyette olan tecellilerdir.

patronlara, anında içinde karbon monoksit oranı yüksek kirli hava verseydi, ne olurdu?

- ✓ Suyu kirletenleri veya israf edenleri, suyundan mahrum etseydi,
- ✓ Toprağı kirletenlere,[165] topraktan çıkan ürünleri yememe cezası verseydi,[166]…

Doğamız böyle yapmıyor. Halîm isminin tecellisi olarak insanlara süre veriyor. Fakat şu da unutulmamalı. Doğa imhal (süre verir) eder, fakat ihmal etmez. Yani zarar vermeye devam edildiğinde, günü gelir zararın faturasını, sadece zarar verenlere değil, o zarara seyirci kalan herkese keser.

Sabûr İsminin Kâinattaki Tecellisi

Sabûr ismi kâinatta süreç olarak tecelli eder. Çekirdeğin ağaç olma, meyve verme yolunda takip ettiği bir süreç vardır. Ana rahminde zigotun[167] cenin olma, bebek olarak dünyaya gelmede izlediği bir süreç var. Var olan her varlık için benzer bir süreç var. Bu süreçleri üzerine basılması gereken merdiven basamakları gibi düşünebiliriz.

Bu süreci hızlandırmanın adı "**acele**"dir. Bir anne ben 9 ay beklemeyeceğim bebeğimi 4 aylıkken kucağıma alacağım dese; bebek ölü doğar. 7 aylıkken alacağım dese; bebek "ham"[168] doğar. Aynı anne ağaçtan elmayı, erken alacağım dese; elma da ham olur. Kuru fasulyeyi ocaktan erken indirse, fasulyeler iyi pişmemiş olur…

Kâinatta süreç olarak tecelli eden Sabûr ismi, insanlarda da sabır olarak yani bu sürece uygun olarak hareket etme şeklinde tecelli eder.

Musibete Karşı Sabır

Sabrın insana en gerekli olduğu anlardan biri de musibetlerdir. Musibetler karşısında insanın üzülmesi normaldir. Gelen musibetlerde bir insanın, eşini, çocuğunu, malını, mülkünü kaybetmesi ta-

165 Sanayi atıkları, Radyoaktif atıklar, gereksiz yere kullanılan gübreler ve yüksek dozda yapılan bitki ilaçlamaları toprağı kirletir.

166 Siz bu örnekleri, karada ve denizde av yasağına uymayanlar, kaçak ağaç kesimi yapanlar, kısaca doğaya zarar veren herkes ve her şey için genişletebilirsiniz.

167 **Zigot**: Dişi ve erkek eşey hücrelerinin birleşmesiyle oluşan döllenmiş yumurta hücresi.

168 Bizim ham yani olgunlaşmamış dediğimiz doğumun tıptaki adı, prematüre doğumdur. 37 haftadan erken doğan bebeklerin bazı organları tam olarak gelişmez. Bu yönüyle dalından erken koparılmış ham meyveye benzer.

hammülü kolay şeyler değildir. Böylesi durumlarda üzülene "üzülme" demek yerine, onu anlamaya çalışmak ve üzüntüsüne ortak olmak doğru olandır.

Musibetler geldiğinde insanının üzüntüsünü arttıran sebeplerin başında, insanın hayatın gerçeğini unutması gelir.

Hayatın gerçeği şudur:

- ✓ Her gelen gidecektir.
- ✓ Her başlayan bitecektir,
- ✓ Her verilen bir şekilde geri alınacaktır.

Dünyaya ilk insandan bugüne tahminen 109 milyar insan gelmiş ve gitmiştir. Onlara verilenler bir şekilde alınmıştır. Ortada böyle istisnası olmayan ve bütün zamanlar için, bütün insanlar için geçerli bir yasa varken, bu yasayı unutmak, verilen alınınca, sanki "Onun olan bir şey, ona sorulmadan, ondan habersiz alınmış" gibi tavırlar sergilemek dünyanın en temel gerçeğini unutup, insanın kendi kendine acı yaşatmasıdır.

İman, bu acıyı hafifleten en güçlü değerdir. Tahkiki imanla, iman eden bir Müslüman, Allah'ın yasalarındaki işleyişi bilir. Ve şöyle düşünür: Rabbim bana hakkım olmadığı halde, sayısız nimet verdi. Bu nimetler üzerinden beni imtihan ediyor. Bu imtihanda bütün sorular tek soru oluyor: "Vereni mi daha çok seviyorsun, verilenleri mi? Verilenleri çok sevenler, verilen nimetlerin kendilerinin olduğunu zannediyor, alınca da sanki hak sahibiymiş gibi şikayet ediyorlar. Vereni verilen her şeyden daha fazla sevenler, alındığında, alınan her nimetin ebedi olarak geri verileceğini bildikleri için hamd[169] ediyorlar.

Kısaca, musibetlerde sürpriz yok. Allah ﷻ binlerce yıldır geçerli olan yasalarını işletiyor. Bu yasaların işleyişindeki hikmetleri bilmeyenler şikayet ederken, bilenler iman ve sabır gücüyle, musibetin verdiği acıyı azaltma yolunu buluyorlar.

HALÎM ve SABÛR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Halîm ismi Peygamber Efendimizde yumuşak huyluluk olarak tecelli ederken, Sabûr ismi, sabretmek; kendini tutmak olarak tecelli

169 Zor durumlarda bile hamd etmenin sebebi için Hamid isminde sayfa 181 bkz.

etti. Bu iki esmânın tecellilerine dair, Peygamber Efendimizin hayatında çok sayıda örnek vardır. Onları siyer kitaplarına havale ederken, burada birkaç noktaya işaret edelim.

Halîm ve Sabûr İsminin Taif ve Uhud'da Dua Olarak Tecellileri

Taif'e gitmişiniz, oradaki insanlara Rabbinizi anlatacaksınız. Yaptığınız iş için hiçbir karşılık da beklemiyorsunuz. "Sizin anlattığınız dine girmeyi düşünmüyoruz" gibi medeni bir yaklaşım yerine, hakaretle karşılaşıyorsunuz. Hakaret yetmiyor, üstüne şehirden taşlanarak çıkarılıyorsunuz. Ne yaparsınız? Öncesinde defalarca dualarınızı kabul etmiş olan bir Rabbiniz var. "Rabbim şu dağları Taif'lilerin başına geçir" diye dua eder misiniz? ...

Peygamber Efendimiz, bu anlattıklarımızı bizzat yaşadı. Cebrail'in kendisine gelip "Eğer istersen, Rabbin şu dağları Taiflilerin başına geçirecek" demesine rağmen, onca acıyı yaşayan bir insan olarak "evet isterim" demiyor. Tam aksine, Halîm ismine mazhar olan bir insan olarak, "Hayır, ya Rabbi, hayır. Ben senin bu insanların neslinden, şirk koşmayan, tek Allah'a iman eden nesiller meydana getirmeni dilerim" diyor.[170]

Uhud savaşında da acı noktasında benzer bir durum yaşanıyor. Uhud'da okçular tepesi terk edilmiş. Bunun üzerine, şartlar Müslümanların aleyhine dönmüş. Müslümanlar darmadağın olmuş. Efendimiz ﷺ o anda yüzlerce düşman askerine karşı yanında 30 kadar Sahabeyle kalmış. O esnada dişi kırılmış, damağı ve yanağı yaralanmış. Bu acılardan daha acısı canı gibi sevdiği Sahabelerden onlarcasının şehit olduğunu görmüş. Bu durumda ellerini kaldırıp "Allah'ım bana ve arkadaşlarıma bunları yapanların belasını" ver demiyor. Halîm ve Sabûr isminin tecellisine mazhar bir insan olarak dediği şu: "Allah'ım sen kavmimi bağışla! Çünkü onlar bilmiyorlar."[171]

HALİM ve SABÛR İSMİ BANA NE DİYOR?

Halîm: Eğer birilerini mağdur etmeyecek ve suistimallere kapı açmayacaksa, insanlara hemen ceza vermek yerine, bir kere daha fırsat vermeyi tercih edebilirsin.

170 Buharî, 4/83.
171 Kadı Iyaz ,Şifa, I, 79.

Sabûr: Allah'ın razı olmadığı her şeye karşı, kendini Allah'ın razı olduğu çizgide/kıvamda tutmaya çalışacaksın.

HALÎM ve SABÛR İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, cezalandırmaya gücü yettiği halde, kullarına yumuşak davranan ve hemen ceza vermeyen **Halîm**, isyan edenleri cezalandırmakta acele etmeyen **Sabûr**'sun.

Ya Rabbi! Bizleri, öfkesine mağlup olan değil, öfkesine galip gelen pehlivanlardan eyle! Bizleri, öfkenin, kinin, nefretin esiri eyleme! Sevgiyi, hoşgörüyü, müsamahayı karakterimizin baskın tarafı eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **hilm ve kendini tutma ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-AZÎM

BANA NE DİYOR?

Mütevazı ol! Mütevazı olmanın sağlaması övülecek işler yaptığında, övgüden rahatsız olma üzerinden yapılır. Seni övenlere asıl övülmesi gereken Allah'tır" de.

(Bu ismi 11. sırada Mütekebbir ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْغَفُورُ

EL-GAFÛR

BANA NE DİYOR?

Eğer suistimallere kapı açmayacaksa, üçüncü şahısları mağdur etmeyecekse, -kişiye kendini düzeltme fırsatı verme adına- bağışlamak büyük bir erdemdir.

(Bu ismi 15. sırada Gaffâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلشَّكُورُ

EŞ-ŞEKÛR

BANA NE DİYOR?

Varlık gayene uygun hareket et! Fiili şükrün kavli şükründen önde olsun. Çünkü kavli şükrün şahidi, fiili şükürdür…

ŞEKÛR ve HAMÎD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Şekûr: Kullarının şükrüne, fazlasıyla karşılık veren.[172]

172 Şekûr ismi Kur'an'da 4 defa geçer; Fatır 30, 34; Teğabun 17; Şûrâ 23.

Hamîd: Her türlü övgüye layık olan, çok çok övülen.[173]

Bu iki esmâ insanlarda hamd etmek ve şükretmek olarak tecelli eder. Hamd ve şükür arasında anlam yakınlığı olmasına rağmen aralarında şöyle bir fark vardır:

- ✓ Hamd geneldir, şükür özeldir.
- ✓ Şükür verilen nimete yapılırken, hamd verilene-verilmeyene hatta alınan nimete bile yapılabilir.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri mesajlardan biri de şudur: Övülen nimetlerle, Allah tarafından övülecek işler yapmak güzel. Bundan daha güzeli, övülecek işler yaptıktan sonra, "Övgünün muhatabı ben değilim, bana bu imkanları veren Rabbim" diyebilmektir.

ŞEKÛR ve HAMÎD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Övme Anlamı Hamd Kelimesine Dar Gelir

Hamd kelimesini Türkçede karşılayan en yakın kelime "övmek"tir. Fakat övme kelimesi, hamd kelimesini anlatmada çok ama çok yetersiz kalır.[174] Düşünün, karşınızda bir heykel var bir de heykeli yapılan insan var. Türkçede, övme kelimesini hem heykeli yapanı övmede, hem de heykeli yapılan insanı yaratanı övmede kullanıyorsunuz. Yapılanla-yaratılan arasındaki fark, taşla-insan arasındaki fark kadar büyük. Bu durumda, Türkçemizdeki övme kelimesi heykeli yapanı takdirde yeterli olurken, heykeli yapılan insanı yaratan Allah ﷻ için yeterli olmuyor. O yüzden hamd kelimesini sadece Allah için kullanıyoruz.

Hamîd İsminin Kâinattaki Tecellisi

Hamîd ismi kâinatta hamd/övme olarak tecelli eder. Yaratılan her şey; en küçüğünden en büyüğüne yaratıcıya hamd eder. Kur'an'da bu gerçeği anlatan âyetleri temsilen şu âyeti verebiliriz.

173 Hamîd ismi Kur'an'da 17 defa geçer; Buruç 8; Fatır 15; Hud 73…

174 Bizim bu bölümde övmek ve övgü kelimesini kullandığımız her yerde bu farkın dikkate alınmasında fayda var.

"...*(yaratılan)* Her şey O'nu hamd ile tesbih[175] eder. Ancak, siz *(aynı frekansta olmadığınız için)* onların tesbihlerini anlamazsınız..."[176]

Burada temel soru şu: Kâinatta insan dışındaki bütün varlıkların Allah'ı hamd etmesi/övmesi nasıl oluyor?

Bu övmenin, bir örneğini müzelerde görürüz. Müzelerdeki bütün eserler hal diliyle orada olmayan sanatkarı överler. Kâinata dev bir müze, yaratılan her şeye de eser olarak baktığımızda, yaratılan her şey, yaratanı över, yani ona hamd eder.

Bu övgüyü biraz daha açalım: Bizim dünyamızda, insanların yaptıkları bütün işlerde sebep-sonuç ilişkisi vardır. Ressama sebep dersek, sonuç onun resim yapmasıdır. Peki, görme, duyma, konuşma, tutma ve yürüme engelli bir insan farz edelim. Bu insan, bu haldeyken o ressamdan daha güzel bir resim yapıyorsa, biz bu durumda sebeple sonuç arasında bağlantı kuramayız.

İşte, kâinatta olan tam da budur. İşi yapanla, yaptığı iş arasında bağlantı yok. "Yaratılan her şeyin hal dili, 'Ben yapmıyorum, bana yaptırılıyor" diyor.

Farz-ı muhal diyelim ve dünyaya 30 yaşında ilk defa gelen bir insan düşünelim. Bu insana bütün insanların yaratmakta aciz kaldığı elmayı "Kim yapmış olabilir?" diye bir soru soruyoruz. Sonucun harika olması, görünen sebepler içinde en akıllı olan insanın bunu yapmada aciz kalması o insana ne düşündürür?

Normali şudur: Bunu insan gibi akıllı bir varlık yapamıyorsa, daha akıllı biri yapmıştır. Anormali şudur: Bunu tabiatın akılsız şuursuz üyelerinden biri olan ağaç yapmıştır.

İnsan aklı bu anormali kabul edemeyeceği için şu gerçeği kabul ediyor: Bu ağaç bu elmayı yapmıyor, sonsuz ilmi, iradesi ve kudreti olan biri ona bu elmayı yaptırıyor.

Evet, biz dünyaya 30 yaşında gelmediğimiz için, doğduğumuz günden beri elmayı ağaçtan kopardığımız için bize anormal işler

175 Tesbih kelimesi, yaratılan her şeyin varlık gayesine uygun hareket etmesi, bu hareketin bir sonucu olarak Allah'ı zikretmesi, O'nun yüceliğini ilan etmesi anlamında kullanılır.

176 İsra 44

normal gibi görünüyor. Oysaki sonuçları mükemmel olan işlerin, sebepleri o mükemmeli yapmada sonsuz derecede aciz ve uzak.

Bu gerçeği dikkate alarak kâinata baktığımızda yaratılan her şey hal diliyle bize şunu der: "Evet, bütün insanların yapmakta ve yaratmakta aciz kaldığı övülecek işleri yapan biz olarak görünüyoruz ama gerçek öyle değil, bize bütün bu işler Allah tarafından yaptırılıyor.[177] Övülmesi gereken biz değil O'dur."

Bu gerçeği görüp, üzerinde düşünen ve iman eden her Müslümanın Subhanallah, Elhamdulillah, Allahuekber ve **LÂ İLÂHE İLLALLAH** demesinin arkasında bu bilinç vardır.[178]

Kısaca, yaratılan her şey övülecek işler yaparak, yaratanını över, O'nu hamd ile tesbih eder.

Şekûr İsminin Kâinattaki Tecellisi

Allah'ın Şekûr ismi kâinatta, her varlıkta, şükür olarak yani varlık gayesine uygun faaliyet olarak tecelli eder. Bu sonuca nasıl vardığımızı göstermek için Şekûr kelimesinin köklerine inmemiz gerekiyor.

Lügatte Şekûr ismi ile aynı kökten gelen şükür kelimesi; "Hayvanın yediği besini; verdiği süt, yumurta, yün ve et gibi faydayla belli etmesi" demektir.

Bu durumda bu hayvanlar için şükür: İneğin süt, tavuğun yumurta, koyunun yün vermesi olarak tanımlanabilir. Bu tanımın bize mesajı şu: Şükrün fiili tarafı, kavli tarafından önde olacak.

Bu tanımı bütün varlıklar için yaparsak şükür: Verilen her nimetin karşılığını vermektir. "Şükür nimetin cinsinden olur" sözü de bu tanımın bir sonucudur.

Güneşin şükrü aydınlatma, bulutun şükrü yağmur olup yağma, yeşil bitkilerin şükrü fotosentez yapma, meyve, sebze verme, toprağın şükrü, aldığı bir tohumu binler meyve olarak insanlara ikram etme…

Kâinatta her varlık, varlık gayesine uygun hareket ederek Rabbine şükreder.

177 "Görünmeyen Allah kendisi görünmediği halde görünen her şeyi nasıl etkiliyor?" sorusun cevabı için sayfa 72 bkz.

178 Bu konuda daha geniş bilgi için Alim isminde sayfa 139 bkz.

Bilinçli Müslüman, Bir Şey Hariç Her Durumda Hamd Eder

Konunun girişinde "Şükür verilen nimete yapılırken, hamd verilene-verilmeyene hatta alınan nimete bile yapılabilir." demiştik.

Her Müslüman Allah'a güvenir. Zaten iman etmek de bu güvenin bir sonucudur. Bu güvene bağlı olarak bilinçli her Müslüman, içinde Allah'a karşı sonsuz bir hüsnüzan besler. Bu hüsnüzan, bir yönüyle güvenimizi kazanmış olan bir doktora beslediğimiz hüsnüzanna da benzer. Doktor, yememize izin verdiği ve vermediği yemeklerle, yapmamıza izin verdiği ve vermediği hareketlerle bizim iyiliğimizi ister.

Rabbimizin, bize verdiği ve vermediği hatta verip de aldığı nimetlere bu açıdan bakabiliriz.

Kur'an'da, Kehf sûresinde geçen Musa ve Hızır kıssası[179] bu noktada bize çok önemli dersler verir. O derslerden sadece birine dikkat çekelim.

Musa ﷺ ve Hızır bir gemiye binerler. Hızır gemiye bilerek zarar verir. Bunu başımıza gelen musibetlere, o musibetlerin sonucunda Allah'ın canımızdan malımızdan bir şeyler eksiltmesine benzetebiliriz.

Gemi biraz gittikten sonra bakarlar ki, zalim bir kral sağlam gemilere el koyuyor. Fakat Musa ve Hızır'ın içinde olduğu gemi hasarlı olduğu için ona el koymuyor.

Bu kıssa, diğer iki örnekle birlikte, bize hayatın parçalarına, bütün içinde bakmayı öğretiyor ve diyor ki: Acele etmeyin! Parçada, "Olmasa daha iyiydi" diyeceğiniz birçok şey için, bütünü gördüğünüzde "İyi ki olmuş" diyebilirsiniz.

Bu gerçeği bilenler, bütünü gören Allah'ın takdirine razı olur. Verse de vermese de, verdiğini alsa da bir durum hariç her durumda hamd ederler.

O duruma gelince, o durum küfür ve insanı küfre götürebilecek her günah… Sonu felaket olduğu için bunlara hamd edilmez. Bunlar için Allah'tan korunma ve bağışlanma dilenir.

---

179 Kehf 71-79. Bu kıssada Kur'an Musa ﷺ karşısındaki kişiden "bir kul" diye bahseder. Bir kısım müfessirler bir kulun "Hızır" olduğunu söyler.

ŞEKÛR ve HAMÎD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Her İnsan, Bu Dünyaya Ahmed, Mahmud ve Muhammed Olmak İçin Gelmiştir

Peygamber Efendimiz'de Hamîd ismi Ahmed olarak tecelli etmiştir. Ahmed Arapça'da hamd kökünden ve ismi tafdil[180] kalıbından gelen bir kelimedir. "En çok hamd eden, öven" demektir.

Malum, Peygamber Efendimizin meşhur olarak bilinen dört ismi vardır. Ahmed, Mahmud, Muhammed ve Mustafa. Ahmed, Mahmud ve Muhammed isimleri, Hamîd ismiyle aynı kökten gelir ve bu harika bir tevafuktur.

Peygamber Efendimiz ﷺ Ahmed olunca yani Allah'a karşı en çok hamd eden olunca, övülen manasına gelen Mahmud ve çok çok övülen manasına gelen Muhammed kelimeleri Peygamber Efendimizin hem ismi hem de sıfatı oluyor. Bu durumda, her Müslümana soralım: Ahmed olmak ister misin? Bu soruya kim "hayır" der? Peki, sen Ahmed olunca, Allah katında unvanın Mahmud olsun, Muhammed olsun ister misiniz? Buna "hayır" demek mümkün mü?

Bu isimlerdeki muhteşem tevafuk üzerinden verilen mesaj şu: Varlık gayesini en güzel şekilde yerine getirdiği için Allah katında çok çok övülen (Muhammed) **Zat**'ın sünnet-i seniyyesi, size de Allah katında sevilen ve övülen bir kul olmaya giden yolu öğretiyor.

Şekûr ismi de Peygamber Efendimizde şükür yani varlık gayesine uygun hareket etme olma olarak tecelli etti.

Hadis ve siyer kitaplarında Peygamber Efendimizin hamd ve şükrüne dair çokça örnek olduğu için, o örnekleri bu kitaplara havale ediyoruz.

ŞEKÛR ve HAMÎD İSMİ BANA NE DİYOR?

Şekûr: Varlık gayene uygun hareket et! Fiili şükrün kavli şükründen önde olsun. Çünkü kavli şükrün şahidi, fiili şükürdür. "Gözümü veren Allah'a şükürler olsun" demek kavlidir. Gözü veriliş amacına uygun kullanmak da fiili şükürdür.

180 İsmi tafdil: Arapçada bir kelimenin kıyaslama veya üstünlük halini ifade eden bir kalıptır: Güzel daha güzel gibi, büyük daha büyük gibi…

Hamîd: Sevdiğin nimetlerle, sevilecek işler, övdüğün nimetlerle övülecek işler yap. Sen de Ahmed, sen de Mahmud, sen de Muhammed ol.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede, övülen ve övgüden rahatsız olan bir kul olmayı hedefleyebilirsin.

Övülen kuldan kasıt: Allah tarafından her davranışı övülen bir kul olmandır.

Övgüden rahatsız olmak: Övülecek işler yapıp, övgü beklememek, geldiğinde de rahatsız olmak tam bir kemal/olgunluk nişanesidir. Kâmil insan, övünmekten ve övülmekten rahatsız olan insandır. Çünkü bilir ki, övülecek tüm işleri Allah'ın verdiği imkanlarla yapmıştır ve Allah'ın verdiği imkanlarla yapılan işlerde övgünün muhatapı Allah'tır.

ŞEKÛR ve HAMÎD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen kullarının şükrüne fazlasıyla karşılık veren **Şekûr**, Sen her türlü övgüye layık olan **Hamîd**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere verdiğin nimetlere cinsinden şükretmeyi, övülecek işler yapmayı fakat övülmekten de rahatsız olmayı nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **şükür ve hamd ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْعَلِيُّ

37

EL-ALÎ

BANA NE DİYOR?

Büyüklüğünü Allah'tan bilirsen mütevazi olursun,
büyüklüğünü kendinden bilirsen mağrur ve kibirli olursun.

(Bu ismi 11. sırada Mütekebbir ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-KEBÎR

BANA NE DİYOR?

Tevazunun zıddı kibirdir. Kibir, "Şeytanı şeytan yapan özellik nedir?" sorusuna verilen cevaptır. İşte bu yüzden kibir Allah'ın sende görmek istemediği sıfatların başında gelir.
(Bu ismi 11. sırada Mütekebbir ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-HAFÎZ

BANA NE DİYOR?

Hayatın bir film ve sen bu filmin başrolündesin. Başka filmler sanal veya yalan olabilir ama bu film gerçeğin ta kendisi. Bu filmde her anın beş farklı açıdan kaydediliyor…

HAFÎZ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Hafîz: Her şeyi koruyup gözeten, korumada eşi benzeri olmayan.[181]

181 Hafîz ismi Kur'an'da 3 defa geçer; Hud 57; Sebe 21; Şûrâ 6.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Rabbiniz Hafîz ismiyle her şeyi kaydediyor. Her insan kendi kaydını ahiretteki dev ekrandan seyredecek. Madem öyle, seyrettiğinizde sizi pişman etmeyecek, sizi mahcup etmeyecek bir hayat yaşayın.

HAFÎZ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta Hafiz İsminin Tecellisi

Hafiz ismi, kâinatta muhteşem bir koruma ve kayıt olarak tecelli ediyor. Bu başlık altında Hafiz isminin insandaki tecellisine yoğunlaşacağız. Fakat ondan önce hayvanlardaki ve bitkilerdeki korumalara birer cümleyle değinelim.

Bitkilerde ve hayvanlarda koruma

- ✓ Bütün bitkiler tohum ve çekirdekleri üzerinden türlerini devam ettiriyor.
- ✓ Dinozor, mamut gibi istisnaları olmakla birlikte, düşmanları olmasına rağmen genel olarak bütün hayvanların türleri korunuyor.
- ✓ Her canlıya düşmanına karşı kendini koruyabilecek donanım veriliyor.

İnsanlarda Hafiz İsminin Tecellisi

Diğer varlıklara göre insanda Hafîz ismi daha kapsamlı tecelli ediyor.

Vücudun savunma sistemi: İnsan vücudunda, insanı dışarıdan gelecek mikroorganizmalara karşı koruyacak harika bir koruma mekanizması var. Bu mekanizma, burundan başlıyor, mide asiti ile takviye ediliyor, kandaki lenfositlerle destekleniyor. Bu lenfositler evde sağlık hizmeti veren sağlıkçılar gibi vücuttaki 37 trilyon hücreyi günde birkaç defa dolaşıyor.[182]

Neslini koruma: Dünyada kadın erkek oranı 100 kadına 101 erkek olarak ilahi bir koruma ile dengeleniyor. Her gün doğan 300 binden fazla insanla türün devamı sağlanırken, evlilikte nikah aktiyle nesil korunması da sağlanıyor.

182 Vücuttaki savunma sisteminin detayları için ilgili kitaplara ve belgesellere bakılabilir.

Kendini ve sevdiklerini koruma: Her canlıyı düşmanlarına karşı kendini koruyabilecek bir donanımla yaratan Rabbimiz, insanı akılla, mantıkla, hayalle donatıyor. Hayvanlar kendilerini boynuzları, dişleri ve pençeleri ile korurken, İnsan aklını kullanarak; ilk insandan bugüne kendini, sevdiklerini ve ülkesini koruyabilecek harika sistemler geliştiriyor.

Hafıza üzerinden sahip olduğu bilgiyi koruma: Hafiz ismi, insanda hafıza olarak da tecelli ediyor. Yaşadığımız sürece gördüklerimiz, duyduklarımız, okuduklarımız, konuştuklarımız, kısaca her şeyimiz hafızamıza kaydediliyor. Bu kayıt sistemi insana şu mesajı veriyor: **Kayıp yok.** Her şey kaydediliyor. Bir yerde kayıt varsa, sonrasında mutlaka o kayıtların seyredilmesi gerçeği de vardır.

Rabbimiz hayatın içine muhteşem bir kayıt sistemi koymuş. Kayıt dışı hiçbir anımız yok. Yaptığımız her şey 5 farklı şekilde kaydediliyor. Yaptığımız her şeyin 5 ayrı şahidi var;

- ✓ Allah şahit,
- ✓ Kiramen katibin[183] isimli kayıttan sorumlu melekler şahit,
- ✓ Kendi hafızamız şahit,
- ✓ Bizim yaptıklarımızı gören insanlar şahit,
- ✓ Azalarımız şahit,[184]

Yaptığımız her şeyin, Hafîz isminin tecellileriyle korunması, bütün bu şahitlerin tanıklık edeceği mahkeme-i kubraya işaret ediyor. Mesaj şu: Ne yaparsan yap, hesabını vereceğini bilerek yap. Hesabını veremeyeceğin şey, yapmayacağın şey olsun.

Manevî değerlerini koruma: Hafîz isminin manevî değerleri koruma noktasındaki tecellisini Peygamber Efendimizdeki tecellisinde anlatacağız.

HAFÎZ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Hafîz ismi en geniş manasıyla Peygamber Efendimizde kendisine emanet edilen her nimeti koruma gayreti ve ahlakı şeklinde tecelli etti.

183 "Onun sağında ve solunda oturmuş iki kayıtçı melek, onun her söz ve davranışını yazmaktadır." Kaf 17

184 "O gün *(orada tam anlamı ile adil bir yargı vardır. Mahkeme başlamadan önce)* onların ağızlarına mühür vuracağız; *(ardından şahitlerin dinlenmesine geçilecek. Önce)* elleri *(dile gelip)* Bize *(tuttuğu her şeyi, kulakları duyduğu her şeyi, gözleri gördüğü her şeyi tek tek)* anlatacak, ayakları da *(gittiği her yer hakkında)* şahitlik edecek. " Yasin 65

Vahyi koruma: Efendimiz ﷺ kendisine inen vahyi en değerli emanet bildi. Ona bir tek harf ilave etmediği gibi bir tek harfini de eksiltmedi.

İtibarını koruma: Namus ve şeref olarak da ifade edilen itibarına, söylenebilecek bir tek söz dahi olmadı. Efendimiz ﷺ bu konuda çok hassas davrandı.[185]

Azalarını koruma: Ellerini ayaklarını, gözlerini kulaklarını Allah'ın razı olmadığı her şeyden uzak tutma konusunda azami gayret etti.

Ailesini koruma: Şu âyet: "Ey iman edenler! *(Adı günah ve haram olan her şeyden uzak durmak sûretiyle)* Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."[186] Peygamber Efendimiz ﷺ bu âyeti ümmetine kendi tebliğ etmiş ve gereğini yapma konusunda elinden geleni yapmıştır. Bu bağlamda çocuklarına maddî-manevî terbiye verdi. Onlara helal rızık sunma konusunda azami gayret etti.

Ümmetini koruma: Peygamber Efendimiz ﷺ ümmetinin derdiyle dertlendi. En büyük derdi onların, Kur'an'ın mesajından, hidayetten mahrum kalmalarıydı. Bu konuda kendini helak edecek kadar üzüyordu.[187] Bu üzüntü onun hayatına gayret olarak yansıyordu. Bu işin önemini anlatırken şöyle diyordu. "Bir insanın hidayetine vesile olmak bu dünyada üzerine güneşin doğup battığı her şeyden daha hayırlı"[188] diyordu.

HAFÎZ İSMİ BANA NE DİYOR?

Hayatın bir film ve sen bu filmin başrolündesin. Başka filmler sanal veya yalan olabilir ama bu film gerçeğin ta kendisi. Bu filmde her anın beş farklı açıdan kaydediliyor. Öyle bir hayat yaşa ki, bu film sana ahirette seyrettirildiğinde, "keşke filmin bu bölümü tekrar çekilseydi" diyeceğin karelerin olmasın. Eğer varsa, şu anda filmin yapım aşamasındasın. Tevbe, istiğfarla o kareleri siler, güzel bir niyetle yeniden çekebilirsin…

HAFÎZ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen koruyup, kollayan, her yapılanı kayıt altına alan ve aldıran **Hafîz**'sın.

185 Bu konuda Mü'min isminde sayfa 76 bkz.
186 Tahrim 6
187 Kehf 6
188 Buhari, Fezailu'l-Ashab, 9

Ya Rabbi! Ne olur, bizleri görünen ve görünmeyen her türlü şerre karşı muhafaza eyle! Ve ne olur, her anını, bir gün mahşerde seyredeceğimiz hayatımızı, razı olduğun gibi yaşamayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **koruma ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمُقِيتُ

40

EL-MUKÎT

BANA NE DİYOR?

Dualarında Rezzak ismiyle rızık isterken genel isteyebilirsin ama Mukit ismiyle istediğinde bütüne değil, bütünün parçalarına yoğunlaşabilirsin.

(Bu ismi 17. sırada Vehhâb ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْحَسِيبُ

41

EL-HASÎB

BANA NE DİYOR?

Şuurlu bir Müslüman olmanın en önemli göstergelerinden biri de hesaba çekilmeden önce, kendini hesaba çekmektir.

HASÎB ve MUHSÎ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Hasîb: Herkesin yaptığı işlerin hesabını bilen, ahirette onları hesaba çeken. Kendisine tevekkül eden kullarına yeten.[189]

Muhsî: İlmi her şeyi kuşatan. Yarattığı her şeyin sayısını tek tek bilen, her şeyin hesabı katında olan.[190]

Bu iki ismi birlikte değerlendirme sebebimizi şu cümleyle ifade edebiliriz. Her şeyden hesaba çekecek olan Hasîb'in, her şeyi tek tek bilen Muhsî olması gerekiyor.

Ayrıca bu iki ismin, bilme ve her şeyi kaydetme noktasında Alîm ve Hafîz esmâsıyla, dirilip hesap verme noktasında da Muhyî ve Baîs ismiyle birlikte okunması bütünlük adına önem arz ediyor.

Bu iki esmânın Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şu: Yaptığınız her şeyin hesabını vereceğiniz büyük bir gün var. Hesabını veremeyeceğiniz şey yapmayacağınız şey olsun!

HASÎB ve MUHSÎ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Hasîb ve Muhsî İsimlerinin Kâinattaki Tecellisi

Hasîb ve Muhsî esmâsı, kâinatta; her şeyi en ince ayrıntısına kadar hesap etme, hesapsız hiçbir şey yapmama, işin başında, işin son halini bilme, bu bilmenin gereğini yerine getirme olarak tecelli eder.

Bu cümleyi daha kısa bir şekilde şöyle de ifade edebiliriz. Hasîb ve Muhsî esmâsı kâinatta matematik olarak tecelli eder. Matematik soyut bir bilimdir. Matematiğin somut yani vücut bulmuş hali fiziktir. Her adımlarında fizik kurallarını dikkate alan branşlardan biri de mimarlık ve mühendisliktir. Matematik ve fizik olmadan bu iki branş olmaz.

Bu kısa girişten sonra kâinatta matematiğin tecellilerini bazı örnekler üzerinden göstermeye çalışalım.

189 Hasîb ismi Kur'an'da 3 ayette geçer; Nisa 6, 86; Ahzab 39.
190 Muhsî ismi efâl-i ilâhiyedendir; Cin 28; Kehf 49; Meryem 93…

Kâinat Bir Mühendislik Harikasıdır

Örnekleri vermeden önce şöyle bir kurgu yapalım. Farz edelim ki, bugün yeryüzünde yaşayan sekiz milyara yakın insan, sekiz yüz kişi olarak ilk insanın yaşadığı zaman diliminde yaşıyor ve bilgi seviyeleri o zamanın seviyesinde.

Bir kunduz geliyor ve bu insanlara "Ben bir baraj yapacağım bana mühendislik hizmeti verir misiniz?" diye soruyor.

Bütün insanların bu soruya verdiği cevap: "Valla biz baraj falan bilmiyoruz. Bunu da ilk senden duyuyoruz." Hatta ne öğreniyorsak da doğada yaratılan varlıklardan öğreniyoruz…"

Bütün insanlar barajın b'sini bilmezken, kunduzlar ilk baraj yapan insanların ilham kaynağı oldu. Kunduzlar uzunluğu 850 metre, bent yüksekliği 4 metreye yakın barajlar yapabiliyorlar.[191] Kunduzlar baraj yaparken 90 derecelik bir açıyla değil 45 derecelik açıyla yaparlar. -Ki günümüzde yapılan hidroelektrik santraller de buna yakın bir açıyla inşâ ediliyor- Kunduzlar bununla da kalmıyor, su fazla geldiğinde yaptıkları bent yıkılmasın diye, bentte fazla suyun akması için kanallar açıyorlar.

Denizlerin en büyüğü olan balinadan bir örnek verelim. Balina da kunduzun yaptığı gibi ilk insanlara gitseydi ve deseydi ki; bana kuyruk takılacak, bu kuyruk diğer balıklarda olduğu gibi dikey mi olsun yoksa su yüzeyine paralel, yatay mı olsun? Bana bu konuda mühendislik hizmeti verir misiniz?

O zamanın insanları şunu diyebilir miydi; "Sen akciğer solunumu yapıyorsun, o yüzden deniz dibinde uzun süre kalamazsın. Kuyruğun dikey değil, deniz yüzeyine paralel olsun. Öyle olursa, deniz altına hem çabuk dalarsın hem de çabuk çıkabilirsin. Bütün insanlar içinde balinaya bu tavsiyeyi verebilecek bir insan çıkar mıydı?

Gökyüzünde uzun mesafe uçan kuşlar da insanlara gelip deseydi ki: Siz fizik kurallarını bizden daha iyi bildiğiniz için size soruyoruz. Biz uzun mesafe uçuyoruz. Daha az enerji harcayarak daha uzun mesafe uçmak istiyoruz bu konuda bize ne tavsiye edersiniz?

191 Kanada'da Kuzey Alberta'da Wood Buffalo Ulusal Parkı'nın güney ucunda keşfedilen bu barajın uzunluğu 850 metreyi buluyor. Baraj bu yönüyle dünyadaki en uzun barajın iki katından daha fazla bir uzunluğa sahip oluyor. Kunduzların ağaç, çamur ve taş kullanarak yaptıkları bu barajı 35 yılda inşâ ettikleri tahmin ediliyor.

İnsanlar diyebilir miydi, uçarken "V" şeklinde uçun bu sayede %23'lük bir enerji tasarrufu sağlarsınız.

Bu örneklerin yanına balarısının yaptığı altıgen peteği, karıncaların yaptığı yuvaları, örümceklerin ördükleri ağları, köstebeklerin kazdıkları tünelleri ve daha nicelerini koyabiliriz…

Bütün bunlar kâinatta, arkasında Hasîb ve Muhsî esmâsı olan harika bir mühendislik olduğunu gösteriyor.

Bir Yerde Hesap Sorma Varsa, Öncesinde Borç Vardır

Hasîb ismi bize şu mesajı veriyor: "Dünyada yaptığınız her şeyin hesabını ahirette vereceksiniz." Din üzerinden bu mesajı okuduğumuzda, mesaj bize borçluluk bilinci veriyor.

Din kelimesi Arapça'da borç anlamına gelen "deyn" kelimesiyle aynı kökten gelir. Bu kökten mesaja gidersek; "Din demek borç demektir. 'Ben dindarım' demek ben varlığımı Allah'a borçluyum" demektir.

Borçlu olduğunu kabul eden insan, bu borcun hesabını vereceğini de bilir ve yaşarken hesap verme bilinciyle yaşar.

Allah'a Olan Borç Bitmeyen Borçtur

İnsanlara olan borçlarımız hesaplanabilir ve imkanımız olduğunda da hesap kapatılabilir. Fakat Allah'a karşı olan borçta, borcumuz sınırsız, ödeme yapacağımız ömür ve imkanlarımız da sınırlıdır.[192]

Rabbimiz bizi ödenmesi imkansız olan bu borcun altında ezmediği gibi, borçluyken bize alacaklı olmayı da teklif ediyor.

Teklifin benzetmesini, **zengin bir hayırsever** üzerinden yapalım. Bu kişi bütün insanlara diyor ki: "Ben size yüz bin lira borç vereceğim. Siz yüz bin liranın, bin lirasını öderseniz, sizi bir milyon lira alacaklı hâle getireceğim. Dünyada böyle bir örnek olmaz ama olduğunu farz ettiğimizde bu teklife "hayır" diyecek, "Ben aldığım 100 bin liranın bin lirasını geri vermem" diyecek kaç insan olabilir? …

Rabbimizin bize yaptığı kulluk teklifinin, bu örnekten eksiği yok fazlası var. Bize verilen ömre ve ömür içindeki nimetlere yüz bin

192 Bu borç, ödenmesi istenen bir borç olsaydı, bu borcun sabit bir borç olmadığını, ödeme yapmak için kullandığımız her nimetin de borcumuzu arttıracağını görecektik. Yani bir yandan öderken, bir yandan da borçlanmamız katlanarak devam edecekti.

lira dersek, Rabbimiz bizden bin liralık ibadet istiyor. İbadetlere bakalım; namaz 24 saatten bir saatimizi, oruç bir yılda 30 günümüzü, zekat servetimizden kırkta birini, hac bir ömürde 10-15 günümüzü alıyor. Biz bu bin lirayı verme gayretini ortaya koyduğumuzda, Rabbimiz bizi, değeri milyonlarla, milyarlarla ölçülemeyecek olan ebedi cennetle alacaklı hâle getiriyor.

Kısaca, bizden her nimetin tam olarak hesabını verme gibi ödeme istenmiyor. Bizden istenen: Kısa ömürde sınırlı imkanlarımızla bir ödeme gayreti ortaya koymamız ve Amellerimizi niyetimizin şahidi yapmamız...

HASÎB ve MUHSÎ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Hesap Verme Şuuru

Hasîb ve Muhsî esmâsı Peygamber Efendimizin hayatının her anına Allah'a hesap verme şuuru olarak yansıdı. Efendimiz ﷺ bir hadislerinde bu şuuru şöyle ifade ediyor: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz. Allah'ın huzurunda vereceğiniz o büyük hesaba kendinizi şimdiden hazırlayınız. Kendini daha dünyada iken hesaba çekenlerin ahiretteki hesapları kolay geçecektir."[193]

Her güzel şeyde ümmetine güzel örnek olan Peygamber Efendimiz ﷺ hesap verme şuurunda da ümmetine örnek oldu.

Bir defasında ikindi namazını kıldırmıştı. Selam verir vermez, hemen safların arasından hızlıca geçerek evine girdi. Genelde Efendimizi sakin tavırlarıyla tanıyan Sahabe Efendilerimiz ne olduğunu anlamaya çalışırken, Efendimiz ﷺ tekrar mescide geldi. Sahabelerin merakla kendine baktığını görünce şu açıklamayı yaptı: "Bana sadaka olarak dağıtmam için getirilen bir miktar yardım vardı. Onu eve bırakmıştım. Namazda o yardımı yerine vermediğim aklıma geldi ve namaz biter bitmez eve gittim ve evdekilere hemen yerine ulaştırılmalarını söyledim.[194]

Peygamber Efendimiz, ﷺ "Her anım son anım olabilir" bilinciyle yaşadığı için "Acelesi yok, sonra versem de olur" demedi. Aklına gelir gelmez hemen sadakanın yerine ulaşması için gerekeni yaptı.

193 Tirmizi, Kıyamet 25
194 Buhari Zekat 20,

Bu konunun namazda aklına gelmesine gelince; Peygamber Efendimiz de bir insan. Tam olarak bilmiyoruz ama büyük ihtimal Peygamber Efendimiz ﷺ namazda Allah yolunda infak ile ilgili âyetleri okurken, bu konu aklına gelmiş olabilir.

HASÎB ve MUHSÎ İSMİ BANA NE DİYOR?

Hasîb: Şuurlu bir Müslüman olmanın en önemli göstergelerinden biri de hesaba çekilmeden önce, kendini hesaba çekmektir.

Muhsî: Yapmayı düşündüğün her işi yapmadan önce o işin hesabını yap. Baştan hesap yaparsan, alınması gereken tedbirleri olabildiği kadar erken alırsan, hata yapma ihtimalini aza indirmiş, güzel ve hayırlı sonuç alma ihtimalini de yükseltmiş olursun.

HASÎB ve MUHSÎ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, nimet verdiğin herkesi ahirette hesaba çekecek olan **Hasîb**, Sen, yarattığı her şeyin sayısını bilen **Muhsî**'sin.

Ya Rabbi! Yaşadığımız hayatı, her anından hesap verme şuuruyla yaşamayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **hesap verme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْجَلِيلُ

42

EL-CELÎL

BANA NE DİYOR?

Allah'ın büyüklüğünü doğru anlamanın sağlaması, tevazu üzerinden yapılır.

(Bu ismi 11. sırada Mütekebbir ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-KERÎM

BANA NE DİYOR?

İkram etmen güzel, ikram ederken, benim olanı değil, bende emanet olanı veriyorum demen daha güzel.

(Bu ismi 17. sırada Vehhâb ismiyle birlikte değerlendirdik

ER-RAKÎB

BANA NE DİYOR?

Rabbin seni seviyor, seni her daim gözetliyor. Senin en büyük rakibin nefsin, sürekli mürâkabe ile nefsini gözetle, yapacağın her türlü iyilik ve güzellikte senin önüne geçip engel olmasına fırsat verme…

RAKÎB ve ŞEHÎD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Rakîb: Yarattıklarının her anını bilen, korumak için onları gözetleyen.[195]

Şehîd: Olan biten her şeye şahit olan. Şahitlikte eşi benzeri olmayan.[196]

Allah'ın gözetlemesi ve şahitliği her yaptığımızı bilme sonucu verir. Bu sonucu dikkate aldığımızda, bütünlük açısından bu iki esmâ Alîm, Habîr, Basîr, Semî' isimleriyle birlikte okunabilir.

Bu iki esmânın Kur'an bütünlüğü içinde verdikleri ortak mesajlardan biri de şudur: Allah'ın Rakîb ve Şehîd olduğuna iman, iman ettiği her şeyin doğruluğuna şahit olarak yaşamayı gerektirir.

RAKÎB ve ŞEHÎD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Rakîb ismi gözetme, gözetleme, Şehîd ismi şahitlik olarak tecelli eder.[197]

Allah'ın Rakîb Olması, Kulunu Gözetlemesi İnsanı Rahatsız Eder mi?

Allah'ın, içinden geçen her şeyi biliyorum (Alîm), söylediğin her şeyi duyuyorum (Semî'), baktığın her şeyi görüyorum (Basîr), her yaptığına şahit oluyorum (Şehîd), her yaptığından haberim var (Habîr), seni sürekli gözetliyorum (Rakîb) demesi insanı bunaltmaz mı? İnsan üzerinde sıkıntı olmaz mı?

Eğer, haşa Rabbimiz, kulunun açığını arayan, her yanlışında, anında ceza veren, kulunu herkesin içinde rezil eden bir ilah olsaydı, Rabbimizin her şeyi bilme sonucu veren bu özellikleri insan üzerinde ağır bir baskı oluşturabilirdi.

Eksik bir benzetme olacak ama Allah'ın kulunu Rakîb ismiyle sürekli gözetlemesi, annenin kendisi evde yokken, kameralar üzerinden evde bıraktığı çocuklarını gözetlemesine benzer. Bu gözetleme çocuklar üzerinde "Annemizi üzecek şeyleri yapmaktan uzak duralım" duygusunu baskın hâle getirecektir.

195 Rakîb ismi Kur'an'da 4 defa geçer; Kaf 18; Nisa 1; Maide 117; Ahzab 52.
196 Şehîd ismi Kur'an'da 20 defa geçer; Buruc 9; Fussilet 53; Enam 19…
197 Tecellinin gözetme boyutu için Basir ve Muheymin isimlerine, şahitlik için de Alîm ve Mütekebbir ismine bkz.

Allah ile kulluk bağlantısını doğru kuran, Allah'tan korkmayı, "Razı olmadığı şeyleri, yaparsam sevgisini kaybederim" şeklinde anlayan bir kul için, gözetlenme, razı olmadığı her şeyden uzak durma olarak tecelli edecektir.

RAKÎB ve ŞEHÎD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Rakîb ismi Peygamber Efendimizde ümmetini bir anne şefkatiyle, gözetme, gözetleme ve murâkabe[198] ahlakı olarak tecelli etti. Gözetme ahlakıyla ilgili tecelliyi şu âyette görmek mümkün: "İşte size *(kendi)* içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin *(dünya ve ahirette)* sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. *(Yaşadığınız her sıkıntıyı yüreğinde hisseder. Çünkü)* O, sizin üzerinize titreyip durur; mü'minlere karşı şefkat ve merhametle doludur."[199]

Şehid ismi Peygamber Efendimizde şahitlik ahlakı olarak tecelli etti. Hem ümmetinin yaptıklarına hem yapmadıklarına hem de inandığı ne kadar değer varsa onların doğruluğuna şahit oldu. "Ahiret var" derken, "Yok gibi yaşadığına" hiç kimse şahit olmadı.

RAKÎB ve ŞEHÎD İSMİ BANA NE DİYOR?

Rakîb: Rabbin seni seviyor, seni her daim gözetliyor. Senin en büyük rakibin[200] nefsin, sürekli mürâkabe ile nefsini gözetle, yapacağın her türlü iyilik ve güzellikte senin önüne geçip engel olmasına fırsat verme.

Bu ismin kavlî, zihnî, kalbî, fiilî zikriyle murakabe ahlakı kazanılabilir. Nefs-i emmareyi[201] defalarca günaha girmiş sabıkası olan bir suçluya benzettiğimizde, murâkebe ahlakı: Bu suçluyu sürekli gözaltında bulundurma demektir.

Bu ahlakı kazandığında, rakibini dışarıda değil kendi içinde arayacaksın. Başkalarını değil kendini geçmeye çalışacaksın. Kendini gerçekleştirmene, kendi içindeki potansiyeli açığa çıkarmana mani olan bütün rakiplerin[202] önüne geçeceksin. Yarının, düne rakip ola-

198 Kişinin iç dünyasını gözetlenmesi ve nefsin terbiyesine odaklanması. Bu ahlakın açıklaması için bir sonraki başlığa bkz.
199 Tevbe 128
200 Yarışlarda birbirleriyle yarışan kişilere de Rakip denir. Rakîb ismi, Murakabe kelimesiyle aynı kökten gelir.
201 Nefsimizin iyiliğe ve kötülüğe bakan tarafı vardır. Nefsin kötüye meyleden tarafına "Nefs-i emmare" denir.
202 Murakabede zaaflarımızın hepsi bizim rakibimizdir.

cak, gelecek sene, bu senenin rakibi olacak. İç dünyadaki rakiplerini yendiğinde, dış dünyadaki rakiplerinle mücadele konusunda kendini daha güçlü hissedeceksin.

Şehit: Rabbin, yaratılan her şeyi varlığına şahit yapıyor. Senin de şahit olmanı, iman edip "Var" dediğin her şeyin şahidi olarak yaşamanı istiyor.

Bu ismin kavlî, zihnî, kalbî, fiilî zikriyle şahitlik ahlakına yoğunlaşabilirsin. Bir günde kıldığın beş vakit namazda ezanı ve kameti kendin okursan, 82 defa "Eşhedü" dersin. Eşhedü "Ben şahitlik ederim" demektir. Peki, "Ben şahitlik ederim" demek ne anlamına geliyor?

Şu anlama geliyor:

- ✓ Yaratılan her şeye bakıyorsun, onların en küçüğünü dahi yaratmada bütün insanların aciz kaldığını görünce, onların Allah'ın varlığına şahit olduğunu anlıyorsun.
- ✓ Sayısız şahidin, varlığına şahit olduğu Allah'ın varlığına, ahiretin varlığına sen de şahit oluyor.
- ✓ "Eşhedü" diyerek günde 82 defa bu şahitliği kavli olarak ilan ediyor,
- ✓ Her yaptığını Allah'ın gördüğünü bilerek yapmakla,
- ✓ Yaptığın her şeyin hesabını da ahirette verme şuuruyla yaşamakla bu şahitliği fiili olarak ispat ediyorsun.

RAKÎB ve ŞEHÎD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen yarattıklarını koruyup, kollayan ve gözeten **Rakîb**, Sen olup biten her şeye şâhid olan **Şehîd**'sin!

Ey Şehîd olan Rabbim! İnandığımız her şeyin şahidi olarak yaşamayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **gözetme, murâkabe ve şâhitlik ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-MUCÎB

BANA NE DİYOR?

Rabbinin razı olduğu bir hayatı yaşamak için fiili ve kavli olarak dua et…

MUCÎB İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Mucîb: Dualara cevap veren.[203]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şu: Allah katında duanız kadar değeriniz var.[204] Duanız hedefiniz, gayretiniz şahidiniz olsun.

MUCÎB İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Mucib İsmi "İstemek" Olarak Tecelli Eder

Rabbimizin Mucîb ismi kâinatta "istemek" olarak tecelli ediyor. İstemek olmasaydı, vermek de olmayacaktı. Bu bize şunu gösteriyor: Rabbimiz vermek istemeseydi, bize istemek duygusu verir miydi?

İsteme ve verme; bu iki kelime kâinatın dekorunu özetliyor. İsteyen bütün varlıklar aciz, istenen her şeyi karşılayan Allah; her şeye Kâdir.

Allah ﷻ İsteyeceklerimizi Bildiği Halde, Biz Neden Dua Ederiz?

Rabbimiz bizim isteklerimizi bizden iyi biliyor. Yokluk âleminde bize sorsaydı, varlık âleminde ne istersiniz? Hiçbirimiz, atomdan güneşe kadar ihtiyacımız olan şeylerin tam listesini yapabilir miydik?

203 Mucîb ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Hud 61
204 Furkan 77.

- ✓ Hiçbirimizin aklına bezelye büyüklüğünde bir salgı bezi olan hipofiz bezi yazmak,
- ✓ Hiçbirimizin aklına havadaki oksijen oranı % 21 olsun diye yazmak,
- ✓ Hiçbirimizin aklına dünyanın güneşin etrafındaki dönme hızı bu kadar, kendi etrafındaki dönme hızı şu kadar olsun diye yazmak gelir miydi?

Durum bu olunca, soru şu oluyor: Rabbimiz Alîm ve Rakîb esmâsıyla bizim ihtiyaçlarımızı bizden daha iyi bildiği halde, biz niye dua ediyoruz?

Rabbimiz neden bizden dua etmemizi istiyor?

Çünkü dua bize iki büyük şuuru kazandırıyor;

Tevhid şuuru ve ihsan şuuru; aslında bu iki şuur, şu sorunun da cevabı: Rabbimiz deseydi ki; Bir dua listesi yapın, ilk 10'a koyacağınız şeyleri kabul edeceğim.

Şuurlu her Müslümanın yapacağı listede tevhid ve ihsan şuuru ilk 10'da olacaktı.

Bu tespitlerden sonra yukarıdaki sorumuzun cevabı şu: Rabbimiz hem bizim bu iki şuuru kazanmamız için hem de bize vereceği büyük fayda için bizden dua etmemizi istiyor.

Tevhid ve İhsan şuuru

Tevhid şuuru: İnsanlar dua etsin etmesin Rabbimiz bu dünyada kuluna verdiği her şeyi ama her şeyi sebepleri aracı yaparak veriyor. Meyve istediğinizde ağacı, çocuk istediğinizde anneyi, yağmur istediğinizde bulutu, şifa istediğimizde doktoru ve ilacı… aracı yapıyor.

Bu gerçek, karşımıza şu gerçeği çıkarıyor; insanların bir kısmı verilen nimetleri getiren vasıtalardan biliyorlar. Böyle bilenler, vereni değil verilenleri daha çok seviyorlar.

Bu noktada dua eden kişi lisan-ı haliyle şunu diyor: "Ya Rabbi verdiğin nimetler bana hangi sebeple gelirse gelsin, ben aradaki sebepler perdesini sıyırıp verilen her nimeti senden biliyorum."

Aslında bu denen Fatiha sûresinde "Sadece ve sadece senden yardım dileriz" âyetini de anlamanın bir sonucu oluyor.

Biz Fatiha'da günde 40 defa böyle diyoruz ama belki günde birkaç defa değişik vesilelerle insanlardan yardım istiyoruz. Mesela; Param yok bana yardım eder misin? Ödevimi yapmada, iş bulmada, yemek yapmada, sofrayı sermede, çuvalı kaldırmada bana yardım eder misin?

Peki, bu çelişki gibi görünen durumun izahı nedir? Hem günde kırk defa "Sadece ve sadece Allah'tan yardım isteriz" diyeceğiz hem de bunu dememize rağmen insanlardan da yardım isteyeceğiz.

Bunun cevabı bilinçtir. Evet, biz insanlardan da yardım isteriz ama isterken "Rabbim senin verdiklerin olmasaydı, bugün bana yardım başlığı altında verilenler de olmazdı. O yüzden, ben bana gelen her yardımı, senden biliyor. Bu bilincin bir sonucu olarak öncelikle sana şükrediyorum."

Bu bilince tevhid şuuru diyoruz.

İhsan şuuru: İhsan şuurunu Peygamber Efendimiz ﷺ şöyle tarif ediyor: "Sen Allah'ı görmesen dahi, Allah'ın seni her an gördüğü bilinciyle yaşaman."

Dua eden her insan farkında olsun olmasın, dua ettiğinde onda bu bilinç aktif olur. Çünkü dua eden dua ederken, duada muhatabı olan Rabbinin kendisini gördüğüne (BASÎR), duyduğuna (SEMÎ'), içinde bulunduğu durumdan haberdar olduğuna (HABÎR), kısaca her şeyini bildiğine (ALÎM), istediği her şeyi vermeye gücü yettiğine (KÂDİR) iman ettiği için dua eder.

Dua ânı, ihsan şuurunun en yoğun yaşandığı andır. İdeal olan bu ânı her âna taşımak ve her ânı bu şuurla yaşamaktır.

İhsan şuuru öyle bir şuurdur ki… Biri bize sorsa; "Rabbimden bir şey isteyeceğim ama o bir şeyin içinde, şu dünyada manevî olarak bana lazım olan her şey olsun." İşte o şeyin adı: İhsan şuurudur.

MUCÎB İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Sünnet-i Seniyye Kabul Edilmiş Bir Duadır

Mucip ismi Peygamber Efendimizin hayatında, Allah'ın razı olduğu bir hayatı fiili ve kavli dualarla istemek olarak tecelli etti.

Rabbimiz bu duaları, sünnet-i seniyye nimetini vermekle kabul etti. Sünnet-i seniyye Peygamber Efendimizin kabul edilmiş duasıdır. Kısaca ifade edersek, sünnet-i seniyye Kur'an'ı hayata aktararak, Allah'ın rızasını kazanmak isteyenlerin, izlemesi gereken yolun adıdır.

Sünnet-i seniyye "Allah'ım razı olduğun bir hayat yaşamayı bana nasip eyle" diye dua eden her insanın, izlemesi gereken yolun adıdır.

Bu duayı yapanlar dualarına şu duayı da ilave ederler: "Ya Rabbi, Peygamber Efendimiz ﷺ senden neleri nasıl istemişse, o istekleri için nasıl gayret etmişse bize de öyle istemeyi ve öyle gayret etmeyi nasip eyle! Ya Rabbi Peygamber Efendimiz ﷺ nelerden sakınmışsa, nelerden uzak durmuşsa, bu sakınma için hangi gayreti ortaya koymuşsa, benzer bir gayret ortaya koymayı bize de nasip eyle!"

MUCÎB İSMİ BANA NE DİYOR?

Rabbinin razı olduğu bir hayatı yaşamak için fiilî ve kavlî olarak dua et. Rabbinden her iyi güzel şeyi isteyebilirsin. Fakat dua ederken, "Ya Rabbi! Ben bunu istiyorum ama sen beni benden daha iyi biliyorsun, hakkımda hayırlı olacaksa, beni daha iyi bir insan, daha güzel bir Müslüman yapacaksa, nasip eyle, yok aksi olacaksa, ben ne kadar çok istesem de onu benden uzak eyle!" demek kullukta kemalin alametidir.

MUCÎB İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen duaları kabul eden **Mucîb**'sin.

Ya Rabbi! Dualarımızı şuurumuzun göstergesi eyle! Kavlî dualarımızda ideallerimizi, hedeflerimizi dile getirmeyi, fiilî dualarımızda hedeflerimizi gerçekleştirmek için yapılması gerekenleri yapmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **isteme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-VÂSİ'

BANA NE DİYOR?

Potansiyelin Allah'ın sana verdiği en büyük nimetlerden biridir. Önce onu keşfet, sonra onun sınırlarını genişlet…

VÂSİ' İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vâsi': Bütün isim ve sıfatlarıyla sınırsız olup, her şeyi kuşatan, varlığa verdiği potansiyeli genişleten.[205]

Bu tanıma göre, Vâsi ismi, bir isim değildir. Bütün isimlerin toplamından ortaya çıkan vüsati (genişliği) ifade eden bir isimdir.

Bu ismin Kur'an bütünlüğünde verdiği mesajlardan biri de şudur: Önce potansiyelini keşfedecek, sonra da onu vahyin rehberliğinde, peygamberin örnekliğinde genişletmeye çalışacaksın.

VÂSİ' İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu ismin yaratandaki ve yaratılanlardaki tecellisi farklıdır. Yaratan Rabbimiz açısından bakarsak, Rabbimizin isimleri tecelli ettiği her sahada bütün varlıkları kuşatır.

Yaratılan varlıklar açısından bakarsak, bu varlıklar sınırlı oldukları için, bunlardaki tecelli, sınırlarına doğru genişleme olarak görünür. Şimdi bu tespitlerimizi örnekler üzerinden açalım;

Vasi' İsmi Kâinatta Kuşatma Olarak Tecelli Eder

Rabbimizin kâinatta tecelli eden bütün isimleri, tecelli ettiği sahada bütün varlıkları kuşatır. Bu noktada iki örnek verelim.

205 Vâsi ismi Kur'an'da 9 defa geçer; Bakara 115; Maide 54; Nur 32…

- ✓ Rabbimizin Alîm ismiyle bilmediği, Basîr ismiyle görmediği, Semî' ismiyle duymadığı, Habîr ismiyle haberdar olmadığı hiçbir şey yoktur. Bu isimler bilme noktasında her şeyi kuşatmıştır.
- ✓ Rabbimizin Melik ve Hakîm esmâsıyla, mülkünde mâlikiyet ve hâkimiyet noktasında her şeyi kuşatmıştır.

Bu örnekler üzerinden diğer esmânın kuşatıcılığına bakılabilir.

Yaratılan Noktasından Bakınca Genişleme Olarak Tecelli Eder

Kâinatta her varlıkta genişleme kabiliyeti vardır. Bu kabiliyete sahip olan varlıkların kiminde genişleme sürekli devam ederken, kiminde belli bir noktada durur.

Mesela; önce kâinata bakalım; Kur'an, kâinatın başlangıcını anlatırken, yerin ve göğün bitişik olduğunu,[206] sonrasında Rabbimizin emriyle bunların ayrılmaya ve genişlemeye başladığını anlatır. Bu genişleme, sürekli devam ediyor.[207] Buna bağlı olarak evrenin sınırları da sürekli genişliyor.

Dünyada var olan bütün insan, hayvan ve bitkilerin fiziki vücutları, sperm, yumurta, tohum ve çekirdek olarak başladıkları hayat yolculuğunda önce gelişiyor, sonra kendilerine takdir edilen sınırlara geldiklerinde duruyorlar. Sadece birkaç canlıda dahi bu gelişme belli bir noktada durmasaydı, dünya yaşanmaz hâle gelebilirdi. Bu konuya alttaki başlıklarla devam edelim.

Vâsi' İsmi İnsanın Maddî Yanına Der ki; "Sınırlarını Zorla!"

Yukarıda "İnsanın fiziki sınırlarında genişleme belli bir noktada durur" demiştik. İnsanın manevî tarafında kabiliyet ve yetenekleri vardır. Bunların da sınırları vardır fakat bu sınırlar genişlemeye müsaittir.

Bu noktada ilk olarak insanın yeteneklerine bakalım.

İlk modern olimpiyatlar 1896 yılında Atina'da yapıldı ve o yıldan bugüne her dört yılda bir tekrar edildi. Bu olimpiyatlarda rekorlar üstüne rekorlar kırıldı. Olimpiyatlarda insan, her seferinde kendi kabiliyetleriyle yarıştı. Hiçbir rekordan sonra, "Bunun ötesi yok" demedi. Her olimpiyatta sınırlarını zorladı.

206 Enbiya 30
207 Zariyat 47

Bir örnek verelim; 1912 yılında Stokholm'de yapılan olimpiyatlarda Donald Lippincott 100 metreyi 10,6 saniyede koştu. İnsanoğlunun bu rekoru 10 saniyenin altına çekmesi tam 56 yıl sonra gerçekleşti. 10.6'dan 9.6'ya inmesi ise yaklaşık 100 yıl sürdü. 2009'da Berlin'de yapılan olimpiyatlarda Jamaikalı atlet Usain Bold 100 metreyi 9.58 saniyede koştu.

Bu örneği olimpiyatların bütün branşlarında düşünebiliriz.

Vâsi' İsmi İnsanın Manevî Yanına Der ki, "Sen de Sınırlarını Zorla!"

İnsanın maddî yanında olduğu gibi manevî yanında da sınırlar vardır. Fakat manevî sınırların genişliği, maddî tarafla kıyaslanmayacak kadar fazladır. Bu noktada birkaç örnek verelim:

- ✓ Anlayışımız ve kavrayışımız sınırlıdır ama sınırlarını bilemeyiz. Okudukça, anladıkça, düşündükçe genişler.
- ✓ Hafızamızın da sınırları vardır ama şu ana kadar bilgisayarlarda olduğu gibi "Benim hafızam dolu, silmeden yeni bilgiler kaydedemiyorum" diyen insan görülmedi.
- ✓ Sevgimizin, ilgimizin, bilgimizin de sınırları sürekli genişlemeye müsaittir.

Bu açıdan bakarsak bütün insanların manevî tarafları sürekli genişlemeye müsaittir. Eğitimin ve eğitimcilerin varlık sebebi de bu gelişimi desteklemektir.

Bu gerçeği bilen anne-babalar ve eğitimciler çocuklara "yapamazsın" demezler, "yapman için şunları yapman gerekir" derler.

VÂSİ' İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde, Allah'ın kendisine verdiği potansiyeli genişletme olarak tecelli etti.

Peygamber Efendimizin; gönlü genişti, merhameti, affı, vefası, cömertliği, sabrı, tahammülü genişti… Bir insanı ahlaki yönden güzel yapacak ne varsa Peygamber Efendimizde en geniş ve kâmil haliyle vardı.

Merhametinin genişliğine dair Taif'te, Uhud'da yaşadıkları bizim için çok önemli örnekler. Bu örnekler için Halîm ismine bakıla-

bilir.[208] Affının genişliğine dair örnek için Gaffâr ismine bakılabilir.[209] Diğer örnekler için hadis ve siyer kitaplarına bakılabilir.

VÂSİ' İSMİ BANA NE DİYOR?

Potansiyelin, Allah'ın sana verdiği en büyük nimetlerden biridir. Önce onu keşfet, sonra onun sınırlarını genişlet.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede kendi potansiyeline yönelebilirsin. Potansiyelin diğer adı fıtrattır. Rabbimizin 99 ismini fıtratındaki çekirdekler gibi, anne-babanı, öğretmenlerini ve belli bir yaştan sonra da kendini bu çekirdekleri sulayan bahçıvanlar gibi düşünebilirsin.[210]

VÂSİ' İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen bütün isim ve sıfatlarınla her şeyi kuşatan, varlığa verdiğin potansiyeli genişleten **Vâsi**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere verdiğin potansiyeli, vahyin rehberliğinde, Peygamber Efendimizin örnekliğinde genişletmeyi nasip eyle!

اَلْحَكِيمُ

47

EL-HAKÎM

BANA NE DİYOR?

Kur'an'ın hükümlerini hayatına aktarmada, o hükümleri hayatın içinde yerli yerine koymada izleyeceğin yolun adı sünnet-i seniyyedir.

(Bu ismi 29. sıradaki Hakem ismiyle birlikte değerlendirdik)

208 Sayfa 175 bkz.
209 Sayfa 113 bkz.
210 Bu konuda daha geniş bilgi için sayfa 27 bkz.

اَلْوَدُودُ

EL-VEDÛD

BANA NE DİYOR?

Yaratılanlara ne kadar çok sevgi verirsen, ne kadar çok ilgi verirsen, ne kadar çok fayda verirsen, yaratan tarafından o kadar çok sevilirsin.

VEDÛD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vedûd: Çok seven ve çok sevilen.[211]

Vedûd ismi, esmâ listesinde sevgi başlığı altında toplanan ve konu bütünlüğü açısından Rahmân, Rahîm ve Raûf isimleriyle birlikte okunmasında fayda olan isimlerden biri. Biz Vedûd isminin "Çok seven" tarafını Rahmân ve Rahîm esmâsında anlattık. Burada "Çok sevilen" tarafını kısaca açıklamaya çalışacağız.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Çok seven -ibadetlerini ve davranışlarını sevgisine şahit yapanlar- çok sevilir.

VEDÛD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Vedûd İsminin Kâinattaki Tecellisi

Vedûd ismi kâinatta "nimet" olarak tecelli eder. Nimetler üzerinden, şu üç sorunun cevabı verilir.

- ✓ Allah'ın bizi çok sevdiğini nereden anlıyoruz? Verdiği **nimet**lerden.

211 Vedud ismi Kur'an'da 2 defa geçer; Hud 90; Buruc 14.

- ✓ Bizim O'nu her şeyden daha fazla sevme sebebimiz nedir? Verdiği **nimet**ler.
- ✓ O'na olan sevgimizi nasıl gösterebiliriz? Verdiği **nimet**leri razı olduğu şekilde kullanarak.

Sevginin Yasası: En Çok Seven, En Çok Sevilir

İstisnaları olmakla beraber, sevginin bütün insanlar arasında değişmeyen yasası şudur: Seven, sevilir. En çok seven, en çok sevilir. Bir insana sorulsa, "Şu an dünyada yaşayanlar arasında kimi çok seviyorsun?" Bu sorunun cevabı genelde anne-babadır. Sonra, eş, çocuklar ve kardeşler olarak devam eder gider…

Bu sıralamanın sebebi şu soruların cevabıdır:

- ✓ İnsanlar içinde sizi en çok seven kimdir?
- ✓ Size en çok değer veren kimdir?
- ✓ Sizin derdinizi kendi derdinden daha fazla dert edinen kimdir?
- ✓ -Allah muhafaza- Siz felç olup yatağa düşseniz, bütün dostlarınız sizi terk etse, sizi terk etmeyecek kimdir?

Bütün bu soruların cevabı anne-babadır.

Bu tespitlerimiz dünyada sevgi yasasındaki genel işleyişi gösteriyor. Yasadaki bu işleyiş "Allah, ﷻ neden her şeyden daha fazla sevilmelidir?" sorusuna da cevap veriyor. Şöyle ki, Allah ﷻ anne-baba dâhil sevdiğimiz her şeyi verendir.

Bu durumda en sevdiklerimizi bize veren, en çok sevilmeyi de hak edendir.

VEDÛD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Muhabbetullah Olarak Tecelli Etmiştir

Vedud ismi Peygamber Efendimizin hayatında yaratana ve yaratılanlara sevgi olarak tecelli etmiştir. Yaratana olan sevgiye Muhabbetullah diyoruz. Peygamber Efendimizin yaratana olan sevgisini, yaratılanlar üzerinden göstermiştir. Yaratana olan sevgisi arttıkça, yaratılanlara olan sevgisi de artmıştır.

Kur'an'da bu sevginin kuşatıcılığı şöyle ifade edilir. "(Ey Resulüm!) Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik."[212]

Peygamber Efendimiz ﷺ etrafındaki her şey için rahmet olmuştur. Rahmet olduğu alanlara dört başlık altında bakabiliriz;

- ✓ Eşlerine ve çocuklarına rahmet olmuştur.
- ✓ İman eden mü'minlere rahmet olmuştur.
- ✓ İman etmesini ve hidayetlerini arzuladığı insanlar için rahmet olmuştur.
- ✓ Hayvanlar ve bitkiler için rahmet olmuştur.

Efendimizin saydığımız bu gruplara nasıl rahmet olduğuna dair hadis ve siyer kitaplarında bolca örnek bulmak mümkün.

Biz sadece bitkilere rahmet olmasına kısa bir örnek verelim. Peygamber Efendimiz ﷺ çevre konusunda çok duyarlıydı.

Peygamber Efendimiz ﷺ Medine'nin merkezinden her yöne doğru yaklaşık 30 km'lik bir alanı sit alanı[213] ilan etmiştir. Bu bölgede ağaçların kesilmesini, dalların koparılmasını, hayvanların avlanmasını yasaklamıştır.

Peygamber Efendimizin çevre konusunda duyarlılığı sadece Medine ile sınırlı kalmamış Efendimiz ﷺ benzer bir uygulamayı Mekke ve Taif çevresinde de yapmıştır.[214]

Peygamber Efendimizin bu duyarlılığı bize şu mesajı veriyor: Çevre konusunda duyarlı olmak, çevre bilincine sahip olmak kuvvetli bir sünnettir.

VEDÛD İSMİ BANA NE DİYOR?

Sevilmek İstiyorsan, Sevgini Göster. Bu ismi ahlaka dönüştürmede "sevgi gösterme" üzerinde yoğunlaşabilirsin. Bu noktada "verme" senin için anahtar kelime olacak. Yukarıda demiştik, yaratana olan sevgi, yaratılanlar üzerinden gösterilir.

Yaratılanlara ne kadar çok sevgi verirsen, ne kadar çok ilgi verirsen, ne kadar çok fayda verirsen, yaratan tarafından o kadar çok sevilirsin.

212 Enbiya 107
213 Burada bahse konu olan sit alanı; doğal bitki ve hayvan türlerinin korunduğu alanlardır.
214 "Hz. Peygamber'de Çevre Duyarlılığı" Din ve Hayat Dergisi, DİB yayınları. Nisan 2008, s. 28-30

Yaratılanlar içinde bazıları bu sevginin kıymetini bilemeyebilir, sevgimize karşı nankörlük de yapabilir. Bunlar senin imtihanın olacak. Bu imtihanda sevgimizin "Allah için olup olmadığı" test edilecek.

Allah için sevmenin en önemli göstergesi, insanların nankörlüklerine takılmamak olacak.

VEDÛD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen çok seven ve çok sevilen **Vedûd**'sun.

Ya Rabbi! Ne olur, Seni çok sevmeyi ve Senin tarafından çok sevilmeyi, bunun için de ne yapılması gerekiyorsa onları yapmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **sevme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمَجِيدُ

49

EL-MECÎD

BANA NE DİYOR?

Doğuştan gelen şerefin üzerine, bir şeref de sen koyabilirsin.
Bir erkek olarak Mâcid ve Mecid sıfatını, bir kadın olarak
Mâcide ve Mecide sıfatını alabilirsin…

MECÎD ve MÂCİD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Mecîd: Şanı şerefi yüce, ikramı bol olan.[215]

Mâcid: Şan şeref ve ikram sahibi olan.[216]

215 Mecid ismi Kur'an'da 2 defa gelir; Hud 73; Buruc 15.
216 Mâcid ismi efâl-i ilâhiyedendir; Kur'an'da Allah'ın yüceliğini anlatan tüm ayetler bu ismin referansıdır.

Şeref yücelik demektir. Cami şerefelerine de yerden yüksek olduğu için şerefe denmiştir. Şeref Allah için kullanıldığında, Rabbimizin bütün esmâ ve sıfatlarının toplamından hâsıl olan özellik ve güzellikle ortaya çıkan muazzam yücelik kastedilir. İnsan için kullanıldığında, Allah'ın razı olduğu ahlakî özelliklerin kazanılmasıyla ortaya çıkan erdem kastedilir.

Mecîd ve Mâcid ismi Allah'ın Azîz ve Kerîm isminin bileşenidir. Şeref yönüyle Azîz ismine, ikram yönüyle Kerîm ismine bakar. Bu nedenle bu iki ismin, Azîz ve Kerîm esmâsıyla birlikte okunmasında fayda var.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Allah katında şerefe tâlip olmak, değere tâlip olmaktır. Her değerin de bir bedeli vardır. Bu değerin bedeli esmâ ahlakıdır.

MECÎD ve MÂCİD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Mecîd ve Mâcid ismi kâinatta "ikram" olarak tecelli eder. Bu ikram Allah'ın şanına yaraşan bir ikramdır.

İnsanı Eşref-i Mahlûkat Yapan Nedir?

Dini terminolojide insan için yaratılanlar içinde en şerefli anlamında eşref-i mahlûkat ifadesi kullanılır. Bu şerefle kastedilen, insanın diğer varlıklardan donanım olarak üstün olmasıdır. Rabbimiz varlıklar içinde hiçbir varlığa yapmadığı ikramı insana yapmıştır.

Bu şeref, iradî değil lütfîdir. Yani bu şeref insanın azim ve gayretiyle kazanılmış bir değer değildir. Tamamı, ikramdır.

İnsandan istenen: Bu ikramın hakkını vererek, iradi olarak, yani ortaya bir emek, bir değer, bir gayret koyarak bu şerefin üzerine şeref koymasıdır.

Bu durumda karşımıza iki farklı eşref-i mahlûkat çıkıyor.

Biri, bütün varlıklar içinde, kendisine verilen donanımla üstün olan insan türü, diğeri de, insan türü içinde kendisine verilen donanımın hakkını vermekle üstünlük kazanan değerli insanlar. Bu ifadelerimizi aşağıda açacağız.

Kur'an, Mecîd'dir

Mecîd ismi Allah'ın ismi olarak Kur'an'da iki defa geçerken, iki defa da Kur'an'ın sıfatı olarak geçer. Bu noktada soru şu: "Rabbimiz neden kendi ismini Kur'an'a sıfat yapmıştır?"

"Allah'ın insanlara en büyük ikramlarından biri nedir?" sorusunun bir cevabı da, Kur'an'dır. O yüzden Kur'an, Allah'ın bir diğer ismi olan, Kerîm (Kur'an-ı Kerim) sıfatıyla anılan bir ikramdır.[217]

Peki, "Bu manevî ikram insana ne kazandırır?" Bu ikram, insana, insan-ı kâmil olma gibi bir değer kazandırır.

Bu ikramın en güzel meyvesi, Peygamber Efendimiz ﷺ ve onu örnek alan milyonlarca Müslümandır.

MECÎD ve MÂCİD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isimler Peygamber Efendimizde şeref ve ikram ahlakı olarak tecelli etmiştir.

En Şerefli İnsan

Yukarıda iki farklı eşref-i mahlûktan bahsettik; biri Allah'ın verdiği donanımla, bütün insanların doğuştan sahip olduğu şeref, diğeri, Allah'ın verdiği donanımın hakkını, O'nun razı olduğu şekilde vermekle elde edilen şeref.

Bu noktada soralım, Allah'ın verdiği donanımın hakkını Mecîd olan Kur'an'ın rehberliğinde en güzel veren insan kimdir? Bu sorunun cevabı, Hz. Muhammed'dir ﷺ.

Donanımın hakkını verme noktasından baktığımızda Hz. Muhammed ﷺ eşref-i mahlukattır.

Bu durumda, Peygamber Efendimizin sünnet-i seniyyesi; diğer varlıklara göre, insana verilen yüksek donanımın nasıl kullanılacağını, insanın Allah katında nasıl değerli olacağını öğreten yol demektir.

Resul-u Ekrem

İkram ahlakı Efendimizin sıfatıdır. Ekrem ile İkram aynı kökten gelir. Ekrem ile kastedilen manalardan biri de Peygamber Efendimi-

217 Bu konu için sayfa 128 bkz.

zin Allah'ın insanlığa en büyük ikramlarından biri olmasıdır. Ekrem olan Peygamberimizde ikram ahlakı öne çıkan bir ahlaktı.[218]

MECÎD ve MÂCİD İSMİ BANA NE DİYOR?

Doğuştan gelen şerefin üzerine, bir şeref de sen koyabilirsin. Bir erkek olarak Mâcid ve Mecid sıfatını, bir kadın olarak Mâcide ve Mecide sıfatını alabilirsin…

Eşrefi mahlûkat olarak yaratılan sana ve senin gibi bütün insanlara ahirette şu soru sorulacaktır: "Ey kulum! Taş olmadın, toprak olmadın, gökte uçan bir kuş, yerde biten bir ot da olmadın. İnsan oldun. İnsan olmanın hakkını verdin mi? İnsanlar içinde en değerli insana ümmet olmanın, kitaplar içinde en değerli kitaba sahip olmanın hakkını verdin mi?"

Bunların hakkını vermek için elinden geleni yapan insanlar şeref üstüne şeref koyarlar. Allah'ın en şerefli, en değerli kulları arasında olmanın huzur ve mutluluğunu yaşarlar.

MECÎD ve MÂCİD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen şanı, şerefi yüce olan **Mecîd**, ikramı bol olan **Mâcid**'sin.

Ya Rabbi! Bir insanı senin katında değerli ve şerefli yapacak ne kadar özellik ve güzellik varsa, onları bize ikram eyle! Bu ikrama muhatap olabilmek için de yapılması gereken her şeyi yapmayı da bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **şeref ve ikram ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

218 Kerim isminde sayfa 129 bkz.

اَلْبَاعِثُ

EL-BÂİS

BANA NE DİYOR?

Her yaptığını hesabını verme şuuruyla yap. Hesabını veremeyeceğin her şey, uzak duracağın şey olsun…

BÂİS İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Kur'an, Bâis ismini maddî ve manevî dirilişi anlatmakta kullanıyor. Biz de bunu dikkate alarak Bâis ismi için iki ayrı tanım yaptık.

Bâis: Ölüleri dirilten.[219]

Bâis: Gönderdiği vahiy ve peygamberlerle, manen ölmüş gönülleri dirilten.

Doğuma ana rahminden dünyaya geliş, ölüme dünyadan kabre gidiş dersek, ba's kabirden mahşere çıkışın ismidir.

"Bâ's" kelimesi, bize yabancı değil; birçoğumuzun "Amentü duası" olarak bildiği duada, ölümün ardından dirilmeye imanımızı anlatmak için "ve'l-bâ'sü ba'de'l mevt" ifadesini okuruz.

Esmâ taliminde, bütünlük açısından Bâis isminin, Muhyî, Mumît ve Muîd isimleriyle birlikte okunmasını tavsiye ediyoruz.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Öldükten sonra dirildiğinde "Keşke, keşke" demek, derin pişmanlıklar yaşamak ister misin? "İstemem" diyorsan, dirilişin provasını yaparak uyandığın her gün, sana sunulan fırsat günleridir.

219 Bais ismi efâl-i ilâhiyedendir. Maddî dirilişi anlatan ayete örnek: Bakara 56; Manevî dirilişi anlatan ayete örnek: Bakara 213.

BÂİS İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bâis ismi kâinatta öldükten sonra dirilmenin delilleri olarak tecelli eder. Yaratılan her şey "Allah var" derken, O'nun "var" dediği her şeyin de var olduğuna şahitlik eder. O yüzden öldükten sonra dirilmenin dünya kadar delili vardır. Biz o delillerden sadece birini buraya almak istiyoruz.

Ana Rahmindeki Ceninin Verdiği Mesaj

Ahireti inkar eden birinin ana rahminde bebek olduğunu farz ederek, ona sorular soruyoruz: "Seni bu dar ve karanlık yerde geçici olarak misafir eden **Zat**'ın seni buradan daha güzel bir yere göndermesini ister misin?"

Bebek "Orası nasıl bir yer?" diye soruyor. Diyoruz ki;

- ✓ Orada, yemyeşil bir yeryüzü, masmavi bir gökyüzü ve denizler var.
- ✓ Orada meyvelerini sana sunmayı bekleyen ağaçlar, sütünden sana ikram etmek isteyen inekler, balından tatmanı isteyen arılar, yumurtalarını yemeni bekleyen tavuklar var.
- ✓ Ve en önemlisi orada seni bekleyen; birinin adı anne, diğerinin adı baba olan iki melek var.
- ✓ Bu melekler tarafından karşılanacak, bu melekler tarafından sevgiyle kucaklanacak, bu meleklerin bakım ve gözetiminde büyüyüp güzel bir insan olacaksın.
- ✓ Daha saymakla bitmeyecek güzel nimetler var. Onlar da sürpriz olsun…

Bebek diyor ki: "Ben gözümle görmediğime inanmam, beni ikna edecek delilleriniz var mı?" Biz de "Evet, en büyük delil sensin, senin aza ve organların" diyor ve şunları ekliyoruz. "Eğer sen sadece burası için yaratılsaydın, şu iki göze, şu iki kulağa, şu buruna, şu ellere ve ayaklara ihtiyacın olur muydu? Bunların sana verilmesi, bunları kullanacağın bir âlemin varlığına delil değil mi?"

Gittiğin yerde;

- ✓ Gözünle göreceğin sayısız güzellikler olacak,
- ✓ Kulaklarınla duyacağın harika sesler olacak,
- ✓ Burnunla koklayacağın birbirinden farklı kokular olacak,

- ✓ Ayaklarınla kendilerine koşacağın, ellerinle kendilerine sarılacağın anne-baba ve kardeşlerin olacak."

Bu konuşmadan sonra bebek soruyor: "Bu ikna edici delillerden sonra inandım. "Oraya ne zaman gideceğim?" …

Günler aylar yıllar geçiyor ve bizim bebek büyüyor koca adam oluyor ve bir okulda din dersi öğretmenliği yaparken ahireti ve öldükten sonra dirilmeyi anlatıyor. Öğrencilerinden biri şöyle bir soru soruyor "Hocam, ben gözümle görmediğime inanmam? Ahiretin varlığını bana delilleriyle anlatır mısınız?"

Öğretmen ana rahmindeki bebeklik günlerini hatırlayarak tebessüm ediyor. "Bir zamanlar ben …." diye başlayan cümleyle yaşadıklarını öğrencisine anlatıyor.

Bizim bir kurgu eşliğinde, hikâye dilinde anlattığımız bu olay, her insanın bizzat yaşayarak gördüğü, duyduğu ve hissettiği birçok delilden sadece biri…

Daha dikkatli bakarsak gerçekte ömrümüzün her aşaması bir diriliştir. Ana rahminde nutfeden alaka safhasına geçtiğimizde, nutfe safhası ölmüş, yeni bir süreç başlamış demektir. Aşamadan aşamaya geçerek devam eden bu yolculuk dünyaya gelişle, yeni bir aşamaya geçer.

Dirilme örnekleri; vücudumuzda sürekli ölen dirilen hücrelerle, her gecenin ardından gelen gündüzle, her kışın arkasından yaşanan baharla sürekli devam eder...

Bütün bu dirilişlerin mesajı gayet nettir: "Ey insan! Yaşadığın bu kadar diriliş örneği sana diyor ki: Öldükten sonra kesin dirileceksin."

BÂİS İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bâis isminin Peygamber Efendimizde dört farklı tecellisini görüyoruz.

- ✓ Hesap verme ahlakı,
- ✓ Manevî ölülerin dirilişine vesile olma,
- ✓ Sürekli yenilenme ahlakı,
- ✓ Şevk ve motivasyon ahlakı,

Manevî Diriliş

Peygamber Efendimiz, ﷺ kendisine inen âyetlerle, insanların manevî dirilişine vesile olmak için gece gündüz çalıştı. Peygamberliğinin ilk yıllarında Efendimizin ruh hâletini bir misal üzerinden anlamaya çalışalım.

Siz doktorsunuz, çevrenizde binlerce insan ağır hasta. Bir gün size, adı Kur'an olan ve içinde hidayet olan bir ilaç veriliyor. Bu ilacı çevrenizdeki bütün hastalara ulaştırmaya çalışıyorsunuz. Bu ilacı götürmekte geç kalırsam endişesiyle gece gündüz hastaların ayağına gidiyorsunuz…

Örnek verdiğimiz bu ruh hali Kur'an'da şöyle anlatılıyor: *"(Resulüm! İnsanları o kadar çok seviyor, onların ebedi hayatlarını öylesine dert ediniyorsun ki)* Onlar *(bu kitabın âyetlerine)* iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın!"[220]

Vahyin iniş sürecinde Efendimizin hidayetine vesile olduğu her sahabe, Daru'l Erkam okulunda eğitim aldı, her biri manevî doktor oldu. Vahyin indiği ilk günden son güne kadar bu doktorlar 100 binden fazla insanın hidayetine vesile oldular.

Yukarıda bahsettiğimiz dört tecelli için birçok örnek vermek mümkün. Onları hadis ve siyer kitaplarına havale ediyoruz.[221]

BÂİS İSMİ BANA NE DİYOR?

Her yaptığını hesabını verme şuuruyla yap. Hesabını veremeyeceğin her şey uzak duracağın şey olsun.

Bu ismi ahlaka dönüştürme gayretin aşağıda örneğini verdiğimiz ahlakî özellikleri kazanmana vesile olabilir.

- ✓ Problemler karşısında çözüm ahlakı,
- ✓ Ahiret karşısında hesap ahlakı,
- ✓ İnsanlığın hidayetine vesile olma görevi karşısında temsil ve tebliğ ahlakı,
- ✓ Öğrenme ve kendini geliştirme karşısında, yenilenme ahlakı,
- ✓ Ümitsizlik ve karamsarlık karşısında diriliş ahlakı…

220 Şuara 3

221 Hesap verme şuuruna dair örnek için Hasîb isminde sayfa 192 bkz. Manevî dirilişe vesile olmaya dair örnek için Fettâh isminde sayfa 135 bkz.

Çözümsüz görünen her hadiseyi, kötüye giden her işi, ümitsizlik ve karamsarlığın yoğunlaştığı her durumu, ölüye benzetirsek; kazandığın bu ahlakî özellikler, o işlerin çözümüne, düzelmesine, iyiye gitmesine, bazı insanların da manevî dirilişine vesile olacak.

BÂİS İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen maddî ölüleri dirilttiğin gibi, manevî ölüleri de dirilten **Bâis**'sin.

Ey Bâis olan Rabbim! Öldükten sonra dirilmeye hakkıyla iman etmeyi, hem manevî diri olmak hem de manevî dirilişlere vesile olmak için güzel örnek olmayı ve bir ömür öyle kalmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **manevî diriliş, hesap verme, motivasyon ve yenilenme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلشَّهِيدُ

51

EŞ-ŞEHÎD

BANA NE DİYOR?

Rabbin, yaratılan her şeyi varlığına şahit yapıyor. Senin de şahit olmanı, iman edip var dediğin her şeyin şahidi olarak yaşamanı istiyor…

(Bu ismi 44. sıradaki Rakîb ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْحَقُّ

52

EL-HAK

BANA NE DİYOR?

Sonuçları ne olursa olsun haktan yana olacak, haksızlık karşısından haklının yanında duracaksın.

(Bu ismi 30. sıradaki Adl ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْوَكِيلُ

53

EL-VEKÎL

BANA NE DİYOR?

Sünnetullahda önce plan sonra aksiyon gelir. Yapacağın planda elindeki bütün sebepleri arka arkaya dizecek, ondan sonra Allah'a tevekkül edecek, başarıyı Allah'tan bileceksin…

VEKÎL İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vekîl: Güven veren, güven verdiği için kendisine tevekkül edilen. Tevekkül edenlerin aciz kaldıkları noktalarda onların işlerini üzerine alan, her konuda yeterli olan.[222]

222 Vekil ismi Kur'an'da 14 defa geçer; Müzzemmil 9; Ali İmran 173; Enam 102…

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Allah'ın Vekîl olduğuna iman, "Sorumluluklarını devretme" anlamına gelmez, aksine "Ben sorumluluklarımın farkındayım" anlamına gelir.

VEKÎL İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Allah'ın Vekîl ismi insanda tevekkül ve vekâlet, insan dışı varlıklarda sadece vekâlet olarak tecelli eder. İnsan dışındaki varlıkların vekâleti cebrî olurken, insanın tevekkülü iradî, vekâleti cebrî olur.[223]

Bu tespitimizi açmadan önce tevekkülle alakalı bir yasaya dikkat çekelim.

Allah'ın Vekâletle İlgili Yasasındaki İşleyiş

Allah'ın, varlıkların vekâletini yani ihtiyaçlarını karşılama işini üzerine alması, o varlığa verdiği donanımla doğru orantılıdır.

- ✓ Allah ﷻ iradesi olmayan, mutlak manada aciz olan varlıkların vekâletini tam olarak üzerine alır. Örnek: Bütün insan ve hayvan yavruları, bir de bütün bitkiler. Bunların ihtiyacı bir şekilde ayaklarına kadar getirilir.
- ✓ Allah ﷻ iradesi olan varlıkların vekâletini kısmen üzerine alır. Hayvanlar âleminde vekâlet hayvana verilen donanıma göre değişir. Örnek: İnek, koyun, karınca, arı gibi zayıf hayvanlar ihtiyaçlarına kolayca ulaşabilirken, aslan, kartal, tilki gibi hayvanların avlanmaları gerekir.
- ✓ İnsana gelince, insan varlıklar içinde donanımı en yüksek olan varlık olduğu için ihtiyaçlarını karşılamada da en fazla emek harcayan varlık olur. Bu emeğin karşılığı menüdeki zenginliktir. Bitkiler çamurlu su içerken, hayvanlar genelde tek çeşit menüye talim ederken, insan kendine verilen nimetlerden enva-i çeşit nimet üretir.[224]

Örneklerde görüldüğü gibi varlığın donanımı artıkça, Allah'ın üzerine aldığı vekâlet azalır.

223 İradi tevekkül, insanın Allah'a olan güveni sebebiyle kendi tercihi ile yaptığı tevekküldür. Cebri tevekkül ise insanın ve diğer bütün varlıkların aczine binaen Rabbimizin, merhameti gereği bu varlıkların işlerini üzerine almasıdır.

224 Bu konuda daha fazla bilgi için Rezzak ismi sayfa 124 bkz.

Hayvanlarda ve Bitkilerde Cebrî Vekâlet

Önce şu soruyu soralım: Etrafımızdaki varlıklar, yaptıkları harika işleri kendileri mi yapıyor, yoksa onlara bu işler yaptırılıyor mu?

Bu sorunun cevabını bulmak için, yine intak sanatını[225] kullanıp bütün hayvanları temsilen ineği, bütün bitkileri temsilen elma ağacını karşımıza alalım ve onlara soralım:

- ✓ Ey inek! Senin süt vermen için nelere ihtiyacın var?
- ✓ Ey elma ağacı! Senin de meyve vermen için nelere ihtiyacın var?

İneğin ve elma ağacının ortak ihtiyaçları; toprak, su, hava ve güneş.

- ✓ İneğin özel ihtiyaçları; ağız, diş, geviş getirebilecek bir sistem, bağırsak, böbrek, dalak ve süt yapabilecek bir donanım. Bir de sütün besin değeri yükselsin diye A, D, B1, B2, B3, B9 ve B12 vitaminleri…
- ✓ Elma ağacının özel ihtiyaçları; kök, gövde, dal, yaprak, çiçek tomurcukları, ayrıca A, B6, C, E ve K vitaminleri…

Soralım: İneğin ve elma ağacının bütün bu ve benzeri ihtiyaçlarını karşılama (vekâlet) işini üzerine alan kim?

- ✓ Kendileri olabilir mi?
- ✓ Yeryüzünde sütten ve elmadan istifade eden insanlar olabilir mi?

Bu sorular karşısında, hem kendilerinin hem de bütün insanların aciz kalacağı kesin.

İşte, Rabbimizin bütün varlıkların aciz kalacağı bu ihtiyaçları karşılama işini üzerine almasına cebrî vekâlet diyoruz. "Bu vekâleti Allah'tan başkası üzerine alamaz" anlamında da **LÂ VEKÎLE İLLALLAH** diyoruz.

Eğer hayvanlara ve bitkilere geçici bir süre ile irade ve konuşma imkanı verilseydi şunu diyeceklerdi: "Allah ne güzel Vekildir. Biz, seve seve tevekkül ediyor, seve seve ihtiyaçlarımızın karşılanması konusunda Rabbimize vekâlet veriyoruz."

225 İntak sanatı için sayfa 43 bkz.

İnsanlarda Cebrî Vekalet

Hayvanlarda ve bitkilerde işleyen cebrî vekâlet yasası insanı da içine alıyor. Herhangi bir insandan şunu isteyelim: Bir liste yap. Bakalım; güneşten vücudundaki hücrelere kadar varlığının devamı için gerekenlerin ne kadarını sen karşılıyorsun, ne kadarı senin dışında karşılanıyor?

İnsanın yaptığı nedir? Doğada yetişenleri almak, işlemek ve ağzına koymak. Onun dışında, güneşin doğmasında, yağmurun yağmasında, dünyanın dönmesinde, ağaçların fotosentez yapmasında, bitki ve böceklerin ekosistemde görev almasında bir hissesi var mı?

"Yok" dediğimizde, insanın varlığının devamı için gereken ihtiyaçların karşılanmasındaki hissesine (değil ama kolay anlaşılsın diye) "yüzde bir" diyelim.

Farz-ı muhal, Rabbimiz yaratılmadan önce insana sorsaydı, ihtiyaçlarının yüzde doksan dokuzunun karşılanmasında bana vekâlet vermek ister misin?

İhtiyaçlarını karşılamada aciz kalan insanın cevabı ne olurdu? … "Seve seve veriyorum" demeyen insan olur muydu?[226]

Kâinatın Dekoru İnsanı, İradî Olarak Tevekküle Teşvik Ediyor

Kâinatta insanı aciz bırakan bu dekor, insanı tevekküle teşvik ediyor. Bu dekoru biraz açalım. Bu dünyada sebepler sonucu garanti etmiyor.

Örneklere bakalım: Bir uçak kalkarken, mürettebat "Uçağın inmesi garanti" diyemiyor. O yüzden de uçak kalkmadan önce acil durumlarda ne yapılacağı konusunda yolculara bilgi veriyorlar. Bir şehirdeki itfaiye teşkilatı; "Biz binalar için gereken bütün tedbirleri aldık, yangın çıkmayacağına garanti veriyoruz" diyemiyorlar. Çiftçiler toprağı ektiklerinde "Bütün sebepleri yerine getirdik, mahsul almamız garanti" diyemiyorlar.

Firmalarda da benzer bir durum var. Mesela; beyaz eşya satan bir firma sattığı ürünler için garanti veriyor. Bu garanti şu anlama geliyor: "Biz ürünümüzün randımanlı çalışması için bütün sebeple-

226 Bu konuda daha fazla bilgi için Cebbar isminde sayfa 90 bkz.

ri yerine getirdik ama yine de ürünümüzün bozul**ma**yacağına değil, bozulduğunda müşterimizi mağdur etmeyeceğimizin garantisini veriyoruz."

Bu gerçeği bilen her Müslüman; iradî olarak, tedbirini aldıktan sonra Rabbine şöyle dua eder: "Ya Rabbi elimden geleni yaptım şimdi ellerimi açıyor, elimde olmayanı senden istiyorum."

Örneklerde görüldüğü gibi, sebeplerin sonucu garanti etmediği bir dünya dekoru insanı, duaya ve tevekküle teşvik ediyor

Tevekkül, İnanç Dekorunda Niçin Var?

Yukarıda tevekkül için "Dünyada sebeplerin sonucu garanti etmeyeceğini bilmenin bir sonucudur" dedik.

Sebeplerin sonucu garanti ettiği bir dünyada yaşasaydık, sebepleri yerine getiren kişi; "Sonuç, yani başarı benim, başarı benden bilinmeli" diyebilirdi.

Fakat böyle bir dünya yok. Allah hem sebepleri yaratan, hem de sonuçları yaratandır. Böyle olunca her türlü başarı Allah'tandır. Tevekkül, bu bilince zarf olan kavramdır.

İnsanın sebepleri yerine getirdikten sonra sonucu Allah'a bırakıp tevekkül etmesi, sonra işin sonunda başarıyı kendinden bilmesi tevekkülün doğasına aykırıdır.

Başarı Allah'tan, Başarısızlık İnsandandır

"Başarı Allah'tandır" dedikten sonra akla şöyle bir soru gelebilir. Başarı bir sonuç, başarısızlık da bir sonuç, her ikisini yaratan da Allah olunca, neden başarı Allah'tan başarısızlık insandan oluyor? [227]

Bu soruyu bir lamba örneği üzerinden cevap verelim. Lambanın yanıp etrafı aydınlatması iyilik, sönmesi ve etrafı karanlığın kaplaması da kötülük olsun. Lambanın yanması için düğmeye basmanın yanında, güneş, dünya, bulut, yağmur, ırmak, nehir, baraj, kablo, trafo, tesisat gibi birçok sebebin bulunması gerekiyor. Sönmesi içinse, bir tek sebep olması gerekiyor.

Bu misal üzerinden insana verilen mesaj şu: "Ey insan! Gerçekleşmesi, vücut bulması yüzlerce sebebe bağlı olan 'aydınlatma

227 Örneğimizde Kur'an'da olduğu gibi (Nisa 78, 79) başarıyı iyiliğe, başarısızlığı kötülüğe benzeteceğiz.

iyiliğini' bir tek sebebi yerine getirmekle "ben yaptım" diyemezsin. Fakat yüzlerce sebep lambanın yanması için hazırken, bir tek sebebi yerine getirmezsen, ortaya çıkan karanlığın/kötülüğün/başarısızlığın sorumlusu sensin!"

Bu örnek üzerinden anlattığımız gerçek Kur'an'da Hz. Şuayb'ın ﷺ dilinden şöyle ifade edilir. "Başarım, ancak Allah'ın yardımı iledir. Ben sadece O'na tevekkül ettim ve sadece O'na yöneliyorum." [228]

VEKÎL İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Sebepleri yerine getirdikten sonra sonucu Allah'a bırakma olarak tecelli etmiştir. Bu konuda birçok örneği temsilen sadece kısa bir örnek verelim.

Deveyi Bağlamakla, Emniyet Kemeri Takmak Arasındaki İlişki

Yeni Müslüman olan Sahabe Efendilerimizden biri Peygamber Efendimize geliyor ve "Ya Resulallah, devemi bağlayarak mı tevekkül edeyim, bağlamadan mı?"[229]

"Efendimiz bağlamadan tevekkül et" deseydi;

- ✓ Arabaya bindiğimizde emniyet kemeri takmadan tevekkül etmek,
- ✓ İşçi çalıştırırken, sigorta ettirmeden tevekkül etmek,
- ✓ İnşaatta iş kazalarına karşı, tedbir almadan tevekkül etmek, sünnet olabilirdi.

"Efendimiz bağlayarak tevekkül et" diyor. Efendimiz ﷺ bu ve benzeri örnekler üzerinden tevekkülün nasıl olacağı dersini de veriyor.

VEKÎL İSMİ BANA NE DİYOR?

Sünnetullahda önce plan sonra aksiyon gelir. Yapacağın planda elindeki bütün sebepleri arka arkaya dizecek, ondan sonra Allah'a tevekkül edecek, başarıyı Allah'tan bileceksin.

228 Hud 88
229 **Tirmizî, kıyâmet, 60**

Maddi ve manevî sebepler yerine getirildiğinde her iş için şu üç sonuçtan biri karşına çıkabilir;

- ✓ Ya başlanan iş, başarısızlıkla sonuçlanır,
- ✓ Ya istenen sonuç tam olarak elde edilemeyebilir.
- ✓ Ya da başlanan iş başarıyla sonuçlanır.

Güçlü bir iman, bu üç sonuç karşısında üç duruş sergiler;

- ✓ Başarısızlığı kendinden bilir. Başkasını suçlamaz.
- ✓ Hatalarını öğretmen olarak bilir, yeni teşebbüslerde o hatalarından ders alır.
- ✓ Başarıyı kendinden bilmez, Allah'tan bilir.

İmanın meyvesi olan tevekkülün en güzel meyvesi, başarıyı Allah'tan bilmektir.

Tevekkül eden kişi bilir ki, Allah'ın verdiği sebepler olmasaydı, başarı denen o sonuç da olmayacaktı.

VEKÎL İSMİYLE DUA

Ya Rabbi: Sen güven veren, güven verdiği için tevekkül edilen Vekil'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, tevekkülümüzü tembelliğimizin değil, çalışkanlığımızın sonucu eyle! Elimize verdiğin bütün imkanları kullandıktan sonra, sana tevekkül etmeyi bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **tevekkül ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-KAVÎ

BANA NE DİYOR?

Kendini keşfet. Potansiyelini açığa çıkar. Fıtratında birer çekirdek mahiyetinde bulunan esmâ ahlakını Peygamberin örnekliğinde hayatına güzel ahlak olarak yansıt.

KAVÎ, METÎN, KÂDİR ve MUKTEDİR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Kavî: Her türlü gücün kaynağı, güçlü kuvvetli.[230]

Metîn: Çok sağlam olan. Gücünde ve kuvvetinde kesinlikle zâfiyet bulunmayan.[231]

Kâdir: Dilediğini, dilediği zaman yapabilecek gücün kudretin sahibi olan.[232]

Muktedir: Mutlak iktidar sahibi. Yarattığı her şey üzerinde gücünü kuvvetini gösteren.[233]

99 esmâ arasında Kavî, Metîn, Kâdir, Muktedir, Azîz, Cebbâr, Kahhâr, Melik isimleri gücün ve kuvvetin öne çıktığı isimlerden. Kur'an'da ve hadiste geçen şu zikirler, bu isimlerin ortak mesajı oluyor: "**Lâ Kuvvete İllâ Billâh, Lâ Havle Velâ Kuvvete İllâ Billâh**" [234]

Bu mesajın içinde şu mesaj da var, "Ey İnsan! Senin de gücün ve kuvvetin var. Fakat sendeki güç ve kuvvet sınırlı ve emanettir. Allah'ın verdiği imkanlar olmasaydı, onlar da olmayacaktı."

230 Kavî ismi Kur'an'da 9 defa geçer; Hud 66; Hadid 25; Hac 40…
231 Metin ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Zariyat 58.
232 Kâdir ismi Kur'an'da 7 defa geçer; Kıyamet 40; Tarık 8; Yasin 81…
233 Muktedir ismi Kur'an'da 4 defa geçer; Kamer 42, 55; Kehf 45; Zuhruf 42.
234 (Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır) Kehf 39; (Güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur) Buhari, Ezan, 7;

KAVÎ, METÎN, KÂDİR ve MUKTEDİR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Dört Esmânın Tecellisi

Güç ve kuvvet, olarak özetleyeceğimiz bu dört esmânın kâinatta cansız varlıklardaki tecellilerini şöyle ifade edebiliriz.

Kavî: Potansiyel, **Metîn:** Sağlamlık/Kalite, **Kâdîr:** Acz ve ölçü, **Muktedir:** Yönetim. Şimdi bu tespitlerimizi kısaca açalım;

KAVÎ İSMİ

Kuvveden Fiile Geçme

İslami terminolojide dünya için daru'l hikmet, ahiret için daru'l kudret denir. Bu ifadelerle dünyada, her şeyin belli bir **süreç** içinde olduğu, ahirette ise birden olacağı anlatılır.

"**Süreç**" dediğimiz bölümün üç aşaması var. İlmî vücud, potansiyel vücud, ideal vücud.

Kâinattta her var, var olmadan önce Allah'ın ilminde vardı. Buna ilmî vücut diyoruz. Her varlık, ilmî vücuttan haricî vücuda geçerken hemen ideal formuyla geçmiyor.

- ✓ Yani, bir insan 33 yaşındaki ideal haliyle yokluktan varlığa geçmiyor,
- ✓ Bir şeftali ağacı, dalında meyveleriyle yokluktan varlığa geçmiyor,
- ✓ Bir tavuk iki günde bir yumurta verebilecek bir halde yokluktan varlığa geçmiyor,

Bu üç örnek üzerinden gidersek, bu ideal hallerden önce sperm, çekirdek ve yumurta süreçleri var. Bu sürece "potansiyel vücud" diyoruz. Bu sürecin, bu halden ideal vücuda doğru gidişine kuvveden fiile geçme deniyor. Dünyada her saniye milyarlarca varlık kuvveden fiile geçiyor.

İnsandaki Kuvveler

Kuvvenin insandaki karşılığı bilgisayardaki karşılığına benzer; "Bir bilgisayarın kaç özelliği vardır?" dendiğinde, bu sorunun ürünü çok iyi tanıyan satıcıda bir cevabı vardır.

Peki, "İnsanın kaç kuvvesi, açığa çıkacak kaç farklı potansiyeli/yeteneği/özelliği var" diye sorduğumuzda, bunun cevabı nerede var?

Bu sorunun cevabını esmâ-i hüsnada buluyoruz. Her insanda 99 esmâ, 99 çekirdek olarak fıtrat denen araziye ekilmiş. Kuvveden fiili geçmeyi bekliyor.

Kâmil insan dendiğinde, "Bu özelliklere vâkıf olan, bunları Peygamber Efendimizin örnekliğinde kuvveden fiile geçirmenin yolunu bilen insan" kastediliyor.[235]

Kavî İsmi, Gücün Kaynağı

Kavî ismini Kâdir ismiyle beraber düşündüğümüzde, bu isimler yeryüzündeki bütün güçlerin kaynağıdır. Bu güç kaynağını elektriğe benzettiğimizde, atomdan, güneşe hareket eden her varlık, bu elektrikle çalışan aletlere benzer. Elektrik gözle görünmediği için, yüzeysel bakanlar, gücün kaynağının hareket eden nesnelerin kendileri olduğunu zannedebilir. İşte bu noktada, elektriğin kesilmesine benzeyen ölüm, "Gücün kaynağı kimdir?" sorusuna cevap veren bir gerçektir.

Kısaca, kavî ismi varlığa şu mesajı verir: Gücün kaynağı Kâdir olan Allah'tır.

METÎN İSMİ

Yokluktan varlığa gelişi bir fabrikanın üretim bandına benzettiğimiz zaman, üretilen/yaratılan her şey; yaratılış amacı, yaratıldığı mekanın özellikleri ve bunlara bağlı ihtiyaçları dikkate alınarak sağlam, kaliteli ve eksiği olmayan bir donanımla üretiliyor.

Rabbimiz yarattığı her canlıyı kendi bulunduğu ortam için eksiksiz bir donanımla yaratırken, bazı canlılar üzerinden de istisnaları gösteriyor.

Bu konuda bir örnek verelim: Tardigrad ya da yaygın ismiyle "**su ayısı**" denen **mikroskobik** bir hayvan. Suda ve yosunlar üzerinde yaşayan bu canlı, dünyanın en dayanıklı hayvanı olarak biliniyor. Bu hayvanların ömrünün 200 yıl kadar olduğu ve – 272 ile + 150 derecede hayatta kalabileceği tahmin ediliyor. İlim insanları bu hayvanın

235 Bu konu bu kitabın en önemli konusu ve bu kitabın yazılma sebebi. Bu konuyu, kitabın girişinde sayfa …'de yaptığımız açıklamalara havale ederek kısa geçiyoruz.

en yükseklerde (6 bin metre) en derinlerde (4 bin metre) kutuplarda ve ekvatorda yaşayabileceğini söylüyorlar.

Rabbimiz yarattığı bu canlı üzerinden şu mesajı veriyor: Her şeyin ölümlü olduğu dünyada, dilersem böyle her koşula dayanaklı, her koşulda hayatta kalabilen canlılar da yaratabilirim.

KÂDİR İSMİ

Her Mucizenin Arkasında Kâdir İsmi Vardır

Mucize dendiğinde halk arasında ilk akla gelen Peygamberler vasıtasıyla gösterilen mucizelerdir. Kâdir ismiyle kâinata baktığımızda mucize[236] dendiğinde anlaşılan Allah'ın yarattığı, insanların aynıyla benzerini yapmakta aciz kaldığı her şey akla gelir.

Bu açıdan bakıldığında Kâdir ismi, yaratılan her şey üzerinden insana aczini gösterme olarak tecelli eder. Bütün zamanlarda, atomdan güneşe, yaratılan her şeyi; hem yoktan yaratma hem de aynıyla benzerini yapma noktasında bütün insanlar acizdir.

Kâdir ve Kader Aynı Kökten Gelir

Kader kelimesinin bir anlamı da ölçü demektir. Bu gerçek Kur'an'da şöyle ifade edilir. "Biz (bu evrende) her şeyi bir ölçüyle (kader) yarattık.[237]" Allah'ın indirdiği bu ölçüler kabaca ikiye ayrılır.

- ✓ Yaratılan ölçüler
- ✓ Vahiyle indirilen ölçüler.

İnsan dışındaki bütün varlıklar yaratılan ölçülere tâbidir.[238] Yaratılan ölçüler; yani güneş için, bulutlardan yere inen yağmur için, vücudumuz için konan bütün ölçüler[239] yukarıda ifade ettiğimiz şekliyle Kâdir ismi üzerinden şu mesajı verir: Bu ölçüleri koyma noktasında bütün insanlar aciz, Allah Kâdirdir."

İnsana gelince, insanın manevî tarafı vahiyle indirilen ölçülere tâbîdir. Kader ölçü olunca ölçü manasına gelen "Kadir gecesinde ne indi?" sorusunun cevabı da bellidir. Kadir gecesinde inen (inmeye başlayan) Allah'ın razı olduğu manevî ölçülerdir. İslam dini bu ölçü-

236 Mucize kelimesinin anlamı "muhatabı benzerini aynıyla yapmakta aciz bırakan şey" demektir
237 Kamer 49
238 İnsanın bedeni ve o beden içinde olan her şey de yaratılan ölçülere tabidir.
239 Tansiyonun 12/8 , kandaki kolesterol oranının da 80- 100 aralığında olması gibi ölçüler.

lerin zarfıdır. Hz. Muhammed ﷺ hayatını bu ölçülere göre yaşayan insandır. Sünnet-i seniyye hayatını bu ölçülere göre yaşamak isteyenlerin takip etmesi gereken yoldur.

Tam bu noktada "Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler"[240] âyeti üzerinden verilen mesaj ilginçtir. Kadir kelimesinin ölçü manasına geldiğini dikkate aldığımızda genelde bu şekilde meal verilen âyetin manası şöyle olur: Allah'ın (insanların dünya ve ahiret saadetini kazanmaları için) hayata koyduğu ölçülerin kıymetini bilemediler.

Kader Nedir?

Kader iki kısma ayrılır; Cebrî ve iradî. Cebrî kısmında Allah varlıklara rol verir, irade kısmında Allah varlıklara rolleri tarif eder.

- ✓ Cebrî kısımda güneşin, dünyanın, ayın, bitkilerin ve hayvanların rolleri bellidir. Dışarıdan müdahale olmazsa bu rollerin dışına çıkamazlar.
- ✓ İradî kısımda, Allah ﷻ Peygamberler ve onların karşısında şeytan, firavun, nemrut ve benzeri modeller üzerinden rol tarifleri yapmıştır.

Bu noktada insanın kaderi tercihtir; insanın kaderi tercihe göre takdir yasası ile şekillenir. Allah'ın insan için takdir ettiği kader, asla onun tercih özgürlüğünden bağımsız değildir.

İradî kaderde insanın önüne, Allah'ın razı olduğu ve olmadığı şeklinde özetleyeceğimiz ölçüler konmuştur ve insana "Bu ölçülerden birini seç" denmiştir.

İnsana ait sıfatları elbiseye benzetirsek, Hz. Ebubekir'le ve Ebucehil'le temsil edilen elbiseler vardır. İnsan bu elbiselerden birini tercih ettiğinde, Allah'ın Kâdir isminin tecellisi olan takdir yasası işler ve istenen ölçülerdeki elbiseyi, tercih eden kişiye giydirir. Özgür tercihin sonucunda giyilen elbisenin adı kader olur.

MUKTEDİR İSMİ

Allah'ın İktidarı

Allah'ın Muktedir ismi "Kâinatta yönetim/iktidar olarak tecelli eder" demiştik. İktidar "Bir işi yapabilme gücü" demektir. Atomun,

240 Enam 91

hücrenin, insan bedenin, dünyanın ve evrenin yönetiminde iktidar Allah'ındır. Allah ﷻ bütün insanlara dese ki; "Kendinizi muktedir görüyorsanız, iktidarımda olan alanlardan birinde yönetimi size vereyim." İktidara talip olan bir tek insan çıkar mı? Çıksa bile, çıkan insan talip olduğu yönetimde muktedir olabilir mi?

Allah'ın iktidarında maddî yasalar eşit olarak işliyor. Doğma, büyüme yaşlanma, acıkma, yorulma, yıpranma ve ölme gibi yasalarda istisna yok.

Fakat sıfatlara göre tecelli eden manevî yasalarda, yasa tercihe göre işliyor. Çalışkanlık ve tembellik iki sıfat; bu sıfatlarda eşitlik yok, Hak var. Kişi tercihine göre hak ettiği sıfatı alıyor ve hak ettiği sonu yaşıyor. Doğruluk ve yalancılık, iyilik ve kötülük, merhamet ve acımasızlık, Diğergamlık ve bencillik... Bu sıfatlarda kişilerin tercihleri belirleyicidir.

İnsanın İktidarı Emanettir

İnsanda iktidar beş farklı yönetim alanında tecelli eder. İktidar kelimesinin bir şeyi yapabilme/yönetebilme gücü olduğunu bir kere daha hatırlayalım.

- ✓ Bedenin yönetimi; bedende elin, dilin, gözün, aklın yönetimi.
- ✓ Ailenin yönetimi; Örnek bir anne-baba olma.
- ✓ Maddi imkanların yönetimi; serveti emanet bilme.
- ✓ Mesleğe bağlı yönetim; öğretmense sınıfın yönetimi, işverense işyerinin yönetimi gibi.
- ✓ Ülkenin yönetimi; devletin her kademesinde çalışma.

Bu yönetimlerin hepsi, Allah'ın insana verdiği emanettir ve bu emanetlerin insana verdiği en önemli duygu sorumluluk duygusudur.

Kur'an ve sünnet ölçülerinde bu yönetimlerde altı şart aranır.

- ✓ **Özgür tercih**[241]
- ✓ **Merhamet**
- ✓ **Adalet**

241 Özgür tercih, Allah'ın Adl isminin tecellisidir. Özgür tercihin olmadığı bir dünyada ceza ve mükâfatta adalet olmaz. Ahirette verilecek ceza ve mükâfatın adil olması dünyadaki özgür tercihe bağlıdır.

- ✓ **Hizmet**[242]
- ✓ **Ehliyet ve liyakat**
- ✓ **İstişare**

Bu altı şart, en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün yönetimlerde aranan şartlardır. Bu yönetimlerin tamamında aranan ortak şart ise adalettir. Hz. Ali'ye atfedilen güzel bir söz vardır. "Devletin dini adalettir" Bu söz, sadece devlet için değil, bizim saydığımız 5 farklı yönetim modeli için de geçerlidir.

KAVÎ, METÎN, KÂDİR ve MUKTEDİR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Kavî ismi: Peygamber Efendimizde Allah'ın kendine verdiği kabiliyetleri inkişaf ettirme olarak,

Metîn ismi: En zor hadiselerde metanetini koruma, hayatı boyunca net ve sağlam bir duruş sergileme,

Kâdir ismi: Allah'ın razı olduğu ölçülere göre yaşama,

Muktedir ismi: İktidarın bütün çeşitlerini Allah'ın bir emaneti olarak bilme ve adaletten ayrılmama olarak tecelli etti.

Bu tecellilere Efendimizin hayatından kısa kısa örnekler verelim.

✓ (Kavî) Efendimiz ﷺ kendine verilen potansiyeli, esmâyı ahlaka dönüştürmek sûretiyle en güzel şekilde inkişaf ettirdi. Bu noktada Peygamberimize ismiyle müsemma oldu diyebiliriz. Malum Efendimizin dört meşhur ismi var: Ahmed, Mahmud, Muhammed, Mustafa. Efendimizin dört meşhur ismi Efendimizin sıfatı oldu.[243]

✓ (Metîn) Metîn isminin Efendimizde en baskın tecelli ettiği yerlerden biri Uhud savaşı diğeri de Huneyn savaşıdır. Her iki savaşta da ordu geçici bir bozgun yaşıyor. Uhud'da Efendimizin yanında 30 küsur, Huneyn'de ise yanında 100 kişi kalıyor. Fakat Efendimiz ﷺ her iki durumda da metanetini koruyor. Sağlam duruşuyla, aleyhte olabilecek gelişmelerin lehte olmasına vesile oluyor.

✓ (Kâdir) Allah'ın razı olduğu ölçüler. Yukarıda bu ölçülere indirilen ölçüler demiştik. Kadir gecesinde inmeye başlayan ölçüler bu

242 Vatandaş vergi verendir, devlet hizmet edendir. Devlet yöneticilerinde baskın olan özellik "hizmetkar liderliktir." Bu tarifin referansı Peygamber Efendimizin "Bir kavmin Efendisi onlara hizmet edendir" hadisidir. (Deylemî, Müsned, II, 324)

243 Bu konuda daha geniş bilgi için Hamid isminde sayfa 182 bkz.

ölçülerdi. Efendimiz ﷺ bu ölçülere en fazla riayet ederek, ümmetine her konuda en güzel örnek oldu.

✓ (Muktedir) Efendimiz ﷺ yönetimi bir emanet olarak bildi. Yönettiği insanların içinde gelir seviyesi en düşük olanın sofrasını kendi sofrasına ölçü yaptı. Hayattayken geride yakınlarına çok büyük bir servet bırakma gibi bir imkanı varken bunu tercih etmedi. Allah'ın ganimetlerden kendine verdiği hisseyi Allah yolunda verdi. O kadar verdi ki, bazen temel ihtiyaçlarını karşılamada elinde bir şey kalmıyordu. Zırhını bir miktar arpaya karşılık Yahudi tüccara rehin bırakmıştı.[244] Vefat ettiğinde bu zırh Hz. Ebu Bekir tarafından parası verilerek Yahudi'den alındı ve Hz. Ali'ye verildi.

Bu konuda daha birçok örnek vermek mümkün, onları hadis ve siyer kitaplarına havale ediyoruz.

KAVÎ, METÎN, KÂDİR ve MUKTEDİR İSMİ BANA NE DİYOR?

Kavî: Kendini keşfet. Potansiyelini açığa çıkar. Fıtratında birer çekirdek mahiyetinde bulunan esmâ ahlakını Peygamberin örnekliğinde hayatına güzel ahlak olarak yansıt.

Metîn: Maddî-manevî donanımını güçlendirecek sebepleri yerine getir. Spor yapmakla maddî bedenini, ibadet yapmakla da manevî bedenini güçlü tut. Hadiseler karşısında değişmeyen bir duruşun olsun. Sonuç eğitimi üzerinden en zor durumlarında metanetini koruma yöntemleri geliştir.

Kâdir: Kur'an ve sünnet ölçülerinde yaşa. Hayatına koyacağın her yeni ölçüde vahiy rehberin, Peygamber örneğin olsun.

Muktedir: Beş yönetim alanının dördünde, başarılı olman, kendini iyi yönetmene bağlıdır. Kendini iyi yönetemeyenin, yönetimindeki kalitesizlik, diğer yönetim alanlarına da yansıyabilir.

KAVÎ, METÎN, KÂDİR ve MUKTEDİR İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, her türlü gücün kaynağı olan **Kavî**, Sen, gücünde asla zafiyet bulunmayan **Metîn**, Sen, dilediğini, dilediği zaman yapabilecek gücün sahibi olan **Kâdir**, Sen mutlak iktidar sahibi **Muktedir**'sin.

244 *Buhârî, Rehn 2*

Ey gücün, kuvvetin tek sahibi olan Rabbim! Bize içimizdeki potansiyeli harekete geçirmeyi, hadiseler karşısında sağlam bir duruş sergilemeyi, her durumda razı olduğun ölçülerde yaşamayı nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **metanet, güç ve iktidar ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-METÎN

BANA NE DİYOR?

Maddi-manevî donanımını güçlendirecek sebepleri yerine getir. Spor yapmakla maddî bedenini, ibadet yapmakla da manevî bedenini güçlü tut. Hadiseler karşısında değişmeyen bir duruşun olsun…

(Bu ismi 54. sıradaki Kavî ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-VELÎ

BANA NE DİYOR?

Allah'a dostluğun gereğini yerine getir. Dostun razı olmadığı her şey, senin uzak duracağın şey olsun.

VELÎ ve VÂLÎ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Velî ve Vâlî kelimeleri aynı kökten gelir. Kökteş olmaları sebebiyle bu isimler arasında sebep sonuç ilişkisi vardır. Velî olmak Vâlî olmayı, Vâlî olmak da Velî olmayı gerektirir. Bu nedenle, birbirini tamamlayan bu iki ismi bu bölümde birlikte değerlendireceğiz.

Velî: Dost olan, dostlarına yakın olan.[245]

Vâlî: Dostluğun gereği olarak bütün varlıkların yönetimini üzerine alan, onların ihtiyaçlarını karşılayan.[246]

Bu iki esmâ, konu bütünlüğü açısından Vekîl, Kayyûm ve Muktedir isimleriyle birlikte okunabilir.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Allah'a dost olmak istiyorsan, dostun razı olmadığı her şeyden uzak duracaksın. Allah'a dost olmak istiyorsan, emanetinde olan her şeyi dostun razı olduğu şekilde yöneteceksin.

VELÎ ve VÂLÎ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Velî ve Vâlî ismi kâinatta, yönetim (Vâlî) ve yönetilenlerin ihtiyaçlarını karşılama (Velî) olarak tecelli ediyor. Bu iki ismin kâinattaki tecellilerini Vekîl ve Kayyûm esmâsına havale ediyoruz. Burada farklı birkaç noktaya temas etmek istiyoruz.

Okuldaki Evliyalar Toplantısı

Evliya kelimesi velî kelimesinin çoğuludur. Bu manayı dikkate aldığımızda okullarda yapılan veliler toplantısının bir diğer adı da evliyalar toplantısıdır. Okuldaki öğrenci velilerini evliya yapan, okuldaki çocuklarını sevmeleri ve bu sevgiye bağlı olarak onların ihtiyaçlarını karşılama noktasında kendilerini birinci dereceden sorumlu hissetmeleridir. Bu durumda aşağıda açacağımız şu tespitleri yapabiliriz. Çocuk sahibi olan her insan velî olur. Çocuk sahibi olan bütün insanlar evliyadır.

Her İnsan Velî Olmak İçin Dünyaya Gelir

İki türlü velî vardır: Biri biyolojik velî, ikincisi manevî velî… Yukarıda yaptığımız öğrenci velisi tanımını dikkate aldığımızda her

245 Veli ismi Kur'an'da 13 defa geçer; Araf 155, 196; Yusuf 101…
246 Vali ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Rad 11

anne-babaya biyolojik velî diyebiliriz. Biyolojik velâyetten, manevî velâyete giden yolu göstermek için şu sorunun cevabına bakalım.

Kaç Kardeşin Var?

Müslüman bir anne veya baba, kaç kardeşin var sorusuna;

- ✓ Benim biyolojik kardeşim üç,
- ✓ Benim din kardeşim 1,5 milyar,
- ✓ Benim insan kardeşim 7 milyar cevabını veriyorsa,

Bu cevabı veren anne-babalar bütün insanlara kardeş olarak bakıyor ve kendi çocuklarının derdini dert etmenin yanında, dünyada Allah'ı, Peygamberi tanımadığı için manevî olarak öksüz ve köksüz kalmış çocukları da düşünmeye başlıyorlarsa, **bu nokta, biyolojik velayetten, manevî velayete geçişin başladığı noktadır.**

Bu noktadan zirveye bakarsak, en büyük velilerin (Allah dostlarının) Peygamberler olduğunu görürüz. Peygamberler insanları kendi evlatları gibi sever, onların hidayetleri[247] konusunda herkesten daha fazla kendilerini sorumlu hissederler.

Kısaca, biyolojik velâyetten manevî velâyete giden yol, insanların derdiyle dertlenmekten geçiyor.

VELÎ ve VÂLÎ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Peygamber Efendimizde Velî ismi dostluğun gereğini yerine getirme Vâlî ismi de yönetim ve sorumluluk ahlakı olarak tecelli etti.

Dost Olma Ahlakı

Rabbimiz Velî olmanın, dost olmanın gereğini, bütün bir kâinatı yaratarak, yarattığı her şeyi insanın hizmetine sunarak gösteriyor. Bu noktada Peygamber Efendimiz de "Dostluk ahlakı nasıl kazanılır, Allah'a dost olmanın gereği nasıl yerine getirilir?" bunu göstermede bütün insanlara örnek oluyor.

Adına sünnet-i seniyye dediğimiz yol, dostluğu göstermede ve ispat etmede izlenmesi gereken yolun adı oluyor.

247 Hidayetin varlığı en büyük nimetlerden, hidayetin yokluğu en büyük mahrumiyetlerden biridir. Bu konuda Hâdî isminde sayfa 323 bkz.

Yönetim Ahlakı

Peygamber Efendimiz 23 yıllık Peygamberliğinde muhteşem bir yöneticilik ahlakı ortaya koydu. En zayıf ve en güçlü oldukları zamanlarda kendine tâbi olan Müslümanların Vâlisi oldu.

Mekke'de müşrikler Peygamber Efendimizi sürekli tahrik etmek istediler. Güçler dengesinde ağır bastıkları için, Efendimizi boks maçına davet ettiler. Efendimiz ﷺ satrancı tercih etti. Doğru hamlelerle müşriklerin tuzağına düşmedi. Medine'ye hicretten sonra da doğru hamleler devam etti.

Mekke'nin fethiyle gücün zirvesine çıktığında, güç Efendimizi değiştirmedi. Fetihten sonra, geçmişte kendine ve sevdiklerine hayatı zindan eden insanlara geçmişin hesabını sormak yerine, onları affetme yolunu seçti. Bu seçim, bütün zamanlarda şu sorunun cevabı oldu. Bir gün Müslümanlar gücün zirvesine çıkarsa, ne yaparlar?

Sorumluluk Ahlakı

Velî isminin insandaki en önemli tecellilerinden biri de sorumluluk ahlakıdır. Allah'ın verdiği her nimetin ortak adı emanettir. Verilen her nimetin emanet olduğunu bilen bir insanda en baskın duygu, emanetin sahibine karşı kendini sorumlu hissetmektir.

Bu sorumluluğu hisseden insan her nimet için şöyle der:

- ✓ Gözüm bir emanettir, baktığım her şeyden sorumluyum,
- ✓ Kulağım bir emanettir, dinlediğim her şeyden sorumluyum,
- ✓ ...

Peygamber Efendimizi Allah'ın en değerli kulu yapan özelliklerin başında sorumluluk duygusu geliyordu.

Bahsettiğimiz dostluk, yönetim ve sorumluluk ahlakı hakkında daha fazla bilgi ve örnek için hadis ve siyer kitaplarına bakılabilir.

VELÎ ve VÂLÎ İSMİ BANA NE DİYOR?

Velî: Allah'a dostluğun gereğini yerine getir. Dostun razı olmadığı her şey, senin uzak duracağın şey olsun.

Vâlî: Sende emanet olan ve yönetiminden sorumlu olduğun her nimet için kendini ne kadar sorumlu hissedersen, Allah katında o nispette değerli olursun.

Bu isimleri ahlaka dönüştürmede bahsettiğimiz üç ahlak üzerinde yoğunlaşabilir ve kendine bazı sorular sorabilirsin;

- ✓ Dost kazanma sanatını biliyor muyum?
- ✓ Kötü günümde yanımda olacak kaç dostum var?
- ✓ Kazandığım dostlarımı kaybetme sebebim nedir?
- ✓ Yönetiminden sorumlu olduğum alanlarda insanlar benden razı mı?
- ✓ Allah'a ve insanlara karşı sorumluluklarımı yerine getirebiliyor muyum?
- ✓ Sorumluluklarımı yerine getirme noktasında zaaflarım nelerdir?
- ✓ …

VELÎ ve VÂLÎ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen dost olan, dostlarına yakın olan **Velî**, Sen bütün varlıkların yönetimini üzerine alan **Vâlî**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, bizde emanet olan bütün nimetlerini, *dostluğunu* kaybetmeyecek bir şekilde *yönetmeyi* bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **dost olma, yönetim ve sorumluluk ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْحَمِيدُ

57

EL-HAMÎD

BANA NE DİYOR?

Sevdiğin nimetlerle, sevilecek işler, övdüğün nimetlerle övülecek işler yap…

(Bu ismi 36. sıradaki Şekûr ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MUHSÎ

BANA NE DİYOR?

Yapmayı düşündüğün her işi yapmadan önce, o işin hesabını yap. Baştan hesap yaparsan, alınması gereken tedbirleri olabildiği kadar erken alırsan, hata yapma ihtimalini aza indirmiş, güzel ve hayırlı sonuç alma ihtimalini de yükseltmiş olursun.

(Bu ismi 41. sıradaki Hasîb ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MÜBDÎ

BANA NE DİYOR?

Sen örnekli, örneksiz hiçbir şekilde yaratamazsın ama insanların örnek alacağı güzel bir insan olabilir ve gayret ederek bir ömür öyle kalabilirsin.

(Bu ismi 12. sırada Hâlık ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمُعِيدُ

EL-MUÎD

BANA NE DİYOR?

Allah'ın verdiği hayatı bir emanet bilecek, o emaneti istesen de, istemesen de bir gün geri iade edeceksin. Madem iade edeceksin, o zaman sünnet-i seniyyeyi kendine rehber yaparak, onu en güzel şekilde iade et.

MUÎD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Muid: Verdiği hayatı, önce alan, sonra ebedi olarak geri iade eden.[248]

Esmâ taliminde bir bütünlük olması açısından, Muîd ismini, Baîs, Muhyî, Mumît, Kâbız ve Bâsıt esmâsıyla birlikte okumakta fayda var. Biz bu ismin ölümden sonra diriliş kısmını diğer üç esmâya havale edip, bu isimde öne çıkan iade ve emanet ahlakına yoğunlaşacağız.

Türkçemizde kullandığımız; aidat, avdet, iade, ait, adet, miad, mudat ve mead gibi kelimeler Muîd ismiyle aynı kökten gelir. Konumuzu açması adına bu kelimelerin kök anlamı hakkında kısa bir açıklama yapalım.

Bütün bu kelimeler Arapça "a-v-d" kökünden türemiştir. Kelimenin kök anlamında "döngü" vardır. Bu anlamdan yola çıktığımızda her ay verilen aidatlar bu döngüyü anlatır.

Sünnetullah manasında kullandığımız **adet**ullah kelimesi de bu döngüyü anlatır. Rabbimizin baharla, yazla, güneşin doğmasıyla,

248 Muid ismi efâl-i ilâhiyedendir; Buruc 13; İsra 51.

batmasıyla, yağmurla, rüzgarla, doğumla, ölümle alakalı bütün yasaları bir döngü halinde devam eder.

Ahiret anlamında kullanılan mead kelimesi de, dünyadaki döngünün ahirete dönüşle noktalanacağını haber verir.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Ahiret dünyanın yankısıdır, dünyada yaşadığın hayatın yankısını ahirette bulacaksın. Ne bulmak istiyorsan öyle yaşa!

MUÎD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinattaki İşleyen Döngü/İade Yasası

Muid ismi kâinatta "döngü/iade" olarak, insan hayatında da emanet ve iade ahlakı olarak tecelli eder.

Önce farklı mevsimlerin yaşandığı coğrafyalara bakalım. Adına bir yıl dediğimiz zaman dilimi bir döngüdür. Bu döngüde geçen yıl alınan her şey bu yıl iade edilir. Geçen baharın tohum ve çekirdekleri, geçen baharın sebze ve meyveleri geçen baharın arı, sinek ve böcekleri bu baharda aynıyla veya benzeriyle iade edilir.

Bu döngü ve iade yasası, hayvanlarda cebri olarak işlediği için ölenlere denk bir doğumla döngü devam eder. Ölenin yerine, ekosistemde o işi yapacak benzerleri gelir.

İnsanlara gelince, döngü ve iade yasası doğumda iradî, ölümde cebrî işler. O yüzden dünyada bir günde doğanlar, bir günde ölenlerden fazladır. Bu nedenle dünya nüfusu sürekli artar.

Bu döngü ve iade yasasının insana verdiği net mesaj şudur: Allah'ın bu yasası bir gün ahireti netice verecek. Her baharda aldığını bir sonraki baharda aynıyla veya benzeriyle vermeye Kâdir olan Allah, bu dünyada aldığı hayatları da ebedi hayat olarak geri verecektir.

İkinci net mesaj da şudur: Gelecek geçmişin yankısıdır. Dünyada Allah'ın razı olduğu bir hayatın ahiretteki yankısı cennettir. Tersi malum... Dünyadaki geçmişine bakarak, ahiret geleceğini tahmin edebilirsin.

Yankı konusunu biraz daha açalım…

Hayat yankıdır

İadeyi Türkçede en iyi anlatan kelimelerden biri de yankıdır. Yankı kelimesini en çok kullandığımız yerlerin başında mağaralar gelir. Mağaralara bir dağın hem kulağı hem ağzı olarak bakarsak, Mağaranın kulağına doğru "Seni seviyorum" dediğinizde, mağaranın ağzından "(Bende) seni seviyorum" ifadesi çıkacaktır.

Yankıyla alakalı bu iade ve döngü yasası bütün hayatı kuşatan bir yasadır.

- ✓ Önce toprağa bakalım; toprak aldığı çekirdeği ve tohumu sebze ve meyve olarak iade eder. Bu iadede Allah'ın Kerîm ismi aktiftir. Biz toprağa bir veririz, toprak bize binler meyve verir.
- ✓ Yerdeki sulara ve göğe bakalım; ilim insanları dünyada bir saniyede 16 milyon ton suyun buharlaştığını ve yine aynı oranda suyun yere yağmur olarak iade edildiğini söylüyorlar.
- ✓ Bedenimiz, yediğimiz yemekleri, vücuda enerji olarak,
- ✓ Bütün yeşil bitkiler, havadan aldıkları karbondioksiti oksijen olarak,
- ✓ İşyerindeki çalışmalarımız, ücret olarak,
- ✓ İşlenen suçların karşılığı, ceza olarak,
- ✓ İmtihanda kullandığımız imtihan kâğıdının üzerindeki bilgiler, not olarak,
- ✓ Davranışlarımız, insanların bize verdiği değer olarak,
- ✓ Vücudumuza iyi bakmamız, bize sağlık olarak **İADE EDİLİR.**

Seni Seviyorumun Yankısı

Sevginin iadesine, önemine binaen özel başlık açtık. Anne-babalar çocuklarına bol bol sevgi verirler. Bu sevginin iadesi yine sevgi olur. Anne-baba çocuklarını en çok seven olunca, verdikleri sevgi onları en çok sevilen yapar. Çocuk, anne-babadan aldığı sevgiyi, sevgi olarak iade ederse, bu iade daha fazla sevilme olarak döner. Çocuk, sevginin kıymetini bilmez, sevgi olarak iade etmezse, nankörlük o çocuğun sıfatı olur.

Rabbimiz de bize sevgi verir. Maddî olarak verdiği her nimeti manevî sevgisine ambalaj yaparak verir. Bütün nimetler "Allah seni seviyor" mesajı ile gelir. Bizim bu nimetler karşısında yaptığımız şükür de bir yankıdır. Şükrümüz "Allah'ım ben de seni seviyorum" mesajı olarak geri döner. Bu döngünün sonucu, Allah'ın razı olduğu bir hayattır.

MUÎD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Çekirdeğin İadesi

Muîd ismi Efendimizde verileni daha güzel şekilde iade olarak tecellli etti. Hayatı, Allah ﷻ tarafından verilen bir çekirdeğe benzettiğimizde, bu çekirdek genelde verene dört şekilde iade edilir;

- ✓ Çekirdeği bir alıp, binler meyve veren ağaç olarak iade edenler,
- ✓ Çekirdeği bir alıp, bir-iki meyveyle verenler,
- ✓ Çekirdeği alıp, olduğu gibi iade edenler,
- ✓ Çekirdeği mahiyetini değiştirip kötü meyveler veren bir ağaç olarak iade edenler,

Peygamber Efendimiz ﷺ bir aldığı çekirdeği, binler meyveler veren güzel bir ağaç olarak verene iade etti.

Bir çekirdeğe benzeyen hayatı, Peygamber Efendimiz ﷺ vahyin suyuyla suladı. O çekirdek Allah'ın razı olduğu manevî bir ağaca dönüştü. O ağaç, adı güzel ahlak olan yüzlerce meyve verdi.

Bu noktada, Peygamber Efendimizin sünnet-i seniyyesi; verilen hayatı, en güzel şekilde geri iade etmede izlenmesi gereken yolun adı oldu.

Bu bölümde Efendimizin hayatından bir örnek yazma ihtiyacı hissetmiyoruz. Çünkü Peygamber Efendimizin hayatındaki bütün güzel ahlak örnekleri bu bölümün altına yazılabilir.

MUÎD İSMİ BANA NE DİYOR?

Allah'ın verdiği hayatı bir emanet bilecek, o emaneti istesen de, istemesen de bir gün geri iade edeceksin. Madem iade edeceksin, o

zaman sünnet-i seniyyeyi kendine rehber yaparak, onu en güzel şekilde iade et.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede "yankıya" yoğunlaşacağız. Hayat bir yankıdır. Ahiret dünyanın yankısıdır. Verdiğin her şey bir şekilde sana iade ediliyor.

- ✓ Eşimizdeki yankımızın sevgi olması, sevgi ve ilgi vermekten,
- ✓ Çocuğumuzdaki yankımızın sevgi, saygı olması, ona güzel bir eğitim/terbiye vermekten,
- ✓ Mesleğimizdeki yankımızın başarı olması, o meslekte başarılı olmak için yapılması gerekenleri yapmaktan geçiyor.

Allah'taki yankımıza gelince, yankımızın Allah'ın rızası olması, razı olduğu şeyleri yapmaktan geçiyor. Bu yankının ahiret yansıması ise, ebedi cennet oluyor.

MUÎD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen fani hayatı alıp, onu bâkî olarak iade eden **Muîd**'sin.

Ya Rabbi! Bizlere tekrar iade ettiğinde pişman olmayacağımız bir hayat yaşamayı nasip eyle!

Ey Muîd olan Rabbim! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **iade ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمُحْيِي

61

EL-MUHYÎ

BANA NE DİYOR?

Önce kendini ihya edeceksin. Sonra güzel örnek olup başkalarının ihyası için gayret edeceksin.

MUHYÎ ve MUMÎT İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Muhyî: Bütün canlıları yaratan, hayatı veren.[249]

Mumît: Hayat verdiği her varlıktan, hayatı geri alan, ölümü tattıran.[250]

Bu iki ismin Hay, Baîs, Muîd, Hasîb ve Hafîz esmâsıyla birlikte okunmasında fayda var.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğünde verdiği mesajlardan biri de şudur: Ehli iman için, hayat nasıl güzelse, ölüm de öyle güzeldir. Dünyadaki bütün güzelliklere gölge dersen, hayat seni gölgeye getirmiştir. Ölüm ise seni, gölgenin aslına götürecektir…

MUHYÎ ve MUMÎT İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki esmâ kâinatta hayatı verme ve hayatı alma olarak tecelli ediyor.

Ölüm Hayatın En Temel Gerçeğidir

Allah'ın dünya hayatı için koyduğu yasaları, yazılı bir söyleşmenin maddeleri haline getirseydik, doğmak kadar ölmenin, gelmek kadar gitmenin, kavuşmak kadar ayrılmanın da normal olduğunu görecektik.

Rabbimiz, bu yasalar üzerinden hayat verdiği her insana zımnen şunu diyor: "Fani hayatı vermekle sizi hem sevindirecek hem de imtihan edeceğim. Sonra bu hayatı geri alacak, baki bir hayat vererek sizi daha fazla sevindireceğim."

Bu durumda, kendimizi duygularımızdan soyutlayarak ölüme bakarsak; ölümün, Allah'ın faniyi alıp bakiye vermek için kullandığı bir vesile olduğunu görürüz.

Bazı insanlara ölümü çirkin gösteren; ölümden konu açıldığında, "Konuyu değiştirelim" dedirten, Allah'ın koyduğu yasaların unutulması, ölümün gündemden çıkarılıp hiç ölmeyecek gibi yaşanması olabilir… Aşağıdaki başlıkla bu konuyu biraz daha açalım.

249 Muhyi ismi Kur'an'da 2 defa geçer; Fussilet 39; Rum 50.
250 Mumit ismi efâl-i ilâhiyedendir; Mülk 2; Duhan 8.

Ölüm Bir Nimet Olabilir mi?

Kur'an bize ölümü bir nimet olarak tanıtıyor. "Allah, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için (birer nimet olan) ölümü ve hayatı yaratmıştır."[251]

Hayatın bir nimet olduğu herkesin kabulüdür. Rabbimiz âyette ölümü hem hayatın önüne koyarak, hem de yanına koyarak, nimet boyutuna dikkat çekiyor. Evet, iman ehli için hayat nasıl bir nimetse, insanı ölümsüzlüğün olduğu, ebedî hayata götüren ölüm de hayat gibi, hatta hayattan daha güzel bir nimettir.

Baîs isminde verdiğimiz bir ana rahmi örneği vardı.[252] O örneğin devamı olarak, şöyle bir kurgu yapalım ve ana rahminde, dünyada ve cennette olan üç insan arasında bir diyalog olduğunu farz edelim.

Ana rahmindeki bebek, dünyadaki insana soruyor; "Orada olmaktan memnun musun? Buraya tekrar gelmek ister misin?" Dünyadaki insan "Hayır! Burası çok güzel" diyor.

Bu sefer dünyadaki insan, cennetteki insanla görüşüyor; "Dünyaya dönmek ister misin? Cennette ki insan; "Hayır, burası çok güzel, kesinlikle dönmek istemiyorum" diyor.

İman eden bir insanın gözünden baktığımızda, onu fani hayattan alıp, bir daha asla dönmek istemeyeceği bir âleme götüren ölüm; gerçekten güzel bir nimettir.

Cehennemdeki Gelmek İster mi?

Yukarıdaki diyalogda cennetliklerin yerine cehennemlikleri koyalım ve onlara soralım "Dönmek ister misiniz? Onların cevabı Kur'an'da şöyle geçiyor: "...Ey Rabbimiz! *(bize vaad edilen cehennemi gözlerimizle)* Gördük *(kulaklarımızla)* duyduk, şimdi *(pişman olduk, ne olur*) bizi *(dünyaya)* geri gönder ki, güzel davranışlarda bulunalım..."[253]

Bu ve benzeri âyetlerin mesajı şu: "Ey insan, öldükten sonra dirildiğinde, artık dönüş yok. O zaman öyle bir hayat yaşa ki, yaşadığın hayat, gittiğin yerde seni mahcup ve pişman etmesin!"

251 Mülk 2
252 Bais isminde sayfa 214 bkz.
253 Secde 12

Her İnsan Bir Yazardır

Bu başlık bir benzetme değil. Kitap yazmayan insanlar da yazardır. Her insan yaşadığı hayatı hafızasına yazar. Yazılanlar hafızanın yanında dört farklı şekilde kaydedilir.[254]

Doğal olarak her yazar, yazdığı kitabın okunmasını ister. Yine her yazar, yazdığı kitabın çok önemli insanlar tarafından da okunmasını ister. Maalesef dünyada her yazar bu isteğine nail olamayabilir.

Fakat her insanın kendi hayatını baştan sona yazdığı ömür kitabı, ahirette yüzüne karşı okunacaktır. Sonra bu kitap insana verilecek ve "Al kendi kitabını oku"[255] denecektir.

Kur'an, kitabın verilme anını ve kitabından Allah'ın razı olduğu ve olmadığı yazarların halini Hakka sûresinde bize şöyle anlatır.

"**19**. Kitabı sağ tarafından verilen *(insan, kitabı beğenilen bir yazarın, kitabını başkalarına göstermesi gibi, etrafındakilere)* alın, kitabımı okuyun" der.

20. *(Ayrıca)* "Doğrusu ben *(dünyadayken)* hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum. *(Bütün davranışlarımı Allah'a hesap verme şuurunda yapmaya çalışıyordum." der)*

21. O artık *(yazdığı kitap Allah tarafından beğenilen bir yazardır. Bundan sonra)* hoşnut kalacağı bir *(bâkî)* hayat içindedir,

22. Yüce bir cennette,

23. Meyveleri *(ellerini uzatsa alabileceği kadar) yakın (olan bahçelerde,)*

24. *(O meyveleri görenlere de ki: "Şimdi)* Geçmiş günlerde *(bugünleri düşünerek)* yaptıklarınıza karşılık afiyetle yiyin, için.

Yazdığı kitap, yüzüne okunduğunda, pişman olan ve "Keşke keşke kitabıma bunları yazmasaydım" diyen yazara gelince, onun halini de Kur'an aynı sûrede şöyle anlatır.

25. *(Dünyada Allah'ın razı olmadığı bir kitap yazdığı için)* Kitabı sol tarafından verilene gelince, *(o kişi)* der ki:" Keşke, bana kitabım verilmeseydi!"

254 Hafiz ismi sayfa 186 bkz.
255 İsra 12.

26." *(Keşke)* Şu hesabımın ne olduğunu hiç öğrenmeseydim!"

27. Keşke *(ölüm)* işimi bitirmiş olsaydı *(da toprak olup gitseydim!)*

28. *(Dünyada biriktirmek için peşinden koştuğum,)* Malım *(mülküm)* bana hiçbir fayda sağlamadı;

29. *(Uğruna çok şey yaptığım, makamım, mansıbım)* Saltanatım da benden *(koptu)* yok olup gitti.

30. *(O dizlerini döverken, Allah meleklere emreder;)* Onu yakalayın da *(ellerini ayaklarını)* bağlayın;

31. Sonra *(da)* alevli ateşe atın onu!

32. Bununla *(da)* kalmayın, yetmiş arşın uzunluğunda bir de zincire vurun onu!"

33. Çünkü o, yüce Allah'a iman etmezdi,

34. *(Bencillik hastalığına yakalandığı, hep kendini düşünerek yaşadığı için)* Yoksulu doyurmayı *(da)* teşvik etmezdi.

35. Bu sebeple, bugün *(burada)* artık onun hiçbir dostu yoktur.

36. *(Ayrıca acıktığında)* İrinden başka yiyecek de yoktur.

37. Onu *(bile bile)* hata işleyenlerden *(ve hatalarına içten tevbe etmeyenlerden)* başkası yemez.

Bu yazılanlardan sonra "Hâlâ ben kitap yazmıyorum" diyen var mı? Olsa da fark etmeyecek. Her insanın yaşarken hafızasına yazdığı hayatı, onun geleceğini belirleyecek.

Öldükten Sonra Dirilme Anlamlılık Yasasının Bir Sonucudur

Dünyayı anlamlı yapan ahiretin varlığıdır. O yüzden, imanı anlamlı yapan da, ahirete imandır. Ahiretin olmadığı bir dünya anlamsızdır. Bir okul düşünün, sınıfta kalma veya geçme yok, bir iş yeri düşünün çalışanla-çalışmayan arasında fark yok. Bir Yaratıcı düşünün, öldükten sonra diriltmeyerek Ebubekir'le, Ebucehil'e, aynı muameleyi yapıyor (haşa).

Bu durumda "Bu okulda okumanın, bu işyerinde çalışmanın ve bu ilaha inanmanın bir anlamı" olur mu? Elbette olmaz. **"Anlamlılık yasasına"** göre bu dünyada bir öncekini anlamlı yapan, bir sonra-

kinin varlığıdır. Lise **1**'i anlamlı yapan, lise **2**'nin varlığıdır. Fabrika kurmayı anlamlı yapan üretim, üretimi anlamlı yapan da pazarlamadır. Evet, dünya okulunu da anlamlı yapan, ahirettir.

Kelimeler için mana neyse, dünya hayatı için de iman odur. O yoksa var olan hiçbir şeyin, anlamı yoktur.

Her Canlı Ölümü Tadıcıdır

Kur'an'da ölümle alakalı yasa şöyle ifade edilir: "Her canlı ölümü tadacaktır."[256] Bu âyeti "her canlı ölümü tadıcıdır" diye çevirmek de mümkündür. Çünkü ölüm bir kere değil, birçok kere tadılan bir olgudur.

Bu olguyu anlatmak için ölümü farklı bir açıdan tanımlayalım. Ölüm: Geçmişe, yani yaşanmış yıllara tekrar dönememektir. 70 yaşında ölen bir insan farz edelim. 70 yaşında ölen bu insan, yaşadığı yıllara tekrar dönebilir mi? Hayır.

Şimdi de 70 yaşında ölme ihtimali olan ve şu an 35 yaşında, yaşayan bir insan farz edelim. Bu insanın geçmiş 35 yılı ve gelecek 35 yılı nedir?

Geçmiş 35 yıl yaşanmış yıllardır. Gelecek 35 yıl da yaşanma ihtimali olan yıllardır. Geçmiş 35 yıl geçmiş ve bir daha gelmeyecek, gelecek 35 yılın da geleceği kesin olmayınca, gerçek olan nedir? Gerçek olan, "iki yok" arasında yaşanan "var" yani şimdiki zamandır. İnsan her an, "an" denen şeyi gelecekten alır, şimdide yaşar ve geçmiş denen mezarlığa defneder.

Gerçek bu olunca, bir gün tamamından ayrılmakla ölümü tadacağımız dünyadan, yaşarken ayrıldığımız her saniye üzerinden ölümü tadarız.

MUHYÎ ve MUMÎT İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Muhyî ismi, vahyi vesile yaparak kendini ve insanları *ihya etme ahlakı* olarak, **Mumît** ismi, "her ânı son an" gibi yaşama bilinci olarak tecelli etti. Bu bilince *fidan dikme ahlakı* diyoruz.

256 Enbiya 35

Yaşarken Manen Ölmek

Bundan yaklaşık 1500 yıl önce "Manevî ölümlerin en yoğun olduğu yerlerden biri neresi?" denseydi. O yerlerden biri de Peygamber Efendimize vahyin indiği Mekke olacaktı. Peygamber Efendimize inen vahiy, binlerce ölü gönlün dirilişine vesile oldu.[257]

Her Anı Son An Gibi Yaşamak

Her anı son an gibi yaşamanın, hayata şuur olarak yansımasına bir soru üzerinden gidelim. "Yarın öleceğinizi bilseniz ne yaparsınız?"

Biz bu soruyu sohbetlerimizde birçok insana sorduk. Soru üzerinde daha önce düşünmemiş olanlar genelde şu cevapları verdiler: "Kaza namazı kılarım, helalleşirim, dua ederim" vb. Peki, aynı soruyu Peygamber Efendimize sorsaydık, ne cevap verirdi acaba? ... Çoğunluğun bildiği bir hadiste bunun cevabı verilmiş. **"Yarın kıyâmet kopacağını bilseniz, yine de elinizdeki son fidanı dikiniz."**[258]

Demek ki, Peygamber Efendimiz ﷺ olsaydı, "Fidan dikecekti"... Bu fidan bir semboldür. Peki, neyin sembolü;

- ✓ Fidan başkalarına fayda vererek, yaşatma ideali ile yaşamanın,
- ✓ Benden sonrası umurumda değil, deme**me**nin,
- ✓ Bencil olma**ma**nın,
- ✓ Kendime fayda vermenin yolu başkalarına fayda vermekten geçiyor hakikatini anlamanın,
- ✓ Allah'ın rızasını kazanmanın yolu, kazandırmadan geçiyor, bilincine varmanın,
- ✓ Bu dünyamı ne kadar mamur hâle getirirsem, ahiret hayatımın da o kadar mamur olacağına inanıyorum" demenin sembolüdür.

Efendimizin hayatında, "her ânım son ânım" olabilir şuuruyla yaşama; hiçbir zaman dünyayı terk etme, dünyaya önem vermeme sebebi olmadı. Aksine dünyayı ahiretin tarlası gibi görme, her nefesi bire bin veren bir tohum gibi değerlendirme bilinci olarak göründü.

257 Bu konuda Bais esmâsında sayfa 216 bkz.
258 Buharî, el-Edebül-Müfred s. 168.

MUHYÎ ve MUMÎT İSMİ BANA NE DİYOR?

Muhyî: Önce kendini ihya edeceksin. Sonra güzel örnek olup başkalarının ihyası için gayret edeceksin.

Mumît: Ölümü son nefeste değil, her nefeste tadacak, her anı son anın olabilir şuuruyla yaşayacaksın.

MUHYÎ ve MUMÎT İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen bütün canlılara hayat veren **Muhyî**, Sen hayat verdiğin bütün canlılara ölümü tattıran **Mumît**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, verdiğin hayatı "Her ânım son ânım olabilir" bilinciyle yaşamayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **ihya ve fidan dikme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمُمِيتُ

62

EL-MUMİT

BANA NE DİYOR?

Ölümü son nefeste değil, her nefeste tadacak, her anı son anın olabilir şuuruyla yaşayacaksın.

(Bu ismi 61. sıradaki Muhyî ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْحَيُّ

EL-HAY

BANA NE DİYOR?

Allah ﷻ Hay ismiyle hayatı sana verdiği gibi, Kayyûm ismiyle hayatın boyunca lazım olacak nimetleri de sana verdi. Yapacağın şey bu nimetleri en güzel şekilde yönetmek…

HAY ve KAYYÛM İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Hay: Ezelî ve ebedî diri, hayatın kaynağı ve sahibi olan, bütün varlıklara can veren.[259]

Kayyûm: Yarattığı her şeyin yönetimini üstlenen, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılayarak onları ayakta tutan.[260]

Hay isminin Muhyî, Mumît ve Baîs isimleriyle birlikte, Kayyûm isminin de Melik ve Vâlî isimleriyle birlikte okunması, bütünlük açısından faydalı olabilir.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Hayatta olmak güzeldir. Ondan daha güzeli, hayâ sahibi bir insan olarak hayatı, rıza-i ilâhî ölçülerinde yönetmektir.

HAY ve KAYYÛM İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Hayy ismi kâinatta canlılık, Kayyûm ismi de hem canlılığın devamı hem de canlı-cansız bütün varlıkların yönetimi olarak tecelli eder.

259 Hay ismi Kur'an'da 5 defa geçer; Furkan 58; Taha 111; Bakara 255; Ali İmran 2; Mü'min 65.
260 Kayyûm ismi Kur'an'da 3 defa geçer; Tâhâ 111; Bakara 255; Ali İmran 2.

LÂ HAYYE, LÂ KAYYÛME İLLALLAH

Esmâya vakıf olan bir bilinçle kâinata bakıldığında her esmânın ortak sesi "**LÂ İLÂHE İLLALLAH**" olacaktır.[261] Bunun bir örneğini Hay ve Kayyûm esmâsı üzerinden bir kere daha gösterelim.

Bilim insanları yeryüzünde 8 milyon 700 bin canlı türü olduğunu tahmin ediyorlar.[262] Her türden (balık ve karınca gibi türlerin sayıları çok fazla olmasına rağmen biz kolay anlatım için) bir milyar canlı olduğunu farz edelim…

Rabbimiz bir melek gönderse ve bütün insanlara şöyle hitap etse; "Ey insanlar! Allah ﷻ bu sayıda varlığa can veriyor. Bu can verme işini bir günlüğüne size bırakıyor. İçinizde bu işi yapabilecek var mı?

Varlık mertebesinde donanımı en yüksek olan insanların bu işte aciz kalması "**LÂ HAYYE İLLALLAH**" manasına gelir.

Melek aynı insanlara şunu da sorsa; Allah ﷻ şu dünyanın kayyumiyetini/yönetimini size bırakıyor. Bu yönetime talip olup bahsi geçen canlıların bir günlük ihtiyaçlarını karşılamaya talip olan var mı? Bütün insanların bu işte aciz kalması "**LÂ KAYYÛME İLLALLAH**" manasın gelir.

Kâinatta ve Senin Bedeninde Kayyûm Olan Allah'tır

Başlıktaki tespitimizi açalım; Allah kâinatın Kayyûmudur. Yani yöneticisidir. Yönetilenler arasından şimdiye kadar bu yöneticinin yönetimini beğenmeyen, eleştiren oldu mu? …

Mesela, "Güneşin büyüklüğü yetersiz, dünyanın dönme hızı fazla, havadaki oksijen ve azot miktarı az, fotosentez döngüsünü beğenmiyorum, yer çekimi yasası öyle değil de şöyle olmalıydı…" diyen, duydunuz mu?[263] … Bunu duymamak şu anlama gelir: Biz, Allah'ın kâinatı yönetmesinden memnunuz.

Şimdi de benzer bir bakış açısı ile kâinatın küçük bir modeli olan insan vücuduna bakalım. Mesela; "Gözlerimin, burnumun, ağzımın kulaklarımın yeri yanlış… Ben olsaydım beyni şöyle, mideyi böyle yapardım, kalbi sağa, ciğerleri sola koyardım…" diyen duydu-

261 Bu konuda kitabın girişinde yaptığımız açıklamalara bakılabilir. Sayfa 33 bkz.
262 Bu konuda daha fazla bilgi için sayfa 107 bkz.
263 Biz hiç duymadık ama olsa bile istisna olur…

nuz mu? … Bunu duymamak şu anlama gelir. Biz Allah'ın bedenimizi yönetmesinden memnunuz. Bu tespitlerden sonra bedenimize küçük, kâinata büyük evimiz dersek; bizim memnuniyetimiz şu anlama geliyor: Biz, her iki evimizin Allah tarafından yönetilmesinden çok memnununuz, hiçbir şikayetimiz yok.

Gelelim Üçüncü Eve,

Üçüncü eve, kâinat evinde, beden evinde olduğu gibi kuralları Allah tarafından konulan **"din evi"** diyebiliriz.

Yukarıdaki açıklamaları dikkate aldığımızda, **din evi**ne girmek şu anlama gelir: Biz kâinat ve beden evinin yönetimini araştırdık, inceledik, orada işleyen harika sistemi gördük ve gözlemledik. Aynı yöneticinin üçüncü evi olan **din evi**ne girdik.

Allah'a güvenip, **din evi**ne girenlere mü'min, bu güvenin bir sonucu olarak evin sahibinin iradesine teslim olanlara da Müslüman deniyor.

Güzel Bir Tevafuk

Kur'an'da "dosdoğru din" anlamında "din-i kayyım" ifadesi geçer.[264] Kayyım ile Kayyûm isminin aynı kökten gelmesi güzel bir tavâfuktur. Bu tevâfuk üzerinden verilen mesaj şu: "Yukarıda bahsettiğimiz her iki evin Kayyûmu olan Allah, her iki evde bulduğunuz huzur ve mutluluğu dünyada ve ahirette de bulabilmeniz için "**dini**" üçüncü evinizin kayyûmu yaptı."

Hay İsmi, İnsanın Manevî Yanında Hayâ Olarak Tecelli Eder

"Hay" kelimesiyle aynı kökten gelen hayâ, imandandır.[265] Utanma, çekinme ve Allah'ın razı olmadığı şeylerden uzak durma duygusu olan Hayâ,[266] imanın bir sonucudur. Hayâya **"utanma duygusu"** dersek, utanmanın olması için, bir görenin, bir bilenin olması; görenin ve bilenin de saygı duyulan, sevgisini kaybetmekten korkulan biri olması gerekir.

264 Beyyine 5
265 Buhari, İman, 16.
266 Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, "ḥayâ" maddesi.

Bir Müslüman için sevgi ve saygı sıralamasında, Allah ﷻ en başta gelir. Allah'tan hayâ etmenin arkasında ihsan şuuru; Allah'ın her yaptığını gördüğüne, bildiğine iman vardır.

Hay ismi maddî yanımızda canlılık olarak tecelli ederken, manevî yanımızda hayâ olarak tecelli eder.

HAY ve KAYYÛM İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Hay ismi Peygamber Efendimizde manevî canlılık, hayâ ve manevî dirilişe vesile olmak olarak tecelli etti.[267]

Kayyûm ismi de hem bu diriliğin devamı için gerekenleri yapma hem de yöneticilik olarak tecelli etti.

Yukarıda verdiğimiz "**din evi**" örneğini hatırlarsak, Peygamber Efendimiz ﷺ hem bu evin en başarılı yöneticisi oldu hem de sünnet-i seniyyesiyle bu evde başarılı yönetici olmanın yolunu öğretti.

Yönetimiyle de, bu eve davet ettiği bütün insanlara güzel örnek oldu.[268]

HAY ve KAYYÛM İSMİ BANA NE DİYOR?

Allah ﷻ Hay ismiyle hayatı sana verdiği gibi, Kayyum ismiyle hayatın boyunca lazım olacak nimetleri de sana verdi. Yapacağın şey bu nimetleri en güzel şekilde yönetmek…

Bu isimleri ahlaka dönüştürmede hayâ, manevî dirilik ve yönetim ahlakına yoğunlaşman gerekir. İbadetler sana iki şey kazandıracak; bir manevî dirilik, iki yönetim ahlakı.

Manevî dirilik: İbadetler manevî dirilik için en büyük vesilelerin başında gelir. Özellikle beş vakit kılınan namaz; manevî dünyamızı bahçeye benzetirsek, namaz günde beş defa bizi canlı tutan dinamiklerin sulanmasıdır. Bu dinamiklerin başında ihsan şuuru gelir. İhsan şuuru hayata "hayâ" olarak yansır. Manevî diriliğin en büyük göstergesi hayâdır. Hayâ imanın canlı ve aktif olduğunun en önemli göstergelerinden biridir.

Yönetim ahlakı: Allah tarafından yönetilen iki evde oturuyorsun; kâinat ve beden. Senden istenen bu iki evdeki mükemmelliği ve

267 Bu tecellinin detayları için sayfa 244 Muhyi ve sayfa 213 Bais esmâsına bkz.
268 Bu tecellinin detayları için sayfa 225 bkz. Muktedir ismine, sayfa 234 Vâli ismine bkz.

teslimiyet modelini hayatına aktarman. Mükemmelliği aktardığında kâmil insan, teslimiyet modelini aktardığında; örnek bir Müslüman olursun.

İbadetler Öğretmendir. Bize Yönetim Ahlakı Öğretir.

Beş vakit namaz: Uykunun ve zamanın yönetimi konusunda bizi canlı tutar. Vereni, verilen her şeyden daha fazla sevmeyi öğretir.[269]

Oruç: Arzu, istek ve iradeyi yönetmeyi ve kendini tutmayı öğretir.

Zekat: Serveti yönetmeyi, malın kölesi değil, efendisi olmayı öğretir.

Hac: Farzıyla, vacibiyle ve sünnetleriyle baştan sona teslimiyet ahlakı öğretir. Bu dersi alan hacı, iradesini tam bir teslimiyetle yönetir. İstediğini değil, Allah ﷻ ne istiyorsa onu yapan bir yönetici olur.

Kısaca, İslam dini ibadetler üzerinden bize kendimizi Allah'ın razı olduğu ölçülerde yönetmeyi öğretir.

HAY ve KAYYÛM İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen hayatın kaynağı olan **Hay**, Sen, hayatın devamı için bütün bir kâinatı yöneten **Kayyûm**'sun.

Ya Rabbi! Ne olur, bir emanet olarak verdiğin hayat nimetini, razı olduğun şekilde yönetmeyi bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **hayâ ve yönetim ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

269 Bu cümlenin açıklaması için sayfa 129 bkz.

اَلْقَيُّومُ

64

EL-KAYYÛM

BANA NE DİYOR?

Allah tarafından yönetilen iki evde oturuyorsun; kâinat ve beden. Senden istenen bu iki evdeki, mükemmelliği ve teslimiyet modelini hayatına aktarman… Mükemmelliği aktardığında; kâmil insan, teslimiyet modelini aktardığında; örnek bir Müslüman olursun.

(Bu ismi 63. sıradaki Hay ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْوَاجِدُ

65

EL-VÂCİD

BANA NE DİYOR?

Dert varsa deva, sorun varsa çözüm de vardır. Yapacağın şey, ümitsizliğe karamsarlığa düşmeden çözümü aramak olmalı.

VÂCİD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vâcid: Ulûhiyet[270] sıfatları noktasında eksiksiz ve kusursuz olan. Her şeyi bilen, bulan,[271] her varlığa vücut veren.[272]

99 esmâyı, 99 parçaya benzetirsek, insanın maddî ve manevî vücudu; bu 99 parçanın bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir şaheser oluyor.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Nasıl, maddî vücudunda hayatının devamı için aradığın her şeyi **bul**uyorsan, manevî vücudunda da seni güzel örnek yapacak bütün özellik ve güzellikleri de **bul**abilirsin.

VÂCİD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta, bütün canlılarda vücut olarak tecelli ediyor. İnsanda maddî vücudun yanında, manevî vücut ve vicdan olarak tecelli ediyor.

Bir Vücutta, Binler Vücut

Her var, vücuduyla var. Her var, vücudunun hangi organlara ihtiyacı varsa, onlarla birlikte var. Vücudu olan bütün canlı varlıkların, büyüme ve gelişme özelliği var. Normal bir bebek doğduğunda yaklaşık 3 kilodur. Yetişkinliğinde 60, 70, 80, 90… kiloyu bulur.

Vücut "**bulunan**" demektir. Bir vücutta kaç organ **bulunuyorsa** onların da vücutları vardır. Beden enine ve boyuna büyüdükçe, iç organlarda bedenle orantılı bir şekilde büyür.

Bu büyümede, bütün insanları aciz bırakan mucizeye dikkat çekmek için bir misal verelim. Ailesi zengin olan bir bebek düşünün; 2 yaşında giydikleri 4 yaşında, 4 yaşında giydikleri 6, 6 yaşında giydikleri 8 yaşında olmuyor… Her iki yılda bir elbise ölçüleri değişiyor… Bu bebek 25 yaşına gelene kadar kaç elbise değişir? …

270 Ulûhiyet sıfatları, bir ilahi ilah yapan bütün özelliklere sahip olma anlamına gelir.

271 Bazı esmâ kitaplarında Vâcid ismine, "istediğini, istediği anda bulan" gibi bir mana veriliyor. Biz bu bölümde, "bulma" manası yanında, Vâcid ismindeki "Vücut verme" manasını da öne çıkardık.

272 Vacid ismi efâl-i ilâhiyedendir. Bu ismin arkasında Cenab-ı Hakkın Zati sıfatları arasında sayılan Vucud sıfatı vardır. Bu sıfatının Kur'an'daki referansı; Enam 19.

Vücudumuz 25 yıl boyunca, her bir santim büyüdüğünde, deri denen elbiseyi de değiştirmek zorunda olsaydık, 25 yaşına kadar kaç elbise değişmiş olacaktık? …

Dış elbisemizin yanında, gelişimine bağlı olarak, iç organlarımızın da elbiselerini değiştirebilseydik; yetişkin bir insanda 2 kg olan karaciğerin, bebekken 200 gram olduğu yaşda giydiği elbise, büyüdükçe değişeydi, 25 yaşına gelene kadar karaciğerimizin kaç elbisesi olurdu? … Bu elbiseleri vücudun içinde olan her organ için düşündüğümüzde elbise sayısı ne kadar olur? …

Bu misal üzerinden, yeryüzünde doğan, büyüyen, büyürken iç organları da gelişen 8 milyon 700 bin canlı türünü düşünelim. Bunların da büyümelerine bağlı olarak elbiselerinin değiştiğini düşünelim…

İşte bu noktada, Allah'ın Vâcid isminin muhteşem tecellisi kendini gösteriyor. Vâcid ismi öyle muhteşem bir terzi oluyor ki, vücut verdiği her varlığa, vücut ölçüleri değiştikçe, her ölçüye göre elbiseler dikiyor. Rabbimiz vücut verdiği bütün varlıkların, dış ve iç organ ölçüleri değiştikçe giyilebilen elbise giydirme işini, insanlara verseydi ne olurdu?

Bütün insanların, bu işte aciz kalması; **LÂ VÂCİDE İLLALLAH** gerçeğinin ilanı olurdu. Bu esmâ zikri, şu anlama geliyor: Var olan bütün vücutları Allah'tan başkası yaratamaz. Vücut sahibi varlıklara, ölçüleri değiştikçe, her ölçüye göre elbise giydirme işini Allah'tan başkası yapamaz.

Vâcid İsminin Manevî Vücut Olarak Tecellisi

Vâcid ismi, nasıl insanın maddî vücudunda, o vücut için gereken bütün organların eksiksiz yaratılması olarak tecelli ediyorsa, manevî vücudunda da o insanı, kâmil insan yapacak bütün manevî özelliklerin yaratılması olarak tecelli ediyor. Birer manevî çekirdek olan bu özelliklere, Allah'ın esmâsının fıtratımızdaki karşılıkları diyoruz. "Esmâ ahlakı, esmânın ahlaka dönüştürülmesi" derken de, bu çekirdeklerin Peygamber Efendimizin örnekliğinde ahlaka dönüştürülmesini kast ediyoruz.

İnsanın maddî yanı maddî beslenmeye bağlı gelişip büyürken, manevî yanı da manevî beslenmeye bağlı olarak büyüyüp gelişiyor.

İçimizdeki Yargıç: Vicdan

Vâcid isminin manevî vücudumuzdaki en önemli tecellilerinden biri de vicdandır. Vicdanı şöyle tanımlayabiliriz:

- ✓ İnsanın verdiği kararların doğrululuğunu ve yanlışlığını denetleyen iç mekanizmadır.
- ✓ İçimizdeki bağımsız mahkemede yargıçtır.
- ✓ İnsanı yücelten -şeref, haysiyet ve adalet olarak ifade edilen- bütün değerlerin sözcüsüdür.

Vicdan, her insanda bulunan bir özelliktir. Diğer birçok özellik gibi gelişmeye açıktır. Vicdan, insanın ahlakî terbiyesine ve eğitimine göre gelişen bir yetenektir.

Vicdanın ölçüsü haktır. Bu yönüyle ölçüm aleti olan teraziye benzer. Fakat her terazi bir değildir. Kuyumcu terazisi, manav terazisi ve oduncu terazileri vardır. Bu terazilerdeki hassasiyet farkı gibi insanların vicdanlarda da farklılık olabilir.

İyi bir eğitim almış, doğruluğu ve dürüstlüğü, hayatındaki en büyük değerlerden biri olarak gören insanın vicdanı, kuyumcu terazisi gibi hassas olabilir. Dürüstlük ve doğruluk gibi değerlere bakışı farklı olan insanlarda, vicdan terazisindeki hassasiyet azalabilir.

Bu gerçeği dikkate aldığımızda vicdan eğitimi, insanın çocukluğunda başlayan bir eğitimdir. Bu eğitimin özeti şu cümledir: "Ne olursa olsun doğruluktan ayrılmayacaksın. Bu eğitimin Kur'an'daki referansı da şu âyettir:

"Ey iman edenler! *(Bizzat)* Kendinizin, ana babanızın veya akrabanızın aleyhine de olsa bütün gücünüz ve samimiyetinizle hep adalet ve hakkaniyetten yana olun. *(Şahitlik ettikleriniz)* ister zengin ister fakir olsun *(ne zengine dalkavukluk etmek ne de fakire merhamet etmek uğruna hak ve hakikati söylemekten kaçınmayın! Zengin de olsa fakir de olsa)* Allah ikisine de *(sizden)* daha yakındır. *(Dolayısıyla onların hakkını sizden daha iyi gözetir.)* Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer *(şahitlik ederken gerçeği)* çarpıtırsanız veya *(şahitlikten)* çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz **Allah**, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdar olan **Habîr'**dir."[273]

273 Nisa 135

Vacid İsminin Mesajı: Aradığın Her Şeyi Bulursun

Zatında eksiği bulunmayan Allah ﷻ merkezine insanı koyduğu dünyayı da, insanın ve diğer vücut sahibi varlıkların bütün ihtiyaçlarını bulabilecek bir şekilde yaratmış. Vücudu yaratan Allah, vücudun içine ihtiyacı olan bütün organları koymuş. Bunun üzerinden insana verilen mesaj şu: Ey insan! Vücudun içine, gereken bütün organları eksiksiz olarak koyan Allah, o vücudun ihtiyacı olan şeyleri de dışına koydu. Haydi, onları araştır ve bul.

İşte tam bu noktada, icat ve mucit kelimelerinin vücut kelimesiyle aynı kökten gelmesi güzel bir tevafuk olarak önümüzde duruyor.

VÂCİD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde üç şekilde tecelli etti.

Manevî vücudunda bulunan özellikleri geliştirme: Vâcid ismi "İnsanda manevî vücut olarak tecelli eder" demiştik. Peygamber Efendimiz ﷺ manevî vücudunda bulunan, bütün manevî çekirdekleri en güzel şekilde geliştirdi. Bu gelişme onun hayatında, merhamet ahlakı, kardeşlik ahlakı, emanet ahlakı, temizlik ahlakı, dürüstlük ahlakı gibi ahlakî ne kadar özellik ve güzellik varsa onların ortaya çıkması olarak tecelli etti.

Vicdan ahlakı: Peygamber Efendimizin hayatı, baştan sona "Bir vicdan nasıl rahat eder?" sorusuna cevap veriyor.

Efendimiz ﷺ bir hadislerinde şöyle buyuruyor: "Komşusu açken tok olan bizden değildir"[274] Bu hadis-i şerifi şöyle de okumak mümkün: "Komşusu açken vicdanı rahatsız olmayan…"

Peygamber Efendimizin komşusunun açlığı ile dertlenmesi, onun maddî açlığıyla ilgiliydi. Efendimiz ﷺ insanların manevî açlığını, maddî açlığı gibi dert ediniyor; "İnsanlar inanmıyorlar" diye kendini helak edecek kadar üzülüyordu.[275]

Efendimizin vicdanındaki bu hassasiyete "Vicdan ahlakı" diyoruz. Sağ elle yemek yeme sünnetine tâbi olan bizlerin, günümüzde

274 Müslim, İman, 74
275 Şuara 3

milyonlarca aç insanın, milyarlarca hidayete muhtaç insanın olduğu bir dünyada, Peygamber Efendimizin vicdan ahlakı, tâbi olmamız gereken bir sünnet olarak önümüzde duruyor.

Çözüm bulma ahlakı: Yukarıda şu mesajı vermiştik: "Neye ihtiyacınız varsa, dışınızdaki dünyada bunun çözümü var." Bu bilgi Peygamber Efendimizde çözüm ahlakı olarak tecelli etti. Vicdan ahlakı nasıl sünnetse, çözüm ahlakı da sünnettir. Çözüm ahlakının olduğu yerde, ümitsizlik ve karamsarlık olmaz.

VÂCİD İSMİ BANA NE DİYOR?

Vâcid ismi mesajını üç konu üzerinden veriyor:

Kâmil insan: Maddî vücuduna ihtiyacın olan bütün organları koyan Allah, manevî vücuduna da, seni kâmil insan yapacak bütün özellik ve güzellikleri koymuştur.

Vicdan: Vicdanı rahat bir insan olarak yaşamak istiyorsan, sünnet-i seniyye rehberin olsun.

Çözüm: Dert varsa deva, sorun varsa çözüm de vardır. Yapacağın şey ümitsizliğe karamsarlığa düşmeden çözümü aramak olmalı.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede "İnsanı yücelten, onu Allah tarafından övülecek hâle getiren yol" anlamına gelen sünnet-i seniyye bize yol olacak;

- ✓ İnsan-ı kâmil olmada izlenmesi gereken yol,
- ✓ Vicdanımızı rahatlatmada izlenmesi gereken yol,
- ✓ Çözüm bulmada izlenmesi gereken yol.

Bu üç yoldan gidildiğinde varılan nokta: dünya ve ahiret mutluluğu olacak. (Allah'ın izniyle)

VÂCİD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen her varlığa vücut veren, her vücut sahibi insana vicdan veren **Vâcid**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, vicdanımızı adaletin terazisi eyle! Her haksızlık karşısında, ses veren bir vicdanın sahibi olmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **vicdan ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْمَاجِدُ

EL-MÂCİD

BANA NE DİYOR?

Allah katında şerefe tâlip olmak, değere tâlip olmaktır. Her değerin de bir bedeli vardır. Bu değerin bedeli esmâ ahlakıdır.

(Bu ismi 49. sıradaki Mecîd ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْوَاحِدُ

EL-VÂHİD

BANA NE DİYOR?

Her yaptığını tek niyete ve tek standarta göre yap. Standart metreye, teraziye ve saate benzer. Bir yerde metre, terazi ve saat varsa, orada "bana göre, sana göre, falana göre" yoktur. Orada her şey "standarta göre" olur.

VÂHİD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vâhid: Zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve hükümlerinde ortağı olmayan, tek olan.[276]

276 Vâhid ismi Kur'an'da 22 defa geçer; Sad 5; Rad 16; Kehf 110…

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Tek'e iman, hayata tek niyet olarak yansır. O da Allah'ın rızasıdır. Tek niyet, her niyetin kıblesi olan niyettir.

VÂHİD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Vâhid ismi, kâinatta tevhid olarak tecelli eder. Tevhidin, Allah'ın birliğine iman eden muvahhidin hayatına yansıması tek standarta göre yaşamaktır.

LÂ VÂHİDE İLLALLAH Taklidi İmkansız Bir İmzadır

Malum, imza, kişiye özeldir ve taklidi zordur. İmza, Allah'ın olunca taklidi imkansızdır. Bir müzede, bin tane tablo olsa, hepsinin üzerinde de aynı imza olsa, bu neyi gösterir? Bütün resimlerin aynı sanatçı tarafından yapıldığını…

Dünyada 8 milyon 700 bin canlı türü olduğunu bir kere daha hatırlayalım ve dünya denen müzede bulunan bu varlıkların, her birine de tablo diyelim. Bütün tabloların üzerindeki "can/hayat" denen imzanın aynı olması, bütün insanların bu imzayı aynen taklitte[277] aciz kalması **LÂ VÂHİDE İLLALLAH** diyor.

Yine dünyada bulunan 8 milyon 700 bin canlının aynı havadan, aynı nefesi almasına, her canlı üzerine atılmış bir imza, diyelim, bütün insanların bu imzayı aynen taklitte aciz kalması **LÂ VÂHİDE İLLALLAH** diyor.

8 milyon 700 bin canlının aynı güneşten, aynı ışığı almasına imza diyelim; bütün insanların bu imzayı aynen taklitte aciz kalması **LÂ VÂHİDE İLLALLAH** diyor.

Kısaca, yaratılan her şeyin üzerinde tevhidin imzası var. Bütün insanların bu imzayı aynen taklitte aciz kalmaları, bu imzayı eşi, benzeri ve ortağı olmayan Allah'tan başkası atamaz anlamına geliyor.

Tevhidin Zıddı Şirktir

İman edenler için en yakın tehdit ve tehlike şirktir. Bunun sebebi imtihan dünyasının dekorudur. İmtihan dünyasında;

- ✓ Işık nimeti güneşle,

277 Aynen taklitten kastımız; insanların, insan heykeli yapması ama heykele can veremeyişi, yapay çiçek yapıp ona can verememesi…

- ✓ Meyve nimeti ağaçla,
- ✓ Buğday nimeti toprakla,
- ✓ Yağmur nimeti gök/sema/bulutla,
- ✓ Çocuk nimeti anneyle,
- ✓ Şifa nimeti doktorla,
- ✓ Bilgi nimeti öğretmenle gelir.

Bütün bu ve benzeri nimetlerin vasıtalarla bize gelmesinin imtihan dünyasında soru olarak karşılığı şudur: "Kulum nimeti kimden bilecek; Benden mi, benim o nimeti gönderdiğim vasıtalardan mı?"

Bu soru karşısında, "Ağaç olmasaydı, doktor olmasaydı…" gibi ifadelerle cevaba başlamak "Nimeti vasıtadan bilme, nimetin gelmesini vasıtaya bağlama, minneti vasıtaya yapma" gibi anlamlara gelebileceği için doğru cevap olmayacaktı.

Bu soru karşısında, nimeti getiren vasıtanın doğru cevabı: "Allah'ın verdiği imkanlar olmasaydı, benim bu nimeti getirmem mümkün değildi. Minneti bana değil. Bana bu nimeti verme şerefini veren Allah'a yapın!" demesidir.

Bu doğru cevaplar "Şirkten sakınmak için, tevhid dili nasıl olmalı?" sorusunun da cevabı oluyor.

VÂHİD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Birleştirme ahlakı ve tevhid ahlakı olarak tecelli etti.

Birleştirme ahlakı: Kâbe Müslümanların itikadi kıblesidir. Bütün Müslümanları bir yönde birleştirmesiyle de vahdetin ve tevhidin sembolüdür.

Hz. Muhammed de ﷺ bütün Müslümanların ahlakî kıblesidir. Bu manevî kıble, bütün Müslümanları güzel ahlakta, güzel örnekte birleştirir. Bu kıbleye yönelenler, merhamet ahlakında, temizlik ahlakında, emanet ahlakında, barış ahlakında, tevazu ahlakında, yardımlaşma ve kardeşlik ahlakında… birleşirler.

Uhuvvet olarak da ifade edilen kardeşlik ahlakı, tek başına bir kitap olabilecek bir konu. Arap yarımadasında bütün bağlar, insanları menfaat bağı, kuvvet bağı ve kan bağı gibi bağlarla birleştirirken,

Peygamber Efendimiz ﷺ insanları hiçbir çıkarın olmadığı din bağı ve kardeşlik bağı etrafında birleştirdi.

Bu bağ öyle kuvvetli bir bağ idi ki, Peygamber Efendimiz ﷺ Medine'ye geldiğinde Evs ve Hazreç kabileleri 100 yıldır birbirine düşman olan ve defalarca savaşan iki kavimdi. Bu kavmin mensuplarından Müslüman olanlar kardeşlik bağı etrafında birleştiler.

Tevhid ahlakı: Tevhid birlemek olunca, tevhid ahlakı, bütün niyetleri birleştirip, yaptığı her şeyi "tek niyetle, bir niyetle" yapmak olur. O niyet, Allah'ın rızasıdır. Efendimizin niyeti Allah'ın rızası olunca, O'nun razı olduğu her şey Efendimizin hayatına girerken, razı olmadığı her şey hayatından çıktı.

VÂHİD İSMİ BANA NE DİYOR?

Her yaptığını tek niyete ve tek standarta göre yap!

Tek Standart

Bu esmânın ahlaka dönüştürülmesinde niyete ve standarta yoğunlaşacağız. Tek niyeti yukarıda ifade ettik, yine buna bağlı olan tek standart ifadesini açalım.

Standart, metreye, teraziye ve saate benzer. Bir yerde metre, terazi ve saat varsa, orada "bana göre, sana göre" falana göre yoktur. Orada her şey "standarta göre" olur.

Vâhid ismi bir mü'minin hayatına girdiğine orada standartı Allah ﷻ belirler. "Bana görenin" yerine, "Allah'a göre" vardır. Allah'ın razı olduğu her şey yapılacak şeydir, razı olmadığı her şey uzak durulacak şeydir.

VÂHİD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve hükümlerinde ortağı olmayan **Vâhid**'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, rızanı kazanmayı en büyük gayemiz eyle! Her gayemizi de rızana uygun eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **birlik ve tevhid ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلصَّمَدُ

ES-SAMED

BANA NE DİYOR?

Samet olamazsın ama bu isimden aldığın dersle istiğna, kanaat ve bağımsızlık ahlakına sahip olabilirsin…

SAMED İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, yaratılan her şey kendisine muhtaç olan.[278]

Samed isminin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: İnsansın. Asla Samed olamazsın! Ama ihtiyaçlarını en aza indirip, azla yetinmeyi öğrenip, kanaat ve istiğna ahlakı kazanabilirsin.

SAMED İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta "ihtiyaç" olarak tecelli ediyor. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yok. Yarattığı her şeyin, hem var olmak hem de varlığını devam ettirmek için O'na ihtiyacı vardır.

Her Muhtacın Ortak Zikri: LÂ SAMEDE İLLALLAH

Dünyada tahminen 8 milyon 700 bin canlı türü var. Her türün kendine göre ihtiyacı var. Farz-ı muhal diyelim ve bütün canlılarla intak dili üzerinden bağlantı kurup konuşalım: Bu dünyada varsınız. Her varlık, varlığının devamı için gereken ihtiyaçlarının bir listesini yapsın. Listeye ömrü boyunca neye ihtiyacı varsa onları da yazsın…

278 Samed ismi Kur'an'da 1 defa geçer; İhlas 2.

Böyle bir liste önümüzde olsa ve biz yeryüzündeki bütün insanlara sorsak, "İçinizde bu listede ki ihtiyaçları karşılayabilecek biri var mı?" … Onların sessiz kalması **LÂ SAMEDE İLLALLAH** demektir. Bu zikir şu anlama gelir: Bütün canlıların ihtiyaçlarını hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, bütün varlığın kendisine muhtaç olduğu Allah'tan başkası karşılayamaz.

İnsanın İhtiyaçlarının Karşılanması, Ahiretin Varlığına Delildir

İnsana sorulsaydı; varlığının devamı için nelere ihtiyacın var? İnsan diyecekti ki; görmek için göze ve ışığa, duymak için kulağa ve seslere, tatmak için dile ve tatlara, koklamak için burna ve kokulara, yemek için ağza, yediklerimi sindirmek için dişe, mideye ve bağırsaklara ihtiyacım var…

Bütün bu ihtiyaçların ona sorulmadan, o daha dünyaya gelmeden önce karşılanması, O'nu seven, O'na değer veren bir Zat'ı gösteriyor.

Yine bu insana sorulsaydı; senin için yaşamak bir ihtiyaç, yaşamının devamı için gerekenler de bir ihtiyaç, peki senin için ebedi yaşamak da bir ihtiyaç mı?

Fani dünyadaki, fani ihtiyaçlarına "ihtiyaç" diyen bir insanın, bu soruya "hayır" demesi mümkün mü? …

Şu fani dünyadaki, bütün ihtiyaçlarımızı karşılayan Rabbimizin, bütün insanların en büyük ihtiyacı olan ebedi hayatı, ebedi yaşama isteğini karşılamaması mümkün mü? …

Sayısız ihtiyacın karşılanması, bu ihtiyacın da karşılanacağına en büyük delildir.

Oruç İbadeti İnsana "Sen Samet Olamazsın!" Dersi Verir

Samed ismi insanda tecelli etmez. Fakat tecellilerinden ders alınabilir. Bu derslerden birinin verildiği ibadetin adı oruçtur.

Bir insan düşünelim; 17 saat oruç tutuyor. Bu insan tam iftar edeceği zaman –olmaz ama olduğunu farz edelim- ona deniyor ki iftarı iki gün sonra 20.30'da yapacaksın... İki gün sonra iftara yarım saat kala bu insana deniyor ki, iftarı üç gün sonra yapacaksın…

Ne olur? Bu insan, altıncı günün sonunda büyük ihtimal susuzluktan ölmüş veya can çekişiyor olabilir... Ortalama 17 saat süren oruç ibadeti, altı günlük uzatmadan sonra insana şu soruyu sorar: Allah ﷻ 17 saat süren oruç ibadetini uzatsaydı halin ne olurdu? ...

Bu sorunun cevabı üzerinden, orucun insana verdiği derslerden bazıları:

- ✓ Allah'ın verdikleri olmasaydı, halin ne olurdu yaşayarak gör.
- ✓ Senin sahip olduğun nimetlerden mahrum olan insanların neler hissettiklerini yaşayarak anla.
- ✓ Doyurunca doyma, doyurunca mutlu olma ahlakını kazan.
- ✓ **LÂ SAMEDE İLLALLAH** zikrini hem kavli hem de fiili olarak yap.

Oruç ibadetinde yaşayarak gördün ki, "Sen asla Samed olamazsın!" ama bu ismin verdiği dersten hisseni alırsan, istiğna, kanaat ve bağımsızlık ahlakına sahip olabilirsin.

Bu ahlakî özellikleri kısaca açalım;

İstiğnâ: Gönül zenginliği, dünya nimetlerine tenezzül etmeme, elindekiyle yetinme hali. İstiğnayı bir ahlak haline getirip içselleştiren insanlara müstağnî deniyor. Kur'an bu insanların özelliklerini şöyle anlatır: "Onları tanımayanlar zengin zanneder. Aslında onlar fakirdir. Fakat buna rağmen yüzsüzlük yapıp başkalarından bir şey istemezler." [279]

Kanaat: Kanaat iki türlü olur. Biri, insanın elinde yoktur. Mecburen elindekilerle yetinmek zorunda kalır. Diğeri de hayatından ihtiyaç fazlası olan her şeyi çıkarır, yetecek kadarla yetinir. Peygamber Efendimizin kanaati ikinci türden bir kanaatti.

Bağımsızlık: İnsan için mutlak bağımsızlık yoktur. Her insan Allah'ın verdiği nimetlere bağlıdır. Bu nokta, insanın imtihanının başladığı noktadır. İslam dininde bütün ibadetler insandan nimetlerle bağlantısını geçici olarak kesmesini ister. Bu bağlantıyı kesme imtihanında soru şudur: Nimetleri mi daha çok seviyorsun, nimetleri vereni mi?

- ✓ Namazda, günde beş defa, hangi işi yapıyorsak, o işle bağlantımızı keseriz.

279 Bakara 273

- ✓ Zekatla, "Mal benim değil, bende emanet" der, Allah'ın istediği miktarda malla bağlantımızı keseriz.
- ✓ Oruçla, 16-17 saat boyunca helal olan yiyeceklerle bağlantımızı keser, bu kesme üzerinden "Allah ﷻ istedikten sonra, değil haramlarla, helallerle bile bağlantımı keserim" mesajını nefsimize veririz.
- ✓ Hacla, yaşadığımız mekanla, dostlarımızla, işimizle bağlantıyı keser, Beytullah'a gideriz.

Bütün bu "bağlantı kesmeler" üzerinden verilen mesaj şudur: "Ben vereni verilen her şeyden daha fazla seviyor, veren istediği zaman verilenleri bırakıyor, böyle yapmakla da verene bağlılığımı, verilen her şeye karşı da bağımsızlığımı ilan ediyorum."

SAMED İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Peygamber Efendimizde istiğna, kanaat ve bağımsızlık ahlakı olarak tecelli etti.

İstiğnâ ve kanaat: Peygamber Efendimiz ﷺ zengin bir Peygamber olabilir miydi? Evet. Fakat Efendimiz bunu tercih etmedi. Onun istiğnası ve kanaati tamamen iradî idi. Şu dua Peygamber Efendimizin hem kendi yaptığı hem de Sahabelere tavsiye ettiği bir dua idi: "Allâh'ım! Bana helâl rızık nasip ederek haramlardan koru! Lütfunla beni Sen'den başkasına muhtaç etme!"[280]

Efendimizin ev halini Hz. Ayşe validemiz ve Hz. Enes şöyle anlatıyor:

- ✓ "Muhammedin ailesi iki gün arka arkaya arpa ekmeğiyle karnını doyurmamıştır."[281]
- ✓ Bazen olur evimizde üç aya yakın ocak yanmazdı. Bu süre içinde hurma ve su ile yetinirdik.[282]
- ✓ Ümmetin lideri olarak Peygamber Efendimiz ﷺ vefatına kadar donatılmış bir sofrada yemek yememiştir.[283]

280 Tirmizî, Deavât, 110
281 Buhari Rikak 17
282 Buhari Hibe 1
283 Buhari Rikak 16

Halkının en fakirinin hayat standartı, Efendimizin standartı olmuştur. Efendimiz ﷺ kendi standartını kimseye dayatmamıştır. Ümmetine israftan kaçınmayı tavsiye ederken, kendisi israftan kaçınmanın çok ötesine geçip, yetenle yetinme ahlakı olan istiğnayı ve kanaati bir yaşam tarzı edinmiştir.

Bağımsızlık: Peygamber Efendimizin dünyada helal olan her nimetle meşru ölçülerde bağlantısı vardı. Fakat hiçbir şeyin bağımlısı değildi. Efendimiz ﷺ bir ömür Allah'a bağlı, Allah'ın yarattığı her şeye karşı bağımsız yaşadı.

SAMED İSMİ BANA NE DİYOR?

Samet olamazsın ama bu isimden aldığın dersle istiğnâ, kanaat ve bağımsızlık ahlakına sahip olabilirsin.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede ihtiyaçlarına yoğunlaşabilir, ihtiyaçla istek arasındaki ayrıma odaklanabilirsin.

- ✓ İhtiyaç, olmazsa olmazlardır.
- ✓ Bunun bir adım ötesi, olsa daha iyi olacaklardır.
- ✓ Bunun da bir adım ötesi, olsa çok daha iyi olacaklardır…

"Daha iyi olacaklara kadar" olan ihtiyaçlara, ihtiyaç dersek, ondan ötesi istek sınırlarına girer ve isteklerin de sınırı yoktur.

İstiğnâ ve kanaat ahlakı, ihtiyaçları aza indirmek, yetenle yetinmekle başlar. Sağlaması da sadelik üzerinden yapılır.

Peygamber Efendimiz ﷺ sadelik için "Sadelik imandandır"[284] diyor. Yani sadelik imanın en güzel meyvelerinden biridir. Sadeliğin zıddı gösteriştir. Gösteriş: Bindiği araba, giydiği elbise, oturduğu ev ve semt, sahip olduğu para ve makam, ait olduğu soy ve ırk ile değer kazanmadır. Sadelikte bunların hepsi geride kalır. Kişilik, karakter ve bunların zarfı olan ahlak öne çıkar. Bağımsızlık ahlakı, istiğnâ ve kanaat ahlakının bir sonucudur. Kişi istiğnâ ve kanaat ahlakında derinleştikçe, bağımsızlık ahlakında güçlenir.

SAMED İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, herkesin kendine muhtaç olduğu, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan **Samed**'sin.

284 İbni Mâce, Zühd 4

Ya Rabbi! Bizlere, ihtiyaçla, istek arasındaki farkı fark etmeyi nasip eyle. Bizi arzu ve isteklerimizin mahkûmu değil, hâkimi eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **istiğna, kanaat ve bağımsızlık ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْقَادِرُ

69

EL-KÂDİR

BANA NE DİYOR?

Kur'an ve sünnet ölçülerinde yaşa. Hayatına koyacağın her yeni ölçüde vahiy rehberin, Peygamber ﷺ örneğin olsun.

(Bu ismi 54. sıradaki Kavî ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمُقْتَدِرُ

70

EL-MUKTEDİR

BANA NE DİYOR?

Beş yönetim alanının dördünde, başarılı olman, kendini iyi yönetmene bağlıdır. Kendini iyi yönetemeyenin, yönetimindeki kalitesizlik, diğer yönetim alanlarına da yansıyabilir.

(Bu ismi 54. sıradaki Kavî ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MUKADDİM

BANA NE DİYOR?

İmtihanda başarılı olduğunda şımarmayacak, başarıyı kendinden bilmeyecek, başaramadığında da karamsarlığa ve ümitsizliğe düşmeyeceksin.

MUKADDİM ve MUAHHİR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Mukaddim: Dilediğini (dileyeni) öne geçiren.

Muahhir: Dilediğini (dileyeni) arkada bırakan.[285]

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Bu isimler sizlere şu dört ahlaki özellik ve güzelliği kazandırmak için var: İmtihan ahlakı, galibiyet ve mağlubiyet[286] ahlakı ve öncelik belirleme ahlakı.

MUKADDİM ve MUAHHİR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu iki isim, dünyada imtihan ahlakı, galibiyet ahlakı, mağlubiyet ahlakı ve öncelik belirleme ahlakı olarak tecelli eder.

Rabbimiz bu tecellinin bir sonucu olarak, imtihan dünyasında dileyeni öne geçirir, dileyeni de geride bırakır. İmtihanda başarı için gereken şartları yerine getirmek, öne geçme sebebi olurken, bu şartları yerine getirmemek de, geride kalma sebebi olur.

285 Mukaddim ve Muahhir esması efâl-i ilâhiyedendir. Kur'an'da, insanın dilemesine bağlı olarak "Allah'ın dilemesini" anlatan her ayet bu iki esmânın referansıdır; Müddessir 37; Rad 27; Kehf 29…

286 Galibiyet ve mağlubiyet anlakını başarı ve başarısızlık ahlakı olarak da okuyabiliriz.

İmtihan ve Dileme

Yukarıda bu iki esmânın tanımını yaparken, parantez içi ilave yapmamızın sebebi Allah'ın dilemesi iki türlü olduğu içindir.

- ✓ **Cebrî dileme:** İnsanların hangi asırda, hangi ülkede, hangi anne-babadan dünyaya gelecekleri sadece Allah'ın dilemesine bağlıdır.[287] Cenab-ı Hak Mukaddim ismiyle dilediği varlıkların yaratılışını öne alabileceği gibi, Muahhir ismiyle dilediği varlıkların yaratılışını da sonraya bırakabilir. Dilediği insanlar milattan önce, diledikleri de milattan sonra dünyaya gelebilir. Bu alan, tamamen Allah'ın bu iki esmâsıyla şekillenen alandır.
- ✓ **İnsanın dilemesine bağlı dileme:** Bu dilemeyi bir örnekle açıklayalım.

Allah'ın külli iradesini iki trene benzetiyoruz. Trenlerin biri (Mukadddim) **"ileri"** denen istikamete, diğeri de (Muahhir) **"geri"** denen istikamete gidiyor.

İstasyonun girişinde bir yazı var. Yazıda:

- ✓ İleri ve geri gidenlerin akıbeti,
- ✓ İstasyon sahibinin muradının, bütün yolcuların ileri giden trene binmesi olduğu,
- ✓ Buna rağmen istasyon sahibinin herkesi tercihinde özgür bıraktığı,
- ✓ "Dileyen ileri giden trene binsin, dileyen de geri giden trene binsin dediği" yazıyor.[288]

Bu örnek, bize hayatın olağan akışını, o akış içinde sünnetullahın işleyişini gösteriyor. Bu uygulamada Allah ﷻ "dileyeni" üzerinde **Mukaddim** ismi yazan trenle ileri götürürken, "dileyeni" de üzerinde **Muahhir** yazan trenle geri götürüyor. Bu işleyişte, Allah ﷻ kulun dilemesine göre dilemeseydi, dünyadaki imtihanın bir anlamı olmayacaktı.

İmtihan Ahlakı

Bir yerde imtihan varsa, buna bağlı neler vardır. Bakalım;

287 Bu dileme hakkında için Cebbâr isminde sayfa 89 bkz.

288 Bu cümlelerin referansı Kehf sûresi 29'daki "dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin" ayetin mealidir.

- ✓ *Zorluk vardır:* İmtihan kelimesi Arapçada zorluk ve zahmet anlamına gelen m-h-n kökünden gelir. Bunu bilen insan, imtihanda zor soru geldiğinde, şikâyetçi olmaz.
- ✓ *Özgürlüğün kısıtlanması vardır:* İmtihanda olan insan "Benim kitaba bakma, arkadaşıma soru sorma, telefonla bilgi alma hakkım var" diyemez. "Hayat benim değil mi, dilediğim gibi yaşarım, kimse bana karışamaz" da diyemez. Diyorsa nerede olduğunun farkında değildir.
- ✓ *Kapalılık vardır:* İmtihanda sorular görünendir, cevaplar görünmeyendir. Bu gerçeği bilen: "Ben görmediğime inanmam, cevaplar tahtada görünsün" demez.
- ✓ *Kötünün iyiden çok olduğunu kabul vardır:* Test usulü bir imtihana girdiğimizde, şıklardan biri doğru, dördü yanlıştır. Doğruya iyi, yanlışlara kötü dersek, imtihanda kötünün önümüze çıkma ihtimali, iyiye göre dört kat daha fazladır. Bu gerçeği bilenler imtihan dünyasında kötünün varlığından şikâyet etmez.
- ✓ *İmtihana hazırlık:* Aile çocuğu imtihana hazırlayan okuldur. Çocuk bu okulda imtihana hazırlanır. Okuldaki hocaların kendi imtihanlarındaki başarısı, çocuğun başarısına yansır. Tersi de mümkündür.

İmtihanda takdire göre tercih yasası işler. Doğru şıkları işaretleyenler Mukaddim ismine mazhar olurken, yanlış şıkları işaretleyenler Muahhir ismine mazhar olurlar.

Başarı/Galibiyet ve Başarısızlık/Mağlubiyet Ahlakı

Bir yerde imtihan varsa, genelde iki sonuç vardır: Başarı ve başarısızlık. Başarının ahlakı olduğu gibi başarısızlığın/mağlubiyetin de bir ahlakı vardır. Başarı ahlakına Fettâh isminde değindik.[289] Başarı ahlakının özeti, başarıyı Allah'tan bilmekti. Başarısızlığa gelince bunun da ahlakı var. Ahlaktan kastımız; insanın başarısız olduğunda izleyeceği doğru yol: Başarısız olan insan, başkasını suçlamaz, hatayı kendinde arar. Başarısızlığı öğretmen bilir. Hatalarından ders alır. Bir sonraki hamlesinde, aynı hataları yapmadan başarıya gitme yolları arar.

289 Sayfa 134 bkz.

Öncelik Belirleme Ahlakı

Türkçemizde "öncelik" kelimesi var ama bunun zıddı olan "sonralık" kelimesi yok. Bu noktada bir soru soralım: Allah'ın öncelikleri nelerdir?

Kur'an'da "Rabbiniz rahmeti kendine farz kıldı"[290] âyeti iki defa geçiyor. Rahmet sıfatı dışında başka hiçbir sıfat için böyle bir ifade yok. Bunun mesajı gayet net: Merhametini ve sevgisini gösterme anlamına gelen Rahmet Allah'ın önceliğidir.

İnanç dekoru bu önceliğe göre şekilleniyor.

Bismill**A**hir**R**ahmanir**R**ahim zikri üzerinden Allah'ın öncelliği kullarının da önceliği oluyor. Bu zikir bir farkındalık halidir. Bu hali yaşayanlar her hayırlı işe besmele ile başlıyor başlarken de besmelenin içindeki şu anlamları düşünüyorlar;

- ✓ "Ben Allah'ın Rahmân ve Rahîm isminin kuldaki tecellisini biliyor,
- ✓ 'Rahmân' dediğimde, yaratandan ötürü, yaratılan her şeyi sevdiğimi,
- ✓ 'Rahîm' dediğimde de bütün insanlar içinde mü'min kardeşlerimi daha fazla sevdiğimi ifade ediyor.
- ✓ Başladığım işin başına da bunları koymakla,
- ✓ Ben neye başlarsam başlayayım, bütün insanlığa ve insanlar içinde mü'min kardeşlerime fayda vermek gibi ulvi bir niyetle işe başlarım" diyorum.

MUKADDİM ve MUAHHİR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

İmtihan ahlakı, galibiyet ve mağlubiyet ahlakı ve öncelik ahlakı olarak tecelli etti.

İmtihan ahlakı: Peygamber Efendimiz ﷺ bu ahlakın zirvesindeydi. İmtihan dünyasındaki imtihanda hem öğrenci oldu hem de öğretmen oldu. ***Peygamber Efendimizin hayatı, bu imtihanın cevap anahtarıdır.*** *Onun hayatı üzerinden bütün insanlara verilen mesaj şudur:* Bu imtihanda başarılı olmak istiyorsanız, en başarılı öğrenci-

290 Enam 12, 54

nin (sorulara cevap vermede izlediği yol olan) sünneti, tercihlerinizde rehberiniz olacak.

Galibiyet ve mağlubiyet ahlakı: Peygamber Efendimizin hayatında galibiyet ahlakının en güzel örneğini Mekke'nin fethinde gördük.[291] Mağlubiyet ahlakını ise Uhud savaşı sonrasında görüyoruz. Bu ahlakın Efendimizdeki tecellisini Kur'an şöyle anlatıyor:

"*(Uhud'da yaşanan tüm bu olaylardan sonra)* Allah'ın *(sana bahşettiği engin)* rahmeti sayesinde sen yenilgiye sebep olanlara karşı yumuşak davrandın. Eğer *(savaştan sonra "Beni dinleseydiniz böyle olmazdı, bu yenilginin sorumlusu sizsiniz, bir daha sizinle sefere çıkarsam..." gibi suçlayıcı, kırıcı, aşağılayıcı ifadelerle)* kaba *(davransan ve onlara karşı)* katı yürekli olsaydın *(musibeti ikileştirirdin ve)* onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. *(İyi ki olmadın. Bütün bu olanlardan dolayı üzüldükleri ve gereken dersi pahalıya mal olsa da aldıkları belli.)* Artık sen *(de)* onları affet…"[292]

Bu âyetin mesajı şu: Mağlubiyetten sonra, musibetlerden sonra, sağı solu suçlayarak musibeti ikileştirmekten kaçının. Hatanızı öğretmen bilin, yeni hamlelerde benzer yanlışları yapmayın!

Öncelik ahlakı: Sıfatlar noktasında rahmet, Peygamber Efendimizin de sıfatıydı. Kur'an'ın onu tanıttığı âyetlerden biri de: "Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik"[293] âyeti. Bu âyetin bir sonucu olarak Efendimizi tanıtan cümleler içinde en çok öne çıkan ifade "Rahmet Peygamberi" ifadesi oldu. Bunun ümmetine mesajı şuydu: Peygamberiniz âlemlere rahmet oldu, siz de bulunduğunuz yere, ailenize, yakın çevrenize rahmet olun!

MUKADDİM ve MUAHHİR İSMİ BANA NE DİYOR?

İmtihanda başarılı olduğunda şımarmayacak, başarıyı kendinden bilmeyecek, başaramadığında da karamsarlığa ve ümitsizliğe düşmeyeceksin. Hatalarını öğretmen bilecek, yeni hamlelerinde benzer hataları yapmayacaksın.

Allah'ın ve Allah Resulünün öncellikleri, senin de önceliğin olacak. Yakın çevrene rahmet olacaksın.

291 Bu konu için Fettah isminde sayfa 135 bkz.
292 Ali İmran 159
293 Enbiya 107

Bu esmânın ahlaka dönüşmesinde **"önceliklere"** yoğunlaşabilir ve bir yetişkin olarak öncelik sıralaması yapabilirsin.

İbadetler: İbadetlerin öncelik sıralamasında başta olması şu anlama gelir: "Ben bütün bu nimetleri veren Allah'ı her şeyden daha çok seviyor, O'nun verdikleri olmasaydı, sahibi göründüğüm hiçbir şeyin de olmayacağını biliyorum."

Nefsin: Nefisten kastımız; kendimiz. Kendi manevîyatımız. Bunun öncelik sıralamasında, önde olması bencillik sebebi değil. Tam aksine nefsi cetvele benzettiğimizde onun ibadetler üzerinden terbiye edilmesi, hayatta onunla yapacağımız her işin, iyi güzel ve doğru olması gibi bir sonuç vereceğini bilmemizdendir.

Aile: Aile bahçe, anne-baba bahçıvan, çocuklar da meyvelerdir. Meyvelerin kalitesi bahçeyle, bahçıvanla yakından ilişkilidir. Bahçeyi, bahçenin meyvelerini ihmal ederek yapacağımız her iş eksiktir, eksikliktir. Aile, bizim geleceğe mirasımızdır. Bir vatandaş olarak, bu mirasın konusu olan çocuklarımız ülkemize kazandırdığımız eserlerimizdir.

Ayrıca aile, çocuklarına öncelik sıralaması yapmayı öğreten bir okuldur. Bu okulda öncelik; çocuklara maddî-manevî anlamda güzel bir eğitim vermektir. Çünkü gelecekte çocuğun yapacağı sıralamanın iyi ve güzel olması, bu eğitimle doğrudan alakalıdır.

İş: Hiçbir zaman amaç değildir. Allah'a, kendine ve ailene karşı görevlerini daha iyi yapma noktasında araçtır.

Yakın çevren: Sosyal olmak sünnettir. İçine kapalı, kendi dünyasında yaşayan, yakınlarını, arkadaşlarını ihmal eden bir tane Peygamber yoktur. Yakın çevrenin kalitesi, senin kaliteni belirler. Sen onlara, onlar sana artı değer katarlar.

Sosyal sorumluluk projeleri: "Bana ne" demeyen, "Bana ne düşüyor" diyen insanların birlikteliği çok önemlidir. Bu projelere destek vermek de, önceliklerini aksatmadan, öncelikler sıralamasında yer alabilir.

MUKADDİM ve MUAHHİR İSMİYLE DUA

YA Rabbi! Sen dilediğini öne geçiren **Mukaddim**, dilediğini arkada bırakan **Muahhir**'sin.

Ya Rabbi! Bizleri, fert ve toplum olarak geri bırakan ne kadar özellik varsa onlardan kurtulmayı, bizleri fert ve toplum olarak -başkalarına maddî-manevî- her alanda model yapacak ne kadar özellik ve güzellik varsa onların da sahibi olmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **imtihan, öncelik, galibiyet ve mağlubiyet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-MUAHHİR

BANA NE DİYOR?

Aile bahçe, anne-baba bahçıvan, çocuklar da meyvelerdir. Meyvelerin kalitesi bahçeyle, bahçıvanla yakından ilişkilidir. Bahçeyi, bahçenin meyvelerini ihmal ederek yapacağımız her iş eksiktir, eksikliktir.

(Bu ismi 71. sıradaki Mukaddim ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-EVVEL

BANA NE DİYOR?

İşin başındaki duruşunu, işin sonunda zirveye çıksan da değiştirmeyeceksin. "Önce plan, sonra aksiyon" düsturu prensibin olacak.

EVVEL, ÂHİR, ZÂHİR ve BÂTIN İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Bu dört isim, Kur'an'da birer kere geçiyorlar ve dördü de aynı âyette geçiyor.[294] Bu isimler birbirini tamamlayan bir bütünlük arz ettikleri için dördünü birlikte ele alıyoruz.

Evvel: Varlığının başlangıcı olmayan, hiçbir şey yokken var olan.

Âhir: Varlığının sonu olmayan, her şeyin sonu geldiğinde yine var olacak olan.

Zâhir: Eserleri üzerinden varlığı apaçık olan.

Bâtın: Varlığına sayısız delil olmasına rağmen, Zatı, zihnin tasavvur sınırlarına girmediği için mutlak gayb olan.

Bu dört ismin aynı âyette arka arkaya gelmesi üzerinden verilen mesajlardan biri de şudur: Allah zamanın ve mekanın tek hâkimidir. O, zaman ve mekan tarafından kuşatılamaz. O her şeyi kuşatan Muhit'tir.

Bu dört ismin geçtiği âyetin son cümlesi de mesaj yüklüdür. "O, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın'dır. **O, her şeyi bilen Alîm'dir.**"

Ayetin sonunda gelen Alîm ismi şu mesajı verir: Bu dört esmâ ile anlatılan özelliklere sahip olmayan, mutlak manada Alîm olamaz.

EVVEL, ÂHİR, ZÂHİR ve BÂTIN İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu dört isim kâinatta "dört boyut" ve her boyutta "sınır" olarak tecelli eder. Başı, sonu, içi dışı ve sınırları olmayan hiçbir ilim ve maddî varlık yoktur.

Bu dört esmânın insandaki ahlaki tecellilerine gelince, bu dört esmânın insandaki ortak tecellisi "Araştırma ahlakı"dır. Ayrı ayrı tecellisi ise şöyle:

- ✓ **Evvel:** Liderlik, feraset ve basiret ahlakı,
- ✓ **Âhir:** Gaye ve ibret alma ahlakı,
- ✓ **Zâhir:** Tevazu ahlakı,
- ✓ **Bâtın:** Eserleriyle öne çıkma ahlakı,

294 Hadid 3

Evvel ve Âhir Esmâsının Kâinat Kitabından Okunuşu

Dünyada başı ve sonu olan her şey, Evvel ve Ahir esmâsının sınırlı tecellisine mazhardır.

Başta çekirdek, tohum, sperm, yumurta olarak tecelli eden Evvel ismi, sonda kayısı, domates, insan, ve tavuk üzerinden Âhir ismiyle tecelli eder.

Bu tecelliler anlamlılık yasasını ortaya çıkarır. Bu yasayı "Baştakini anlamlı yapan, sondakidir" şeklinde ifade edebiliriz.

Başta çekirdek olsa, sonda meyve olmasaydı ne olurdu? Çekirdeği toprağa atmanın bir anlamı olur muydu? …

Bu yasanın işleyişine bir de dünya ve ahiret boyutlu bakalım.

Evvel isminin tecellisi dünyadır, Ahir isminin tecellisi ahirettir. Dünyaya baştaki dersek, ahiret sondakidir. Baştakini anlamlı yapan sondakidir.

Çalışmak başta, okumak başta, çekirdek baştadır. Ücret, diploma ve meyve sondadır. Sondakiler olmasa, baştakilerin bir anlamı olabilir mi? …

Bu açıdan bakarsak sonda olan ahirete iman artınca, başta yapılan namazın, orucun, zekatın, haccın, duanın anlamı daha da artar. Ayrıca, Allah'ın adaletinin mutlak tecelli edeceği, dünyadaki bütün adaletsizliklerin dengeleneceği yer ahirettir. Sona ahireti koymadan, imtihan dünyasındaki adaletsizlikleri de açıklamak mümkün değildir.

Kısaca, başta olan dünyayı anlamlı yapan, sonda olan ahirettir.

Zâhir ve Bâtın Esmâsının Kâinat Kitabından Okunuşu

Zâhire görünen, bâtına görünmeyen dersek, Her zâhirin, bâtını göstermesi bir yasadır. Görünmeyen olmadan görünen açıklanamaz.

İnsanın kendisi, görünen (zâhir) ve görünmeyenin (batın) bileşenidir.

- ✓ Kulak görünen, sesler görünmeyen,
- ✓ Dil görünen, tatlar görünmeyen,
- ✓ Burun görünen, kokular görünmeyen,
- ✓ Eylem görünen, niyet görünmeyen,
- ✓ Beden görünen, ruh görünmeyen,

Kitaplar da zâhir, bâtın bileşenidir. Kitaplardaki bütün kelimeler görünendir, kelimelerdeki manalar görünmeyendir. Kelimeleri gören gözdür, manaları gören ise, insanın görünmeyeni gören gözü olan akıldır.

Din zahir batın bileşenidir. İslam zâhir, iman bâtın'dır. İslam'ın şartları olarak saydığımız amellerin hepsi görünür. İmanın şartı olarak saydıklarımız da görünmez.

Yukarıda saydığımız görünmeyenleri yok sayarsak, görünenlerin bir anlamı olur mu? Burun var koku yok, kelime var anlam yok, namaz var Allah'a iman yok. Bunlar yok olduğunda, var olanların açıklaması yok.

Araştırma Ahlakı

Yukarıda işaret etmiştik. Bu dört esmânın birlikte geçtiği âyetin sonu Alîm ismiyle bitiyor. Bu bitişin bir mesajı da şu: Her ilimde bu dört esmâ tecelli eder. Her ilmin, başı Evvel isminin, sonu Âhir isminin, dışı Zâhir isminin, içi Bâtın isminin tecellisidir.

Bütün ilimleri birleştirip, bir ilimler ağacı farz edelim; bu ağacın başına çekirdek, sonuna ağaç, zâhirine meyve, bâtınına meyvenin çekirdeği diyelim. İlk insandan bugüne kadar yaşayan bütün insanları da tek bir insan farz edelim.

Bu insanın öğrenmeye başladığı ilk noktayla (Evvel), bugün geldiği son nokta (Âhir) arasındaki mesafe ne kadardır? … Bu insan, ağacı tanımaya başladığında, ağaçta kaç ilmin meyvesi (Zâhir) ve çekirdeği (Bâtın) vardı? Şimdi kaç tane var?

Bu örnek şunu gösteriyor: İnsan denen varlığın ilk insandan günümüze bilgisi sürekli artıyor. O gün bilinenler, birlerle ifade edilirken, bugün bilinenler binlerle ifade ediliyor.

Başta demiştik, bu dört isim kâinatta "dört boyut" ve her boyut da "sınır" olarak tecelli eder.

Her ilim dört boyutlu olarak gelişiyor. Birçok ilim, ilim doğuruyor, ana branşların alt branşları oluyor. Bütün ilimlerde bir sınır olduğunu biliyoruz ama o sınır neresi bilmiyoruz.

- ✓ Evvel ismini ilimler ağacının çekirdeğine benzettik. Çekirdekte (Evvel) bir potansiyel ve rezerv olduğunu biliyoruz ama sınırlarını bilmiyoruz.

- ✓ Çekirdeğin bugün ağaç olmuş son noktasını görüyoruz. Ama ağacın bundan sonra ne kadar büyüyeceğini, ve ulaşacağı son (Âhir) sınırları bilmiyoruz
- ✓ Bugün insanların adına branş dedikleri ilimleri biliyoruz (Zâhir) fakat ilim sayısının nerede duracağını/sınırlarını bilmiyoruz.
- ✓ Bugün ilimlerin içeriğini biliyoruz (Bâtın) ama bu içerik bilginin nerede duracağını/sınırlarını bilmiyoruz.

Var olan sınırları bilemeyişimiz üzerinden bu dört ismin bize mesajı şu: Siz araştırmaya, kendinizi geliştirmeye, öğrendiğiniz her şeyi insanlığın faydasına kullanmaya devam edin. İlimlerin sınırları sizin ömrünüzden daha uzun. Siz ilimlerin sonunu değil, ilmiyle amel etmeyenlerin sonunu düşünün!

EVVEL, ÂHİR, ZÂHİR ve BÂTIN İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Efendimiz ﷺ güzel ahlakın en güzel örneğiydi. Bu isimlerin Efendimizde hangi ahlaki özellikler olarak tecelli ettiğini yukarıda ifade etmiştik. Şimdi bunları kısaca açalım.

Liderlik, feraset ve basiret ahlakı:[295] Liderin en büyük özelliği işin başında (Evvel) işin sonunu düşünmesidir. Liderin en büyük özelliği işin başında koyduğu ilke ve prensiplere, işin sonuna kadar uymasıdır. Bunun en güzel örneğini, Mekke döneminin başında, 23 yıl sonra da Medine döneminin sonunda görüyoruz. İşin başında zayıftı, işin sonunda güçlüydü.

- ✓ Zayıfken de[296] adaletten ayrılmadı, güçlüyken de…
- ✓ Zayıfken de affediciydi, her türlü cezayı verebilecek gücü elde ettiğinde de…
- ✓ Zayıfken de kanaatkâr ve müstağniydi, zengin olma fırsatları önüne geldiğinde de…

Efendimizin işin başındaki (Evvel) duruşunu işin sonunda (Âhir) zirvede bile değiştirmeyen bir liderdi.

295 Bu bölümde liderlik ahlakı üzerinde durduk. Feraset ve Basiret ahlakı için sayfa 154 bkz.

296 "Zayıfken ifadesinden" kastımız: Peygamber Efendimizin, Mekke döneminde, Medine döneminde sahip olduğu imkanlara sahip olmayışı…

Yukarıda üç noktayla bitirdiğimiz, üç maddedeki noktalar; bu ahlaka ait birçok örneği hadis ve siyer kitaplarında bulabilirsiniz anlamına geliyor.

Gaye ve ibret alma ahlakı: Her işin başında, işin sonu hedeftir (Âhir). Geminin kalktığı liman işin başıdır. Varacağı liman hedeftir. Hedefin en büyük özelliği, hedefe giden yolda, yapılacak her şeyin hedefe uygun olmasını sağlamaktır.

Hedef, hedef sahibini, hedeften uzaklaştıracak her şeyden uzaklaştırır.

Efendimizin hayatında hedef Allah'ın rızasıydı. Bu hedef, hedefe giden geminin yükünü belirleyici oldu. Allah'ın razı olduğu her şey, o geminin içinde olurken, razı olmadığı her şey geminin dışında kaldı. Efendimiz ﷺ geminin dışında olması gereken şeylerin, geminin içinde olmasının, gemiyi hedeften uzaklaştıracağını biliyordu.

Efendimiz ﷺ "Her son"dan ibret aldı. Efendimiz ﷺ geçmiş kavimlerin sonları üzerinden sonuç eğitimi verdi. Benzer tercihlerin, benzer sonuçlara sebep olacağına dikkat çekti.[297]

Tevazu ahlakı: Zâhir ismi, insanın görünen tarafında, davranışlarında tecelli eder. Yaratılan her şey yaratanı tanıtmak ve göstermek için vardır. Yaratılan her şey, yaratanı akla getirmek, hatırlatmak için yaratılmıştır. Rabbimiz yaratılan her şeyin Zatını gösteren bir pencere olmasını ister. Hiçbir pencerenin perde olmasını istemez.

Tevazu ahlakı pencere olmaktır. Tevazunun zıddı olan riya/gösteriş ise perde olmaktır. Bizim, yaptığımız işin önünde görünmemiz bizim imtihanımızdır. Bu imtihanın sonucu şudur: İnsan "Ben mi yaptım" diyecek yoksa bütün bu güzel işleri "Allah'ın verdiği imkanla yaptım mı" diyecek.

Peygamber Efendimiz ﷺ bu ahlakın zirvesindeydi. Mekke'yi fetheden ordunun başında Mekke'ye girerken, bazı insanların başarıyı ondan bilmesi onu o kadar rahatsız etmişti ki, bindiği hayvanın üzerinde mahcubiyetten iki büklüm oldu. Siyer kitaplarında Efendimizin bu hali şöyle anlatılır: "Başını devesinin eyerine kadar eğmiş, deve üzerinde adeta Allah'a secde ediyordu,[298] yani "hal diliyle başa-

297 Bu ifadeler Buhari ve Müslim'de geçen bir hadisten. (Buhari, Enbiya 50; Müslim, İlm 6)
298 Heysemî, Mecmau'z-Zevâid6/249

rıyı Allah'tan biliyor. Senin verdiğin imkanlar olmasaydı bu başarı olmaz, diyordu."

Eserleriyle öne çıkma ahlakı: Eserler insanın içindeki (Batın) bilginin, dışarıda görünmesidir. Peygamber Efendimizin en güzel eseri vahyin rehberliğinde terbiye ettiği insanlardı. Efendimizi çekirdeğe benzetirsek, sayıları 100 bini aşan Sahabe Efendilerimiz o ağacın meyveleriydi. Her meyve içinde taşıdığı çekirdekle başka meyveler verebilecek eserlerdi.

EVVEL, ÂHİR, ZÂHİR ve BÂTIN İSMİ BANA NE DİYOR?

Evvel: İşin başındaki duruşunu, işin sonunda, zirveye çıksan da değiştirmeyeceksin. "Önce plan sonra aksiyon" düsturu prensibin olacak.

Âhir: Hedefin olacak, hedefin aynı zamanda senin cetvelin olacak. Hedefinden seni alıkoyacak her şey, senin dışında kalacak. Yaşanmış her son, senin ibret kitabın olacak. Yaşanmış her sondan dersler çıkaracaksın.

Zâhir: Dış görünüşe sadelik ölçülerinde önem verecek ama hiçbir zaman fiziki özellik ve güzelliklerinle bir yere gelmeye, birilerinin yanında değer kazanmaya çalışmayacaksın.

Bâtın: İç güzelliğe yatırım yapacaksın. Dış güzelliğin belli bir yaştan sonra solmaya başlarken, iç güzelliğin sen yaşlansan bile seni güzel yapacak, sen yaş aldıkça daha da güzelleşecek.

EVVEL, ÂHİR, ZÂHİR ve BÂTIN İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, varlığının başlangıcı olmayan **Evvel**, Sen varlığının sonu olmayan **Âhir**, Sen eserleri üzerinden varlığı apaçık olan **Zâhir**, Sen zihnin tasavvur sınırlarına girmediği için mutlak gayb olan **Bâtın**'sın.

Ya Rabbi! Başlarken hayırlı olana başlamayı, başladığımız her işe sonunu düşünerek başlamayı, dünyada yaşanmış her sondan da ibret almayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! İçimizi dışımızdan güzel eyle, içimizde ne kadar güzellik varsa, dışımızda onları güzel ahlak olarak göstermeyi nasıp eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **liderlik, ibret alma, tevazu ve eserleriyle görünme ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْآخِرُ

74

EL-ÂHİR

BANA NE DİYOR?

Hedefin olacak, hedefin aynı zamanda senin cetvelin olacak. Hedefinden seni alıkoyacak her şey, senin dışında kalacak. Yaşanmış her son, senin ibret kitabın olacak. Yaşanmış her sondan dersler çıkaracaksın.

(Bu ismi 73. sıradaki Evvel ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلظَّاهِرُ

75

EZ-ZÂHİR

BANA NE DİYOR?

Dış görünüşe sadelik ölçülerinde önem verecek ama hiçbir zaman fiziki özellik ve güzelliklerinle bir yere gelmeye, birilerinin yanında değer kazanmaya çalışmayacaksın.

(Bu ismi 73. sıradaki Evvel ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْبَاطِنُ

EL-BÂTIN

BANA NE DİYOR?

İç güzelliğe yatırım yapacaksın. Dış güzelliğin belli bir yaştan sonra solmaya başlarken, iç güzelliğin sen yaşlansan bile seni güzel yapacak, sen yaş aldıkça daha da güzelleşecek.

(Bu ismi 73. sıradaki Evvel ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْوَالِى

EL-VÂLÎ

BANA NE DİYOR?

Sende emanet olan ve yönetiminden sorumlu olduğun her nimet için kendini ne kadar sorumlu hissedersen, Allah katında o nispette değerli olursun.

(Bu ismi 56. sıradaki Velî ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمُتَعَالِى

78

EL-MÜTEÂLÎ

BANA NE DİYOR?

Ara sıra mütevazi olmak kolaydır ama bir ömür mütevazi kalmak zordur. Sen zoru seç!

(Bu ismi 11. sırada Mütekebbir ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْبَرُّ

79

EL-BER

BANA NE DİYOR?

İyi insan olman, iyi ve güzel dediğin her şeyi nefsinde yaşaman kendine yapacağın en büyük iyiliktir. Zira başkalarına örnek olmak gibi büyük iyiliklerin yolu, bu iyiliği yapmandan geçiyor.

BER İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Ber: Eşi benzeri olmayan iyi, her türlü iyiliğin kaynağı.[299]

299 Berr ismi Kur'an'da 1 defa geçer; Tur 28.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Başkalarına yapılan her iyilik, kişinin kendine yaptığı bir iyiliktir. Çünkü yapılan her iyilik, içinizdeki iyilik ağacının köklerine su dökmek gibidir.

BER İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Ber ismi kâinatta "iyilik" olarak, insan davranışlarında da "iyilik ahlakı" olarak tecelli eder.

En Büyük İyiliksever

"Samed ismi için, kâinatta 'ihtiyaç' olarak tecelli etmiştir" demiştik. Dünyada her var, Allah'a muhtaçtır. Her var, var olmak için hem de varlığını devam ettirmek için Allah'a muhtaçtır. Bir an için, dünyada insan dışındaki bütün varlıkların dilenci olduğunu kabul edelim. Bu dilenciler el açmış, insanlardan ihtiyaçlarını istiyorlar. İnsanlar arasında 8 milyon 700 bin canlı türünün ihtiyacını karşılayabilecek bir iyiliksever var mıdır? Bütün insanlar bir araya gelse bu iyiliği yapabilir mi? ...

Bütün insanların yapmakta aciz kalacağı iyiliği, Rabbimiz, insan dâhil bütün varlıklara yapmıştır. Allah **Ber**'dir. En büyük iyiliksever-dir.

Allah İnsanları Niçin Yaratmıştır?

Bu sorunun iki cevabı var:

- ✓ Allah ﷻ insanları, onlara iyilik yapmak için yaratmıştır.
- ✓ Allah ﷻ insanları, "iyilik yapsınlar" diye yaratmıştır.

Allah ﷻ verdiği her şeye emanet demiştir. İnsana verdiği her şeyi, "insan sahiplensin" diye değil, "versin" diye vermiştir. "İyilikte yarışsın, iyiliksever, hayırsever olsun, doyunca değil, doyurunca mutlu olsun" diye vermiştir.

İnsanın ömrünü ve ona verilen emanetleri kum saati gibi düşünürsek, insanın ve sahibi göründüğü her şeyin kaderi tükenmektir. Tükenme üzerinden insana verilen mesaj şudur: "Ey insan! Allah'ın verdiklerini, O'nun yolunda versen de vermesen de bir gün tükenecek. Yolunda verirsen, verdiğin her şey fazlasıyla ve ebedi olarak sana geri verilecek. Emanete 'benim' der, vermezsen, bunun hesabını vereceksin."

Asıl İyilik Nedir?

Kur'an'da birçok âyet iyiliği teşvik eder. Fakat bir âyet var ki, bu âyet iyiliğin tarifini yapar.

"*(Ey Yahudi ve Hristiyanlar! İyi bilin ki, "Asıl kıble bizim kıblemizdir" iddiasıyla)* Yüzlerinizi *(ibadet sırasında) doğuya ya da batıya çevirmeniz (gerçek anlamda)* iyilik *(ve dindarlık)* değildir. *(Siz iyiliği kıblede arıyorsunuz; Oysa)* **Asıl iyilik** *(ve dindarlık)* kişinin Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere inanması; çok sevdiği malından *(bazen kendisinin ihtiyacı olmasına rağmen)* akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım için el açanlara ve hürriyetine kavuşmak için efendisiyle sözleşme yapan kölelere vermesi, namaz kılması, zekat vermesidir. *(Bir de)* Söz verdiğinde sözünde duran, özellikle darlık ve sıkıntı, hastalık ve savaş gibi zor zamanlarda sabır ve sebat gösteren kimseler var ya.. *(İyilik ve dindarlık davasında)* Doğru *(ve samimi)* olanlar işte bunlardır. *(Allah'ın razı olmadığı her şeyden sakındıkları için)* müttaki olanlar da yine bunlardır."[300]

Açıklamalı mealden de anlaşılacağı gibi Yahudi ve Hristiyanlar iyiliği şekilde arıyor, şekilci olmayı iyilik zannediyorlar. Kur'an onların bu içi boş iyilik anlayışlarının içini doldurup iyilik tarifi yapıyor.

İyilik Sahibinin Kendine Yaptığı Kötülük

Kur'an, Bakara sûresi 262. âyette iyilik yaparken başa kakmayanları övüyor. Ardından gelen âyette başa kakmaya "incitme" diyor. "*(Bir çift)* Güzel söz ve *(bir kusuru)* bağışlama, arkasından *(başa kakma ve)* incitme gelen sadakadan daha hayırlıdır.."[301] 264. âyette de başa kakmanın iyilikleri boşa çıkaracağını ifade ediyor.

Peki, "Başa kakmak nedir? Başa kakmak "Ben sana falan zamanda şu şu iyilikleri yapmıştım…" diye başlayan cümlelerle yaptığı iyiliği kişinin yüzüne vurmaktır. Başa kakan insana sormak lazım, "Sen bu iyiliği kimin için yaptın? Allah rızası için yaptıysan, senin olandan vermedin, sende emanet olandan verdin. Bu durumda bir şükür, bir de teşekkür borcun var; Allah'a sana iyilik yapma imkanı verdiği için şükredeceksin. İyilik yaptığın insana da "Benim iyilik

300 Bakara 177. Kur'an Bakara 189'da da iyiliği şekilde arayanlara, benzer bir iyilik tarifi yapıyor.
301 Bakara 263

yapmama vesile oldun" diye teşekkür edeceksin. Eğer, Allah rızası için yapmadıysan, Allah'ın verdiğini nimeti, "Sana saygı, sevgi ve hürmet getirsin" diye verdiysen, emaneti veriliş amacı dışında kullanmakla kendine kötülük yaptın ve ahirette hesabını vereceksin.

BER İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

İyilik ahlakı olarak tecelli etti.

İyilik Ahlakı

Allah'ın insanlara yaptığı iyiliklerin en büyüklerinden biri de Peygamber göndermekti. Peygamber göndermenin anlamı; doğru yolu gösteren, dosdoğru yaşamayı öğreten örnek insan göndermekti.

Peygamber Efendimiz ﷺ örnek oldu. O, iyilik, güzellik ve hayır üreten bir kaynak olarak örnek oldu. O, iyiliğin bir çeşidini değil, her çeşidini yaptı.

Başta kendine iyilik yaptı: Kendine iyilik yapmak bildiği, iman ettiği her şeyi yaşamaktı.

Ailesine iyilik yaptı: Eşlerine, çocuklarına sevgiyle, ilgiyle yaklaştı. "Allah'ın razı olduğu bir eş nasıl olur, Allah'ın razı olduğu bir yuva nasıl kurulur?" bunları yaşayarak gösterdi.

Çevresine iyilik yaptı: Çevresindeki insanlara en büyük iyiliği, Allah'ın kendisine verdiği, hidayet denen hediyeyi vermesiydi. Peygamber Efendimiz ﷺ bu hediyeyi insanlara götürürken, çevresindeki bütün insanlara kardeş olarak baktı. Davetine gelenler onun mü'min kardeşiydi. İnanç noktasında onun kardeşlik anlayışında iki türlü kardeş vardı. İman eden kardeşler, iman etme ihtimali olan kardeşler.

Birinciler onun kazandığı idi, ikinciler de kazanma ihtimali olanlardı. İşte bu nedenle Peygamber Efendimiz ﷺ kazanma ihtimali olan insanları uzaklaştıracak her türlü söylem ve eylemden kaçındı. 23 yılın sonunda bu iyi davranışın meyvesi olarak, Allah ﷻ bir çekirdeğe, yüz bin Sahabe meyvesi verdi.

Çevresindeki yoksullara iyilik yaptı: Bu iyiliği önce empati üzerinden yaptı. Lideri olduğu toplumda, en fakirin hayat standartı Efendimizin standartı oldu. Yoksulun halinden anlayan bir liderdi.

Kendinden bir şeyler isteyene "hayır" dememe prensibi vardı. İstenen kendinde yoksa dahi borçlanır ve ihtiyaç sahibini boş göndermezdi. Yine böyle yaptığı günlerin birinde Hz. Ömer şöyle dedi: "Ya Resulallah! Yanında varsa verirsin, yoksa Allah, seni gücünün yetmeyeceği şeyle mükellef kılmamıştır." Efendimizin yüz ifadeleri bu sözden hoşnut olmadığını gösteriyordu...[302]

Kısaca, iyiliğin ne kadar çeşidi varsa, Peygamber Efendimizde onun örneklerini bulmak mümkündü. Bu konuda daha fazla örnek için hadis ve siyer kitaplarına bakılabilir.

BER İSMİ BANA NE DİYOR?

"İyi insan olman, iyi ve güzel dediğin her şeyi nefsinde yaşaman kendine yapacağın en büyük iyiliktir. Zira başkalarına örnek olmak gibi büyük iyiliklerin yolu, bu iyiliği yapmandan geçiyor."

BER İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen eşi benzeri olmayan her iyiliğin kaynağı olan **Ber**'sin.

Ya Rabbi! Sen, bizlere sayısız iyilik yaptın. Ne olur, iyi insan olmakla kendimize iyilik yapmayı, iyilik yapmada örnek olan bir insan olarak hem kendimize hem de başkalarına iyilik yapmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **iyilik ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

302 Heysemî, X, 242

ET-TEVVAB

BANA NE DİYOR?

Senden istenen hatasız günahsız bir insan olman değil. Senden istenen hata yaptığında, günah işlediğinde bunlarda ısrar etmemendir. İdeal olan tevbeni söylemden eyleme taşıman, aynı yanlışları bir daha yapmayarak yaşamandır. Tevbede söylemin şahidi eylemdir.

(Bu ismi 15. sırada Gaffâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MUNTAKIM

BANA NE DİYOR?

Haksızlığa karşı asla sessiz kalmayacaksın. Hukuk devletinde yaşayan medeni bir insan olarak, yargının alanına giren bütün konularda, yargıyı bilgilendirecek, yargı üzerinden sonuca gideceksin…

(Bu ismi 10. sırada Cebbâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْعَفُوُّ

EL-AFÜV

BANA NE DİYOR?

Geçmişinde hata ve günahı olmayan insan var mıdır? … İnsanların sürekli geçmişini hatırlatmak, onların gelecekte yeni bir sayfa açmasını zorlaştırabilir. Aynı hatayı bir daha tekrar etmiyorlarsa, siz de Allah'ın sildiği gibi silin.

(Bu ismi 15. sırada Gaffâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلرَّؤُوفُ

ER-RAÛF

BANA NE DİYOR?

Günahla günahkârı ayır. Şefkatle bağlanırsan, tahammül kapasiten artar. Tahammül kapasiten artarsa, küsmen, darılman ve kırılman aza iner.

RAÛF İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Raûf: Çok şefkatli, şefkati eşsiz ve benzersiz olan.[303]

Bu ismin Cenab-ı Hakkın Rahmân, Rahîm, Vedûd ve Kerîm isimleriyle birlikte okunmasında bütünlük açısından fayda var.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içerisinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Rabbin günahla günahkârı ayıran bir dil kullanıyor. Sen de ayır. Günahın düşmanı olurken, günahkarın dostu ol!

RAÛF İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isim kâinatta şefkat olarak tecelli etmiştir.

İçinde Şefkat Duygusu Olan Her Canlı "LA RAÛFE İLLALLAH" diyor

Doğuran bütün canlılar, yavrularına karşı şefkatle donatılmıştır. Hayvanlar âleminde çok sayıda şefkat örneği vardır. Onların en ilginç olanlardan üçünü buraya alalım.

Önce timsahla başlayalım. Vahşi hayvan dediğimizde ilk akla gelen timsah, yavruları yumurtadan çıktıktan sonra onları ağzının içine alır. Ağız içi, bir yıl boyunca, yavruların yuvası olur. Timsah bu arada yüzlerce kez acıkır. Yavru mu, değil mi, bakmadan bir sürü kuş ve balık yer. Ama yavrularını yemez…

"Boulengerula Taitanus" isimli hayvan bir sürüngen türüdür. Bu hayvan yavrularına karşı öylesine şefkatli ki, yavruları dünyaya geldiğinde, onlara yiyecek olarak derisini veriyor. Doğumdan sonra değişen deri, yeni doğan yavruların gıdası oluyor. Fakat bir sorun var. Deri, biraz sert, ne olacak? Yeni doğan yavrular bu deriyi yiyebilecek dişlerle doğuyorlar…

"Graneledone boreopacifica" türü bir ahtapot yumurtlamaya başlar ve yumurtlama işlemi bittikten sonra kuluçkaya yatar. Yumurtalarını yuvanın tavanına çengelle asar gibi dizer. Yumurtalara devamlı su pompalayarak onların temiz kalmalarını sağlar. Her ne pahasına olursa olsun yuvasını terk etmez. Aç kalsa bile terk etmez. Gerekirse kollarından birkaçını yemekten kaçınmaz. Yavruları dünyaya geldi-

303 Raûf ismi Kur'an'da 10 defa geçiyor; Nahl 47; Hac 65; Bakara 143…

ğinde, anne ahtapotu trajik bir son bekler. Anne açlıktan ölür. Onun ölü bedeni dünyaya yeni gelen yavruların ilk besinleri olur.

Şimdi soralım örnek verdiğimiz üç hayvan dünyaya şefkat duygusundan mahrum gelselerdi ve onlara bu duygunun verilmesi yeryüzündeki bütün insanlara bırakılsaydı bunu yapabilir miydik? …

Bu soruyu yavruları olan milyonlarca hayvan için bir kere daha soralım. Bu soru karşısında "yaparız" diyemeyerek aciz kalan bütün insanların hal dili, bu külli şefkatin kaynağı Allah'tan başkası olamaz, anlamında **LA RAÛFE İLLALLAH** der.

RAÛF İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Raûf ismi Peygamberimizde şefkat olarak tecelli etti. Kur'an Peygamber Efendimiz ﷺ üzerinden bütün insanlara şefkat dersi veriyor. Bu konuda iki soru soralım ve iki örnek verelim.

- ✓ Kur'an, isim vererek en sert dili kim için kullanmıştır?
- ✓ Kur'an'da anlatılan örneklerde, "Ben sizin rabbinizim"[304] diyerek haddini aşmada zirve yapan kimdi?

Ebu Leheb Karşısında Raûf İsmi

Rabbimiz Tebbet sûresinde isim vererek Ebu Leheb'e karşı çok sert bir dil kullanıyor. Rabbimiz, dileseydi, onun için "elleri kurusun" demek yerine, daha sert bir dil kullanmayı da tercih edebilirdi. Rabbimiz bu söylem üzerinden Müslümanlara, düşman bile olsa, ona karşı şefkat dili kullanmayı öğretiyor.

Ayette, gücü, serveti putlaştıran, onları Müslümanlara karşı kullanan eller günahın sembolü olurken, Ebu Leheb günahkar oluyor. Âyet günah ile günahkarı ayıran bir dil kullanıyor. "Ebu Leheb'in zatı değil, onu Allah'tan uzaklaştıran gücü, serveti kurusun" diyor. Bu söylem üzerinden elin sahibine verilen mesaj şu: "Ellerindeki kirleri temizlersen, sen de sevilen kullar arasına girebilirsin."

Günahla günahkârı ayırmak,

- ✓ İtfaiyenin yangına düşman, yanana dost,
- ✓ Doktorun hastalığa düşman, hastaya dost olmasına benzer.

304 Naziat 24

Âlemlere şefkat olan Peygamberimiz Mekke'de günahın düşmanı olurken, günahkârların dostu oldu. Onlara bir anne şefkatiyle yaklaştı. Bu yaklaşımla, 23 yılın sonunda 100 binden fazla insanın hidayetine vesile oldu.

Firavun Karşısında Raûf İsmi

Firavun "Ben sizin rabbinizim" demekle haddini aşmada zirveye çıkmasına rağmen, Rabbimiz Hz. Musa ﷺ ve kardeşini ona gönderirken Tâhâ sûresinde aynen şöyle diyor:

"**43**. *(Öncelikle)* Firavuna gidin. *(Yaptığı zulümden vazgeçip, emirlerime itaat etmesi için onu uyarın)* Çünkü o, iyiden iyiye azdı.

44. *(Fakat yangına benzinle gitmeyin, söndürme niyetiyle gidin, bu niyeti gerçekleştirmek için de muhatap Firavun bile olsa)* Ona *(hitap ederken tatlı dille)* yumuşak söz söyleyin. *(Onu hakikate davet ederken hikmetle, güzel öğütlerle mücadele yöntemini seçin.)* Belki *(böylece)* o, aklını başına alır yahut *(en azından ilahi azaptan korkup zulüm ve haksızlık yapmaktan)* çekinir."

Bütün peygamberlerin yöntemi olan bu yöntem, şefkat Peygamberi Efendimizin de yöntemi oldu.

RAÛF İSMİ BANA NE DİYOR?

Günahla günahkârı ayır. Şefkatle bağlanırsan, tahammül kapasiten artar. Tahammül kapasiten artarsa, küsmen, darılman ve kırılman aza iner.

Günahın Düşmanı Günahkârın Dostu Olmak

Bu ismi ahlaka dönüştürmede aşağıdaki noktalara yoğunlaşabilirsin. Önce, günahla günahkârı ayırmada şu örneklere de bakalım;

- ✓ Çamaşır makinası kirle, çamaşırı ayırır. Kire yaptığı muameleyi çamaşıra yapmaz.
- ✓ Bulaşık makinası bulaşıkla, tabakları birbirinden ayırır. Bulaşığın düşmanı olurken, tabakların dostu olur.
- ✓ Elektrikli süpürge kire yaptığı muameleyi, halıya yapmaz.
- ✓ Otomatik araba yıkama makineleri, arabanın kirini alırken, arabayı temiz olarak verirler.

Yukarıda verdiğimiz örneklerle birlikte düşündüğümüzde bu dört örnek şunu diyor: "Biz kire, bulaşığa, toza yaptığımız muameleyi, kirlenen şeye yapmıyoruz. Kirin düşmanıyken, kirlenenin dostu oluyoruz. Siz de kötü sıfatlara yaptığınız muameleyi, o sıfatları üzerinde taşıyan insanlara yapmayın!"

Bu muameleyi yapmamak için "Şefkatle dolu bulut" olmak gerekir.

Şefkatle Dolmak

Çocukla anne arasındaki bağ, bu dünyada ki en güçlü bağlantıya örnek olurken, işçi-işveren arasındaki bağlantı en zayıf bağlantıya örnek olur. Birinde bağlantının adı şefkatken, diğerinde bağlantının adı menfaattir.

- ✓ Menfaatin olduğu yerde, patronun işçiyi, işçilikten reddetmesine, işçinin patronu, patronluktan reddetmesine sık rastlanırken,
- ✓ Şefkatin olduğu yerde, annenin evladı, evlatlıktan reddetmesi, evladın anneyi annelikten reddetmesi az rastlanan örneklerdendir.

Bunun sebebi şefkattir. Şefkatle tahammül doğru orantılıdır. Şefkat arttıkça, sevilende görülen sevimsiz hareketlere tahammül kapasitesi de artar.

Çocukluk döneminde hemen her çocuk –az veya çok- annesine çektirir, ona zahmet verir, onu üzer, onun kıymetini bilmez ve bazen nankörlük eder. Başkasının çocuğu yapsa, yapılanlara 5 dakika katlanamayacak insanlar, kendi çocukları yaptığında seve seve katlanırlar.

Kısaca, mü'minlere karşı şefkat, tahammül katsayımızı arttırırken, küsme, darılma, kırılma oranımızı düşürür.

RAÛF İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, çok şefkatli, şefkati eşsiz ve benzersiz olan **Raûf**'sun.

Ya Rabbi! Ne olur, Peygamberimizde olduğu gibi, şefkati ve merhameti bizim de baskın özelliğimiz eyle! Onu âlemlere rahmet yaptın, bizi de ailemize, çevremize rahmet eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **şefkat ve merhamet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

مَالِكُ الْمُلْكِ

84

MÂLİKÜ'L MÜLK

Ey insan! Mülkün gerçek sahibi Allah'tır. Sen onun mülkünde emanetçisin…

(Bu ismi 4. sıradaki Melik ismiyle birlikte değerlendirdik)

ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

85

ZU'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM

BANA NE DİYOR?

Allah'tan, ikram etmeyi isterken, o ikramı her zaman ve her durumda devamlı yapmak için güç ve güçlü olmayı da iste. Çünkü güç ile verme arasında sebep sonuç ilişkisi var. Sahip olduğun imkânlar noktasında ne kadar güçlü olursan, verme imkânın da o kadar geniş ve devamlı olabilir.

(Bu ismi 17. sırada Vehhâb ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْمُقْسِطُ

EL-MUKSİD

BANA NE DİYOR?

Öfkene yenilmeyeceksin. Hata yapana hatasıyla orantılı ceza verecek, adaletten ayrılmayacaksın…

(Bu ismi 30. sıradaki Adl ismiyle birlikte değerlendirdik)

اَلْجَامِعُ

EL-CÂMİ'

BANA NE DİYOR?

Toplayacaksın, birleştiren olacaksın. Her yerde birliğin beraberliğin kardeşliğin öncüsü ve destekçisi olacaksın.

CÂMİ' İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Câmi': Bütün mükemmellikleri Zatında toplayan. Kâinatta zıtları bir araya getiren. Ahirette bütün insanları bir arada toplayacak olan.[305]

305 Câmi ismi Kur'an'da 2 defa geçer; Âl-i İmran 9; Nisa 140.

Tanımda üç farklı **toplama** görülüyor. Zatında toplayan, kâinatta toplayan, ahirette toplayan. Kâinatta birbirinden farklı varlıkları bir araya getirmesi, hem Zatında mükemmellikleri toplamasının, hem de ahirette bütün insanları bir arada toplayacağının şahidi oluyor.

Bu ismin Azîz, Muhyî-Mumît ve Bâis isimleriyle birlikte okunmasında bütünlük açısından fayda var.

Türkçemizde kullandığımız, cami, cemaat, cemiyet, cuma, cem, mecmua, içtima, icma ve cumhur kelimeleri Câmi' ismiyle aynı kökten gelir.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Ey insan! Bütün Mükemmellikleri, Zatında toplayan Rabbin, bütün ahlakî güzelliklerin tohumlarını da senin fıtratında toplamış. Sana düşen, vahyin rehberliğinde, Peygamberin örnekliğinde onları güzel ahlak olarak davranışlarında göstermek.

CÂMİ' İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Câmi' ismi kâinatta zıtlar arasında uyum, ahenk, birlik, organize olma, bir amacı gerçekleştirmeye yönelik birlikte hareket etme olarak tecelli eder.

Kâinat Câmi',[306] Yaratılan Her Şey Cemaattir

Yukarıdaki ve aşağıdaki başlıkların anlaşılması için Müslüman kelimesinin manasına bir kere daha bakalım. Müslüman teslim olan demektir. Teslim olan istediğini değil, isteneni yapandır. Bu mana dikkate alındığında, kâinatta insanın iradesine bağlı, küçük alan hariç, kâinatın tamamında mutlak bir teslimiyet vardır.

Dünyayı dev bir **câmi** olarak düşündüğümüzde, yaratılan her şeyin bu camide, insan denen kıbleye doğru saf tuttuğunu ve hizmet secdesi yaptığını görürüz.

Bu secde, Hz. Âdem'e yapılan secdenin devamıdır. Âdem'e yapılan secde bütün mahlûkatı temsilen, o mahlûkata müvekkel olan meleklerin[307] yaptığı **hizmet secdesi**ydi.

306 Câmi', toplayan bir araya getiren demek. Rabbimiz kâinatı ve bedenimizi bizim bütün ihtiyaçlarımızın içinde toplandığı bir câmi' yapıyor. Bu nedenle her ikisini de camiye benzetiyoruz.

307 Müvekkel melek: Yaratılan her şeyin tâbi olduğu yasalara göre görevini yapmasında ona nezaret eden melektir.

O secdeye;

- ✓ Güneş her gün doğarak, ışığını vererek,
- ✓ Dünya her gün dönerek, üzerindeki varlıkların ihtiyacını karşılamaya devam ederek,
- ✓ Ağaçlar meyvelerini sunarak,
- ✓ Arılar bal, inekler süt, tavuklar yumurta vererek, ***bugün de devam ediyorlar.***

Allah'ın izniyle kıyamete kadar da devam edecekler.

İnsan Bedeni, Küçük Bir Câmidir, Aza ve Organlar Cemaattir

Teslim olmuş -istediğini değil, isteneni yapma noktasında- kâinata makro insan dersek, insan bedeni onun mikro halidir. Bu bedene, kâinatın küçültülmüş örneği anlamında misal-i musaggar da denir.

Mikro kâinat veya mikro kozmos dediğimiz insan bedeni de bir camidir. Bu camide sayısı kestirilemeyen trilyonlarca atom, tahminen 37 trilyon hücre, 25 trilyon alyuvar, 5 trilyon civarında molekül, 1 trilyon lenfosit, kaslar, kemikler ve binlerce kilometre uzunluğunda damarlar, sinirler… cemaat halinde bu camide insan denen kıbleye doğru saf tutuyor ve her an hizmet secdesi yapıyorlar.

İki Camide, Her Şey Aynı Gayeye Hizmet Ediyor

Bu iki camide insan denen varlığa hizmet eden bütün varlıklarla intak dili üzerinden diyalog kursak ve sorsaydık; niyetiniz nedir? Ne yapıyorsunuz? Fiili durumlarını seslendiren kavli cevapları şu olacaktı: "Niyet ettik Allah rızası için, 'Allah'ın hizmet edin' dediği varlığa hizmet etmeye…"

İnsanın Camideki Secdesinin Anlamı

Yukarıdaki camileri tamamlayan bir üçüncü cami var. Milyonlarca Müslümanın içinde beş vakit namaz kıldığı camiler. Namaz, Müslümanın istediğini değil, isteneni harfiyen yaptığı ibadettir. Amaç, beş vakit namazda yakalanan bu teslimiyet şuurunu her vakte taşımak, her vakit, her hadise karşısında, isteneni yapma şuuruyla yaşamaktır.

Bu şuur camiye taşınır. Milyonlarca Müslüman camide, kâinattaki ve vücutlarındaki varlıklar gibi tam bir teslimiyetle saf tutup, kıbleye doğru namaz kılar ve secde ederler. Bu secdenin adı kulluk secdesidir.

Bu secdenin manası şudur: Ey kâinattaki ve vücudumdaki trilyonlarca varlığı bana hizmet secdesiyle, hizmet ettiren Rabbim, ben de Sana (teşekkürüme, sevgime, saygıma, hürmetime, minnetime zarf olan kulluk secdesiyle) secde ediyorum.

Tavanda Yanan Lambanın Mesajı: Organize Olmanın ve Birliğin Gücü

Organize olma ve birliğin gücünü anlatmada tavanımızdaki lamba güzel bir örnektir. Lambamız bize birliğin gücünü intak diliyle şöyle anlatır:

- ✓ Biz buraya gelmeden önce, yağmur damlası olarak yere düştük.
- ✓ Damlalar olarak, önce nehirlerde, sonrada baraj göllerinde bir araya geldik.
- ✓ Bize katılmayan damlalar buhar olup giderken, biz bulunduğumuz barajda milyonlarca balığın evi olduk.
- ✓ Çevremizdeki tarlalarda, milyonlarca bitkinin suyu olduk.
- ✓ Onunla da kalmadık, baraj tribünler çalıştırıp elektrik olduk.
- ✓ Şimdi burada sizleri aydınlatıyoruz.

Biz buna "damlanın gücü" diyoruz. Ey insanlar! Sizler de birer damla gibisiniz. "Bir damladan ne olur?" demeyin, kendiniz gibi damlalarla baraj ve benzeri organizasyonlarda bir araya gelin. İyilik ve güzellik üretmede yardımlaşın…

CÂMİ' İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde bütün güzel vasıfları üzerinde toplama, organize ve birlik olma ahlakı olarak tecelli etti.

Hz. Muhammed ﷺ En Güzel Camidir

Rabbimiz maddî bedenimizi bütün ihtiyaçlarımızı karşılayacak olan aza ve organların toplanma yeri; camisi yaptığı gibi manevî be-

denimizi de insanı güzel yapacak bütün özelliklerin toplandığı bir cami yapmıştır.

Peygamber Efendimiz de bu manada bir camidir. Hem en güzel cami, hem de bütün camilerin ahlakî kıblesi olan bir cami…[308]

Peygamber Efendimiz ﷺ vahyin rehberliğinde bir insanı Allah katında güzel ve değerli yapacak ne kadar özellik varsa, bunları geliştirmiş ve bunları geliştirme yolunu da sünnet-i seniyyesiyle ümmetine miras bırakmıştır.

Hz. Muhammed ﷺ Ümmet Camisinin İmamıdır

Birlik olmanın yolu, birleştiren insan olmaktan geçiyor. Birleştiren insanlara "lider, önder" diyoruz. İmam kelimesi de önder anlamına geliyor. İlginçtir, bu kelime, kökündeki anlam üzerinden bütün önder ve liderlere çok önemli bir mesaj veriyor.

İmam kelimesi Arapça anne anlamına gelen "ümm" kökünden gelir.[309] Kökünde anne ve anne şefkati olan imam kelimesinin bütün önder ve liderlere verdiği mesaj şudur: "Arkasındaki insanları, bir anne gibi sevmeyen, onların derdiyle bir anne gibi dertlenmeyen onların önüne geçemez, onlara lider olamaz."

Peygamber Efendimiz ﷺ böyle bir liderdi. Kur'an onun liderliğini anlatırken şöyle der: "İşte size *(kendi)* içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin *(dünya ve ahirette)* sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. *(Yaşadığınız her sıkıntıyı yüreğinde hisseder. Çünkü)* O, sizin üzerinize titreyip durur; mü'minlere karşı şefkat ve merhametle doludur."[310]

Peygamber Efendimizin liderliği ümmetine miras oldu. Bu mirasın mesajı şudur: Ümmet camiinde imam olmanın yolu, onları anne gibi sevmekten geçiyor. Arkasındaki insanları anne gibi sevmeyenler, onların önünde lider olamaz.

Mekke'de ve Medine'deki Barajlar

Birlik ve beraberliğe teşvik konusunda birçok âyet ve hadisi temsilen bu iki örneği verelim. Mekke'nin ilk yıllarında Mekke'deki

308 Ahlakî kıblenin açılımı için sayfa 264 bkz.
309 Arapçada ümmü gülsüm demek, Gülsüm'ün annesi demektir.
310 Tevbe 128.

damlaların buluştuğu barajın adı Daru'l Erkam'dı. Medine'deki damlaların buluştuğu barajın adı Ashab-ı Suffeydi.

Peygamber Efendimiz ﷺ hiçbir damlayı israf etmedi, hidayetine vesile olduğu bütün damlaları bu iki barajda topladı. Her iki barajın, damlalara verdiği mesaj şuydu: Önce kendini aydınlatacaksın, sonra da etrafındaki insanları.

Bu şuurla hareket eden damlalar, içlerindeki aydınlığı binlerce insana taşıdı, 23 yılda 100 binden fazla insanın hidayetine vesile oldular.

CÂMİ' İSMİ BANA NE DİYOR?

Toplayacaksın, birleştiren olacaksın. Her yerde birliğin beraberliğin kardeşliğin öncüsü ve destekçisi olacaksın. Önce bir cami olduğunu, içinde seni güzel yapacak bütün ahlakî özelliklerin olduğunu fark edecek, bunları sünnet-i seniyyenin rehberliğinde geliştireceksin. Sonra da örnek olacaksın...

Bu ismi ahlaka dönüştürmede yoğunlaşacağın alan, 99 esmânın içindeki karşılığı olan ahlakî özellikler olacak. Onları sünnet-i seniyyenin rehberliğinde geliştirmek ve güzel ahlaka dönüştürmek en büyük önceliğin olacak.

CÂMİ' İSMİYLE DUA

Ya Câmi': Sen bütün mükemmellikleri Zatında toplayan, bütün insanları mahşerde toplayacak olan **Câmi**'sin.

Ya Rabbi! Esmâna ait, fıtratımızda cem ettiğin ne kadar özellik ve güzellik varsa, vahyin rehberliğinde, Peygamber Efendimizin örnekliğinde, onları güzel ahlaka dönüştürmeyi bizlere nasip eyle!

EL-GANÎ

BANA NE DİYOR?

Servet emanettir. Verene olan sevgini arttırıyorsa nimettir.
Vereni unutturuyorsa senin için nikmet olmuş demektir.

GANÎ ve MUĞNÎ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Ganî: Mutlak zengin olan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan. Kendisine yeten. Yarattığı her şeyin ihtiyacını karşılayan.[311]

Muğnî: Mutlak zengin olduğu için kullarına zenginlik veren.[312]

Ganî ve Muğnî esması, Samed ismiyle birlikte okunmasında fayda olan isimlerdendir. Zira Ganî olmak Samed olmanın bir sonucudur.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Servet emanettir. Verene olan sevgini arttırıyorsa nimettir. Vereni unutturuyorsa senin için nikmet[313] olmuş demektir.

GANÎ ve MUĞNÎ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta, ihtiyaç ve fakirlik, insanda ise ihtiyaç ve fakirlikle birlikte servet infak, istiğna ve emanet ahlakı olarak tecelli etmiştir.

Lâ GANİYE İLLALLAH, LA MUĞNİYE İLLALLAH

Dünyanın en zengin insanına sorsak, "Ne kadar zenginsin, sahip olduğun şeyleri gösterebilir misin?"... "Evet" diyecek ve bir liste yapacak. Listede, evler, arabalar, yatlar, katlar, uçaklar, hesapta para-

311 Bu isim Kur'an'da 18 defa geçer; Fatır 15; Neml 40; İbrahim 8...
312 Muğni ismi efâl-i ilâhiyedendir; Tevbe 28; Nur 32.
313 Nikmet: Ceza sebebi

lar, kasada altınlar… yer alacak. Aynı soruyu dünyada zengin bilinen diğer insanlara sorsak, belki liste kısalacak ama onlar da benzer bir liste yapacak.

Aynı soruyu Allah için soralım. "Allah ne kadar zengin?" Bunun en somut cevabı "dünya kadar" olacak, sınırlarını bilemediğimiz kâinat kadar da diyebiliriz.

Allah, ﷻ dünyanın ve kâinatın sahibi olunca, her zengine zengin olma imkânını da verendir. Verdikleri olmasaydı, hiçbir zenginin "benim" dediği şeyler de olmayacaktı. Gerçek bu olunca, dünyanın en zengin insanları demek, dünyanın en büyük emanetçileri demektir.

Bu bilgilerden sonuca gidersek, dünya Allah'ın servetinin olduğu bir kasa, kâinat daha büyük bir kasa, ahiret ise akla hayale gelmedik büyüklükte bir kasa… Bütün bu kasalar LÂ GANİYE İLLALLAH, LÂ MUĞNİYE İLLALLAH diyor.

İslam'ın Zenginliğe Bakışı

"Fakirler[314], cennete zenginlerden 500 yüz yıl önce girerler…"[315] Bu ve benzeri hadislerden yola çıkılarak İslam'ın zenginliği kınadığı, yasakladığı düşünebilir.

Ama gerçekte öyle değildir.

- ✓ Kınanan zenginlik, vereni unutturan zenginliktir.
- ✓ Kınanan zenginlik, zengin olmak için her yolu mubah gören zenginliktir.
- ✓ Kınanan zenginlik, "Mal benim, istediğim gibi harcarım" denen zenginliktir.

Zenginlikte,

- ✓ Servet arttıkça verene sevgi de artıyorsa,
- ✓ Servet arttıkça, Verenin yolunda verme miktarı da artıyorsa,
- ✓ Servet arttıkça, kavli ve fiili şükür de artıyorsa,
- ✓ Servet arttıkça, sadelik ve tevazu ahlakında da zenginlik oluyorsa,

314 Burada kastedilen fakirlik: Tembelliğin sonucu olan bir fakirlik değil. Elinden geleni yapmasına rağmen bir şekilde fakir olan insanlar. Fakir olmasına rağmen isyan etmeyen, helalinden kazanmaya dikkat eden insanlar.

315 Tirmizî, Zühd 37

Bu zenginlik makbul bir zenginliktir. Makbul olan ve olmayan zenginliği anlatmada şu örnek de güzel;

Zenginlik denizin suyuna benzer. Deniz suyu geminin dışında olursa, geminin yüzmesine vesile olur, bu hayırdır. Ama deniz suyu, geminin içinde olursa, su arttıkça geminin batması da hızlanacaktır. Bu da gemi için şerdir.

Yukarıda "kınanan zenginlik" olarak saydığımız özellikler, geminin su almasıdır. "Servet arttıkça, artıyorsa…" diye saydıklarımız da geminin su üstünde Allah'ın razı olduğu istikamete doğru yüzmesidir.

GANÎ ve MUĞNÎ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Peygamber Efendimizde servet, infak, istiğna ve emanet[316] ahlakı olarak tecelli etti.

Peygamber Efendimizin serveti olmadı. İsteseydi olabilirdi; Kral peygamberlikle, kul peygamberlik arasında kaldığında kul peygamberliği tercih etti. "Veren el, alan elden üstündür" derken, 23 yıllık peygamberliğinde hep veren olmayı tercih etti. Bu konuda birçok örnekten birini verelim.[317]

"Hz. Aişe validemiz anlatıyor: 'Bir gün Resûlullah yanıma geldi, yüzünün rengi değişmişti. Bu hâlinin bir ağrı sebebiyle olduğunu zannettim: Ey Allâh'ın Peygamberi, yüzünüzün rengi değişmiş, neyiniz var?" diye sordum. Efendimiz, Bize dün gelen yedi dinar yüzünden bu hâldeyim. Akşam oldu, hâlâ yatağın altında duruyorlar, (onları infâk edemedik!) cevâbını verdi."

Efendimizin bu duruşu ümmetine şu mesajını veriyor: Vermek güzeldir, vermeyi geciktirdiğinde de üzülmek sünnettir.

GANÎ ve MUĞNÎ İSMİ BANA NE DİYOR?

Serveti emanet bileceksin, zenginken vardan vereceksin, fakirken de kanaati ve istiğnayı en büyük servet bileceksin. Alan el değil, veren el olmak için hem kavli hem de fiili dua edeceksin. Dünyanın

316 İstiğna ahlakı için Samed isminde sayfa 269 bkz., emanet ahlakı için Melik isminde sayfa 60 bkz.
317 Daha fazla örnek için Hasib isminde sayfa 189 bkz.

en zengin insanı olsan bile, gönül zenginliğini en büyük zenginlik bileceksin.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede manevî ve maddî zenginliğe yoğunlaşabiliriz.

Manevî zenginlik maddî zenginlikle birlikte olursa, mal köle sahibi efendi olur. Sahibinin efendi olduğu yerde, zenginlik fayda veren bir nimete dönüşür. Aksi oluyorsa nikmete…

GANÎ ve MUĞNÎ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen hiçbir şeye ihtiyacı olmayan **Ganî**, Sen dilediğine, dilediğin kadar zenginlik veren **Muğnî**'sin.

Ya Rabbi! Bize maddî-manevî zenginlik nasip eyle! Verdiğin her şeyi, razı olduğun şekilde harcayacak güçlü bir iman nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **servet, infak, istiğna ve emanet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-MUĞNÎ

BANA NE DİYOR?

Manevî zenginlik maddî zenginlikle birlikte olursa, mal köle sahibi efendi olur. Sahibinin efendi olduğu yerde, zenginlik fayda veren bir nimete dönüşür. Aksi olursa…

(Bu ismi 88. sıradaki Ganî ismiyle birlikte değerlendirdik)

EL-MÂNİ'

BANA NE DİYOR?

Peygamberimizin sözüne kulak vermelisin. Bir kötülük gördüğün zaman, ona elinle, dilinle mâni olmaya çalışacaksın…

MÂNİ' İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Mâni': Dilediğine, dilediği zaman mâni olan.[318]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Rabbin, mâni olamayacağın birçok şeye mâni olmayı üzerine alırken, mâni olabileceğin şeylere engel olmayı, onlara karşı tedbir almayı da sana bırakıyor.

MÂNİ' İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta ve insanda "denge" ve tedbir almak olarak tecelli eder.

Mâni Olmasaydı, Hayatın Devamı Mümkün Olmazdı

Kâinatta muhteşem bir denge var. Mâni' ismi bu dengenin bozulmasına mâni olur. Birkaç örnekle bu tespitimizi açalım.

Atmosfer: Atmosfere dünyanın örtüsü diyebiliriz. Bu örtü dışarıdan gelen meteorlara ve zararlı ışınlara mani olduğu gibi, içeriden dışarı çıkacak sıcaklığa da mâni oluyor.[319]

318 Mânî ismi efâl-i ilâhiyedendir; Yunus 107.

319 Atmosferde bulunan sera gazları, dünyadaki sıcaklığın uzaya kaçmasına **mani** oluyor. Eğer bu gazlar olmasaydı, dünyanın her yeri kutuplar gibi olurdu.

Kar ve yağmur: Başlayan kar ve yağmur yağışları durmasaydı ne olurdu? … Rabbimiz bunların ihtiyaçtan fazla yağmasına mâni olur.

Canlılar: Bütün canlılar doğar büyür ve ölür. Rabbimiz canlıların doğumuna belli bir noktada mâni olmasaydı, her doğuran şimdiki doğurduğunun 100 katı fazla doğursaydı. Her büyüyenin büyümesine belli bir noktada mâni olmasaydı, her ölenin ölmesine mâni olsaydı? Ne olurdu? …

Güneş ve dünya: Güneşin şimdikinden daha çok ve daha az sıcaklık vermesine mâni olmasaydı, dünyanın şimdikinden daha hızlı ve yavaş dönmesine mâni olmasaydı? Ne olurdu? …

İnsan: Kalbimizin şimdikinden daha az veya daha çok kan pompalamasına mâni olmasaydı ne olurdu? …

Bu ve daha birçok örnek gösteriyor ki, dünyadaki dengenin bozulmaması için Allah'ın mâni olduklarına, Allah'tan başkası mâni olamaz / **LÂ MÂNİA İLLALLAH**.

Yasaların İşleyişine Kimse Mâni Olamıyor?

İmtihan dünyasına bir dekor dersek; bu dekordaki yasaların işleyişine kimse mâni olamıyor.

- ✓ Kimin ne zaman doğacağı, hangi ülkede doğacağı, hangi anne-babadan doğacağı bir yasa,
- ✓ Her doğanın büyümesi, yaşlanması ve ölmesi bir yasa,
- ✓ Her doğanın yemek yemesi, su içmesi, güneşten ve havadan istifade etmesi bir yasa,
- ✓ …

Bu yasaların işleyişine hiç kimse mâni olamıyor. Bu yasaların mahkûmu olan hiçbir insan, "Ben kendim için bu yasaları değiştirdim. Artık mahkûm değilim, hâkimim" diyemiyor. Bu yasalara hiç kimsenin mâni olamayışı **LÂ MÂNİA İLLALLAH** diyor.

İmtihan Sırrı Gereğince Mâni Olmadıkları

Allah dileseydi, atmosferden zararlı ışınların gelmesine mâni olduğu gibi, dünyadaki sıcaklığın uzaya kaçmasına mâni olduğu gibi, depreme, kasırgalara, tusunamilere kısaca ne kadar kaza, bela ve musibet olarak adlandırılan şey varsa onlara da mâni olabilirdi. Fakat o

zaman dünya, imtihan dünyası olmazdı. İnsanların, araştırma yapmasına, kendini geliştirmesine ve tedbir almasına gerek kalmazdı.

Dünya dekoruna baktığımızda şunu görüyoruz: Yukarıda örneklerini verdiğimiz gibi Allah ﷻ insanların mâni olamayacakları şeylere mâni olmayı üzerine alıyor. Fakat verdiği imkânlarla, onların mâni olabilecekleri şeylere mâni olmayı onlara bırakıyor.

Geçmişten günümüze baktığımızda insan kendine verilen yüksek donanımla, dün mâni olamadığı birçok şeye bugün mâni olabiliyor; dün tedavisinde aciz kaldığı hastalıklar karşısında, bugün başarılı olabiliyor…

MÂNİ' İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Peygamber Efendimizde, kötülüklere karşı tedbir alma, onlara mâni olma ahlakı olarak tecelli etti.

Peygamber Efendimiz ﷺ Manevî Doktordu

İnsan sevgisiyle dolu bir doktor düşünün, elinde en büyük maddî hastalıkların iyileşmesine vesile olacak bir ilaç var. Ne yapar? …

En büyük maddî hastalıkların manevî karşılığına; imansızlık dersek, bu hastalığın sonucu ne olur? Ebedi hayatını kaybetme…

Kadir gecesinde inen Kur'an'da, insanlığın ebedi hayatını kaybetmesine mâni olacak ilaçlar vardı. Efendimiz, ﷺ vahiyle birlikte reçetede yazan "oku" emrini alıyor. "Kalk" emriyle yollara düşüyor ve 23 yıl boyunca bu hastalığa mâni olmaya çalışıyor.

Bu açıdan bakarsak, genelde peygamberlerin tamamı, özelde Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa ﷺ Mâni' isminin yeryüzündeki en büyük tecellisidir.

Efendimiz ﷺ 23 yıllık Peygamberliğinde 100 binden fazla manevî hastanın kurtulmasına vesile olduğu gibi, sünneti seniyyesiyle kıyamete kadar gelecek insanlara da manevî hastalıklardan kurtulma yolunu miras bıraktı.

MÂNİ' İSMİ BANA NE DİYOR?

Peygamberimizin sözüne kulak vermelisin. Bir kötülük gördüğün zaman, ona elinle, dilinle mâni olmaya çalışacaksın. Onu düzeltmek için elinden geleni yapacaksın. Buna rağmen gücün yetmezse, asla "gücüm yetmiyor" diye kötünün tarafı olmayacaksın. Kalbinle tavır alacaksın…[320]

Bu esmâyı ahlaka dönüştürmede, maddî-manevî her türlü yanlışa, kötülüğe, kısaca insanlara zarar verecek her şeye karşı tedbir almaya yoğunlaşacak, bu tedbirleri alan kişi ve kurumlara destek vereceksin.

Yukarıda ifade ettik. Allah'ın mâni olmayı üzerine aldığı alanlar, mâni olmayı insanların iradesine bıraktığı alanlar var. Bu alanlarda tedbir almak, asla Allah'a güvenmeme anlamına gelmiyor. Aksine Allah'ın kâinata koyduğu yasalara (sünnetullaha) uyma anlamına geliyor.

MÂNİ' İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen dilediğine dilediğin zaman engel olan **Mâni**'sin.

Ya Rabbi! İnsana ve doğaya zarar verecek olan, maddî-manevî her şeye mâni' olabilecek gücü, kuvveti bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **tedbir alma ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلضَّارُّ

91

ED-DÂR

BANA NE DİYOR?

Zaaflarımızın olması insan olmamızın bir sonucu, fakat bu zaafların hâkimi veya mahkûmu olmak bizim tercihimize bağlı.

320 Burada referansımız, halk arasında çok bilinen bir hadis-i şerif; Müslim, İmân 78

DÂR ve NÂFİ' İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Dâr: İnsanın dilemesine bağlı olarak, elem ve zarar verecek şeyleri yaratan.

Nâfi': Fayda veren her şeyi yaratan.[321]

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Zarar verecek şeylere karşı tedbir almak gerektiği gibi, bazı durumlarda fayda veren şeylere karşı da tedbir almak gerekebilir. Çünkü faydada doz aşımı yaşandığında, fayda beklenen şey zarar da verebilir.

DÂR ve NÂFİ' İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Kâinatta ölçü ve tedbir olarak tecelli eder.

Faydalı Her Şeyin, Zarar Verme İhtimali…

Kâinatta her şey, ya bizzat güzeldir ya da neticesi itibarı ile güzeldir. "Güzelin karşısında çirkin, faydalının karşısında zararlı" dediğimiz hemen her şey insanların tercihlerinin bir sonucudur.

Fayda veren şeylerde "ölçü" aşılırsa, o şeyin zarar verme ihtimali vardır.[322] Bu konuda yağmur güzel bir örnektir. Yağmur bizzat güzel olan bir nimettir. Birçok fayda sayılabilir. Zarar olarak sayılacak şeylerin çoğu insanların ihmallerinden kaynaklanır. Mesela: Dere yatağına ev yapan, çatısını zamanında tamir ettirmeyen, alt yapısı yeterli olmayan şehirlerde yaşayan insanlar yağmurun zararını görebilir.

Kısaca, Nâfi' isminin tecellisi olan faydalı her şey insanlara şu mesajı verir: "Amacım fayda vermek, fakat ölçüyü aştığınız ve tedbir almadığınız zaman, benden değil, benim dönüşen halimden zarar (Dâr) görebilirsiniz."

Faydayı Veren Allah Peki, Zararı Veren Kim?

Kulun dilemesine bağlı olarak zararın/şerrin Allah'tan olduğuna inanmak tevhid inancının gereğidir. Biri dese ki; Rahmân olan Allah'ın, -insanın dilemesine rağmen- insanlara zarar vereceğine inanmıyorum…

321 Dârr ve Nâfî esması efâl-i ilâhiyedendir; Yunus 107; Sebe 42.
322 Haddini aşan zıddına dönüşür sözü de bu durumlar için söylenmiş…

Böyle bir inanç: Allah'ın Hâlık ismini tam olarak bilme**me**nin bir sonucudur. İnsanın iradesine bakan yönüyle Hâlık ismine iman etmek şu anlama gelir: İnsan tercih edendir. Allah bu tercihlerin sonuçlarını iyi veya kötü yaratandır.

Bu konuyu açmak için sık kullandığımız bir araç olan asansörden örnek verelim;

Külli iradenin bir parçası olan Hâlık ismini yedi kat aşağı (Dâr) indiren, yedi kat yukarı (Nâfi') çıkaran bir asansöre benzetelim. Bu asansörün girişinde şöyle bir yazı var.

- ✓ Yukarı çıkma yönünde tercih yaparsanız, tercihinizin sonucu olarak ödüllendirileceksiniz (Nâfi').
- ✓ Aşağı inme yönünde tercih yaparsanız, tercihinizin sonucu olarak cezalandırılacaksınız (Dâr).
- ✓ Bu asansörün sahibinin muradı sizi yukarı çıkarmaktır (Nâfi').
- ✓ Fakat imtihan sırrı gereğince aşağı inmeyi tercih ederseniz, size tercihinizin sonucunu yaşatır (Dâr).

Bu örnekte görüldüğü gibi insanın tercihine göre yukarı çıkaran da, aşağı indiren de Hâlık ismidir. Bu noktada aşağı indirme fiilini Hâlık olan Allah'tan başkasına vermek, tevhid inancıyla bağdaşmaz.

DÂR ve NÂFİ' İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu iki isim, Peygamber Efendimizde ölçü ve tedbir ahlakı olarak tecelli etti.

Ölçü ve Tedbir

Peygamber Efendimiz ﷺ fayda veren her şeyin, ölçü kaçtığında zarar vereceğini çok iyi biliyordu. Bu konuda en fazla öne çıkan örneklerden biri yemektir. İhtiyaç kadar yeme konusunda Peygamber Efendimizin ﷺ birçok hadisleri vardır. İşte onlardan biri; "Âdemoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysaki Âdemoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir."[323]

323 Tirmizi, Zühd, 47

Tedbir ahlakı konusunda Vekîl ismine de bakılabilir. Tedbirin, hem faydanın devamını sağlama hem de zararın önüne geçme gibi bir özelliği var. O yüzden tedbir için kuvvetli sünnet diyebiliriz.

DÂR ve NÂFİ' İSMİ BANA NE DİYOR?

Günah olmayan, fayda veren her şeyi tercih edebilirsin. Fakat bu tercihinde aşırıya kaçarsan, fayda yerine zarar da görebilirsin.

Bu esmâyı ahlaka dönüştürmede zaaflarımıza yoğunlaşabiliriz. İnsanın en büyük zaaflarından birine şu sorular üzerinden gidebiliriz:

- ✓ İnsan bile bile kendine zarar verir mi?
- ✓ Bir şeyin yanlış olduğunu bildiği halde yine de yapar mı?

Yapar. Bunun en net örneklerinden biri her gün yediğimiz yemek ve bazı insanlar tarafından içilen sigaradır.

Sağlık bakanlığı[324] 2015 verilerine göre dünyada 2.3 milyar insan fazla kilolu, bunların 700 milyonu obez yani aşırı şişman.

Özellikle, herhangi bir sağlık sorunu olmadan, sadece fazla yemek yemeye bağlı obez olan insanlar "Fazla kiloların birçok sağlık sorunlarına sebep olacağını biliyorlar mıydı?" **Biliyorlardı.** 700 milyon insan içinde Müslüman olan insanlar, fazla yemenin israf, israfın da haram olduğunu biliyorlar mıydı? **Biliyorlardı.**

Zarar verecek şeylerin bile bile yapılması insan doğasına ait şu resmi veriyor. İnsan fayda ile zararı tartar. Faydası (lezzeti, keyfi, hazzı, zevki) peşin, zararı, elemi uzun vadede olan şeylerde bile bile yanlışı tercih edebilir.

Sigara bu konu için iyi bir örnektir. Eğer her sigara içen, sigaranın 20 yılda vereceği zararı, 20 saat sonra yaşasaydı, yine de içer miydi? …

Bu bağlamda soralım, farz-ı muhal insan girdiği her günahın, cezasını aynı gece bir şekilde çekseydi, ertesi gün yine yapar mıydı? …

324 saglik.gov.tr

Bu örnekler şunu gösteriyor. Zaaflarımızın olması insan olmamızın bir sonucu, fakat bu zaafların hâkimi veya mahkûmu olmak bizim tercihimize bağlı.

DÂR ve NÂFİ' İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, insanın dilemesine bağlı olarak zarar verecek şeyleri yaratan **Dâr**, Sen, fayda veren her şeyi yaratan **Nâfi**'sin.

Ya Rabbi! Zarar veren her şeye karşı tedbir almayı, fayda veren her şeyin zarar vermesini önlemek için de ölçülü olmayı bizlere nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **ölçü ve tedbir ahlakını** bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EN-NÂFİ'

BANA NE DİYOR?

Günah olmayan, fayda veren her şeyi tercih edebilirsin. Fakat bu tercihinde aşırıya kaçarsan, fayda yerine zarar da görebilirsin…

(Bu ismi 91. sıradaki Dâr ismiyle birlikte değerlendirdik)

EN-NÛR

BANA NE DİYOR?

Maddi ve manevî aydınlanmanın yolu bilgiden geçer. Bildiğin ölçüde aydınlanırsın, bildiklerini yaşadığın ölçüde de aydınlatırsın. Aydınlanmayanlar, aydınlatamazlar.

NÛR İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Nûr: Nuru yaratan, maddî nur ile maddî âlemleri, manevî nur ile manevî âlemleri aydınlatan.

Kur'an'da Nur ismi Allah'a nispet edilerek bir defa kullanılmıştır. Nur kelimesini Kur'an, maddî anlamıyla[325] kullandığı gibi, manevî anlamıyla da[326] kullanmıştır. Biz, Kur'an'ın iki boyutlu kullanımını dikkate alarak, iki kullanımı da tanıma yansıttık.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Aydınlanmazsan, aydınlatamazsın!

NÛR İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Nûr ismi kâinatta hem maddî hem de manevî olarak tecelli etmiştir. Maddî tecelli ışıktır, manevî tecelli bilgidir/vahiydir.

Maddi tecellisi hemen herkesin malumu olduğu için, biz burada manevî tecelliyi öne çıkaracağız.

325 Nur 35. ayet Allah'ın Nur isminin Kur'an'da geçtiği ayettir. Bu ayet hem maddî hem de manevî kullanıma örnektir.

326 Hadid sûresi 9'da "karanlıklardan aydınlığa çıkarma", Saf sûresi 8'de "Allah nurunu tamamlayacaktır" ayetleri de manevî kullanıma örnektir.

İnsan bilgiyle aydınlanır

Nur isminin Kur'an'da Allah'a nispet edildiği tek âyet olan Nur sûresi 35. âyetin sonu Allah'ın Alîm ismiyle biter. Bunun iki mesajı vardır:

- ✓ Alîm olan Allah, bütün insanları bilgiyle aydınlatandır.
- ✓ Alîm olan Allah, insanlar içinde âlim olanları daha fazla aydınlatandır.

İnsanın bilgiyle aydınlanmasını bir misalle anlatalım.

100 m^2 bir ev düşünelim. Bu evde 100 watlık lamba yandığında her taraf aydınlanıyor. Buna maddî aydınlanma diyoruz. Maddî aydınlanmada insanın iradesi yok.

Manevî aydınlanmaya gelince, manevî aydınlanma ikiye ayrılır: Dışa ve içe doğru; dışa doğru olana âfakî, içe doğru olana enfusî denir. Biz önce dışa doğru olana bakalım ve onu da bir ev örneği üzerinden anlatalım. İnsan 100 m^2 bir evde minnacık bir karınca kadar olsun. Odada ışık yok. Her yer karanlık. Bilginin sembolü olan1 watlık bir lamba yanıyor. Karınca etrafından 1m^2 bir alanı görmeye/bilmeye başlıyor. Sonra 2 wat sonra 3. 4. 5. 15, 25 watlık lambalar yandıkça karınca kadar olan insanın görüş/biliş alanı genişliyor.

Bu örnek, bize insanın dünya denen evde, bilgiyle manevî olarak aydınlanma sürecini anlatıyor. Bu süreç odanın tamamında böyle olduğu gibi, odada tanınması gereken her şeyde de böyle oluyor;

- ✓ İlk insanın bitkiler, hayvanlar hakkında ki bilgisi 1 birimse, bugün gelişen ilimler sayesinde bu 50 birim olabilir…
- ✓ İlk insanın beyni, gözü, karaciğeri hakkında bilgisi 1 birimse, bugün gelişen ilimler sayesinde bu 50 birim olabilir.

Bugünden yarına ilimlerin gelişme hızına baktığımızda bu "birimlerin" nerede duracağını kimse tahmin edemiyor.[327]

Bu iki örnek üzerinden Nur isminin dünya evindeki maddî ve manevî tecellisini gördük.

327 Bu konuda Vasi isminde sayfa 202 bkz.

İnsanın içe doğru aydınlanması

Manevî aydınlanmanın içe doğru olanına gelince, buna insanın kendini tanıması, kendindeki potansiyeli keşfetmesi, kendini gerçekleştirmesi diyoruz.

Bu keşif yolculuğunda şu iki sorunun cevabı bize rehberlik ediyor.

- ✓ Allah'ı tanımada izlediğin yöntemin adı nedir?
- ✓ Kendini tanımada izlediğin yöntemin adı nedir?

Bu iki sorunun cevabı da aynıdır. Esmâ-i Hüsna…[328]

Nur isminin bir tecellisi de Vahiydir

Vahiy en doğru bilgi olduğu gibi, bütün bilgilere rehberlik yapan bir bilgidir. Vahye zarf olan Kur'an, Allah'ın Nur ismini, ışık metaforu üzerinden anlatılıyor. Bu metaforda Kur'an etrafı aydınlatan ışığa benzetiliyor. Bu benzetmeyi anlatmak için âyetin mealini açıklamalı mealden okuyalım:

"**Allah**, göklerin ve yerin **Nûr**udur. O'nun nuru *(Kur'an'ın evrenselliğini sembolize eden bir nurdur. İşte bu nur)* tıpkı *(rüzgar ve yağmurdan korunmuş sapasağlam)* bir oyuk içindeki kandile benzer. Kandil camdan bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir. *(Vahyin sembolü olan)* O kandilin yakıtı, *(sembolik olarak)* ne doğuda ne de batıda bulunmayan *(yani yeryüzünde hiçbir beşerî ideolojiye nispet edilemeyen)* bereketli bir zeytin ağacının yağıdır. Bu yağ *(öylesine arı-durudur ki)* neredeyse, *(elektrik gibi)* kendisine ateş değmese dahi ışık verecek kıvamdadır. O kadar ki nûr üstüne nûrdur. *(İşte Kur'an, böylesine parlak, böylesine aydınlatıcı bir kitaptır. Ne var ki, herkes bu nurdan istifade edemiyor, çünkü)* Allah *(herkesi değil, kişinin tercihine göre)* dilediği kimseyi nûruna eriştirir. İşte, Allah insanlara gerçekleri anlatmak için böyle *(mecazî bir anlatımla çağları aşan, bütün zamanları kuşatan)* misaller verir. **Allah** her şeyi bilen **Alim'**dir."

Ayette geçen "Nûr üstüne nurdur" ifadesi de âyetin mesajını zenginleştiriyor. Âyette iki nur var. Bu iki nurla alakalı yorumlardan

328 Bu konuda kitabın girişinde sayfa 17 bkz.

biri şu: Birinci Nur Kur'an; buna aydınlatan nur diyoruz. İkinci Nur; Peygamber, buna da aydınlanan nur diyoruz.

Ayeti iki nur değil de, kat kat nur olarak okursak, her aydınlananın, hidayet vesilesiyle aydınlatması, nurun katlanarak çoğalmasıdır. Bu konuya bir sonraki bölümde devam edeceğiz.

NÛR İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizde önce aydınlanma sonra aydınlatma olarak tecelli etti.

Karanlıklardan Aydınlığa Çıkarandır..

Peygamber Efendimiz ﷺ kendi çağında vahiyle aydınlanan ilk insandı. Hz. Hatice de Efendimizin aydınlattığı ilk insandı. Efendimizin aydınlatması ile 23 yılda 100 binden fazla insan aydınlandı. Bu 100 bin insan dünyaya dağıldı ve nur -âyette işaret edildiği gibi- kat kat artan bir nur oldu…

Kur'an, Peygamber Efendimizin örnekliğinde insanların vahiyle aydınlanmasını, karanlıklardan aydınlığa çıkma olarak anlatıyor. Âyet şöyle: "Sizi *(her türlü maddî-manevî)* karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için *(insanlığın manevî güneşi olan)* kulu Muhammed'e apaçık âyetler indiren O'dur."[329] Bu aydınlanma her hidayete eren insanla devam eden bir aydınlanmadır.

Allah ﷻ Nurunu Nasıl Tamamlar?

Kur'an, iki âyette[330] manevî nuru kast ederek "Allah nurunu tamamlayacaktır" diyor. Başlıktaki sorumuzun cevabı için bir soru daha soralım; Allah nurunu tamamladı mı, yoksa hâlâ tamamlayacak mı? Bu sorunun iki cevabı var; hem tamamlamıştır hem de tamamlayacaktır. "Nasıl oluyor?" derseniz, şöyle: Asr-ı Saadete bir numune; bütün zamanları aydınlatan bir nur, bir örnek ve model olarak bakarsak, "Kâmil insan ve kâmil toplum örneği tamamlanmıştır" diyebiliriz.

Bu örnek üzerinden bütün zamanlara verilen mesajlardan biri şudur: Eğer sizler de ilk örneği örnek alırsanız, inandığınız değerler

329 Hadid 9
330 Saf 8; Tevbe 32.

uğrunda sahabenin ödediği gibi bedel öderseniz, bu bedelleri ödediğiniz her yer ve zamanda bir şekilde Allah nurunu yine tamamlayacaktır.

NÛR İSMİ BANA NE DİYOR?

Maddî-manevî aydınlanmanın yolu bilgiden geçer. Bildiğin ölçüde aydınlanırsın, bildiklerini yaşadığın ölçüde de aydınlatırsın. Aydınlanmayanlar, aydınlatamazlar.

Bu ismi ahlaka dönüştürmede esmâ ile aydınlanmaya yoğunlaşacağız. Burada insanı 99 penceresi olan bir eve benzettiğimizde, her pencere bir isme karşılık gelir. İnsanın kendini keşfinden kastımız da budur.

- ✓ Bu keşif yolculuğunda kimi insanlar pencerelerin hiç farkında değildir.
- ✓ Kimileri çok azının farkındadır,
- ✓ Kimileri farkındandır ama nasıl açacağını tam olarak bilememektedir.

İşte tam bu noktada Peygamber Efendimiz ﷺ bütün bu pencerelerin farkında olan, bütün bu pencereleri vahyin rehberliğinde açan ve bütün esmâya en kâmil şekilde ayine olan **KAMİL İNSAN**'dır.

Keşif yolunda, kâmil insan olma yolculuğuna çıkan her insan için sünnet-i seniyye rehberdir.

NÛR İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen, maddî-manevî bütün aydınlanma kaynaklarını yaratan **Nûr**'sun.

Ya Rabbi! Bizleri maddî-manevî ilimlerle aydınlanan ve aydınlatan münevver kullarından eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **aydınlanma ve aydınlatma ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-HÂDÎ

BANA NE DİYOR?

Doğru yolda olmak büyük bir nimet, bir ömür doğru yolda kalmak ise ondan daha büyük bir nimettir. Sen doğru yolda her yaptığını doğru yapmaya talip olacaksın.

HÂDÎ ve REŞÎD İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Hâdî: İnsanları doğru yola yönelten,[331] insan dışındaki varlıkları doğru yola ileten.[332]

Reşîd: İnsanlara iyiyi kötüden ayırt edebilecek bir donanım veren.[333]

Hâdî ismiyle Reşîd ismi arasında sebep sonuç ilişkisi vardır. Hidayet, reşit olmanın, iyi-kötü, doğru-yanlış, hayır-şer, fayda-zarar ayırımı yapabilmenin sonucudur.

Türkçemizde kullandığımız, hediye, hidayet, ihtida, mühtedi ve mehdi kelimeleri Hâdî ismiyle aynı kökten, Reşit, Râşit, Reşat, rüşt, irşat, mürşit, mürşide kelimeleri de Reşîd ismiyle aynı kökten gelir.

Bu iki ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Doğru yolu bulmaktan daha zoru, doğru yolda -bir ömür boyunca her yaptığını doğru yaparak- kalmaktır.

331 Tanımda, aradaki fark nedeniyle **iletmeyle, yöneltmeyi** birbirinden ayırdık. Postacı mektubu adrese iletir. Ama aynı postacıya adres sorduğunuzda, sizi yöneltir. Anne, 4 yaşındaki çocuğunu tuvalete kendisi iletir/götürür ama 14 yaşındaki oğlunu yöneltir. İletmede irade yoktur, yöneltmede irade vardır. Bitkiler ve hayvanlar Allah tarafından varlık gayelerine iletilir ama insanlar vahiy ve peygamberler tarafından yöneltilir.

332 Hâdî ismi Kur'an'da 3 defa geçer; Furkan 31; Rad 7; Hac 54.

333 Reşîd ismi efâl-i ilâhiyedendir. Enbiya 51; Kehf 17.

HÂDÎ ve REŞÎD İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Hâdî ismi kâinatta iletme ve yöneltme olarak tecelli ederken, Reşîd ismi olgunluk/kemal/yeterlilik olarak tecelli eder.

Cansız Varlıkların, Bitkilerin ve Hayvanların Hidayeti Cebrîdir

Güneşten atoma kâinatı oluşturan bütün parçaların temel özelliği teslimiyet olduğu için, Müslüman kelimesinin anlamına yer yer atıfta bulunuyoruz. Allah'ın iradesine teslim olma, istediğini değil isteneni yapma noktasında bütün kâinat Müslümandır. İnsanın iradesine bakan alanı kapsam dışı tutarsak, yaratılan her şey hidayet/doğru yol üzere yaratılır.

- ✓ Güneşin, dünyanın ve diğer gezegenlerin hidayeti yörüngelerinden hiç çıkmamalarıdır.
- ✓ Bitkilerin hidayeti insan müdahalesi olmadıkça, çekirdekten meyveye giden yolda hep aynı yolu izlemeleridir.

Çekirdeğe baş, meyveye son, aradaki gelişime de süreç dersek; her çekirdek rüştünü ispatlayacak donanıma sahip olarak yaratılıyor (Reşîd). Gelişim sürecinde doğru yolu (Hâdi) takip ettiğinde meyve-i kâmil oluyor. Meyvenin kemal noktasına rüştünü ispatlama ve reşit olma diyebiliriz. Burada intak sanatını kullanırsak, her meyvenin doğru yolu takip edip **reşit olması**: "Ben insanlara hizmet verecek, onlar tarafından kokumla, rengimle, tadımla, görünüşümle beğenilecek hâle geldim beni afiyetle yiyebilirsiniz" anlamına gelir.

Hayvanların hidayetinde de benzer bir durum görülür. İstisnaları olmakla birlikte hemen her hayvan kendinden bekleneni yapar. Saldırgan olan saldırır, sevimli olan sevimlidir, ürkek olan ürkektir…

Bunun sebebi her hayvanın, fıtratının gereğini yapması, onun "doğru yolu" olan yaratılış çizgisinden sapmamasıdır. Meyvelerde olduğu gibi her hayvanda da bir rüşt yaşı; mahiyetindeki donanımı bütünüyle açığa çıkardığı kemal noktası vardır. Bu tespitlerimizin referansı A'lâ sûresindeki şu âyetler:

"**2.** (**Hâlık** ismiyle her varlığı) Yaratıp (varlık gayesine en) uygun şekilde düzenleyen O'dur;

3. (**Kâdir** ismiyle her varlık için) Bir ölçü (ve gaye) takdir edip (**Hâdi** ismiyle o varlığa, o gayeye gidiş) yolunu gösteren (de) O'dur.

4. O (**Muhyi** ve **Hay** ismiyle bütün) yeşil bitkileri (yokluktan varlığa) çıkardı,

5. Sonra (**Mümit** isminin bir tecellisi olarak dünya hayatının fani yüzünü göstermek için) onları kapkara sel artığı haline getirdi."

Ayetlerde yeşil bitkiler için anlatılan süreç, aslında doğan, büyüyen ve ölen bütün bitki ve hayvanlar için geçerlidir. İnsana gelince;

İnsanın Maddî Tarafında Hidayet Cebrî, Manevî tarafında iradidir

Ana rahminde, cenin olma lütfuna mazhar olan her bebek için bir kader vardır. Bu kader cebrî yönüyle bitkilerin, hayvanların kaderine benzer. Her ceninde rüşt potansiyeli vardır. Cenindeki her organda da rüşt potansiyeli vardır. Hücre, doku ve organ olma sürecinde her karaciğerin, karaciğer olma, böbreklerin böbrek olma, midenin mide, kalbin kalp, gözlerin göz, ellerin el olma yolu aynıdır. Biz bu yola Hâdî isminin çizdiği yol diyoruz. İlk insandan bugüne bütün organlarımızın "kâmil" haline ulaşmak için izlediği yol budur.

Cansızların, bitkilerin, hayvanların ve insanın maddî bedeninde izlenen bu yola fıtratın izlediği doğru yol diyoruz. Hâdî olan Allah, her varlığı, varlığının başlangıcından alıyor, izlemesi gereken yoldan onu kemal noktasına iletiyor.

İnsanın Manevî Tarafına Gelince,

Bu tarafta Rabbimiz iletmiyor, yöneltiyor. Yaratılan her şey bir yön levhası oluyor, gönderilen her kitap, gönderilen her peygamber bir yön levhası oluyor ve bütün bunlar "Allah'ın razı olduğu yol ve yön bu taraftadır" diyor. İradesiyle bu yolu ve yönü seçen insanlara hidayete erdi anlamında "mühtedi" deniyor.

İnsan mühtedi olduğunda, kâinat, dünya ve beden evinde, Allah'ın kendilerine takdir ettiği yolu izleyen bütün varlıklarla, teslimiyet noktasında aynı yolda aynı yönde birleşiyor.

HÂDÎ ve REŞÎD İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim Peygamber Efendimizin hayatında doğru yolda olma, bir ömür doğru yolda kalma ve güzel örnek olarak insanları doğru yola davet etme şeklinde tecelli etti.

Peygamber Yolu

Peygamberimizin davet ettiği yoldan giden her Müslüman Fatiha sûresinde şöyle bir dua eder; *"(Ey Rabbimiz)* Bizi *(o razı olduğun)* dosdoğru yola yönelt! / *(Doğru yolu bulduktan sonra, her türlü zorluğa rağmen, bir ömür boyu doğru yolda kalma gibi büyük bir)* Nimet verdiğin *(Peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin ve sâlih)* kimselerin yoluna *(yönelt.)*"[334]

Bu dua, günde 40 defa yaptığımız hidayet duasıdır. Bu duada istediğimiz doğru yolun herhangi bir yol değil, nimet verilen peygamberlerin yolu olduğunu ayrıca belirtiriz. Bu şekilde bir dua "Ben bu yolun ne kadar zorlu bir yol olduğunu, benden önce bu yoldan gidenlerin neler yaşadıklarını biliyorum" demektir. Peygamber Efendimiz, ümmetine hiçbir zorluk karşısında yılmadan, dönmeden, dönmeyi düşünmeden bu yolda nasıl yürüneceğini öğretti. Sünnet-i seniyye, yaşanmış örnekler üzerinden bu yolda nasıl yürüneceğini gösteren bir yoldur.

Bir Müslümanın Günde 40 defa Allah'tan Hidayet İstemesi Ne Anlama Gelir?

Hidayet duasında ilginç bir nokta var. Bu duayı namazda okuyan her Müslüman zaten hidayete ermiştir. Hidayete eren bir insanın günde 40 defa yeniden hidayet istemesinin mesajı nedir? Mesaj şu: Hidayete ermenin, doğru yolu bulmanın bir zorluğu vardır ama bir ömür her hadise karşısında doğru kalmak daha zordur. Günde 40 defa tekrar edilen bu duada bu zorluğu bilme vardır. Bu zorluğu bilenler bu duaya şu anlamı da yüklerler: "Rabbim! Doğru yolda her yaptığımı doğru yapmayı; her baktığımda razı olduğun şeylere bakmayı, her konuştuğumda, her dinlediğimde kısaca verdiğin nimetleri ve imkanları her kullandığımda razı olduğun şekilde kullanmayı bana nasip eyle."

HÂDÎ ve REŞÎD İSMİ BANA NE DİYOR?

Hâdi: Doğru yolda olmak büyük bir nimet, bir ömür doğru yolda kalmak ise ondan daha büyük bir nimettir. Sen, doğru yolda her yaptığını doğru yapmaya talip olacaksın.

334 Fatiha 6, 7.

Reşîd: Manevî olarak rüştünü ispatlayacak bir donanıma sahipsin. Yapacağın şey: Vahyin rehberliğinde Peygamberin örnekliğinde kendini keşf etmek. Bu keşfi yaptığında kendi irşadını yapmış bir mürşit olacaksın.

Hâdî ismini ahlaka dönüştürmede dengeye, Reşîd ismin de ise kendi içimize yönelmeye ve kendimizi keşfetmeye[335] yoğunlaşabiliriz.

HÂDÎ ve REŞÎD İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen insanları doğru yola yönelten **Hâdî**, onlara doğruyu yanlışı ayırt edebilecek donanımı veren **Reşîd**'sin.

Ya Rabbi! Bizlere doğru yolda olmayı nasip ettiğin gibi, doğru yolda her yaptığını doğru yapmayı, bir ömür doğru yolda kalmayı da nasip eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu isimlerin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **irşat ve hidayet ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

EL-BEDÎ

BANA NE DİYOR?

Sen örnekli, örneksiz hiçbir şekilde yaratamazsın ama insanların örnek alacağı güzel bir insan olabilir ve gayret ederek bir ömür öyle kalabilirsin.

(Bu ismi 12. sırada Hâlık ismiyle birlikte değerlendirdik)

335 Kendimizi keşifle ilgili olarak Nur isminde sayfa 319 bkz.

اَلْبَاقِى

EL-BÂKÎ

BANA NE DİYOR?

Ruhun bedenine, manevî tarafın maddi tarafına baskın olmalı. Allah'ın razı olduğu her şey tercihin olurken, razı olmadığı her şey de terk ettiğin şey olacak…

BÂKÎ İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Bâkî: Varlığının sonu olmayan. Bütün kemal sıfatları ile ebedi var olan.[336]

Bâkî ismiyle, Evvel ve Âhir isimleri arasında mana yakınlığı olduğu için birlikte okunmasında fayda var.

Bu ismin Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Bedeninle fani, ruhunla bakisin. Bedeninle dünyalı, ruhunla ukbalısın. Baki âlemde nerede olmak istiyorsan, fani âlemde tercihlerini o yönde yapacaksın.

BÂKÎ İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bâkî ismi kâinatta insan ruhunda tecelli etmiştir. Her şeyin fani, ölümlü olduğu dünyada ruh Allah'ın dilemesiyle ölümsüzdür.

İnsan: Sınırlının İçine Sığmayan Sınırsızdır

İnsan bedeniyle sınırlı/fani/ölümlü, ruhuyla sınırsız/baki/ölümsüzdür. İnsanların maddi imkanları bedene aittir, istekleri ise ruha aittir. İnsan bedeniyle dünyalı, ruhuyla ukbalıdır.[337] O yüzden, çok zaman imkânlar istekleri karşılamakta yetersiz kalır.

336 Bâkî ismi efâl-i ilâhiyedendir; Tâhâ 73; Rahmân 27; Kasas 88.
337 Ukba kelimesi beka kelimesiyle aynı köktendir. Ahiret âlemi kastedilir.

Bu yönüyle beden, ruhun hapishanesidir. Bu hapishanede sınırsız olan ruhun bütün istekleri sınırlı olarak karşılandığı için, ruh hiçbir zaman fani olanla tatmin olmaz. Sürekli daha fazlasını ister. İnsanın ölümü unutması, çok zaman ölmeyecek gibi yaşaması da ruhun hapishanede olduğu gerçeğini unutmasından kaynaklanır.

Ruh-Beden İlişkisi

Ruh-beden ilişkisini en iyi anlatan örneklerden biri elektrik ve lamba ilişkisidir. Lamba elektriğin bedenidir. Elektrik lambanın ruhudur. Lamba yokken elektrik vardır ama görünmez. Elektrik yokken lamba vardır ama yanmaz.

İnsan bedeni, ruhla kâimdir. Ruh olmadığında bedenin adı cesettir. Beden görünendir, ruh görünmeyendir. Görüneni anlamlı yapan görünmeyenin varlığıdır.

Son Cümlemizi Açalım: Görünen her şeyi anlamlı kılan görünmeyenle ilişkisidir.

- ✓ Burun görünendir, koku görünmeyen,
- ✓ Kulak görünendir, ses görünmeyen,
- ✓ Dil görünendir, tat görünmeyen,
- ✓ Kelimeler görünendir, manalar görünmeyen,
- ✓ Eser görünendir, onun altında imzası olan akıl görünmeyen,
- ✓ Beden görünendir, ruh görünmeyen,
- ✓ Dünya görünen, ahiret görünmeyen,
- ✓ Kâinat/Dünya görünen, Allah görünmeyen…

Bu örneklerde görüneni kabul edip, görünmeyenleri yok saydığımızda, görünen hiçbir şey anlamlı olmuyor. O zaman bir kere daha diyoruz; bu dünyada görünen her şeyi anlamlı yapan onun görünmeyen tarafıdır. Görünmeyeni kabul etmeden görüneni açıklamak mümkün olmuyor.

İktidarda Kim Var, Ruh mu Beden mi?

İnsan nefsi ruha ait bir özelliktir. Nefis nötr bir varlıktır. Bir tarafı hayra, bir tarafı şerre bakar.[338] Hayra bakan tarafa H, şerre ba-

338 Şems 7,8.

kan tarafa Ş partisi dersek. Kimin iktidarda olacağını insanın tercihi (oyu) belirler.

H partisi gücünü Allah'ın razı olduğu şeylerden alırken, Ş partisi de gücünü Allah'ın razı olmadığı şeylerden alır. İnsan hangi tarafı seçerse, o tarafı güçlenir. Güçlenen taraf iktidarda olur. Nefsin şerre bakan tarafı güçlendiğinde, madde-manaya, beden-ruha galip gelmiş demektir…

Ruh Der ki; Dünya Yalan Değildir

Bazı insanlar "dünya yalan" derler. Dünyada hiçbir şey yalan değildir. Dünyada yapılan her şey; iyi-kötü ahirette karşımıza çıkacaktır. H veya Ş, hangi parti iktidarda olursa olsun, dünyada yaptıklarını ahirette önünde bulacak.

Bu gerçeği bilenler için dünya asla yalan değildir. Bu gerçeği bilenlere ruh şöyle der: "Dünya ahiretin tarlasıdır."[339] Yani yatırım alanıdır. Buradaki bir'e, ahirette binler verilecektir. Sürekli iyi şeyler yapmaya niyet edin. Niyetlerinizi gerçekleştiremeseniz bile, gerçekleştirdiğiniz amelleriniz niyetlerinizin şahidi olacaktır.[340]

Beden maddî, Ruh Manevî Tecelligahtır

İnsan hem ruhuyla hem de bedeniyle Allah'ın esmâsının tecelligahıdır. Hâlık ismi maddî bedende vücut ve organlar olarak tecelli ederken manevî bedende "hulk" ahlak olarak tecelli eder.

99 esmânın ruhumuzda hulk olarak karşılığı vardır. Bu bilgi, esmâyı ahlaka dönüştürmenin referansıdır. Esmânın ahlaka dönüştürülmesi, bu bilginin bilinç düzeyine yükselmesinin de göstergesidir.

BÂKÎ İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Bu isim, Peygamber Efendimizde, ruhun bedene baskın olması, hayrın şerre galip olması şeklinde tecelli etti.

Nefsin terbiyesi

Bu dünyada insanın en büyük imtihanı nefsin terbiyesidir. Nefis terbiyesine ruhun terbiyesi, davranışların terbiyesi veya manevî

339 *Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, I/412*

340 Bu cümleden sonrası için Muhyi isminde sayfa 249 fidan örneğine bkz.

terbiye demek de mümkündür. Bu konuda en büyük ve güzel örnek Peygamber Efendimizdir ﷺ. Vahyin rehberliğinde, binlerce insanın nefis terbiyesine vesile olmuştur. Bu terbiyede izlenen yolun adı sünnet-i seniyyedir. Binlerce örnek üzerinde başarısı tescillenen sünnet-i seniyye nefis terbiyesinde en etkili yöntemdir.

Peygamber Efendimizin 23 yıllık risaletinde binlerce insan bu yöntemle kötüden iyiye değişmiştir. Çocuklarını diri diri gömen insanlar, kölesini zevk için döven, döverken de acıdığından değil, yorulduğundan bırakan insanlar, haksızlığı hak gören, eşkıyalığı geçim vasıtası bilen, zayıfı ezme konusunda hiçbir vicdan sancısı yaşamayan insanlar... Bu yöntemle dönüştü... Öyle bir dönüştü ki, bu insanların içlerinden bazıları yerdeki haşerata zarar vermeyelim diye ayaklarına halhal[341] takacak hâle geldiler.

BÂKÎ İSMİ BANA NE DİYOR?

Ruhun bedenine, manevî tarafın maddi tarafına baskın olmalı. Allah'ın razı olduğu her şey tercihin olurken, razı olmadığı her şey de terk ettiğin şey olacak. Bu ismi ahlaka dönüştürmede dünya ahiret dengesine yoğunlaşabilirsin.

Dünyayı asla terk etmeyeceksin

Fani olan bedeninle dünyaya baktığında; her günü son gün olabilir bilinciyle yaşayacaksın,

Bâkî olan ruhunla dünyaya baktığında da; son olma ihtimali olan her günü fırsat günü bileceksin. Neyin fırsatı; faniyi bakiye dönüştürme, geçiciyi kalıcı hâle getirme fırsatı...

Bu dengeyi yakaladığında;

- ✓ İçindeki zıtları doğru bir şekilde yönetmiş,
- ✓ Dünyayı, ahiretin tarlasına dönüştürmüş,
- ✓ Dünyadaki her fani çekirdeğe baki meyveler takmış olacaksın.

Bunu yapabilirsen ne mutlu sana!

BÂKÎ İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen varlığının sonu olmayan Bâkî'sin.

Ya Rabbi! Ne olur, manamızı maddemize hâkim eyle, fani hayatta baki hayatı kaybettirecek her şeyden uzak durmayı bizlere nasip eyle!

341 Ayakta çıngırak vari ses çıkaran bir çeşit takı.

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **baki olanı, fani olana değişmeme ahlakını,** bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

اَلْوَارِثُ

EL-VÂRİS

BANA NE DİYOR?

Cetvel gibi yaşayan bir insan olmak, bu cetvelle çizilmiş dosdoğru dört çocuğu dünyaya miras bırakmak senin en güzel mirasın olacak. Bire dört bin veren bir hayat yaşamış olacaksın…

VÂRİS İSMİNİN TANIMI ve KUR'AN ÜZERİNDEN VERDİĞİ MESAJ

Vâris: Nimet verdiği her varlık, varlık sahnesinden ayrıldığında, geride kalan her şeyin sahibi olan.[342]

Allah'ın Vâris olması, tamamen bir mecazdır. Rabbimizin Vâris olarak sahip olduğu her şey, zaten O'nun verdiklerindendir. Bu bölümde, bu mecaz üzerinden verilen mesajlara yoğunlaşacağız.

Vâris kelimesinin iyi anlaşılması için mûris ve mîras kelimelerinin anlamlarının iyi bilinmesi gerekir. Mûris, mîras bırakandır. Mîras, mûrisin bıraktığıdır. Vâris mûrisin bıraktığı mîrasa sahip olandır.

Allah'a bakan yönüyle bu tespitlerin açılımı şöyledir: Allah mûristir, yani mecazî olarak, bütün dünya nimetlerini insanlara miras bırakmıştır. Kıyametle bütün insanlar vefat ettiğinde, Allah ﷻ insanların geride bıraktığı her şeyin vârisi olur.

Bu mecazın Kur'an bütünlüğü içinde verdiği mesajlardan biri de şudur: Ey insan! Bir gün öldüğünde Allah ﷻ geride bıraktığın bütün

342 Varis ismi Kur'an'da 3 defa geçer; Kasas 58; Hicr 23; Enbiya 89.

amellerine vâris olacak. Kıyametin ardından hesap günü, Allah ﷻ vâris olduğu bütün amellerini önüne koyacak. Dünyada yaptığın her şeyi, ahirette önünde bulacağını bilerek yaşa!

VÂRİS İSMİNİ KÂİNAT KİTABINDA OKUMAK

Bu isim kâinatta bütün canlılarda neslini devam ettirme, insanda hem neslini devam ettirme hem de mûris, vâris ve sorumluluk ahlakı olarak tecelli eder.

Allah Muristir

Bir şirket düşünelim, bu şirketin içeride ve sahada çalışan trilyonlarca çalışanı var. Bu çalışanların amacı şirketin varlığını devam ettirmek.

Kâinat/dünya ve insan bedeni bu şirkettir. Trilyonlarca hücre bedenin içerideki çalışanlarıdır, güneş, hava, su, hayvanlar ve bitkiler bu şirketin sahadaki çalışanlarıdır.

Mûris olan Rabbimiz, bize şirketi miras bırakıyor. Biz bu dev şirketin vârisi oluyoruz. Fakat bizi bu şirketin tamamına vâris yapmıyor. Külli iradesinden sadece cüzi iradesine vâris yapıyor.

Şirketin tamamına vâris yapmayarak bize şunu diyor:

- ✓ Ey kullarım! Size olan merhametimin ve şefkatimin gereği olarak, sizi şirketin tamamına varis yapmadım.
- ✓ Eğer şirketin tamamına varis yapsaydım;
- ✓ Siz şirketin varlığının devamı için içeride çalışan; kalbin, karaciğerin, akciğerin, beynin, damarların ve sinirlerin…
- ✓ Şirketin varlığının devamı için sahada çalışan; güneşin, dünyanın, ayın, bitkilerin ve hayvanların ihtiyaçlarını karşılayamazdınız.

Kısaca, Rabbimiz bize olan merhametinden, bize dev bir gemiye benzeyen şirketin, kaptan köşkündeki dümeni verirken, geminin bütün ihtiyaçlarını kendi karşılıyor.

Mûrisin Vârise Mesajı

"Siz benim vârisimsiniz. Size bıraktığım mîrasın/şirketin yönetiminden sorumlusunuz. Ölüm gelip sizi şirketin yönetiminden aldığında, size bıraktığım mirasın, vârisi bu sefer ben olacağım. Yani verdiğim

emanetimi tekrar bana vereceksiniz. Öldükten sonra dirildiğinizde bu mirasımı bana veriş şeklinize bakarak ebedi olarak size geri vereceğim."

Yani dünyada bıraktığınız mîrasın, ahirette tekrar vârisi olacaksınız. Ahirette sevinen bir vâris olmak istiyorsanız, dünyada bıraktığınız mirasa dikkat edin. Cennete gidecek bir hayatı miras bırakanlara ebedi cennet vereceğim,[343] cehenneme gidecek bir hayatı miras bırakanlara…

Nereye gitmek istiyorsanız öyle yaşayın, nereye gitmek istiyorsanız, öyle miras bırakın.

İnsanın İki Türlü Mirası Vardır; Maddî ve Manevî,

Maddi-manevî miras dendiğinde akla ilk gelen miras şu: Bir baba var. Babanın 4 çocuğu var. Dört evi, dört arsası ve dört arabası var. Bunları dört çocuğuna bırakıyor. Buna maddî miras diyoruz. Manevî miras da bu babanın ibadetleri, hayır ve hasenatı oluyor. Bu akla gelen ilk miras…

İnsanın En Büyük ve En Değerli Mirası

Anne-babaların, ülkelerine ve insanlığa bırakacakları en önemli ve en değerli mirasları çocuklarıdır. Gönül ister ki, miras dendiğinde, ilk akla gelen miras bu olsa…

İnsan Dışındaki Bütün Varlıkların Mirası

İnsanda olduğu gibi, insan dışındaki bütün varlıkların da dünyaya bıraktıkları miras, nesilleridir. Midemiz, yediğimiz bütün meyvelerin mezarıdır. Mezara girmeden önce hemen her meyve geride, neslini devam ettirecek vârisler/çekirdekler bırakır. Her hayvan hayattayken, neslini devam ettirecek yavrular bırakır. Aslında bitkilerin ve hayvanların miras bırakması; nesillerine kendi gayelerini, kendi hedeflerini, kendi varlık sebeplerini miras bırakmalarıdır.

Kâinatın Kitabının İnsana Verdiği Mesaj

Bitkilerin ve hayvanların miras bırakma yöntemi üzerinden kâinat kitabının insana verdiği mesaj şudur: Ey insan! Çocukların dünyaya bırakacağın en güzel mirasın olacak. Onlara varlık gayeni miras bırak. Onlara güzel ahlakını miras bırak. Onlara sevindirince

343 Bu cümlede, "Mü'minler, Firdevs cennetlerine varis olacaktır (Mü'minûn 11)" ayetine atıfta bulunuyoruz.

sevinme, mutlu edince mutlu olma, doyurunca doyma ahlakını miras bırak. Kısaca, esmâ talimiyle kazandığın ahlakı miras bırak.

Bir Vasiyetname Örneği

Allah'ın verdiği her nimetin, emanet olduğunu bilen insan, mûris ahlakıyla ahlaklanmanın bir sonucu olarak, bu emanetleri çocuklarına miras bırakırken, vasiyetnamesine şunları yazar.

"Değerli yavrularım, benim size bıraktığım her şey Allah'ın bende olan emanetidir. O'nun verdikleri olmasaydı, 'benim' dediğim hiçbir şey de olmayacaktı. O yüzden size 'benim' olanı değil, ben de emanet olanı bırakıyorum. Emaneti veriliş amacına uygun kullanırsanız hakkımı helal ederim, kullanmazsanız…"

Mîrası böyle bir vasiyetname ile alan vâris, vâris ahlakıyla ahlaklanmanın bir sonucu olarak, kendisinde emanet olanları kendi çocuklarına bırakırken şöyle der: Değerli yavrularım ben size babamın bendeki vasiyetini, vasiyet ediyorum…

VÂRİS İSMİNİN PEYGAMBER EFENDİMİZDEKİ TECELLİSİ

Mûris ahlakı, vâris ahlakı, sorumluluk ahlakı[344] olarak tecelli etti.

Sünnet-i Seniyye, Peygamber Efendimizin Mîrasıdır

Peygamber Efendimiz de ﷺ her insan gibi Allah'ın verdiği cüzi iradenin vârisi oldu. Her insandan farklı olarak kendi çağında vahyin, yani Kur'an'ın vârisi oldu.

Sonra mûris oldu. Bize hem vahyi ve hem de "Vahye göre bir hayat nasıl yaşanır?" sorusuna cevap veren sünnet-i seniyyeyi mîras bıraktı.

Bu tespitimizin referansı olan hadis-i şerif: "Size iki şey bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu asla şaşırmazsınız: Bunlar, Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin sünnetidir."[345]

Peygamber Efendimizin bize, Kur'an'ı ve sünneti miras bırakması şu anlama geliyor: Sadece Kur'an'ı bıraksaydı, bu planı ve projeyi mirasa bırakma olacaktı, Efendimizin sünneti bu plana ve projeye

344 Sorumluluk ahlakı için Veli isminde sayfa 236 bkz.
345 Muvatta', Kader, 3.

göre yapılmış evdir. Bu ev "Allah'ın razı oldum" diye oturumuna ruhsat verdiği evdir.

Kısaca, Efendimiz ﷺ Allah'tan aldığı emanetlere en güzel vâris olmakla, bizlere vâris olma ahlakını öğretti. O emanetleri en güzel şekilde kullanarak, bizlere mûris olma ahlakını da öğretti. Vâris olma ahlakına, alma dersek, mûris olma ahlakı, vermedir. Efendimiz bir aldığını bin verdi.

Bunun bütün zamanlara mesajı şudur: Bire bin veren bir hayat yaşamak istiyorsanız sünnet-i seniyye yolunuz olacak.

VÂRİS İSMİ BANA NE DİYOR?

Dünyadan giderken, bıraktığın her şeyin adı mîras olacak. Vârisin de Allah olacak. Dünyada vârisin olan Allah, ahirette seni bıraktığın mirasın vârisi yapacak. Cennetin vârisi olmak istiyorsan, mîrasın Allah'ın razı olduğu bir hayat olacak…

Mîrasımızın vârisi olacağımız kesin. O yüzden bu esmâyı ahlaka dönüştürmede miras bırakmaya yoğunlaşacağız.

Cetvel bir insan olsaydı, onun en güzel mirası "çizgisi" olacaktı. Onunla çizilen her çizgi doğru olacaktı. Doğru çizgi sayısı bin olduğunda, bir cetvelin hayatı, bire bin fayda veren hayat olacaktı.

Cetvel gibi yaşayan bir insan olmak, bu cetvelle çizilmiş dosdoğru dört çocuğu dünyaya miras bırakmak senin en güzel mirasın olacak. Bire dört bin veren bir hayat yaşamış olacaksın…

VÂRİS İSMİYLE DUA

Ya Rabbi! Sen dünyadan ayrılan her varlığın, geride bıraktığına sahip olan **Vâris**'sin.

Ya Rabbi! Her fani gibi bir gün bu dünyadan gideceğiz. Bizim de az veya çok mîrasımız olacak. Ya Rabbi! Bizi cetvel, çocuklarımızı o cetvelle çizilen çizgiler eyle. Dünyadan giderken en güzel mîrasımızı çocuklarımız eyle!

Ya Rabbi! Ne olur, bizlere esmâ ile ahlaklanma yolunda yardım eyle! Bu ismin Peygamber Efendimizdeki tecellisi olan **mûris, varîs ve sorumluluk ahlakını**, bizim de ahlakımızın ayrılmaz parçası eyle!

ER-REŞÎD

BANA NE DİYOR?

Manevî olarak rüştünü ispatlayacak bir donanıma sahipsin. Yapacağın şey: Vahyin rehberliğinde Peygamberin örnekliğinde kendini keşf etmek. Bu keşfi yaptığında kendi irşadını yapmış bir mürşit olacaksın.

(Bu ismi 94. sıradaki Hâdî ismiyle birlikte değerlendirdik)

ES-SABÛR

BANA NE DİYOR?

Allah'ın razı olmadığı her şeye karşı, kendini Allah'ın razı olduğu çizgide/kıvamda tutmaya çalışacaksın.

(Bu ismi 33. sıradaki Halîm ismiyle birlikte değerlendirdik)

